

Innehållsförteckning

1	Promemorians huvudsakliga innehåll.....	5
2	Lagtext.....	7
2.1	Förslag till lag om bank- och finansieringsrörelse.....	7
2.2	Förslag till lag om införande av lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse.....	39
2.3	Förslag till lag om inlåningsverksamhet.....	43
2.4	Förslag till lag om ändring i sparbankslagen (1987:619).....	47
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.....	64
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse.....	67
2.7	Förslag till lag om ändring i konsumentkreditlagen (1992:830).....	71
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.....	73
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag.....	74
2.10	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1570) om medlemsbanker.....	78
2.11	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti.....	97
2.12	Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1006) om valutaväxling och betalningsöverföring.....	99
3	Ärendet och dess beredning.....	104
4	Bakgrund.....	105
4.1	Inledning.....	105
4.2	Det finansiella systemets funktioner och struktur.....	107
4.3	Utvecklingstendenser.....	113
4.3.1	Bankernas kärnverksamhet.....	113
4.3.2	Strukturella utvecklingstendenser.....	116
4.4	Risker och riskhantering i bank- och finansieringsrörelse.....	118
5	Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag – motiv och avgränsningar.....	122
5.1	Systemrisker och systemskydd i det finansiella systemet.....	122
5.1.1	Stabilitetsproblem i institut som ger kredit och tar emot inlåning.....	123
5.1.2	Stabilitetsproblem i andra institut.....	124
5.1.3	Ekonomiska kopplingar mellan finansiella företag.....	125
5.1.4	Systemrisker i betalningsväsendet.....	126
5.1.5	Riksbankens systemskyddande roll.....	127
5.1.6	Motiv för reglering.....	128
5.2	Reglering av betalsystemet.....	130
5.2.1	Betalningsväsendets struktur och skyddsbehov.....	130

5.2.2	Bankrörelse	136
5.2.3	Bankernas ensamrätt och skyldighet att ta emot inlåning.....	143
5.3	Reglering av kapitalförsörjningen.....	146
5.3.1	Motiv till reglering från systemskydds synpunkt	147
5.3.2	Avvägningar vid reglering	149
5.3.3	Motiv till reglering från konsumentskydds- synpunkt	154
5.4	Tillståndspliktig finansieringsverksamhet.....	156
5.4.1	Gällande rätt	156
5.4.2	Finansiella tjänster	157
5.4.3	Finansieringsrörelse	161
5.4.4	Undantag från tillståndsplikten	164
5.4.5	Vissa legala konsekvenser med anledning av att kreditmarknaden avregleras	180
5.4.6	Ett säkert placeringsalternativ	188
5.4.7	Insättningar i kreditmarknadsföretag	189
5.4.8	Skyldighet att ta emot garanterade insättningar om sådana tillhandahålls	192
5.4.9	Informationsfrågor	194
6	Rörelser regler för banker och kreditmarknadsföretag – utgångspunkter.....	195
6.1	Inledning.....	195
6.2	Solida institut.....	195
6.2.1	Buffertkapital	196
6.2.2	Riskbegränsning.....	200
6.2.3	Genomlysbarhet	200
7	En gemensam lag för banker och kreditmarknadsföretag	202
8	Rörelser regler	203
8.1	Soliditet	203
8.2	Genomlysbarhet	205
8.3	Riskhantering.....	206
8.4	Sundhet.....	208
8.5	Förtroendet för marknaden.....	215
8.6	Begränsningar för rörelsen	217
8.6.1	Tillåtna verksamheter.....	217
8.6.2	Enbart finansiell verksamhet.....	219
8.7	Innehav av egendom.....	224
8.7.1	Gällande rätt	224
8.7.2	Innehav av annan egendom än aktier och andelar	227
8.7.3	Innehav av egendom till skyddande av fordran	227
8.7.4	Innehav av aktier och andelar	229
8.7.5	Innehav av aktier till skyddande av fordran och finansiell rekonstruktion.....	234
8.7.6	Innehav som ett normalt led i emissionsverksamhet m.m.	236
8.8	Tillstånd för större förvärv	239

8.9	Kredithantering.....	243
8.9.1	Kreditportföljen.....	243
8.9.2	Kreditprövning.....	245
8.9.3	Kreditprövningens organisation.....	248
8.9.4	Dokumentation av krediter och andra engagemang.....	249
8.9.5	Jävs krediter.....	250
8.9.6	Betalningsberedskap.....	256
8.10	Stora exponeringar.....	257
8.11	Koncernbestämmelser m.m.....	259
8.12	Bank genom ombud.....	263
8.13	Övrigt.....	265
8.13.1	Interna instruktioner.....	265
8.13.2	Föreskriftsrätt om en banks valutaposition ..	268
8.13.3	Den associationsrättsliga regleringen av banker och kreditmarknadsföretag.....	269
8.13.4	Särskilda bestämmelser.....	275
9	Auktorisation.....	277
9.1	Gällande rätt.....	277
9.2	Ny formulering av tillståndskriterierna.....	279
10	Tillsyn.....	282
10.1	Inledning.....	282
10.2	Tillsynens inriktning.....	284
10.3	Tillsyn över enskilda institut.....	284
10.4	Tillsyn över sektorerna.....	287
11	Finansinspektionens kontrollmöjligheter och ingripanden.....	289
11.1	Kontrollmöjligheter.....	289
11.1.1	Gällande rätt.....	289
11.1.2	Förordnande av revisor.....	291
11.2	Ingripande mot banker och kreditmarknadsföretag.....	292
11.2.1	Gällande rätt.....	292
11.2.2	Grundläggande bestämmelser om ingripande.....	294
11.2.3	Ingripanden i särskilda fall.....	296
11.2.4	Straffavgift.....	298
11.2.5	Förseningsavgift.....	299
11.3	Ägarprövning m.m.....	300
11.3.1	Gällande rätt.....	300
11.3.2	Ny formulering av ägarprövnings kriterierna.....	302
12	Andra företags mottagande av medel från allmänheten.....	304
12.1	Utgångspunkter.....	304
12.2	Ny lag om inlåningsverksamhet.....	305
12.2.1	Ytterligare företag får ta emot inlåning från allmänheten.....	305
12.2.2	Informationsplikt.....	308
12.2.3	Ingripanden vid brister i informationen.....	311
12.2.4	Beloppsmässig begränsning av inlånade medel.....	312

12.2.5	Associationsform och kapitalkrav	314
12.2.6	Åtgärder mot penningtvätt	317
12.2.7	Krav på och kontroll av ägare och ledning ..	318
12.2.8	Kvalifikationskrav och rapporteringsplikt för revisorer	320
12.2.9	Anmälan till Finansinspektionen och registrering	322
12.3	Undantag för erbjudanden som kräver prospekt	325
13	Frågor om startkapital och buffertkapital	327
13.1	Startkapital i banker och kreditmarknadsföretag	327
13.1.1	Bakgrund	327
13.1.2	Ändrade regler om startkapital.....	328
13.2	Kapitalkrav i banker och kreditmarknadsföretag	328
13.2.1	Bakgrund	328
13.2.2	Stegvis höjning av kapitalbasen i medlemsbanker och kreditmarknadsföretag	330
13.3	Associationsrättsliga regler om buffertkapital	331
13.3.1	Bakgrund	331
13.3.2	Insatskapital i medlemsbanker och kreditmarknadsföreningar	334
13.3.3	Reservfond i medlemsbanker och kreditmarknadsföreningar	338
14	Ekonomiska konsekvenser.....	341
15	Författningskommentar.....	342
15.1	Förslaget till lag om bank- och finansieringsrörelse	342
15.2	Förslaget till lag om införande av lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse	377
15.3	Förslaget till lag om inlåningsverksamhet	383
15.4	Förslaget till lag om ändring i sparbankslagen (1987:619)	393
15.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar	394
15.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse.....	395
15.7	Förslaget till lag om ändring i konsumentkreditlagen (1992:830)	396
15.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.....	397
15.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kredit institut och värdepappersbolag.....	398
15.10	Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:1570) om medlemsbanker.....	399
15.11	Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti	401
15.12	Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:1006) om valutaväxling och betalningsöverföring	403

1 Promemorians huvudsakliga innehåll

Promemorian innehåller förslag till en genomgripande förnyelse av lagstiftningen för banker och kreditmarknadsföretag. Förslagen bygger till stor del på Banklagskommitténs huvudbetänkande Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag (SOU 1998:160).

Utgångspunkten för förslagen är att det är risken för allvarliga störningar i främst betalningssystemet men till viss del även i kreditförsörjningen med omfattande samhällsekonomiska kostnader som följd som motiverar en reglering av banker och andra kreditinstitut. Målet för regleringen är att skapa ett stabilt finansiellt system med goda förutsättningar för konkurrens och hög effektivitet.

Från systemsynpunkt är skyddsbehovet starkast för betalningsförmedlare som tar emot kortfristiga medel och ingår i generella betalsystem, dvs. sådana som är öppna för både ett stort antal betalare och betalningsmottagare. Mot denna bakgrund föreslås i promemorian en *ny definition av bankrörelse*. Med bankrörelse avses således rörelse i vilken ingår såväl betalningsförmedling via generella betalsystem som mottagande av medel som är tillgängliga för fordringsägaren med mindre än 30 dagars varsel.

I promemorian görs bedömningen att det varken av systemskydds- eller konsumentskyddsskäl finns anledning att låta bankerna förbehålla rätten att ta emot inlåning. Tvärtom bedöms ett avskaffande av det s.k. inlåningsmonopolet öka valmöjligheterna och konkurrensen. Det väsentliga från konsumentskyddssynpunkt är att hushållen garanteras en möjlighet till säker inlåning, ett s.k. säkert alternativ. Detta sker genom sådan inlåning i banker som skyddas av insättningsgarantin. Det föreslås därför att *bankernas ensamrätt att ta emot inlåning avskaffas*.

Som en följd av att inlåningsmonopolet för banker avskaffas ges kreditmarknadsföretag möjlighet att ta emot inlåning från allmänheten. Sådan inlåning föreslås omfattas av insättningsgarantin och därmed utgöra en säker inlåningsform. Även *andra företag än institut som omfattas av lagen om insättningsgaranti ges möjlighet att ta emot inlåning från allmänheten*, således även icke-finansiella företag. Eftersom sådana företag inte står under Finansinspektionens tillsyn, bör inlåning i dessa företag inte garanteras. Till följd av såväl EG-rättsliga skäl, dvs. skydd för insättarna, som brottsförebyggande skäl skall dock särskilda krav ställas på företag som driver sådan inlåningsverksamhet. Det föreslås bl.a. en beloppsbegränsning på 50 000 kronor per insättare. Dessa krav regleras i en ny lag, *lagen om inlåningsverksamhet*.

Utgångspunkten för regleringen av kreditförsörjningen är EG:s definition av kreditinstitut, dvs. kreditgivande institut som lånar upp medel från allmänheten. Vid avgränsningen av regleringen konstateras att det föreligger ett generellt svagare behov av att reglera kreditförsörjningen än betalningsförmedlingen från systemskyddssynpunkt och att det är svårt att avgränsa de mest skyddsvärda finansieringsformerna. Mot denna bakgrund föreslås en *ny definition av finansieringsrörelse*. Med finansieringsrörelse avses således rörelse i vilken ingår näringsverksamhet som har till ändamål att ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten, direkt eller indirekt via ett företag med vilket det finns ett nära samband, och lämna kredit, ställa garanti för kredit eller i finansieringssyfte

förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande. Förslaget innebär en viss avreglering av kreditmarknaden. Finansieringsrörelse får som huvudregel drivas enbart efter tillstånd av Finansinspektionen och står då under inspektionens tillsyn. Från denna huvudregel föreslås vissa undantag.

För *finansiella institut* som inte längre kommer att stå under tillsyn föreslås nya regler för att hindra att de utnyttjas för penningtvätt eller andra brottsliga aktiviteter. Ett finansiellt institut är ett företag vars huvudsakliga verksamhet exempelvis är att lämna krediter genom finansiering på annat sätt än upplåning av medel från allmänheten. Vidare bedöms det vara lämpligt att göra vissa ändringar i konsumentkreditlagen för att stärka konsumentskyddet vid kreditgivning.

I promemorian föreslås vidare reformerade *rörelse regler* för banker och kreditmarknadsföretag, dvs. kreditinstitut. Tre övergripande rörelse regler om *soliditet*, *riskhantering* och *genomlysbarhet* införs. Ett kreditinstituts rörelse skall således drivas på ett sådant sätt att dess förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras. Ett institut skall vidare identifiera, mäta och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med. Rörelsen skall också bedrivas och organiseras på ett sådant sätt att institutets ställning kan överblickas samt även i övrigt vara sund. Vidare skall ett kreditinstitut endast få driva finansiell verksamhet. Bland de övriga förslagen kan nämnas att instituten får äga aktier och andelar i större omfattning än vad som är möjligt enligt gällande rätt samt att kreditmarknadsföretag ges möjlighet att driva värdepappersrörelse.

Rörelsereglerna tillsammans med övriga bestämmelser för kreditinstitut förs in i en *ny gemensam lag för banker och kreditmarknadsföretag, lagen om bank- och finansieringsrörelse*.

Promemorian behandlar även frågor om auktorisation av och tillsyn över kreditinstitut samt Finansinspektionens kontroll- och ingripandemöjligheter. Exempelvis får Finansinspektionen fler sanktioner till sitt förfogande.

I promemorian föreslås även ändringar vad gäller utformningen av bestämmelserna om startkapital för kreditinstitut och värdepappersbolag samt i vissa avseenden ändrade kapitalkrav för medlemsbanker och kreditmarknadsföretag. Vidare inskränks möjligheterna att återbetala insatskapitalet i medlemsbanker och kreditmarknadsföreningar samt ändras reglerna om reservfondsavsättningar i dessa typer av institut.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2004.

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om bank- och finansieringsrörelse

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om bank- och finansieringsrörelse. Lagen gäller inte verksamhet som drivs av Sveriges riksbank eller Riksgäldskontoret.

2 § För utländska företags verksamhet i Sverige gäller bestämmelserna i denna lag i tillämpliga delar. För filialer till utländska företag gäller i övrigt lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.

Definition av bankrörelse

3 § Med bankrörelse avses rörelse i vilken ingår

1. betalningsförmedling via generella betalsystem, och
2. mottagande av medel som är tillgängliga för fordringsägaren med mindre än 30 dagars varsel.

Med generella betalsystem avses system för förmedling av betalningar från ett stort antal från varandra fristående betalare avsett att nå ett stort antal från varandra fristående slutliga betalningsmottagare.

Definition av finansieringsrörelse

4 § Med finansieringsrörelse avses rörelse i vilken ingår näringsverksamhet som har till ändamål att

1. ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten, direkt eller indirekt via ett företag med vilket det finns ett nära samband, och
2. lämna kredit, ställa garanti för kredit eller i finansieringssyfte förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande.

Nära samband skall anses föreligga mellan företag som ingår i samma koncern eller på annat sätt har, genom gemensamt ägande, avtal eller dylikt, sådan samhörighet att den ekonomiska utvecklingen för ägaren eller ett eller flera av företagen är väsentligen beroende av utvecklingen i ett eller flera av de andra företagen.

Övriga definitioner

5 § I denna lag betyder

1. *bank*: bankaktiebolag, sparbank och medlemsbank,
2. *bankaktiebolag*: ett aktiebolag som har fått tillstånd att driva bankrörelse,
3. *EES*: Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

4. *filial*: ett avdelningskontor med självständig förvaltning, varvid ett utländskt kreditinstituts etablering av flera driftställen, skall anses som en enda filial,

5. *finansiellt institut*: ett svenskt eller utländskt företag som inte är kreditinstitut, värdepappersbolag, institut för elektroniska pengar eller motsvarande utländskt företag och vars huvudsakliga verksamhet är att

a. förvärva aktier eller andelar,

b. driva värdepappersrörelse utan att vara tillståndspliktig enligt 1 kap. 3 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, eller

c. driva en eller flera av de verksamheter som anges i 7 kap. 1 § andra stycket 2–10 och 12,

6. *kapitalbas*: detsamma som i 2 kap. 6–8 §§ lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag,

7. *kreditinstitut*: bank och kreditmarknadsföretag,

8. *kreditmarknadsbolag*: ett aktiebolag som har fått tillstånd att driva finansieringsrörelse,

9. *kreditmarknadsförening*: en ekonomisk förening som har fått tillstånd att driva finansieringsrörelse,

10. *kreditmarknadsföretag*: kreditmarknadsbolag och kreditmarknadsförening,

11. *kvalificerat innehav*: ett direkt eller indirekt ägande i ett företag, om innehavet representerar tio procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget,

12. *medlemsbank*: en ekonomisk förening som avses i lagen (1995:1570) om medlemsbanker,

13. *sparbank*: ett företag som avses i sparbankslagen (1987:619),

14. *utländskt bankföretag*: ett utländskt företag som i det land där det har sitt säte har tillstånd att driva bankrörelse och där står under tillsyn av behörig myndighet, och

15. *utländskt kreditföretag*: ett utländskt företag som i det land där det har sitt säte har tillstånd att driva finansieringsrörelse och där står under tillsyn av behörig myndighet, och

16. *utländskt kreditinstitut*: ett utländskt bankföretag och ett utländskt kreditföretag.

6 § Ett kreditinstitut och ett annat företag skall anses ha *nära förbindelser*, om

1. det ena företaget direkt eller indirekt genom dotterföretag äger minst 20 procent av kapitalet eller disponerar över minst 20 procent av samtliga röster i det andra företaget,

2. det ena företaget direkt eller indirekt utgör moderföretag till det andra eller det finns en annan likartad förbindelse mellan företagen, eller

3. båda företagen är dotterföretag till eller har en likartad förbindelse med en och samma juridiska person eller står i ett motsvarande förhållande till en och samma fysiska person.

Nära förbindelser har även en fysisk person och ett kreditinstitut, om

1. den fysiska personen

a) äger mer än 20 procent av kapitalet i kreditinstitutet,

b) disponerar över mer än 20 procent av samtliga röster i kreditinstitutet, eller

c) på annat sätt har sådant inflytande över kreditinstitutet att personens ställning motsvarar den som ett moderföretag har i förhållande till ett dotterföretag, eller

2. det finns en annan likartad förbindelse mellan denna person och kreditinstitutet.

7 § Om en bank ingår i en finansiell företagsgrupp enligt 6 kap. 1 § lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag, skall bestämmelserna i denna lag och i lagen om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag om en banks rörelse och om tillsyn över bank gälla i tillämpliga delar för övriga företag i företagsgruppen. Begränsningarna i fråga om en banks rörelse skall avse företagen i företagsgruppen gemensamt.

Om det finns särskilda skäl får regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen medge undantag från bestämmelserna i första stycket.

Bank i firman m.m.

8 § Endast banker, Sveriges riksbank, Sveriges allmänna hypoteksbank och ett sådant utländskt bankföretag som avses i 4 kap. 1, 3, 4 och 5 §§ får i sin firma eller i övrigt vid beteckning av affärsrörelse använda ordet bank. Ett utländskt kreditföretag, som har ordet bank i firman i det land där dess huvudkontor finns, får dock använda samma firma när rörelsen drivs i Sverige.

Dessutom får en sammanslutning eller annan juridisk person med nära anknytning till någon som avses i första stycket, efter tillstånd av Finansinspektionen, använda ordet bank i sin firma.

Vad som sägs i denna paragraf hindrar inte att ett företag som omfattas av pantbankslagen (1995:1000) använder ordet pantbank i sin firma eller annars i sin rörelse.

Tystnadsplikt

9 § Enskildas förhållanden till ett kreditinstitut får inte obehörigen röjas.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100).

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket.

I 5 a § kreditupplysningslagen (1973:1173) finns bestämmelser som innebär att vad som gäller om tystnadsplikt enligt första stycket inte hindrar att uppgifter i vissa fall utväxlas för kreditupplysningsändamål.

2 kap. Tillståndspliktig bank- och finansieringsrörelse

1 § Bankrörelse eller finansieringsrörelse får drivas bara efter tillstånd, om inte annat framgår av denna lag.

Undantag från tillståndsplikt för bankrörelse

2 § Tillstånd att driva bankrörelse behövs inte för utgivning av elektroniska pengar enligt lagen (2002:000) om utgivning av elektroniska pengar.

Undantag från tillståndsplikt för finansieringsrörelse

3 § Tillstånd behövs inte för finansieringsrörelse som

1. drivs av en bank eller av ett utländskt bankföretag, ett försäkringsbolag eller utländskt försäkringsföretag, ett värdepappersbolag eller ett utländskt värdepappersföretag, Svenska skeppshypotekskassan eller pantbanker enligt pantbankslagen (1995:1000), i den mån det är tillåtet enligt den för dem tillämpliga lagstiftningen,

2. drivs av ett företag som tillhandahåller finansiering i samband med avsättning av tjänster som erbjuds eller varor som framställs eller säljs av företaget,

3. drivs av ett aktiebolag eller en ekonomisk förening om

a. verksamheten består i att vid enstaka tillfällen förvärva fordringar och

b. medel för verksamheten inte löpande anskaffas från allmänheten,

4. drivs av ett företag som tillgodoser finansieringsbehov endast hos andra företag som ingår i samma koncern, såvida inte rörelsen har till ändamål att tillgodose finansieringsbehov hos företag i vars rörelse ingår näringsverksamhet som har till ändamål att driva sådan verksamhet som avses i 1 kap. 4 § första stycket 2.

5. drivs av en ekonomisk förening, vilken

a. som medlemmar vid varje tillfälle har högst 1 000 fysiska personer,

b. som medlemmar antar enbart personer som ingår i en i förväg identifierbar begränsad krets och denna krets anges i föreningens stadgar,

c. tar emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten endast från en krets bestående av de egna medlemmarna, och

d. har till ändamål att endast med användande av sådana medel som avses i c eller andra medel än sådana som avses i 1 kap. 4 § första stycket 1, tillgodose finansieringsbehov hos medlemmarna.

Undantagen enligt första stycket 3 och 5 för rörelse som drivs av aktiebolag eller ekonomisk förening gäller även motsvarande utländska företag.

3 kap. Förutsättningar för tillstånd till svenska företag

1 § Tillstånd att driva bankrörelse får ges till svenska aktiebolag, sparbanker och medlemsbanker.

Tillstånd att driva finansieringsrörelse får ges till svenska aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Bestämmelser om förutsättningar för utländska företag att driva bankrörelse eller finansieringsrörelse i Sverige finns i 4 kap.

2 § Ett svenskt företag skall ges tillstånd att driva bankrörelse eller finansieringsrörelse, om

1. bolagsordningen, stadgarna eller reglementet överensstämmer med denna lag och andra författningar och i övrigt innehåller de särskilda bestämmelser som behövs med hänsyn till omfattningen och arten av den planerade verksamheten,

2. det finns skäl att tro att den planerade rörelsen kommer att drivas enligt bestämmelserna i denna lag och andra författningar som reglerar institutets verksamhet,

3. det finns skäl att tro att den som kommer att ha ett kvalificerat innehav i kreditinstitutet

a. inte kommer att motverka att rörelsen drivs på ett sätt som är förenligt med denna lag och andra författningar som reglerar institutets verksamhet, och

b. även i övrigt är lämplig att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av ett kreditinstitut, och

4. den som skall ingå i kreditinstitutets styrelse eller vara verkställande direktör har tillräcklig insikt och erfarenhet för att delta i ledningen av ett institut och även i övrigt är lämplig för en sådan uppgift.

Tillstånd får inte ges, om någon som i väsentlig utsträckning har åsidosatt sina skyldigheter i näringsverksamhet eller andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet kommer att ha ett kvalificerat innehav i institutet.

Om kreditinstitutet kommer att ha nära förbindelser med någon annan, får tillstånd ges endast om förbindelserna inte hindrar en effektiv tillsyn av institutet.

3 § Bolagsordningen, stadgarna eller reglementet för ett kreditinstitut skall godkännas i samband med att institutet får tillstånd att driva bank- eller finansieringsrörelse. Om bolagsordningen, stadgarna eller reglementet därefter ändras gäller vad som anges i 13 kap. 10 §.

Startkapital m.m.

4 § Ett bankaktiebolag skall när dess rörelse påbörjas ha ett startkapital som vid tidpunkten för beslut om tillstånd motsvarar minst fem miljoner euro.

5 § En sparbank skall när dess rörelse påbörjas ha ett startkapital som vid tidpunkten för beslut om tillstånd motsvarar minst en miljon euro.

6 § Ett kreditmarknadsföretag och en medlemsbank skall när rörelsen påbörjas ha ett startkapital som vid tidpunkten för beslut om tillstånd motsvarar minst fem miljoner euro.

Om balansomslutningen i den planerade rörelsen kan beräknas uppgå till högst etthundra miljoner kronor eller, om institutet kommer ha att sin redovisning i euro, tolv miljoner euro, får det i samband med prövning av en ansökan om tillstånd medges att ha ett lägre startkapital än det som anges i första stycket, dock lägst motsvarande en miljon euro.

I 9 kap. 2 § finns bestämmelser om storleken på institutets kapitalbas för det fall att balansomslutningen under rörelsens gång överstiger

100 miljoner kronor eller, om kreditinstitutet har sin redovisning i euro, tolv miljoner euro.

Prövningen av ansökan

7 § En ansökan om tillstånd att driva bankrörelse eller finansieringsrörelse, liksom frågor om godkännande bolagsordning, stadgar eller reglementet enligt 3 § och om medgivande enligt 6 § andra stycket, prövas av Finansinspektionen. Om ett ärende som avser tillstånd att driva bankrörelse är av principiell betydelse eller av särskild vikt skall det prövas av regeringen. Detsamma gäller frågor enligt 3 § och 6 § andra stycket i samma ärende.

Ansökan om tillstånd

8 § En ansökan om tillstånd skall ges in till Finansinspektionen. Till ansökan skall bifogas

1. en plan för den planerade rörelsen, och
2. ett förslag till bolagsordning, stadgar eller reglemente eller till ändring av dessa.

9 § Ett aktiebolag och en ekonomisk förening får ansöka om tillstånd innan företaget bildats.

Om en ansökan om tillstånd har gjorts inom sex månader från stiftelseurkundens undertecknande respektive beslutet om att bilda föreningen, räknas den tid som anges i 2 kap. 9 § första stycket aktiebolagslagen (1975:1385) och 2 kap. 3 § första stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar från tillståndsbeslutet.

Bestämmelser om bildande av sparbank och medlemsbanker finns i 2 kap. sparbankslagen (1987:619) och 2 kap. lagen (1995:1570) om medlemsbanker.

4 kap. Förutsättningar för utländska företags verksamhet i Sverige

Utländska kreditinstitut med säte i ett land utanför EES

1 § Ett utländskt kreditinstitut som har sitt säte i ett land utanför EES får efter tillstånd driva bankrörelse eller finansieringsrörelse från filial i Sverige. Tillstånd skall ges om

1. den behöriga myndigheten i det land där institutet har sitt säte har medgett att företaget etablerar sig i Sverige,
2. det finns skäl att tro att den planerade verksamheten kommer att drivas på ett sunt sätt, och
3. insättningar hos filialen omfattas av garantin enligt lagen (1995:1571) om insättningsgaranti eller av en utländsk garanti som omfattar insättningar som anges i 2 § lagen om insättningsgaranti och har en högsta ersättningsnivå som inte understiger ett belopp motsvarande 20 000 euro innan det i förekommande fall har gjorts avdrag för en självrisk med högst 10 procent av en enskild insättares garanterade insättning.

2 § Ansökan om tillstånd till filialetablering enligt 1 § prövas av Finansinspektionen. I fråga om ett *utländskt bankföretag* prövas dock ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt av regeringen.

3 § Ett utländskt kreditinstitut med säte i ett land utanför EES får efter anmälan till Finansinspektionen driva verksamhet som huvudsakligen avser representation och förmedling av bank- och finansieringstjänster, från kontor eller annat fast driftställe (representationskontor).

Marknadstillträde till Sverige för utländska kreditinstitut med säte i ett land inom EES

4 § Ett utländskt kreditinstitut som har sitt säte i ett land inom EES får driva verksamhet från filial i Sverige. Verksamheten får påbörjas två månader efter det att Finansinspektionen från en behörig myndighet i institutets hemland tagit emot en underrättelse som innehåller

1. en plan för den planerade filialverksamheten, med uppgift om filialens organisation,
2. uppgift om i vilket land filialen skall inrättas samt om filialens adress och ansvariga ledning, och
3. uppgift om storleken av kreditinstitutets kapitalbas och kapitaltäckningsgrad.

Finansinspektionen får medge att verksamheten påbörjas tidigare än vad som sägs i första stycket.

5 § Ett utländskt kreditinstitut som har sitt säte i ett land inom EES får erbjuda och tillhandahålla tjänster i Sverige utan att inrätta filial här. Institutet får börja med detta så snart Finansinspektionen från en behörig myndighet i institutets hemland har tagit emot en underrättelse som anger vilka tjänster institutet avser att tillhandahålla i Sverige.

6 § Vad som sägs i 4 och 5 §§ om ett utländskt kreditinstitut gäller även ett *finansiellt institut*, som har säte inom EES, och dess dotterföretag, om det finansiella institutet är dotterföretag till ett utländskt kreditinstitut eller ägs gemensamt av två eller flera utländska kreditinstitut och uppfyller samtliga följande villkor

1. det eller de utländska kreditinstitut som äger det finansiella institutet (ägande kreditinstitut) skall vara auktoriserade som kreditinstitut i det EES-land vars lag gäller för det finansiella institutet,
2. den ifrågavarande verksamheten skall drivas i det EES-land vars lag gäller för det finansiella institutet,
3. ägande kreditinstitut skall inneha minst 90 procent av samtliga röster i det finansiella institutet,
4. ägande kreditinstitut skall tillgodose behöriga myndigheters krav på sund förvaltning av det finansiella institutet och skall ha utfäst sig att, med samtycke av hemlandets behöriga myndigheter, solidariskt svara för de åtaganden som det finansiella institutet gjort, och
5. det finansiella institutet skall omfattas, särskilt med avseende på den ifrågavarande verksamheten, av den gruppbaseade tillsyn som ägande kreditinstitut är föremål för.

Att villkoren i första stycket är uppfyllda skall framgå av de underrättelser som avses i 4 och 5 §§.

En sådan underrättelse som avses i 4 § skall beträffande sådana företag som avses i första stycket innehålla uppgift om den konsoliderade kapitaltäckningsgraden för ägande kreditinstitut eller dess moderföretag.

Utländska företags verksamhet i Sverige

7 § Ett utländskt kreditinstitut som driver rörelse med stöd av 1, 4 eller 5 § får endast driva verksamhet här som omfattas av institutets verksamhetstillstånd i hemlandet.

Ett utländskt företag som avses i 6 § får endast driva verksamhet här som är tillåten enligt företagets stadgar och endast i den mån det eller de utländska kreditinstitut som äger företaget eller dess moderföretag skulle ha rätt enligt första stycket att driva sådan verksamhet.

I 1 kap. 3 d och 3 e §§ lagen (1991:981) om värdepappersrörelse finns bestämmelser om att verksamhet som avses i 1 kap. 3 § samma lag under vissa förutsättningar får drivas av utländska kreditinstitut som driver verksamhet med stöd av 4 och 5 §§ och av finansiella institut och dotterföretag som driver verksamhet med stöd av 6 §.

5 kap. Ett kreditinstituts verksamhet utomlands

Filialverksamhet i ett land utanför EES

1 § Ett kreditinstitut som planerar att inrätta en filial i ett land utanför EES skall ansöka om tillstånd hos Finansinspektionen. Ett sådant tillstånd skall ges om det finns skäl att tro att den planerade rörelsen kommer att drivas enligt bestämmelserna i denna lag och andra författningar som reglerar institutets verksamhet.

2 § En ansökan om tillstånd enligt 1 § skall innehålla

1. en plan för den planerade filialverksamheten, med uppgift om filialens organisation, och
2. uppgift om i vilket land filialen skall inrättas samt om filialens adress och ansvariga ledning.

Filialverksamhet i ett land inom EES

3 § Ett kreditinstitut får inrätta filial i ett annat land inom EES om det inte finns skäl att ifrågasätta institutets administrativa struktur eller finansiella situation. Institutet skall underrätta Finansinspektionen innan verksamheten påbörjas. Underrättelsen skall innehålla den information som anges i 2 §. Om förhållandena ändras skall Finansinspektionen underrättas om ändringen innan den genomförs.

4 § Om ett kreditinstitut via filial vill driva någon av de verksamheter som anges i 7 kap. 1 § andra stycket gäller 5–7 §§.

5 § Om det inte finns skäl att ifrågasätta kreditinstitutets administrativa struktur eller finansiella situation, skall Finansinspektionen inom tre månader från det att en underrättelse enligt 3 § togs emot, lämna över den till den behöriga myndigheten i det land där filialen skall inrättas. Till underrättelsen skall inspektionen foga uppgift om storleken av institutets kapitalbas och kapitaltäckningsgrad.

Finansinspektionen skall underrätta kreditinstitutet när inspektionen lämnar över underrättelsen.

Om Finansinspektionen finner att det inte finns förutsättningar för att lämna över den underrättelse som avses i första stycket, skall inspektionen meddela beslut om det inom tre månader från det att underrättelsen togs emot.

6 § Verksamheten vid filialen får påbörjas två månader efter det att den behöriga myndigheten i det andra landet tog emot de uppgifter som avses i 5 § första stycket. Verksamheten får dock påbörjas dessförinnan, om myndigheten medger det.

7 § Om något av de förhållanden som angetts i kreditinstitutets underrättelse till Finansinspektionen enligt 3 § skall ändras efter det att filialen inrättats, skall institutet underrätta inspektionen och den behöriga myndigheten i det andra landet minst en månad innan ändringen genomförs.

Om Finansinspektionen finner att ändringen inte får göras, skall inspektionen meddela beslut om det inom en månad från det att underrättelsen kom in till inspektionen. Den behöriga myndigheten i det andra landet skall genast underrättas om beslutet.

Gränsöverskridande verksamhet

8 § Ett kreditinstitut får driva verksamhet i ett annat land inom EES, genom att erbjuda och tillhandahålla tjänster utan att inrätta filial där. Institutet skall underrätta Finansinspektionen innan verksamheten påbörjas. Underrättelsen skall innehålla uppgift om i vilket land verksamheten skall drivas och vilka tjänster som skall erbjudas.

9 § I fråga om de verksamhet som räknas upp i 7 kap. 1 § andra stycket skall Finansinspektionen inom en månad från det att underrättelsen togs emot lämna över den till den behöriga myndigheten i det land där verksamheten skall drivas.

6 kap. Övergripande bestämmelser om ett kreditinstituts rörelse

Soliditet

1 § Ett kreditinstituts rörelse skall drivas så att institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras.

Riskhantering

2 § Ett kreditinstitut skall identifiera, mäta och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med.

Genomlysbarhet

3 § Ett kreditinstituts rörelse skall organiseras och drivas på ett sådant sätt att institutets ställning kan överblickas.

Sundhet

4 § Ett kreditinstituts rörelse skall även i andra avseenden än som sägs i 1–3 §§ drivas på ett sätt som är sunt.

Instruktioner

5 § Ett kreditinstituts skall utfärda interna instruktioner i den omfattning som behövs för att styra rörelsen.

Huvudkontor i Sverige

6 § Varje kreditinstitut skall ha ett huvudkontor i Sverige.

7 kap. Om verksamhet och innehav av egendom m.m.

Finansiell verksamhet m.m.

1 § Ett kreditinstitut får endast driva finansiell verksamhet och verksamhet som har ett naturligt samband med den.

Ett kreditinstitut får i sin verksamhet, bland annat

1. låna upp medel, bland annat genom att ta emot inlåning från allmänheten eller ge ut obligationer eller andra jämförbara fordringsrätter,
2. lämna och förmedla kredit, bland annat i form av konsumentkredit och kredit mot panträtt i fast egendom eller fordringar,
3. medverka vid finansiering, bland annat genom att förvärva fordringar och upplåta lös egendom till nyttjande (leasing),
4. förmedla betalningar,
5. tillhandahålla betalningsmedel,
6. ikläda sig garantiförbindelser och göra liknande åtaganden,
7. medverka vid värdepappersemissioner,
8. lämna ekonomisk rådgivning,
9. förvara värdepapper,
10. driva rembursverksamhet,
11. tillhandahålla värdefackstjänster,
12. driva valutahandel,
13. driva värdepappersrörelse under de förutsättningar som föreskrivs i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, samt
14. lämna kreditupplysning under de förutsättningar som föreskrivs i kreditupplysningslagen (1973:1173).

Innehav av egendom i allmänhet

2 § Ett kreditinstitut får inneha endast

1. egendom som behövs för att driva sådan verksamhet som avses i 1 §,
2. egendom som förvärvats till skyddande av fordran enligt 3–8 §§, och
3. aktier och andelar med de begränsningar som anges i 9–11 §§.

Innehav av egendom till skyddande av fordran

3 § För att skydda en fordran får ett kreditinstitut

1. på offentlig auktion, en svensk eller utländsk börs eller en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad eller vid exekutiv försäljning köpa egendom som är utmätt eller utgör säkerhet för fordringen, och
2. om det finns skäl att tro att institutet annars skulle lida avsevärd förlust, som betalning för en fordran överta egendom som utgör säkerhet för fordringen eller annan egendom.

4 § Vad som sägs i 3 § gäller inte egen aktie eller aktie i moderbolag. För förvärv av sådana aktier finns bestämmelser i 7 kap. aktiebolagslagen (1975:1385). Vad som sägs i 3 § gäller inte heller bevis om andel eller tillskott till medlemsbank eller kreditmarknadsförening. I fråga om en sparbanks förvärv av bevis om tillskott till garantifond eller grundfond i sparbanken gäller bestämmelserna i 5 kap. 7 § första stycket sparbankslagen (1987:619).

5 § I utbyte mot egendom som har köpts eller övertagits enligt 3 § får ett kreditinstitut förvärva aktier eller andelar i ett företag som bildats för att förvalta egendomen eller för att fortsätta en verksamhet som drivs med denna.

Om aktier eller andelar har förvärvats enligt 3 § eller enligt första stycket får kreditinstitutet, om det finns uppenbar risk för att det annars lider förlust, förvärva ytterligare aktier eller andelar i samma företag.

Om aktier eller andelar i ett företag har förvärvats enligt 3 § eller enligt första eller andra stycket får kreditinstitutet om företaget överlåter sina tillgångar på ett annat företag byta ut dessa aktier eller andelar mot aktier eller andelar i det andra företaget.

6 § Den egendom som ett kreditinstitut förvärvat enligt 3 eller 5 § skall avyttras när det är lämpligt med hänsyn till marknadsförhållandena. Egendomen skall dock avyttras senast när det kan äga rum utan förlust för institutet. Om egendomen inte har avyttrats inom tre år från förvärvet, får institutet fortsätta att inneha egendomen endast om Finansinspektionen ger tillstånd till det.

7 § Förvärv av egendom till skyddande av fordran skall anmälas till Finansinspektionen.

8 § Ett kreditinstitut skall till Finansinspektionen varje år lämna en särskild redovisning av egendom som förvärvats till skyddande av fordran.

Innehav av aktier och andelar

9 § Ett kreditinstituts kvalificerade innehav av aktier eller andelar i andra företag än kreditinstitut, finansiella institut, anknutna företag och försäkringsföretag får sammanlagt uppgå till högst 60 procent av kapitalbasen i kreditinstitutet. Ett sådant innehav i ett enskilt företag får uppgå till högst 15 procent av kapitalbasen i kreditinstitutet.

Aktier eller andelar som har förvärvats i strid med första stycket skall snarast avyttras.

Om aktier eller andelar har förvärvats inom ramen för de gränser som anges i första stycket och förändras därefter förhållandet mellan de kvalificerade innehaven och kapitalbasen så att gränserna överskrids, skall institutet så snart det är lämpligt avyttra överskjutande aktier och andelar.

10 § Vid beräkningen av de gränser som anges i 9 § skall inte räknas med:

1. aktier eller andelar som en bank innehar tillfälligt vid medverkan i tillfällig rekonstruktion eller som ett led i skyddande av fordran enligt 3–8 §§, eller

2. aktier eller andelar som ett kreditinstitut tillfälligt innehas som ett normalt led i emissionsverksamhet eller i ett kreditinstituts namn för annans räkning.

11 § De i 9 § första stycket angivna gränserna får överskridas om

1. det belopp med vilket det kvalificerade innehavet överskrids täcks av institutets kapitalbas, och

2. det görs avdrag för motsvarande del av kapitalbasen vid beräkningen av kapitaltäckningsgraden enligt lagen (1994:2004) och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag.

Om båda de gränser som anges i 9 § första stycket överskrids, skall det största belopp som någon gräns överskrids med, täckas på det sätt som beskrivs i första stycket.

Tillstånd för förvärv av egendom i vissa fall

12 § Ett kreditinstitut får endast efter tillstånd av Finansinspektionen förvärva egendom om institutets motprestation motsvarar mer än 25 procent av dess kapitalbas. Tillstånd skall inhämtas före förvärvet.

Tillstånd skall ges om det inte kan antas att förvärvet leder till överträdelse av denna lag eller andra författningar.

8 kap. Kredithantering och hantering av övriga engagemang m.m.

Kreditportföljens sammansättning

1 § Ett kreditinstituts kreditportfölj skall vara sammansatt så att institutets totala risk inte äventyrar institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser.

Beslutsunderlag

2 § Ett kreditinstituts kreditprövning skall vara organiserad så att den som fattar beslut i ett ärendet har tillräckligt beslutsunderlag för att bedöma risken med att bevilja krediten.

Dokumentation

3 § Ett kreditinstituts kreditbeslut skall dokumenteras på ett sådant sätt att underlaget för beslutet och beslutets tillkomst redovisas.

Kreditliknande engagemang

4 § Vad som sägs i 1–3 §§ om en kreditportföljs sammansättning, beslutsunderlag och dokumentation skall tillämpas även på kreditliknande engagemang.

Tillhandahållande av tjänster till en jävskrets

5 § Ett kreditinstitut får inte avtala om tjänster på andra villkor än sådana institutet normalt tillämpar eller ingå andra avtal på villkor som inte är affärsmässigt betingade med eller till förmån för

1. styrelseledamot,
2. delegat i ledande ställning som ensam eller i förening med annan får avgöra på styrelsen ankommande kreditärenden,
3. anställd som innehar en ledande ställning inom institutet,
4. annan aktie- eller andelsägare än staten med ett innehav som motsvarar minst tre procent av hela kapitalet,
5. make eller sambo till person som avses under 1–4, eller
6. juridisk person i vilken sådan person som avses under 1–5 har ett väsentligt ekonomiskt intresse i egenskap av delägare eller medlem.

En medlemsbank får inte heller ingå sådana avtal som avses i första stycket med eller till förmån för lekmannarevisor i banken.

Finansinspektionen prövar om delegat eller anställd har sådan ledande ställning som avses i första stycket 2 och 3.

Institutets styrelse skall i en förteckning föra in uppgifter om de avtal som träffats med eller till förmån för personer som avses i första stycket.

9 kap. Kapitalbasens storlek, motbok och omyndigas medel

1 § Bestämmelser om kapitaltäckning och stora exponeringar finns i lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag.

2 § En medlemsbank eller ett kreditmarknadsföretag som enligt 3 kap. 6 § andra stycket medgetts att inleda sin rörelse med ett lägre startkapital än fem miljoner euro, får när verksamheten påbörjats medges att ha en kapitalbas som motsvarar minst

a. två miljoner euro om balansomslutningen överstiger etthundra men inte tvåhundra miljoner kronor eller, om institutet har sin redovisning i euro, tolv men inte tjugofyra miljoner euro,

b. tre miljoner euro om balansomslutningen överstiger tvåhundra men inte trehundra miljoner kronor eller, om institutet har sin redovisning i euro, tjugofyra men inte trettiosex miljoner euro,

c. fyra miljoner euro om balansomslutningen överstiger trehundra men inte fyrahundra miljoner kronor eller, om institutet har sin redovisning i euro, trettiosex men inte fyrtioåtta miljoner euro.

Om balansomslutningen överstiger fyrahundra miljoner kronor eller, om institutet har sin redovisning i euro, 60 miljoner euro, skall institutet ha en kapitalbas motsvarande minst fem miljoner euro.

Kapitalbasens storlek enligt första och andra styckena skall beräknas efter den kurs som gällde vid beslut om tillstånd enligt 3 kap.

En ansökan om medgivande prövas av Finansinspektionen. För en medlemsbank prövas dock frågan om medgivande av regeringen om ärendet är av principiell betydelse eller av särskild vikt.

3 § Ett kreditinstituts kapitalbas får inte understiga det belopp som enligt 3 kap. 4–6 §§ denna lag krävdes när rörelsen påbörjades. För ett institut som bytt redovisningsvaluta gäller i stället att kapitalbasen inte får understiga det högsta av de belopp som avses i 6 och 7 §§ lagen (2000:35) om byte av redovisningsvaluta i finansiella företag.

Om en medlemsbank eller ett kreditmarknadsföretag med stöd av 2 § första stycket har medgetts att ha en lägre kapitalbas än fem miljoner euro gäller i stället att kapitalbasen inte får understiga det belopp som beslutades vid medgivandet.

Motbok

4 § Motbok eller annat bevis, som en bank utfärdar om tillgodohavande på räkning, skall ställas till viss man och innehålla att överlåtelse får ske endast till viss man och att överlåtelse bör anmälas hos banken.

Banken får inte träffa förbehåll om rätt för banken att återropa betalning till annan än rätt innehavare av motbok.

Om efterlysning och dödande av förkommen motbok gäller särskilda bestämmelser.

Omyndigs medel

5 § En omyndig får utan förmyndarens tillstånd förfoga över medel som den omyndige själv satt in hos en bank efter det han fyllt sexton år. Utan den omyndiges samtycke får banken inte betala ut sådana medel till förmyndaren. Har förmyndaren fått överförmyndarens tillstånd att omhänderta medlen och företett bevis på detta, får den omyndige inte vidare förfoga över medlen. Sådan inskränkning i den omyndiges rätt skall antecknas på insättningsbevis eller i motbok, när beviset eller motboken företes hos banken.

Medel som en förmyndare, god man eller förvaltare förvaltar enligt föräldrabalken får tas ut utan överförmyndarens tillstånd endast om det har gjorts förbehåll enligt 14 kap. 8 § nämnda balk eller uttaget avser ränta. Överförmyndaren kan enligt 14 kap. 21 § föräldrabalken förordna, att ett sådant förbehåll inte skall gälla. Förordnandet skall antecknas på bevis eller i motbok som har utfärdats om insättningen. Banken är skyldig att på begäran av överförmyndare, förmyndare, god man eller förvaltare utfärda bevis om beloppet av de medel som sätts in eller som står inne, samt i förekommande fall intyga att meddelat tillstånd inte utnyttjats.

Är föräldrar förmyndare, får de utan överförmyndarens tillstånd ta ut medel som de förvaltar enligt föräldrabalken, om medlen inte har satts in med uppgift om att de enligt 16 kap. 11 § föräldrabalken inte får tas ut utan sådant tillstånd eller att de omfattas av särskild överförmyndarkontroll. Överförmyndaren kan enligt 13 kap. 19 § nämnda balk förordna om annan inskränkning i föräldrars uttagsrätt. Inskränkning i uttagsrätten som avses i detta stycket skall antecknas på bevis eller i motbok som har utfärdats om insättningen.

10 kap. Särskilda associationsrättsliga bestämmelser för bankaktiebolag

1 § För bankaktiebolag gäller vad som är föreskrivet för aktiebolag i allmänhet, om inte annat följer av denna lag eller är särskilt föreskrivet. Om det i aktiebolagslagen (1975:1385) finns hänvisningar till bestämmelser i samma lag och gäller föreskrifter i denna lag i stället för eller vid sidan av bestämmelserna i aktiebolagslagen, skall hänvisningarna vid tillämpning i fråga om bankaktiebolag i stället respektive också avse föreskrifter i denna lag.

Aktiekapital

2 § Ett bankaktiebolags aktiekapital skall bestämmas med hänsyn till den planerade rörelsens omfattning och beskaffenhet.

Teckning av aktier

3 § Om teckning av aktier innebär att någon som inte har prövats enligt 3 kap. 2 § första stycket 3 eller andra stycket kommer att ha ett kvalifice-

rat innehav i bankaktiebolaget, får detta inte bildas utan att prövning görs. Om personen inte anses lämplig får bolaget inte bildas.

Nedsättning av aktiekapitalet

4 § Finansinspektionen får medge att nedsättning av aktiekapitalet får ske utan rättens tillstånd enligt 6 kap. 6 § första stycket aktiebolagslagen (1975:1385), om bankaktiebolaget samtidigt med nedsättningen vidtar åtgärder som medför att varken bolagets bundna egna kapital eller dess aktiekapital minskar till följd av beslutet om nedsättning.

5 § I stället för bestämmelserna i 6 kap. 6 § andra–fjärde styckena aktiebolagslagen (1975:1385) skall bestämmelserna i denna paragraf tillämpas.

Rättens tillstånd skall sökas senast två månader efter det att nedsättningsbeslutet har registrerats. Till ansökan skall fogas bevis om registreringen.

Rätten skall utan dröjsmål inhämta Finansinspektionens yttrande om och i så fall i vilken utsträckning nedsättningen kan komma att inverka på insättarnas rätt. Finner rätten med hänsyn till yttrandets innehåll att nedsättningen inte bör verkställas skall ansökan genast avslås. I annat fall skall rätten kalla bolagets borgenärer och förelägga dem som vill bestrida ansökan att senast en viss dag skriftligen anmäla detta hos rätten. I föreläggandet skall det anges att den som inte har gjort en sådan anmälan anses ha medgett ansökan. I kallelsen skall ett kortfattat sammandrag av inspektionens yttrande tas in. Rätten skall se till att kallelsen skyndsamt kungörs i Post- och Inrikes Tidningar.

Tillstånd skall meddelas, om ansökan inte bestrids eller om de borgenärer som bestrider den får full betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar. Att en insättare bestrider ansökan utgör dock inte något hinder, om inspektionens yttrande ger grund för att meddela tillstånd.

Egen aktie som säkerhet

6 § Ett bankaktiebolag får ta emot egna aktier eller aktier i sitt moderbolag som pant, om dessa aktier utgör en mindre del av de aktier som lämnas som säkerhet för en kredit.

Bolagets ledning

7 § Ett bankaktiebolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter. Flertalet av ledamöterna skall vara personer som inte är anställda i banken eller i företag som ingår i en koncern där banken är moderbolag.

8 § I ett bankaktiebolag skall styrelsen utse en verkställande direktör. Bolagets verkställande direktör får inte vara ordförande i styrelsen.

9 § Rätten att teckna ett bankaktiebolags firma får utövas endast av två eller flera personer i förening om inte annat följer av bestämmelserna i

8 kap. 30 § aktiebolagslagen (1975:1385) om verkställande direktörens firmateckningsrätt. Ingen annan inskränkning får registreras.

10 § Bolagsstämmans ordförande skall innan styrelseval förrättas i ett bankaktiebolag lämna uppgift till stämman om vilka uppdrag den som valet gäller innehar i andra företag.

Bolagsstämma

11 § Utöver vad som föreskrivs om upplysningsplikt och insyn i 9 kap. 22 och 24 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) gäller att upplysningar får lämnas endast om det kan göras utan nämnvärd olägenhet för enskild.

Bestämmelserna i 9 kap. 23 § aktiebolagslagen skall tillämpas också när styrelsen funnit att en upplysning som har begärts enligt 9 kap. 22 § aktiebolagslagen inte kan lämnas till aktieägare utan nämnvärd olägenhet för enskild.

Revision m.m.

12 § I ett bankaktiebolag skall minst en revisor som bolagsstämman utsett vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor som avlagt revisorsexamen.

Om bolagsstämman inte har utsett en auktoriserad revisor eller godkänd revisor som avlagt revisorsexamen, är bestämmelserna om länsstyrelseförordnande i 10 kap. 24 och 26 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) tillämpliga.

13 § Utöver vad som föreskrivs om upplysningsplikt i 10 kap. 41 §, 11 kap. 18 och 21 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) gäller att upplysningar får lämnas endast om det kan göras utan nämnvärd olägenhet för enskild.

14 § I 13 kap. 12 § finns bestämmelser om revisors och särskild granskarers rapporteringsskyldighet till Finansinspektionen.

Låneförbudet m.m.

15 § I stället för bestämmelserna i 12 kap. 7–9 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) gäller bestämmelserna i denna paragraf och i 8 kap. 5 §.

Ett bankaktiebolag får inte lämna lån i syfte att gäldenären skall förvärva aktier i bolaget, om det sammanlagda beloppet av sådana lån därefter skulle överstiga bolagets fria egna kapital.

Likvidation

16 § Förutom i fall som anges i 13 kap. 11, 16, 20, 49 och 50 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) skall rätten förordna att ett bankaktiebolag skall gå i likvidation om tillståndet att driva bankrörelse har återkallats.

17 § Vid tillämpningen av 13 kap. 10 § aktiebolagslagen (1975:1385) skall vad som sägs i första stycket 2 om 8 kap. 3 § första stycket och 16 § årsredovisningslagen (1995:1554) i stället avse 8 kap. 5 och 8 §§ lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag.

18 § Ansökan om likvidation av ett bankaktiebolag enligt 16 § detta kapitel eller 13 kap. 10 eller 16 § aktiebolagslagen (1975:1385) får också göras av Finansinspektionen.

19 § Utöver vad som föreskrivs i 13 kap. 44 § aktiebolagslagen (1975:1385) gäller att något beslut om att en likvidation skall upphöra och bankaktiebolagets verksamhet återupptas inte får fattas, om bolagets tillstånd att driva bankrörelse har återkallats.

Fusion

20 § Endast ett bankaktiebolag kan genom fusion överta ett annat bankaktiebolags samtliga tillgångar och skulder.

21 § Vid fusion med ett bankaktiebolag tillämpas inte 14 kap. 13–18 §§ aktiebolagslagen (1975:1385). I stället tillämpas 22–24 §§ detta kapitel.

22 § När fusionsplanen har godkänts av bolagen, skall såväl överlåtande som övertagande bolag ansöka om tillstånd att verkställa planen. Frågor om sådant tillstånd prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen. Vid fusion genom kombination skall bolagen dessutom ansöka om tillstånd och godkännande av bolagsordningen för det övertagande bolaget enligt 3 kap. 2, 3 och 7 §§.

Ansökan skall ges in inom en månad efter det att fusionsplanen har godkänts i samtliga bolag och senast två år efter det att fusionsplanen kungjorts enligt 18 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:1385).

Finansinspektionen skall underrätta registreringsmyndigheten om ansökningar enligt första stycket och om lagakraftvunna beslut som meddelats med anledning av sådana ansökningar.

23 § Vid behandlingen av en ansökan om tillstånd att verkställa en fusionsplan skall prövas att bolagens borgenärer tillförsäkras en betryggande säkerhet, om ett sådant skydd behövs med hänsyn till de fusionerande bolagens ekonomiska förhållanden och om borgenärerna inte redan har en sådan säkerhet.

24 § En ansökan enligt 22 § skall avslås om

1. fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen (1993:20) eller rättsakter, avtal eller andra beslut som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen eller om en sådan prövning av fusionen pågår,

2. det, vid kombination, inte av fusionsplanen framgår att de överlåtande bolagens sammanlagda verkliga värde för det övertagande bolaget uppgår till minst aktiekapitalet i detta, eller

3. bolagens borgenärer inte tillförsäkrats en sådan betryggande säkerhet som avses i 23 § eller de fusionerande bolagens ekonomiska förhållanden i övrigt är sådana att fusionen inte kan anses förenlig med insättares eller andra fordringsägares intressen.

Om ansökan inte kan bifallas på grund av att prövning pågår enligt första stycket 1 och prövningen kan antas ta kort tid, får dock tillståndsfrågan förklaras vilande under högst sex månader.

25 § Anmälan enligt 14 kap. 19 § aktiebolagslagen (1975:1385) skall göras inom två månader från det att tillstånd har meddelats.

26 § Fusion genom absorption av ett helägt dotterbolag får ske utan hinder av att det i dotterbolaget finns egendom som bankaktiebolaget inte får förvärva enligt denna lag. Sådan egendom måste avyttras senast ett år från registreringen. Om det finns särskilda skäl kan Finansinspektionen förlänga denna frist.

27 § Vid absorption av ett helägt dotterbolag tillämpas inte 14 kap. 26 och 27 §§ aktiebolagslagen (1975:1385). I stället gäller vad som sägs i denna paragraf.

Tidigast en och senast två månader efter det att fusionsplanens registrering har kungjorts skall moderbolaget ansöka om tillstånd att verkställa planen. Frågor om sådant tillstånd prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen.

I fråga om ett sådant ärende gäller bestämmelserna i 23 och 24 §§ i tillämpliga delar. Vad som sägs om överlåtande bolag skall avse dotterbolag och vad som sägs om övertagande bolag skall avse moderbolag.

Firma

28 § Ett bankaktiebolags firma skall innehålla ordet bank.

29 § Ett bankaktiebolag som har övertagit en sparbanks rörelse vid ombildning enligt 8 kap. sparbankslagen (1987:619) får, efter tillstånd av Finansinspektionen, använda ordet sparbank i sin firma. Detsamma gäller ett bankaktiebolag som senare har övertagit en sådan rörelse.

11 kap. Särskilda associationsrättsliga bestämmelser för kreditmarknadsbolag

1 § Vad som enligt 10 kap. gäller för bankaktiebolag skall gälla för kreditmarknadsbolag utom bestämmelserna om

1. likvidation i 16–19 §§,
2. fusion i 20 §, och
3. firma i 28 och 29 §§.

Vad som i 10 kap. sägs om bankaktiebolag skall i stället avse kreditmarknadsbolag.

Bestämmelserna om fusion i 10 kap. 21–27 §§ gäller endast vid fusion mellan ett kreditmarknadsbolag och ett annat bolag och endast om en

bank inte är övertagande bolag. Ärenden som rör tillstånd enligt 22 eller 27 § prövas alltid av Finansinspektionen.

2 § Ansökan om likvidation av ett kreditmarknadsbolag enligt 13 kap. 10 och 16 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) får också göras av Finansinspektionen.

12 kap. Särskilda associationsrättsliga bestämmelser för kreditmarknadsföreningar

1 § För kreditmarknadsföreningar gäller vad som är föreskrivet för ekonomiska föreningar i allmänhet, om inte annat följer av denna lag eller är särskilt föreskrivet.

Insatskapital

2 § Insatserna i en kreditmarknadsförening skall alltid fullgöras i pengar.

Föreningens ledning

3 § Flertalet av ledamöterna i en kreditmarknadsförenings styrelse skall vara personer som inte är anställda i föreningen eller i företag som ingår i en koncern där föreningen är moderföretag.

4 § I en kreditmarknadsförening skall styrelsen utse en verkställande direktör. Föreningens verkställande direktör får inte vara ordförande i styrelsen.

5 § Rätten att teckna en kreditmarknadsförenings firma får utövas endast av två eller flera personer i förening om inte annat följer av bestämmelserna i 6 kap. 12 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. Ingen annan inskränkning får registreras.

6 § Föreningsstämmans ordförande skall innan styrelseval förrättas i en kreditmarknadsförening lämna uppgift till stämman om vilka uppdrag den som valet gäller innehar i andra företag.

Föreningsstämma

7 § Utöver vad som föreskrivs i 7 kap. 11 § första stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om upplysningsplikt gäller att upplysningar får lämnas endast om det kan göras utan nämnvärd olägenhet för enskild.

Bestämmelserna i 7 kap. 11 § tredje stycket lagen om ekonomiska föreningar skall tillämpas också när styrelsen funnit att en upplysning som har begärts enligt 7 kap. 11 § första och andra styckena samma lag inte kan lämnas till medlem utan nämnvärd olägenhet för enskild.

Revision m.m.

8 § I en kreditmarknadsförening skall minst en revisor utses av föreningsstämman.

9 § Endast den som är auktoriserad eller godkänd revisor får vara revisor i en kreditmarknadsförening.

Minst en revisor som stämman utsett skall vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor som avlagt revisorsexamen.

10 § Utöver vad som föreskrivs om upplysningsplikt i 8 kap. 16 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller att upplysningar får lämnas endast om det kan göras utan nämnvärd olägenhet för enskild.

11 § I 13 kap. 12 § finns bestämmelser om revisors och särskild granskares rapporteringsskyldighet till Finansinspektionen.

Likvidation

12 § Ansökan om likvidation av en kreditmarknadsförening enligt 11 kap. 3 och 4 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar får också göras av Finansinspektionen.

Fusion

13 § Vid fusion med en kreditmarknadsförening tillämpas inte 12 kap. 6 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. Istället tillämpas 14–16 §§.

14 § Senast två månader efter det att avtalet om fusion har registrerats skall såväl överlåtande som övertagande förening hos Finansinspektionen ansöka om tillstånd att verkställa avtalet. Vid fusion genom kombination skall föreningarna dessutom ansöka om tillstånd och godkännande av stadgarna för den övertagande föreningen enligt 3 kap. 2, 3 och 7 §§.

Finansinspektionen skall underrätta registreringsmyndigheten om ansökningar enligt första stycket och om lagakraftvunna beslut som meddelats med anledning av sådana ansökningar.

15 § Vid behandlingen av en ansökan om tillstånd att verkställa ett fusionsavtal skall prövas att föreningens borgenärer tillförsäkras en betryggande säkerhet, om ett sådant skydd behövs med hänsyn till de fusionerande föreningarnas ekonomiska förhållanden och om borgenärerna inte redan har en sådan säkerhet.

16 § En ansökan enligt 14 § skall avslås om föreningens borgenärer inte tillförsäkrats en sådan betryggande säkerhet som avses i 15 § eller de fusionerande föreningarnas ekonomiska förhållanden i övrigt är sådana att fusionen inte kan anses förenlig med insättares eller andra fordringsägares intressen.

17 § Vad som sägs om rättens tillstånd i 12 kap. 7 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, skall i stället gälla Finansinspektionens tillstånd.

18 § Vid fusion med ett helägt dotterbolag tillämpas inte 12 kap. 8 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar I stället gäller vad som sägs i denna paragraf.

Om en kreditmarknadsförening äger samtliga aktier i ett dotterbolag får föreningens och bolagets styrelser träffa ett fusionsavtal som innebär att dotterbolaget skall gå upp i föreningen. Styrelserna skall anmäla avtalet för registrering hos registreringsmyndigheten. Därvid gäller 14–16 §§ i tillämpliga delar. Vad som där sägs om överlåtande förening skall i stället gälla bolaget.

Fusion får ske endast om föreningen och bolaget har samma redovisningsvaluta.

Dotterbolaget är upplöst när Finansinspektionens beslut om tillstånd enligt 16 § har registrerats. Registreringsmyndigheten skall registrera tillståndet även i aktiebolagsregistret. Registreringsmyndigheten skall förklara att frågan om fusion har fallit, om ansökan om Finansinspektionens tillstånd inte gjorts inom föreskriven tid eller om inspektionen genom lagakraftvunnet beslut har avslagit ansökan.

19 § Fusion enligt 18 § får ske utan hinder av att det i dotterbolaget finns egendom som kreditmarknadsföreningen inte får förvärva enligt denna lag. Sådan egendom måste avyttras senast ett år från registreringen. Om det finns särskilda skäl kan Finansinspektionen förlänga denna frist.

13 kap. Tillsyn

Ansvaret för tillsynen

1 § Finansinspektionen har tillsyn över kreditinstitut.

Registreringsmyndighet

2 § Registreringsmyndighet för banker och filialer till utländska bankföretag är Patent- och registreringsverket. Hos registreringsmyndigheten förs ett bankregister. I detta skrivs de uppgifter in som enligt denna lag, aktiebolagslagen (1975:1385), sparbankslagen (1987:619), lagen (1995:1570) om medlemsbanker eller andra författningar skall anmälas för registrering eller i övrigt skall tas in i registret.

För registrering av kreditmarknadsföretag gäller vad som föreskrivs i aktiebolagslagen respektive lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.

Finansinspektionens övergripande uppgift

3 § Finansinspektionen har tillsyn över att ett kreditinstituts rörelse drivs enligt

1. denna lag,
2. andra författningar som reglerar institutens verksamhet,
3. institutets bolagsordning, stadgar eller reglemente, och

4. interna instruktioner som har sin grund i författningar som reglerar institutets verksamhet.

Upplysningar från och undersökningar hos ett kreditinstitut

4 § Varje kreditinstitut skall på tid och sätt som Finansinspektionen bestämmer lämna upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter till inspektionen.

Ett institut skall, utöver vad som anges i första stycket, i enskilda fall lämna inspektionen de upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen begär.

5 § Finansinspektionen får genomföra en undersökning hos ett kreditinstitut när inspektionen anser att det är nödvändigt.

Upplysningar från och undersökningar hos andra företag

6 § Om ett kreditinstitut ingår i en koncern, skall de övriga företagen i koncernen lämna Finansinspektionen de upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen behöver för sin tillsyn över institutet.

Om en bank ingår i en finansiell företagsgrupp enligt 6 kap. 1 § lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag gäller vad som sägs i första stycket även för de övriga företagen i företagsgruppen.

7 § Om ett företag har fått i uppdrag av ett kreditinstitut att driva någon del av institutets rörelse får Finansinspektionen genomföra undersökningar hos företaget, om det behövs för tillsynen över institutet. Ett sådant företag skall också lämna Finansinspektionen de upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen behöver för sin tillsyn över institutet.

Samarbetet med utländska myndigheter

8 § Finansinspektionen skall i samarbete med behörig hemlandsmyndighet utöva tillsyn över att likviditeten är tillfredsställande i en här i landet inrättad filial till ett utländskt kreditinstitut med säte i ett land inom EES.

Efter anmälan till Finansinspektionen kan en behörig myndighet i ett annat land inom EES genomföra en undersökning hos en här i landet inrättad filial till ett utländskt kreditinstitut som avses i första stycket och ett sådant företag som avses i 4 kap. 6 §.

9 § Finansinspektionen skall lämna de uppgifter som en behörig myndighet behöver för sin tillsyn över ett utländskt kreditinstitut och ett utländskt finansiellt institut och dotterföretag med säte i ett land inom EES som driver verksamhet från filial eller genom direkt tillhandahållande av tjänster i Sverige.

Ändring av bolagsordning, stadgar eller reglemente

10 § Om ett kreditinstitut beslutar om ändring av sin bolagsordning, sina stadgar eller sitt reglemente skall ändringen godkännas. Ändringen skall godkännas om bolagsordningen, stadgarna eller reglementet överensstämmer med denna lag och andra författningar samt i övrigt innehåller de särskilda bestämmelser som behövs med hänsyn till omfattningen och arten av institutets verksamhet.

Ärenden om godkännande av bolagsordning, stadgar eller reglemente prövas av Finansinspektionen. I fråga om banker prövas dock ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt av regeringen.

Ett beslut om ändring av bolagsordning, stadgar eller reglemente får inte registreras innan det har godkänts av inspektionen eller, i förekommande fall, av regeringen.

Förordnande av revisor

11 § Finansinspektionen har rätt att förordna en eller flera revisorer att tillsammans med övriga revisorer delta i revisionen av ett kreditinstitut. Inspektionen får när som helst återkalla ett sådant förordnande och utse en ny revisor.

Revisorn har rätt till skäligt arvode från institutet för sitt arbete. Storleken på arvodet bestäms av inspektionen.

Finansinspektionen skall utfärda en instruktion för en revisor som förordnats av inspektionen. En revisor som förordnats av Finansinspektionen skall oavsett stämmans anvisningar följa den instruktion som inspektionen utfärdat.

12 § Om en revisor eller en särskild granskare vid fullgörandet av sitt uppdrag i ett kreditinstitut får kännedom om förhållanden som

1. kan utgöra en väsentlig överträdelse av de författningar som reglerar institutets verksamhet,

2. kan påverka institutets fortsatta drift negativt, eller

3. kan leda till att revisorn avstyrker att balansräkningen eller resultaträkningen fastställs eller till anmärkning enligt 10 kap. 30 eller 31 § aktiebolagslagen (1975:1385), 8 kap. 13 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, 4 a kap. 11 § sparbankslagen (1987:619) eller 7 a kap. 11 § lagen (1995:1570) om medlemsbanker,

skall revisorn och den särskilde granskaren omgående rapportera detta till Finansinspektionen.

Revisorn och den särskilde granskaren har en motsvarande rapporteringsskyldighet om han eller hon får kännedom om förhållanden som avses i första stycket vid fullgörande av uppdrag i kreditinstitutets moderföretag eller dotterföretag eller i ett företag som har en likartad förbindelse med institutet.

Upprättande av särskild balansräkning

13 § Styrelsen i en sparbank, en medlemsbank eller i en kreditmarknadsförening är skyldig att genast låta upprätta en särskild balansräkning, om det finns skäl att tro att institutet inte kan uppfylla kravet på kapitaltäck-

ning enligt lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag.

Balansräkningen skall granskas av institutets revisor. Om granskningen visar att kravet inte är uppfyllt, skall institutets styrelse genast underrätta Finansinspektionen.

Samman kallande av styrelse eller stämma

14 § Finansinspektionen får samman kalla styrelsen i ett kreditinstitut. Om styrelsen inte har rättat sig efter en begäran från inspektionen om att kalla till extra stämma, får inspektionen utfärda en sådan kallelse.

Företrädare för inspektionen får närvara vid stämma och vid ett sådant styrelsesammanträde som inspektionen har samman kallat samt delta i överläggningarna.

Allmänt ombud vid konkurs

15 § När ett kreditinstitut har försatts i konkurs, skall Finansinspektionen förordna ett allmänt ombud. Det allmänna ombudet skall som konkursförvaltare delta i konkursboets förvaltning tillsammans med den eller de förvaltare som utses enligt konkurslagen (1987:672).

Det allmänna ombudet kan beträffande medförvaltare göra en sådan framställning som avses i 7 kap. 5 § konkurslagen.

Även om beslut om delning av konkursboets förvaltning har fattats, får det allmänna ombudet delta i förvaltningen i dess helhet.

Bestämmelserna i konkurslagen om arvode till konkursförvaltare gäller också det allmänna ombudet.

Finansinspektionens befogenheter vid ett kreditinstituts likvidation

16 § Under ett kreditinstituts likvidation har Finansinspektionen samma befogenheter i fråga om likvidatorerna och stämman som annars tillkommer inspektionen beträffande styrelsen och stämman.

Begränsningar för ledamot i Finansinspektionens styrelse och befattningshavare hos inspektionen

17 § Den som är ledamot eller suppleant i styrelsen för Finansinspektionen eller befattningshavare där får inte ingå i styrelsen för ett kreditinstitut eller vara anställd i ett kreditinstitut. Inte heller får en sådan person äga aktier eller andelar i ett kreditinstitut eller vara huvudman i en sparbank.

Regeringen får meddela särskilda bestämmelser om beviljande av kredit till sådan person som avses i första stycket.

Pensions- eller personalstiftelse

18 § Om en pensionsstiftelse eller en personalstiftelse hör till ett kreditinstitut och stiftelsens förmögenhet huvudsakligen härrör från medel som

tillskjutits av kreditinstitutet, skall Finansinspektionen se till att stiftelsens tillgångar är placerade på ett sätt som bereder skälig säkerhet. Därvid skall stiftelsens ändamål beaktas och hänsyn tas till vad som föreskrivs i denna lag om placering av ett instituts medel. Har stiftelsens tillgångar inte placerats på ett tillfredsställande sätt, får inspektionen förelägga stiftelsen att göra rättelse.

Den som företräder stiftelsen skall på Finansinspektionens begäran hålla stiftelsens kassa och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning. Han eller hon skall även lämna inspektionen alla de upplysningar om stiftelsen som inspektionen begär.

Avgifter till Finansinspektionen

19 § Kreditinstitut och utländskt kreditinstitut med filial här i landet skall med årliga avgifter bekosta Finansinspektionens verksamhet enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar. Vad som nu sagts gäller också sådana företag som avses i 4 kap. 6 § och som har filial här i landet.

14 kap. Särskilt om prövningen av ägares lämplighet

1 § Ett direkt eller indirekt förvärv av aktier eller andelar i ett kreditinstitut, som medför att förvärvarens sammanlagda innehav utgör ett kvalificerat innehav, får ske bara efter tillstånd av Finansinspektionen. Det samma gäller förvärv som innebär att ett kvalificerat innehav ökas så att det uppgår till eller överstiger 20, 33 eller 50 procent av kapitalet eller röstetalet för samtliga aktier eller andelar eller så att institutet blir dotterföretag.

Tillstånd enligt första stycket skall inhämtas före förvärvet. Om förvärvet har gjorts genom bodelning, arv, testamente, bolagsskifte eller på annat liknande sätt, krävs i stället tillstånd för att förvärvaren skall få behålla de aktier eller andelar som erhållits. Förvärvaren skall ansöka om tillstånd till ett sådant förvärv inom sex månader efter det att aktierna eller andelarna erhållits.

2 § Tillstånd skall ges till förvärv som avses i 1 § om det finns skäl att tro att förvärvaren,

1. inte kommer att motverka att rörelsen drivs på ett sätt som är förenligt med denna lag och andra författningar som reglerar institutets verksamhet, och

2. även i övrigt är lämplig att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av ett kreditinstitut.

Tillstånd får inte ges, om förvärvaren i väsentlig utsträckning har åsidosatt sina skyldigheter i näringsverksamhet eller andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet.

Om förvärvet skulle leda till nära förbindelser mellan kreditinstitutet och någon annan, får tillstånd ges endast om förbindelserna inte hindrar en effektiv tillsyn av institutet.

Finansinspektionen får föreskriva en viss tid inom vilken ett förvärv skall genomföras.

Finansinspektionen skall meddela beslut i ett ärende enligt denna paragraf inom tre månader från det att ansökan om tillstånd gjordes.

3 § Den som avser att avyttra ett kvalificerat innehav eller en så stor del av ett kvalificerat innehav att innehavet därigenom kommer att understiga någon av de i 1 § angivna gränserna skall underrätta Finansinspektionen om detta.

4 § När ett kreditinstitut får kännedom om att aktier eller andelar i institutet blivit föremål för ett sådant förvärv som avses i 1 § eller för en sådan avyttring som avses i 3 §, skall institutet snarast anmäla förvärvet eller avyttringen till Finansinspektionen.

När ett kreditinstitut i annat fall får kännedom om att den har nära förbindelser med någon annan, skall institutet snarast anmäla det till Finansinspektionen.

Ett annat kreditinstitut än en sparbank skall årligen till Finansinspektionen anmäla namnen på de ägare som har ett kvalificerat innehav av aktier eller andelar i institutet samt storleken på innehaven.

5 § Om en juridisk person har ett kvalificerat innehav i ett kreditinstitut, skall den juridiska personen snarast anmäla ändringar av vilka som ingår i dess ledning till Finansinspektionen.

6 § Om den som har ett kvalificerat innehav av aktier eller andelar motverkar eller om det finns skäl att tro att innehavaren kommer att motverka att kreditinstitutets rörelse drivs på ett sätt som är förenligt med denna lag eller andra författningar som reglerar institutets verksamhet, får Finansinspektionen besluta att denne vid stämman inte får företräda fler aktier eller andelar än som motsvarar ett innehav som inte är kvalificerat. Detsamma gäller, om en sådan innehavare i väsentlig mån har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet.

Om den som har ett kvalificerat innehav av aktier eller andelar har underlåtit att ansöka om tillstånd till ett förvärv som avses i 1 §, får inspektionen besluta att denne vid stämman inte får företräda aktierna eller andelarna till den del de omfattas av ett krav på tillstånd.

Om någon i strid med ett beslut av inspektionen har ett kvalificerat innehav av aktier eller andelar, får innehavaren inte företräda aktierna eller andelarna vid stämman till den del innehavet står i strid med beslutet.

Finansinspektionen får förelägga en ägare som avses i första stycket att avyttra så stor del av aktierna eller andelarna att innehavet därefter inte är kvalificerat. En ägare som avses i andra eller tredje stycket får föreläggas att avyttra så stor del av aktierna eller andelarna att innehavet inte står i strid med inspektionens beslut.

Aktier eller andelar som omfattas av förbud eller föreläggande enligt denna paragraf skall inte medräknas när det fordras samtycke av ägare till en viss del av aktierna eller andelarna i företaget för att ett beslut skall bli giltigt eller en befogenhet skall få utövas. Detta gäller dock inte om en förvaltare har förordnats enligt 7 §.

7 § Om det finns särskilda skäl, får Finansinspektionen begära att tingsrätten förordnar en lämplig person att som förvaltare företräda sådana aktier eller andelar som enligt 6 § inte får företrädas av ägaren. Sådan ansökan prövas av tingsrätten i den ort där ägaren har sitt hemvist, eller om ägaren inte har hemvist i Sverige, av Stockholms tingsrätt.

En förvaltare har rätt till skälig ersättning för arbete och utlägg. Ersättningen skall betalas av ägaren till aktierna eller andelarna och skall på begäran förskottas av kreditinstitutet. Om den betalningsskyldige inte godtar förvaltarens anspråk, fastställs ersättningen av tingsrätten.

8 § Om kreditinstitut har nära förbindelse med någon annan och det hindrar en effektiv tillsyn av kreditinstitutet, får Finansinspektionen förelägga innehavare av aktier eller andelar som medför att förbindelserna är nära att avyttra så stor del av aktierna eller andelarna att så inte längre är fallet.

Finansinspektionen får även besluta att den eller de som omfattas av ett beslut enligt första stycket inte får företräda aktierna eller andelarna vid stämman. I så fall skall bestämmelserna i 7 § tillämpas.

15 kap. Ingripanden

Ingripande mot kreditinstitut

1 § Om ett kreditinstitut har åsidosatt sina skyldigheter enligt denna lag, andra författningar som reglerar institutets verksamhet, institutets bolagsordning, stadgar eller reglemente eller interna instruktioner som har sin grund i författningar som reglerar institutets verksamhet, skall ingripande ske.

Ingripande sker genom utfärdande av föreläggande att vidta åtgärd inom viss tid, förbud att verkställa beslut eller genom anmärkning. Om överträdelsen är allvarlig skall kreditinstitutets tillstånd återkallas eller, om det är tillräckligt, varning meddelas.

Om en överträdelse är ringa eller ursäktlig eller om institutet gör rättelse får ingripande underlåtas.

2 § Om någon som ingår i ett kreditinstituts styrelse eller är dess verkställande direktör inte uppfyller de krav som anges i 3 kap. 2 § 4, skall institutets tillstånd återkallas. Det får dock ske först om det beslutats att anmärka på att personen ingår i styrelsen eller är verkställande direktör och att han eller hon, sedan en av inspektionen bestämd tid om högst tre månader har gått, fortfarande finns kvar i styrelsen eller som verkställande direktör.

I stället för att återkalla tillståndet, får Finansinspektionen besluta att en styrelseledamot eller verkställande direktör inte längre får vara detta. Finansinspektionen får då förordna en ersättare. Ersättarens uppdrag gäller till dess institutet utsett en ny styrelseledamot eller verkställande direktör.

3 § Ett kreditinstituts tillstånd skall återkallas om institutet

1. inte anmälts för registrering inom föreskriven tid eller anmälan har avskrivits eller avslagits genom ett beslut som har vunnit laga kraft,
2. inte inom ett år från det tillstånd beviljades har börjat driva sådan rörelse som tillståndet avser,
3. har förklarat sig avstå från tillståndet,
4. har överlätit hela sin rörelse, eller
5. under en sammanhängande tid av sex månader inte drivit sådan rörelse som tillståndet avser.

I fall som avses i första stycket 2 och 5 får i stället varning meddelas om det är tillräckligt.

4 § Om tillståndet återkallas får den myndighet som beslutat om återkallelse bestämma hur avvecklingen av rörelsen skall ske.

Ett beslut om återkallelse får förenas med förbud att fortsätta rörelsen.

5 § Om Finansinspektionen av en behörig myndighet i ett annat land inom EES underrättats om att ett svenskt kreditinstitut överträtt föreskrifter som i det landet gäller för sådana institut, får de åtgärder som anges i 1–4 §§ vidtas mot institutet, om någon omständighet motsvarande vad som där sägs föreligger. Inspektionen skall underrätta den behöriga myndigheten i det andra landet om vilka åtgärder som vidtas.

6 § Ärenden som rör ingripanden enligt 1–5 §§ prövas av Finansinspektionen. Ingripande mot en bank prövas dock av regeringen om ärendet är av principiell betydelse eller av särskild vikt. Regeringens prövning sker då efter anmälan av inspektionen.

Straffavgift

7 § Om ett kreditinstitut har meddelats beslut om anmärkning eller varning enligt 1 § får Finansinspektionen besluta att institutet skall betala en straffavgift.

Avgiften tillfaller staten.

8 § Straffavgiften skall fastställas till lägst femtusen kronor och högst femtio miljoner kronor.

Avgiften får inte överstiga tio procent av kreditinstitutets årsomsättning. Årsomsättningen skall avse omsättningen närmast föregående år. Om överträdelsen har skett under institutets första verksamhetsår eller om uppgifter om årsomsättning annars saknas eller är bristfälliga, får årsomsättningen uppskattas.

Avgiften får inte vara så stor att institutet därefter inte uppfyller det krav som enligt 6 kap. 1 § ställs på det.

9 § När straffavgiftens storlek fastställs skall särskild hänsyn tas till hur allvarlig den överträdelse är som föranlett varningen eller anmärkningen och hur länge överträdelsen har pågått.

Förseningsavgift

10 § Ett kreditinstitut som underlåter att i tid lämna de upplysningar som föreskrivits med stöd av 16 kap. 2 § första stycket 4 skall påföras en förseningsavgift med högst 100 000 kronor. Är underlåtenheten ursäktlig eller ringa får avgiften bestämmas till lägre belopp eller efterges. Avgiften tillfaller staten.

Beslut om förseningsavgift fattas av Finansinspektionen.

Ingripande mot kreditinstitut hemmahörande i ett land utanför EES

11 § Om ett utländskt kreditinstitut, som är hemmahörande i ett land utanför EES, driver rörelse från filial här i landet skall 1 § äga tillämpning för verksamheten här i landet.

Frågor om återkallelse av filialtillstånd och meddelande av varning prövas av Finansinspektionen. För bankfilialer prövas dock ärendet av regeringen om det är av principiell betydelse eller av särskild vikt. Regeringens prövning sker då efter anmälan av inspektionen.

Om insättningar hos filialen omfattas av garanti till följd av ett beslut enligt 3 § andra stycket lagen om insättningsgaranti och tillstånd till filialetablering inte skulle ha meddelats utan ett sådant beslut, får inspektionen, om kreditinstitutet inte fullgör sina skyldigheter enligt lagen om insättningsgaranti, förelägga institutet att göra rättelse med förklaring att filialtillståndet annars skall återkallas. Har institutet inte gjort rättelse inom ett år från föreläggandet, får tillståndet återkallas. Vid en sådan prövning gäller andra stycket i tillämpliga delar.

Om filialtillståndet återkallas gäller 4 § i tillämpliga delar.

Inspektionen skall underrätta tillsynsmyndigheten i det land där kreditinstitutet har sitt säte om åtgärder som har vidtagits med stöd av denna paragraf.

Ingripande mot kreditinstitut hemmahörande i ett annat land inom EES

12 § Om ett utländskt kreditinstitut, som är hemmahörande i ett annat land inom EES och driver verksamhet här i landet från filial eller genom direkt tillhandahållande av tjänster, eller om ett sådant finansiellt institut eller dotterföretag som avses i 4 kap. 6 § inte driver sin rörelse enligt de bestämmelser som avses i 1 §, får Finansinspektionen förelägga institutet eller företaget att göra rättelse.

Om institutet eller företaget inte följer föreläggandet, skall inspektionen underrätta behörig myndighet i företagens hemland.

Om rättelse ändå inte sker, får inspektionen förbjuda institutet eller företaget att göra nya åtaganden här i landet. Innan förbud meddelas skall inspektionen underrätta behörig myndighet i företagens hemland. I brådskande fall får Finansinspektionen meddela förbud utan föregående underrättelse till hemlandsmyndigheten. Denna skall då underrättas så snart det kan ske.

13 § Om ett kreditinstitut, som är hemmahörande i ett annat land inom EES och driver verksamhet här i landet från filial eller genom direkt till-

handahållande av tjänster, har fått sitt verksamhetstillstånd återkallat i hemlandet, skall Finansinspektionen genast förbjuda institutet att göra nya åtaganden i Sverige.

Finansinspektionen skall även förbjuda ett sådant företag som avses i 4 kap. 6 § att göra nya åtaganden här i landet om ett utländskt kreditinstitut som äger företaget eller dess moderföretag har fått sitt verksamhetstillstånd återkallat.

Ingripande mot den som saknar tillstånd

14 § Om någon driver sådan rörelse som omfattas av denna lag utan att vara berättigad till det, skall Finansinspektionen förelägga denne att upphöra med rörelsen. Inspektionen får besluta hur avvecklingen av rörelsen skall ske.

Om det är osäkert om lagen är tillämplig på viss rörelse, får inspektionen förelägga den som driver rörelsen att lämna de upplysningar om rörelsen som behövs för att bedöma om så är fallet. Den som är revisor i ett företag är dessutom på begäran av Finansinspektionen skyldig att lämna sådana upplysningar om den rörelse som drivs av företaget som han eller hon har fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag i företaget.

I fråga om utländska företag får ett föreläggande enligt denna paragraf riktas mot såväl företaget som den som här i landet är verksam för företagets räkning.

15 § Om ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening inte följer ett föreläggande enligt 14 § första stycket att upphöra med rörelsen skall rätten, efter ansökan av Finansinspektionen, förordna att företaget skall gå i likvidation. I dessa fall gäller i tillämpliga delar vad som sägs i 13 kap. 9 §, 24 §, 27–43 §§ samt 45 och 46 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) samt 11 kap. 5 §, 7–16 §§ och 17 § fjärde och femte styckena lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.

Beslut om likvidation skall inte meddelas om det under ärendets handläggning vid tingsrätten visas att rörelsen har upphört.

Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

Vite

16 § Om Finansinspektionen meddelar föreläggande eller förbud enligt denna lag, får inspektionen förelägga vite.

16 kap. Bemyndiganden

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall meddela föreskrifter om vilka poster som får räknas in i startkapitalet enligt 3 kap. 4–6 §§.

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. innehållet i en sådan plan som krävs enligt 3 kap. 8 § 1,

2. vilken information ett kreditinstitut skall lämna till sina kunder eller till dem som institutet erbjuder sina tjänster,
3. vilka begränsningar som gäller när ett bankaktiebolag eller ett kreditmarknadsbolag tar emot egna aktier eller aktier i sitt moderbolag som pant enligt 10 kap. 6 § eller 11 kap. 2 §, och
4. vilka upplysningar som ett kreditinstitut skall lämna till Finansinspektionen enligt 13 kap. 4 §.

17 kap. Överklaganden

1 § Finansinspektionens beslut enligt 13 kap. 14 § och 15 kap. 14 § andra stycket får inte överklagas. Detsamma gäller inspektionens beslut att överlämna ett ärende till regeringen för prövning.

Andra beslut av Finansinspektionen enligt denna lag överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Detta gäller dock inte beslut i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223).

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om förbud, föreläggande eller återkallelse skall gälla omedelbart.

2 § Om beslut i ett ärende om tillstånd enligt 3 kap. 2 § inte meddelas inom sex månader från det att ansökan gavs in, skall sökanden av den myndighet som har att pröva ansökningsen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av kammarrätten att ärendet onödigt upprätthålls. Om beslut inte har meddelats inom sex månader från det att en sådan förklaring avgetts, skall det anses som att ansökan har avslagits.

Om Finansinspektionen inte vidarebefordrar en underrättelse som avses i 5 kap. 5 § första stycket till behörig myndighet i utlandet inom tre månader från det att underrättelsen mottogs och inte heller inom samma tid meddelar beslut enligt tredje stycket samma paragraf, skall inspektionen underrätta sökanden om skälen för detta. Sökanden får därefter begära förklaring av kammarrätten att ärendet onödigt upprätthålls. Om underrättelse inte har vidarebefordrats inom tre månader från det att en sådan förklaring avgetts, skall det anses som om beslut enligt 5 kap. 5 § tredje stycket har meddelats.

Föreskrifter om ikraftträdande av denna lag meddelas i lagen (2003:000) om införande av lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse.

2.2 Förslag till lag om införande av lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse

1 § Lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse och denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

2 § Genom lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse upphävs

1. bankrörelselagen (1987:617),
2. lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet, och
3. lagen (1987:621) om införande av ny banklagstiftning.

3 § Om det i i lag eller någon annan författning förekommer hänvisning till en bestämmelse som har ersatts genom en bestämmelse i lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse eller denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

4 § Om ett kreditinstituts bolagsordning, stadgar eller reglemente efter utgången av år 2003 strider mot bestämmelse i lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse, skall styrelsen till första ordinarie stämma lägga fram förslag till ändring som rättar till detta av bolagsordningen stadgarna eller reglementet.

5 § Tillstånd för en bank att driva bankrörelse (oktroj) och stadfästelse av bolagsordning, stadgar eller reglemente som gäller vid ikraftträdandet, skall fortsätta att gälla.

Om det i lagen (2003) om bank- och finansieringsrörelse hänvisas till bestämmelser i 3 kap. samma lag, avses för sådana banker motsvarande äldre bestämmelser.

6 § Tillstånd att driva finansieringsverksamhet som gäller vid ikraftträdandet skall därefter gälla som tillstånd att driva finansieringsrörelse. Ett företag som vid lagens ikraftträdande driver verksamhet som inte är tillståndspliktig finansieringsrörelse enligt lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse, kan dock efter en anmälan som ges in till Finansinspektionen före den 1 juli 2004 begära att företagets tillstånd skall återkallas.

Om det i lagen (2003) om bank- och finansieringsrörelse hänvisas till bestämmelser i 3 kap. samma lag, avses för sådana kreditmarknadsföretag motsvarande äldre bestämmelser.

7 § En ansökan som har kommit in till Finansinspektionen före lagens ikraftträdande bedöms enligt äldre bestämmelser om den avser

1. tillstånd att driva bankrörelse (oktroj) eller tillstånd att driva finansieringsverksamhet,
2. tillstånd för en bank eller ett kreditmarknadsföretag att inrätta filial i ett land utanför EES,
3. tillstånd för ett utländskt bankföretag eller kreditföretag hemmahörande i ett land utanför EES att driva bankrörelse eller finansieringsverksamhet från filial här i landet, eller

4. förvärv av aktier eller andelar enligt 7 kap. 10 och 11 §§ bankrörelselagen (1987:617) eller 5 kap. 11 och 12 §§ lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet.

8 § Bestämmelserna i 1 kap. 2 b § bankrörelselagen (1987:617) och 1 kap. 3 § första stycket 9 lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet i dessa bestämmelser lydelse före den 1 juli 2000 skall fortsätta att gälla för ekonomiska föreningar som den 13 april 2000 drev sådan verksamhet som avses i bestämmelserna.

9 § Ett företag som vid tidpunkten för lagens ikraftträdande driver verksamhet som fordrar tillstånd enligt lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse, får fortsätta att driva verksamheten enligt äldre bestämmelser under år 2004, eller om en ansökan om tillstånd enligt den nya lagen har getts in inom denna tid, till dess att ansökan har prövats slutligt.

10 § Utan hinder av 1 kap. 8 § lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse, får aktiebolag som före den 1 januari 1912 erhållit en av Kungl. Maj:t stadfäst bolagsordning enligt vilken ordet bank ingår i firman alljämt använda ordet bank i sin firma.

Om en sammanslutning eller en annan juridisk person som avses i 1 kap. 8 § andra stycket lagen om bank- och finansieringsrörelse vid lagens ikraftträdande använder ordet bank i sin firma, får den fortsätta med det utan tillstånd av Finansinspektionen.

Av övergångbestämmelse till lagen (1987:265) om ändring i lagen (1972:262) om understödsföreningar framgår att en understödsförening får använda ordet bank i sin firma om föreningen vid utgången av juni 1987 använde ordet bank i firman.

11 § I fråga om banker som beviljats oktroj före den 1 januari 1994 gäller vid tillämpning av 9 kap. 3 § lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse att

1. kapitalbasen för ett bankaktiebolag inte får understiga ett belopp som den 1 januari 1994 motsvarade fem miljoner euro, och

2. kapitalbasen för sparbank inte får understiga ett belopp som den 1 januari 1994 motsvarade en miljon euro.

12 § En sparbank som beviljats oktroj före den 1 januari 1994 får fortsätta att driva bankrörelse, även om sparbankens kapitalbas vid denna lags ikraftträdande uppgår till lägre belopp än motsvarande en miljon euro. I ett sådant fall gäller vid tillämpningen av 9 kap. 3 § lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse att sparbankens kapitalbas inte efter denna lags ikraftträdande får understiga det högsta belopp som kapitalbasen uppnått efter den 2 maj 1992. När kapitalbasen uppnått ett belopp som den 1 januari 1994 motsvarat en miljon euro gäller 11 § 2.

13 § I fråga om kreditmarknadsföretag som beviljats tillstånd trots att företagets kapitalbas vid tidpunkten för tillståndsbeslutet inte uppgick till det belopp som enligt 2 kap. 4 § lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet, krävdes i bundet eget kapital vid ett kreditmarknadsföretags påbörjande av verksamheten, gäller vid tillämpningen av 9 kap. 3 § lagen

(2003:000) om bank- och finansieringsrörelse att företagets kapitalbas inte efter denna lags ikraftträdande får understiga det högsta belopp som kapitalbasen uppnått efter den 2 maj 1992. När kapitalbasen motsvarar det i 3 kap. 6 § lagen om bank- och finansieringsrörelse uppställda kravet på startkapital gäller bestämmelserna i den lagen.

Om ägarkontrollen över ett sådant företag som avses i första stycket förändras, skall företagets kapitalbas inom tre månader från övertagandet motsvara lägst den nivå som i fråga om startkapital krävs för företaget enligt 3 kap. 6 § lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Finansinspektionen får medge undantag från andra stycket vid fusion mellan två eller flera företag som avses i första stycket. I sådant fall får kapitalbasen för det genom fusionen bildade företaget inte understiga summan av de kapitalbaser som enligt första stycket krävts för var och ett av de sammanslagna företagen vid tidpunkten för fusionen.

14 § Har en bank före ikraftträdandet av denna lag förvärvat egendom under sådana förhållanden som avses i 7 kap. 3–5 §§ lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse krävs inte Finansinspektionens tillstånd för fortsatt innehav under år 2004 även om en tid av tre år har förflutit från förvärvet.

Har ett kreditmarknadsföretag före ikraftträdandet av denna lag förvärvat annan egendom än aktier och andelar till skyddande av fordran skall egendomen anses förvärvad enligt 7 kap. 3–5 §§ lagen om bank- och finansieringsrörelse. För sådan egendom, liksom för aktier eller andelar som före den 1 januari 2004 har förvärvats under sådana förhållanden som avses i 7 kap. 3–5 §§ lagen om bank- och finansieringsrörelse, krävs inte Finansinspektionens tillstånd för fortsatt innehav under år 2004 även om en tid av tre år har förflutit från förvärvet.

15 § I fråga om avtal som avses i 8 kap. 5 § lagen (2003:000) lagen om bank- och finansieringsrörelse som har ingåtts före lagens ikraftträdande gäller äldre bestämmelser.

16 § Vad som sägs i 10 kap. 29 § lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse äger motsvarande tillämpning om ett bankaktiebolag har övertagit en föreningsbanks rörelse vid ombildning enligt 11 kap. föreningsbankslagen (1987:620).

17 § Om ett kreditmarknadsbolag före lagens ikraftträdande fattat beslut om nedsättning av aktiekapitalet enligt 6 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:1385) gäller äldre bestämmelser.

18 § Om vid fusion med ett kreditmarknadsbolag fusionsplanen godkänts enligt 14 kap. 11 § aktiebolagslagen (1975:1385) före lagens ikraftträdande gäller äldre bestämmelser för fusionen. Detsamma gäller vid absorption av helägt dotterbolag enligt 14 kap. 22 § aktiebolagslagen, om fusionsplanen upprättats före lagens ikraftträdande.

19 § Om ett avtal om fusion före ikraftträdandet av denna lag har godkänts enligt 11 kap. 4 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller äldre bestämmelser för fusionen. Detsamma gäller avtal om fusion

mellan en ekonomisk förening och ett helägt dotteraktiebolag enligt 12 kap. 8 § lagen om ekonomiska föreningar, om avtalet träffats före lagens ikraftträdande.

20 § En fråga om ingripande enligt 14 eller 15 kap. lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse bedöms enligt äldre bestämmelser om de omständigheter som föranleder frågan om ingripande hänför sig till tiden före lagens ikraftträdande. Detta gäller inte om en tillämpning av de nya bestämmelserna skulle leda till ett mindre strängt ingripande.

21 § Beslut som har meddelats före lagens ikraftträdande överklagas enligt äldre bestämmelser.

22 § Medel som en förmyndare eller god man förvaltar enligt föräldrabalken och som sedan den 1 januari 1941 står inne på räkning hos en bank utan villkor att de får tas ut endast med överförmyndarens tillstånd skall anses insatta med förbehåll enligt 14 kap. 8 § andra stycket föräldrabalken att de får tas ut utan överförmyndarens tillstånd. Detsamma gäller medel som därefter satts eller sätts in på räkningen och ränta som därefter lagts eller läggs till kapitalet.

23 § I fråga om medel som finns på en gifts kvinnas konto hos en sparbank, skall 26 § lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker i paragrafens ursprungliga lydelse fortfarande gälla, om äldre giftermålsbalken är tillämplig på makarnas förmögenhetsförhållanden.

24 § Är föräldrar förmyndare, får de utan överförmyndarens tillstånd ta ut medel som de förvaltar enligt föräldrabalken och som har satts in före den 1 juli 1995, om medlen inte omfattas av särskild överförmyndarkontroll enligt föräldrabalken. Vad som nu har sagts gäller dock inte om överförmyndaren enligt 13 kap. 19 § föräldrabalken har förordnat om inskränkning i uttagsrätten.

25 § Har en förmyndare, god man eller förvaltare före den 1 juli 1995 satt in medel med förbehåll enligt 15 kap. 9 § föräldrabalken i den då gällande lydelsen skall förbehållet jämföras med förbehåll enligt 14 kap. 8 § föräldrabalken.

2.3 Förslag till lag om inlåningsverksamhet

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om sådan inlåningsverksamhet som andra företag än institut enligt lagen (1995:1571) om insättningsgaranti får driva.

Denna lag gäller inte för verksamhet som drivs av Sveriges riksbank eller Riksgäldskontoret.

2 § I denna lag avses med inlåningsverksamhet mottagande från allmänheten av återbetalningspliktiga medel som är tillgängliga för fordringsägaren med mindre än ett års varsel.

3 § Inlåningsverksamhet får drivas endast av aktiebolag eller ekonomisk förening.

Om aktiekapitalet är bestämt i kronor, skall det i ett aktiebolag som driver inlåningsverksamhet uppgå till minst fem miljoner kronor.

Om aktiekapitalet är bestämt i euro och har varit bestämt i euro sedan bolaget bildades, skall det uppgå till minst det belopp i euro som enligt den av Europeiska centralbanken då fastställda växelkursen motsvarade fem miljoner kronor. Har aktiekapitalet tidigare varit bestämt i kronor, skall det uppgå till minst det belopp i euro som vid bytet av redovisningsvaluta motsvarade fem miljoner kronor.

Bestämmelser i andra författningar om aktiebolag eller ekonomiska föreningar gäller även för företag som driver inlåningsverksamhet, om inte annat följer av denna lag eller i övrigt är särskilt föreskrivet.

4 § Denna lag är inte tillämplig på ett erbjudande för vilket det skall upprättas prospekt enligt aktiebolagslagen (1975:1385), försäkringsrörelselagen (1982:713), lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet eller lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument.

Anmälningssplikt och registrering

5 § Företag som avser att driva inlåningsverksamhet skall anmäla detta till Finansinspektionen.

Ett företag som har anmält verksamhet enligt första stycket skall genom beslut av Finansinspektionen föras in i ett särskilt register. Företaget får inte registreras om inte villkoren i 3 § första–tredje styckena, 6 § första stycket och 12 § är uppfyllda. Företaget respektive den som har ägarintresse i detta skall ges möjlighet att göra rättelse innan ett beslut om att vägra registrering fattas.

Företaget får inte påbörja inlåningsverksamhet förrän registrering enligt andra stycket har skett.

Ett företag som driver inlåningsverksamhet skall föras ut ur registret när ett beslut om föreläggande att upphöra med verksamheten har vunnit laga kraft.

Krav på ägare och ledning

6 § Den som i väsentlig mån har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller som gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet får inte ha ägarintresse i ett företag som driver inlåningsverksamhet eller ingå i företagets ledning.

Med ägarintresse avses ett direkt eller indirekt innehav av 20 procent eller mer av rösterna eller kapitalet i företaget.

När ett företag som driver inlåningsverksamhet får kännedom om att förändringar skett i den krets som anges i första stycket, skall företaget snarast anmäla förändringen till Finansinspektionen. Om en juridisk person har ägarintresse i företaget, skall den juridiska personen snarast anmäla ändringar av vilka som ingår i dess ledning till inspektionen.

Finansinspektionen skall med anledning av en anmälan enligt tredje stycket kontrollera att villkoret i första stycket är uppfyllt.

Informationsplikt

7 § Företag som driver inlåningsverksamhet skall tydligt informera fordringsägaren om att mottagna medel inte omfattas av insättningsgarantin och att det innebär att medlen kan förloras om företaget försätts i konkurs.

Informationen skall lämnas vid marknadsföring av inlåningsverksamheten och innan ett avtalsförhållande ingås. Informationen skall vidare under avtalstiden framgå av kontoutdrag och liknande material som rör fordringsförhållandet.

Beloppsbegränsning

8 § Behållningen för varje person som placerar sina medel hos ett företag som driver inlåningsverksamhet får uppgå högst till 50 000 kronor.

Åtgärder mot penningtvätt

9 § Bestämmelser om skyldighet för företag som driver inlåningsverksamhet enligt denna lag att medverka till att förhindra penningtvätt finns i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

10 § Företag som har anmält sin verksamhet enligt 5 § första stycket skall på begäran lämna Finansinspektionen de upplysningar om verksamheten som behövs för att inspektionen skall kunna kontrollera att lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt följs.

Revision m.m.

11 § I ett företag som driver inlåningsverksamhet skall minst en revisor utses av bolagsstämman eller föreningsstämman.

12 § Endast den som är auktoriserad eller godkänd revisor får vara revisor i ett företag som driver inlåningsverksamhet.

Minst en revisor som bolagsstämman eller föreningsstämman har utsett skall vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor som avlagt revisors-examen.

13 § Om en revisor vid fullgörandet av sitt uppdrag i ett företag som driver inlåningsverksamhet får kännedom om förhållanden som kan utgöra en väsentlig överträdelse av de författningar som reglerar företagets inlåningsverksamhet, skall revisorn omgående rapportera detta till Finansinspektionen.

Ingripanden m.m.

14 § Om inlåningsverksamhet drivs av annan person än ett aktiebolag eller en ekonomisk förening, skall Finansinspektionen förelägga personen att upphöra med verksamheten.

15 § Om ett aktiebolag bryter mot aktiekapitalkravet i 3 § andra–tredje styckena, skall Finansinspektionen förelägga bolaget att göra rättelse och, om rättelse inte görs, att upphöra med inlåningsverksamheten.

16 § Om ett företag driver sådan verksamhet som är anmälningspliktig enligt 5 § första stycket utan att ha gjort anmälan, skall Finansinspektionen förelägga det att göra anmälan. Om företaget inte rättar sig efter föreläggandet, skall inspektionen förelägga det att upphöra med verksamheten.

Är det osäkert om anmälningsskyldighet föreligger beträffande viss verksamhet, får Finansinspektionen förelägga företaget att lämna de upplysningar om verksamheten som behövs för att bedöma om så är fallet.

17 § Om verksamheten företaget påbörjat inlåningsverksamhet innan registrering enligt 5 § andra stycket har skett, får inspektionen förelägga företaget att upphöra med densamma.

18 § Om det föranleds av en kontroll enligt 6 § fjärde stycket, skall Finansinspektionen förelägga företaget respektive den som har ägarintresse i detta att göra rättelse.

Om rättelse inte görs, skall inspektionen förelägga företaget att upphöra med inlåningsverksamheten.

19 § Om ett företag åsidosätter informationsplikten i 7 §, såvitt gäller ett erbjudande riktat till konsumenter, skall marknadsföringslagen (1995:450) tillämpas.

20 § Om ett företag åsidosätter informationsplikten i 7 §, såvitt gäller ett erbjudande riktat enbart till andra än konsumenter, får Finansinspektionen förelägga företaget att fullgöra informationsplikten.

21 § Finansinspektionen får förelägga ett företag som driver inlåningsverksamhet att göra rättelse om

1. företaget överträder bestämmelserna i 8 eller 10 §,

2. företaget överträder en bestämmelse i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt eller en föreskrift som meddelats med stöd av den lagen, eller

3. inspektionen genom en rapport enligt 13 § eller på annat sätt får kännedom om förhållanden som kan utgöra en väsentlig överträdelse av de författningar som reglerar företagets inlåningsverksamhet.

Om rättelse inte görs, får inspektionen förelägga företaget att upphöra med inlåningsverksamheten.

22 § Förelägganden enligt 14–18 samt 20 och 21 §§ får förenas med vite.

Finansinspektionen får bestämma att ett beslut om föreläggande skall gälla omedelbart.

Överklagande

23 § Finansinspektionens beslut enligt 5 § fjärde stycket och 16 § andra stycket får inte överklagas. Inspektionens beslut i övrigt enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Avgifter

24 § Föreskrifter om avgifter i ärenden enligt denna lag meddelas av regeringen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

2. Ett aktiebolag eller en ekonomisk förening som vid tidpunkten för lagens ikraftträdande driver inlåningsverksamhet som omfattas av lagen får fortsätta att driva verksamheten till den 1 juli 2004 eller, om anmälan har kommit in till inspektionen senast vid den tidpunkten, till dess beslut om registrering har vunnit laga kraft.

2.4 Förslag till lag om ändring i sparbankslagen (1987:619)

Härigenom föreskrivs i fråga om sparbankslagen (1987:619)¹

dels att 1 kap. 1 §, 2 kap. 2, 3 och 11 §§, 3 kap. 7 §, 5 kap. 1, 3 och 4 §§, 6 kap. 2 och 6 §§ samt 7 kap. 5 § skall ha följande lydelse,

dels att i 2 kap. 6 § ordet ”oktroj” skall bytas ut mot ”tillstånd att driva bankrörelse”,

dels att i 2 kap. 6, 8 och 9 §§ ordet ”oktrojbeslutet” skall bytas ut mot ”tillståndsbeslutet”,

dels att i 4 kap. 15 § ordet ”stadfäst” skall bytas ut mot ”godkänt”,

dels att i 3 kap. 1, 12 och 15 §§, 4 kap. 6, 10, 14 och 17 §§ samt 6 kap. 7 § orden ”bankrörelselagen (1987:617)” skall bytas ut mot ”lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse”,

dels att i 3 kap. 1 § ordet ”bankrörelselagen” skall bytas ut mot ”lagen om bank- och finansieringsrörelse”,

dels att det i lagen skall införas fem nya kapitel, 4 a, 4 b, 9, 10 och 11 kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om hur en sparbank bildas och om dess organisation m.m. Bestämmelser om den rörelse som en sparbank får driva samt andra för bankaktiebolag, sparbanker och medlemsbanker gemensamma bestämmelser finns i *bankrörelselagen (1987:617)*.

En sparbank har till ändamål att, utan rätt för dess stiftare eller andra att få del av den vinst som kan uppkomma i rörelsen, främja sparsamhet genom att driva bankverksamhet i enlighet med de bestämmelser som meddelas i denna lag och *bankrörelselagen*. En sparbanks rörelse skall avse främst ett visst verksamhetsområde.

Denna lag innehåller bestämmelser om hur en sparbank bildas och om dess organisation m.m. Bestämmelser om *tillstånd att driva bankrörelse*, den rörelse som en sparbank får driva samt andra för bankaktiebolag, sparbanker och medlemsbanker gemensamma bestämmelser finns i *lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse*.

En sparbank har till ändamål att, utan rätt för dess stiftare eller andra att få del av den vinst som kan uppkomma i rörelsen, främja sparsamhet genom att driva bankverksamhet i enlighet med de bestämmelser som meddelas i denna lag och *lagen om bank- och finansieringsrörelse*. En sparbanks rörelse skall avse främst ett visst verksamhetsområde.

¹ Lagen omtryckt 1996:1003.

Senaste lydelse av

4 kap. 14 § 2000:39

4 kap. 17 § 2000:819.

2 kap.

2 §²

Stiftarna anger villkoren för sparbankens bildande. När en sparbank bildas skall till en grundfond avsättas ett belopp, vars storlek skall bestämmas med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av den planerade rörelsen. Grundfonden skall betalas med pengar.

Sparbanken skall när rörelsen påbörjas ha fonder som vid tidpunkten för beslut om oktroj motsvarar minst en miljon euro. I 5 kap. 4 § 4 lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag finns bestämmelser om vad som utgör fonder.

3 §³

Stiftarna skall upprätta ett reglemente som skall *stadfästas*. Till ansökan om oktroj skall fogas en plan för den tilltänkta verksamheten.

Stiftarna skall upprätta ett reglemente som skall *godkännas*. *Bestämmelser om ansökan om tillstånd att driva bankrörelse och om godkännande av reglementet finns i 3 kap. lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse.*

Ansökan om oktroj och stadfästelse av reglemente prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen.

Vid behandlingen av en ansökan om stadfästelse av reglemente prövas att reglementet överensstämmer med denna lag, bankrörelselagen (1987:617) och andra författningar samt om och i vad mån särskilda bestämmelser behövs med hänsyn till omfattningen och arten av sparbankens verksamhet.

Reglementet skall stadfästas och oktroj beviljas, om

1. den planerade rörelsen kan antas komma att uppfylla kraven på en sund bankverksamhet och

2. de som avses ingå i sparbankens styrelse har de insikter och den erfarenhet som måste krävas av den som deltar i ledningen av en sparbank och även i övrigt är

² Senaste lydelse 1999:912.

³ Senaste lydelse 1999:223.

lämpliga för en sådan uppgift.

Om reglementet ändras skall även ändringen stadfästas. Därvid gäller andra–fjärde styckena i tillämpliga delar.

Oktroj får inte vägras på den grunden att det inte behövs någon ytterligare bank.

11 §⁴

En sparbank skall anmälas för registrering senast sex månader efter det att *oktroj* har beviljats.

För registrering krävs att hela det belopp, vartill grundfonden enligt reglementet skall uppgå, har inbetalts, samt att sparbanken har så *stora fonder* som föreskrivs i 2 § *andra stycket*. Detta skall styrkas genom ett skriftligt intyg från en auktoriserad revisor.

En sparbank skall anmälas för registrering senast sex månader efter det att *tillstånd att driva bankrörelse* har beviljats.

För registrering krävs att hela det belopp, vartill grundfonden enligt reglementet skall uppgå, har inbetalts, samt att sparbanken har så *stort startkapital* som föreskrivs i 3 kap. 5 § *lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse*. Detta skall styrkas genom ett skriftligt intyg från en auktoriserad revisor.

Frågan om sparbankens bildande har fallit, om anmälan för sparbankens registrering inte skett inom den tid som anges i första stycket eller om registreringsmyndigheten genom beslut som har vunnit laga kraft har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av sparbanken. I sådant fall svarar styrelseledamöterna solidariskt för återbetalningen av de belopp som har betalats till grundfonden jämte uppkommen avkastning, med avdrag för kostnader på grund av åtgärder enligt 13 § första stycket tredje meningen.

3 kap.

7 §

Styrelsen får inte uppdra åt en enskild styrelseledamot eller annan att avgöra ärenden som är av principiell beskaffenhet eller i övrigt av större vikt.

Styrelsen får inte i något fall uppdra åt en enskild styrelseledamot eller annan att bevilja kredit till fysisk eller juridisk person som omfattas av bestämmelserna i 2 kap. 17 § *bankrörelselagen (1987:617)*.

Styrelsen får inte i något fall uppdra åt en enskild styrelseledamot eller annan att bevilja kredit till fysisk eller juridisk person som omfattas av bestämmelserna i 8 kap. 5 § *första stycket lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse*.

Utän hinder av andra stycket får styrelsen uppdra åt annan att inom fastställda gränser bevilja kredit i och för en rörelse som drivs av låntagaren.

⁴ Senaste lydelse 2000:819.

Styrelsen får endast i enlighet med de föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen utfärdar uppdra åt enskild styrelseledamot eller annan att ensam eller i förening med annan bevilja kredit till andra anställda och delegater än sådana som avses i andra stycket och till fysiska eller juridiska personer, vilka står i ett sådant förhållande till dem som anges i 2 kap. 17 § första stycket 6 och 7 bankrörelselagen.

Styrelsen får endast i enlighet med de föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen utfärdar uppdra åt enskild styrelseledamot eller annan att ensam eller i förening med annan bevilja kredit till andra anställda och delegater än sådana som avses i andra stycket och till fysiska eller juridiska personer, vilka står i ett sådant förhållande till dem som anges i 8 kap. 5 § första stycket 5 och 6 lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Bestämmelserna i denna paragraf om kredit gäller även garantiförbindelse som sparbanken åtar sig.

4 a kap. Revision

1 § Sparbanker skall ha minst en revisor. Revisor väljs av stämman. Om banken skall ha flera revisorer, får det i reglementet föreskrivas att en eller flera av dem, dock inte alla, skall utses på annat sätt än genom val på stämman.

Uppdraget som revisor upphör vid slutet av den ordinarie stämman som hålls under det fjärde räkenskapsåret efter revisorsvalet.

Stämman kan utse en eller flera revisorssuppleanter. Bestämmelserna i denna lag och lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse beträffande revisorer gäller i tillämpliga delar om revisorssuppleanter.

2 § Varje röstberättigad i en sparbank har rätt att föreslå att det hos Finansinspektionen begärs att en revisor (medrevisor) utses att delta i revisionen tillsammans med de övriga revisorerna. Förslaget skall framställas på en stämman där revisorsval skall ske eller där förslaget enligt kallelsen till stämman skall behandlas. Finansinspektionen skall på begäran av en röstberättigad och efter att ha hört bankens styrelse utse en revisor för tiden till och med ordinarie stämman under nästa räkenskapsår, om förslaget biträds av minst en tiondel av samtliga huvudmän eller en tredjedel av de närvarande huvudmännen.

3 § Den som är i konkurs eller underkastad näringsförbud eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte vara revisor i en sparbank.

Endast den som är auktoriserad eller godkänd revisor får vara revisor i en sparbank.

En revisor skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfånget av bankens verksamhet fordras för uppdragets fullgörande.

Till revisor får även ett registrerat revisionsbolag utses. Bestämmelser om vem som får vara huvudansvarig för revisionen när ett revisionsbolag utses att vara revisor och om underrättelseskyldighet finns i

17 § revisorslagen (2001:883). Bestämmelserna i 5 § om behörighet, i 13 § om rätt att närvara på stämma och i 13 kap. 12 § lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse om rapporteringsskyldighet tillämpas på den huvudansvarige.

4 § I en sparbank skall minst en revisor som stämman utsett vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor som avlagt revisorsexamen.

5 § I en sparbank får den inte vara revisor som

1. är styrelseledamot i banken eller dess dotterföretag eller delegat i banken eller biträder vid bankens bokföring eller medelsförvaltning eller bankens kontroll däröver,

2. är anställd hos banken eller på något annat sätt intar en underordnad eller beroende ställning till banken eller till någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder banken vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bankens kontroll däröver,

3. är gift eller sambo med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvägrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

4. står i låneskuld till banken eller annat företag i samma koncern eller har förpliktelser för vilka banken eller ett sådant företag har ställt säkerhet.

Den som är huvudman i en sparbank får inte vara sådan revisor som avses i 4 §.

Den som enligt denna paragraf inte är behörig att vara revisor får inte heller vara revisor i ett dotterföretag till banken.

En revisor får vid revisionen inte anlita någon som enligt denna paragraf inte är behörig att vara revisor. Har banken anställda eller delegater med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta bankens interna revision, får revisorn dock anlita dessa i den utsträckning det är förenligt med god revisionsbed.

6 § Ett uppdrag som revisor i en sparbank upphör i förtid, om revisorn eller den som utsett honom begär det. Anmälan om detta skall göras hos styrelsen och, om en revisor som inte är vald på stämman vill avgå, hos den som har tillsatt honom.

I en sparbank där Finansinspektionen inte förordnat revisor skall en revisor vars uppdrag upphör i förtid genast anmäla detta till inspektionen. Revisorn skall i anmälan lämna en redogörelse för iakttagelserna vid den granskning som han har utfört under den del av det löpande räkenskapsåret som hans uppdrag har omfattat. För anmälan gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 11 § tredje och fjärde styckena om revisionsberättelse. En kopia av anmälan skall lämnas till sparbankens styrelse.

Upphör en revisors uppdrag i förtid eller uppkommer hinder för honom enligt 3–5 §§ eller enligt reglementet att vara revisor och finns det inte någon suppleant för honom, skall styrelsen vidta åtgärder för att en ny revisor tillsätts för den återstående mandattiden. Finansinspektionen kan, om det finns särskilda skäl, medge att en ny revisor utses vid närmast följande ordinarie stämma.

7 § Styrelsen skall, om inte rättelse utan dröjsmål sker genom den som utser revisor, göra anmälan hos Finansinspektionen om

1. en sådan revisor som sägs i 4 § inte är utsedd,
2. en revisor är obehörig enligt 3 § första eller andra stycket eller 5 § eller enligt reglementet, eller
3. en bestämmelse i denna lag eller reglementet om antalet revisorer har åsidosatts.

Var och en kan göra anmälan enligt första stycket.

Bestämmelser om Finansinspektionens möjligheter att åstadkomma rättelse finns i 15 kap. lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse.

8 § Revisorerna i en sparbank skall i den omfattning som följer av god revisionsredovisning granska bankens årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsens förvaltning.

Om en sparbank är moderföretag (moderbank), skall revisorerna även granska koncernredovisningen och koncernföretagens inbördes förhållanden i övrigt.

Revisorer, som är utsedda av annan än Finansinspektionen, skall följa de särskilda föreskrifter som meddelas av stämman, om de inte strider mot lag, reglementet eller god revisionsredovisning.

9 § Styrelsen i en sparbank skall ge revisorerna möjlighet att verkställa granskningen i den omfattning som dessa finner nödvändig samt lämna de upplysningar och den hjälp som de begär. Samma skyldighet gäller för företagsledningen och revisorerna i ett dotterföretag gentemot revisorerna i moderbanken.

10 § Sedan revisorerna i en sparbank slutfört granskningen, skall de skriva en hänvisning till revisionsberättelsen på årsredovisningen och, i en moderbank, på koncernredovisningen. Finner revisorerna att balansräkningen eller resultaträkningen inte bör fastställas, skall de anteckna även detta. I en moderbank gäller detsamma i fråga om koncernbalansräkningen och koncernresultaträkningen.

11 § Revisorerna i en sparbank skall för varje räkenskapsår avge en revisionsberättelse till stämman. Berättelsen skall överlämnas till bankens styrelse senast två veckor före den ordinarie stämman. Revisorerna skall inom samma tid till styrelsen återlämna de redovisningshandlingar som har överlämnats till dem.

Revisionsberättelsen skall innehålla ett uttalande om huruvida årsredovisningen har upprättats i överensstämmelse med lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag. Innehåller inte årsredovisningen sådana upplysningar som skall lämnas enligt nämnda lag skall revisorerna ange detta och lämna behövliga upplysningar i sin berättelse, om det kan ske.

Har revisorerna vid sin granskning funnit att någon åtgärd eller försummelse, som kan föranleda ersättningsskyldighet, ligger en styrelseledamot till last eller att en styrelseledamot på annat sätt handlat i strid mot denna lag, lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbo-

lag, lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse eller mot reglementet skall det anmärkas i berättelsen. Revisionsberättelsen skall även innehålla ett uttalande i frågan om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna. Revisorerna kan även i övrigt i berättelsen anteckna de upplysningar som de önskar meddela huvudmännen.

I revisionsberättelsen skall också anmärkas om revisorerna funnit att banken inte har fullgjort sin skyldighet

1. att göra skatteavdrag enligt skattebetalningslagen (1997:483),
2. att lämna skattedeklaration enligt 10 kap. 9 eller 10 § skattebetalningslagen, eller
3. att i rätt tid betala skatter och avgifter som avses i 1–2.

Om revisionsberättelsen innehåller anmärkning om att banken inte har fullgjort någon sådan skyldighet som avses i fjärde stycket 1–3, skall revisorerna genast sända in en kopia av den till skattemyndigheten.

Revisionsberättelsen skall innehålla särskilda uttalanden om fastställande av balansräkningen och resultaträkningen samt om det förslag till dispositioner beträffande bankens vinst eller förlust som har lagts fram i förvaltningsberättelsen.

I en moderbank skall revisorerna avge en särskild revisionsberättelse beträffande koncernen. Härvid skall första–tredje och sjätte styckena tillämpas.

12 § Erinringar som revisorerna i en sparbank framställer till styrelsen och som inte har tagits in i revisionsberättelsen skall de anteckna i ett protokoll eller någon annan handling. Handlingen skall överlämnas till styrelsen och bevaras av denna på ett betryggande sätt.

13 § Revisorerna i en sparbank har rätt att närvara vid bankens stämmor. De är skyldiga att närvara vid en stämma, om det med hänsyn till ärendena kan anses nödvändigt.

14 § Revisorerna i en sparbank får inte lämna upplysningar till en enskild huvudman eller utomstående om sådana angelägenheter som de har fått kännedom om vid fullgörandet av sina uppdrag, om det kan vara till nackdel för banken.

I 1 kap. 9 § lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse föreskrivs att enskildas förhållanden till bank inte obehörigen får röjas.

Revisorerna är skyldiga att

1. till stämman lämna alla upplysningar som stämman begär, om det inte skulle vara till väsentlig nackdel för banken eller till nämnvärd olägenhet för enskild,
2. till medrevisorer, lekmannarevisor, granskare som avses i 15 §, ny revisor och, om banken har försatts i konkurs, konkursförvaltare lämna erforderliga upplysningar om bankens angelägenheter, samt
3. på begäran lämna upplysningar om bankens angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål.

Bestämmelser om revisorers rapporteringsskyldighet till Finansinspektionen finns i 13 kap. 12 § lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket att lämna upplysningar om en banks angelägenheter.

15 § Varje röstberättigad i en sparbank kan väcka förslag om att Finansinspektionen skall utse granskare för särskild granskning av bankens förvaltning och räkenskaper under viss förfluten tid eller av vissa åtgärder eller förhållanden i banken. Förslaget skall framställas på en ordinarie stämma eller på stämma där ärendet enligt kallelsen skall behandlas. Finansinspektionen skall på begäran av en röstberättigad och efter att ha hört bankens styrelse förordna en eller flera granskare, om förslaget biträds av minst en tiondel av samtliga huvudmän eller en tredjedel av de närvarande huvudmännen.

Vad som sägs om revisor i 3 § första och fjärde styckena, 5, 9, 13 och 14 §§ samt 9 kap. 2–4 §§ tillämpas även i fråga om granskare. Den som är underårig får inte vara granskare.

Yttrande över granskningen skall avgas till stämman. Yttrandet skall hållas tillgängligt hos banken under minst en vecka före stämman för huvudman och genast sändas till var och en av dem som begär det. Yttrandet skall också läggas fram på stämman.

4 b kap. Allmän granskning

Lekmannarevisor

1 § Om inte annat föreskrivs i reglementet, får det i en sparbank utses en eller flera personer (lekmannarevisorer) att utföra sådan granskning som anges i 4 §.

2 § För en lekmannarevisor får en eller flera suppleanter utses. Vad som sägs i denna lag om lekmannarevisor skall i tillämpliga delar även gälla suppleant.

3 § Bestämmelserna i denna lag om revisorer är inte tillämpliga på lekmannarevisorer.

Lekmannarevisorns uppgifter

4 § Lekmannarevisorn skall granska om bankens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om bankens interna kontroll är tillräcklig. Granskningen skall vara så ingående och omfattande som god sed vid detta slag av granskning kräver.

5 § Lekmannarevisorn skall följa de anvisningar som meddelas av stämman, såvida de inte strider mot lag, reglementet eller god sed.

6 § Lekmannarevisorn skall efter varje räkenskapsår lämna en granskningsrapport till stämman. Bestämmelser om rapportens innehåll och den tidpunkt då den skall lämnas till bolagets styrelse finns i 14 §.

7 § Lekmannarevisorn får inte underteckna en sådan revisionsberättelse som avses i 4 a kap. 11 § första stycket.

Tillhandahållande av upplysningar m.m.

8 § Styrelsen skall ge lekmannarevisorn tillfälle att genomföra granskningen i den omfattning lekmannarevisorn anser vara nödvändig samt lämna de upplysningar och det biträde som lekmannarevisorn begär.

Samma skyldighet har företagsledningen, revisorerna och lekmannarevisorererna i ett dotterföretag gentemot lekmannarevisorn i moderbanken.

Hur lekmannarevisor utses

9 § En lekmannarevisor väljs av stämman, om inte reglementet innehåller bestämmelser om att denne skall utses på annat sätt.

Obehörighetsgrunder

10 § Den som är underårig eller i konkurs eller har fått näringsförbud eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte vara lekmannarevisor.

Jäv

11 § Den får inte vara lekmannarevisor som

1. är styrelseledamot i banken eller dess dotterföretag eller delegat i banken eller biträder vid bankens bokföring eller medelsförvaltning eller bankens kontroll däröver,

2. är anställd hos banken eller på något annat sätt har en underordnad eller beroende ställning till banken eller till någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder banken vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bankens kontroll däröver,

3. är gift eller sambo med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvägrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

4. står i låneskuld till banken eller annat företag i samma koncern eller har förpliktelser som banken eller ett sådant företag har ställt säkerhet för.

Den som enligt denna paragraf inte är behörig att vara lekmannarevisor får inte heller vara lekmannarevisor i ett dotterföretag till banken.

Anlitande av biträde

12 § En lekmannarevisor får vid granskningen inte anlita någon som enligt 11 § inte är behörig att vara lekmannarevisor. Har banken anställda eller delegater med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta bankens interna revision, får lekmannarevisorn dock anlita dessa i den utsträckning det är förenligt med god sed.

Lekmannarevisorns avgång

13 § Ett uppdrag som lekmannarevisor upphör, om lekmannarevisorn eller den som utsett lekmannarevisorn anmäler att uppdraget skall upphöra. Anmälan skall göras hos styrelsen. Om en lekmannarevisor som inte är vald på stämman vill avgå, skall han anmäla det också hos den som har utsett honom.

Lekmannarevisorns granskningsrapport

14 § Granskningsrapporten skall lämnas till bankens styrelse senast två veckor före ordinarie stämma.

I rapporten skall lekmannarevisorn uttala sig om sådana förhållanden som avses i 4 § och om sådana förhållanden som han har varit skyldig att granska enligt 5 §. Om lekmannarevisorn finner anledning till anmärkning mot någon styrelseledamot, skall han upplysa om detta i rapporten och lämna uppgift om anledningen till anmärkningen.

En lekmannarevisor får i granskningsrapporten lämna även andra upplysningar som han anser att huvudmännen bör få kännedom om.

15 § I en sparbank skall granskningsrapporten sändas till huvudmännen på samma sätt som anges i 4 kap. 9 § fjärde stycket samt läggas fram på stämman.

Lekmannarevisorns närvaro vid stämma

16 § Lekmannarevisorn har rätt att närvara vid stämma. Han är skyldig att närvara om det med hänsyn till ärendena kan anses nödvändigt.

Lekmannarevisorns tystnadsplikt

17 § Lekmannarevisorn får inte lämna upplysningar till en enskild huvudman eller utomstående om sådana angelägenheter som han har fått kännedom om när han fullgör sitt uppdrag, om det kan vara till skada för banken.

I 1 kap. 9 § lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse föreskrivs att enskildas förhållanden till bank inte obehörigen får röjas.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket att lämna upplysningar om en banks angelägenheter.

Lekmannarevisorns upplysningsplikt

18 § Lekmannarevisorn är skyldig att till stämman lämna alla upplysningar som stämman begär, om det inte skulle vara till väsentlig nackdel för banken eller till nämnvärd olägenhet för enskild.

19 § Lekmannarevisorn är skyldig att lämna revisor, annan lekmannarevisor, granskare som avses i 4 a kap. 15 § och, om banken har försatts i

konkurs, konkursförvaltaren de upplysningar som behövs om bankens angelägenheter.

Lekmannarevisorn är dessutom skyldig att på begäran lämna upplysningar om bankens angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

1 §

Om det är påkallat för att upprätthålla en sparbanks verksamhet, får sparbanksstämman besluta att bilda en garantifond genom bidrag av huvudmän eller andra.

För att vara bindande skall teckning av bidrag till garantifonden ske på en teckningslista. På denna skall anges om ränta skall utgå och i så fall hur den skall beräknas. Vidare skall avskrifter av sparbankens senaste balansräkning och revisorernas yttrande över denna fogas till teckningslistan.

Garantifonden får återbetalas endast om *det kan ske med hänsyn till bestämmelserna om kapitaltäckning i lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag*. I övrigt skall beträffande återbetalningen gälla vad som bestämts vid garantifondens bildande.

Garantifonden får återbetalas endast om *utbetalningen inte äventyrar bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser*. I övrigt skall beträffande återbetalningen gälla vad som bestämts vid garantifondens bildande.

3 §

Finns det i reglementet ett förbehåll om återbäring av grundfonden eller del därav, får sådan återbäring inte ske om inte reservfonden uppgår till belopp som motsvarar tio gånger grundfonden. Inte heller får återbäring ske, så länge garantifond, där sådan bildats, inte återbetalts eller om *sparbanken till följd av återbäringen inte skulle kunna uppfylla kravet på kapitaltäckning enligt lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag*.

Finns det i reglementet ett förbehåll om återbäring av grundfonden eller del därav, får sådan återbäring inte ske om inte reservfonden uppgår till belopp som motsvarar tio gånger grundfonden. Inte heller får återbäring ske, så länge garantifond, där sådan bildats, inte återbetalts eller om återbäringen *skulle äventyra bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser*.

4 §

Utfäst ränta på grundfonden eller garantifonden skall inte betalas ut, om till följd av detta vinsten på rörelsen inte skulle räcka till att få

Utfäst ränta på grundfonden eller garantifonden skall inte betalas ut, om till följd av detta vinsten på rörelsen inte skulle räcka till att få

upp grundfonden eller garantifonden till det i 2 § första stycket angivna beloppet. Räntan på garantifonden skall inte heller betalas ut, om genom utbetalningen en sådan förlust skulle uppkomma på rörelsen, att *sparbanken inte skulle kunna uppfylla kravet på kapitaltäckning enligt lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag*. Grundfonds-räntan skall inte i något fall betalas ut om till följd av detta förlust skulle uppkomma.

upp grundfonden eller garantifonden till det i 2 § första stycket angivna beloppet. Räntan på garantifonden skall inte heller betalas ut, om genom utbetalningen en sådan förlust skulle uppkomma på rörelsen, att *den skulle äventyra bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser*. Grundfonds-räntan skall inte i något fall betalas ut om till följd av detta förlust skulle uppkomma.

6 kap.

2 §

Rätten skall förordna att en sparbank skall träda i likvidation, om

1. *oktrojen* har återkallats, eller

1. *tillståndet att driva bankrörelse* har återkallats, eller

2. sparbanken efter en konkurs som avslutats med överskott inte inom föreskriven tid har fattat beslut om likvidation enligt 18 § andra stycket.

Beslut om likvidation skall dock inte meddelas, om det styrks att likvidationsgrunden har upphört under ärendets handläggning i första instans.

Fråga om likvidation enligt första stycket prövas på *anmälan* av Finansinspektionen eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot eller huvudman. I det fall som avses i första stycket 2 prövas frågan även på ansökan av borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda sparbanken.

Fråga om likvidation enligt första stycket prövas på *ansökan* av Finansinspektionen eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot eller huvudman. I det fall som avses i första stycket 2 prövas frågan även på ansökan av borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda sparbanken.

6 §

Bestämmelserna om styrelse och styrelseledamöter i denna lag, *bankrörelselagen (1987:617)* och *lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag* skall tillämpas på likvidatorerna, i den mån inte annat följer av detta kapitel.

Bestämmelserna om styrelse och styrelseledamöter i denna lag, *lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse* och *lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag* skall tillämpas på likvidatorerna, i den mån inte annat följer av detta kapitel.

Upphör mandattiden för en huvudman medan sparbanken är i likvidation, skall mandattiden anses vara förlängd till dess att likvidationen avslutas.

Ett uppdrag att vara revisor upphör inte genom att sparbanken

Ett uppdrag att vara revisor upphör inte genom att sparbanken

träder i likvidation. Bestämmelserna om revision i 3 kap. *bankrörelselagen* skall tillämpas under likvidationen. Revisionsberättelsen skall innehålla ett uttalande huruvida enligt revisorernas mening likvidationen onödigt fördröjs.

träder i likvidation. Bestämmelserna om revision i 4 a kap. skall tillämpas under likvidationen. Revisionsberättelsen skall innehålla ett uttalande huruvida enligt revisorernas mening likvidationen onödigt fördröjs.

7 kap.

5 §⁵

Senast två månader efter det att avtalet om fusion har registrerats skall såväl överlåtande som övertagande sparbank ansöka om tillstånd att verkställa avtalet. Frågor om sådant tillstånd prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen. Vid fusion enligt 2 § skall sparbankerna därjämte ansöka om *oktroj* och *stadfästelse* av reglementet för den övertagande sparbanken enligt 2 kap. 3 §.

Senast två månader efter det att avtalet om fusion har registrerats skall såväl överlåtande som övertagande sparbank ansöka om tillstånd att verkställa avtalet. Frågor om sådant tillstånd prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen. Vid fusion enligt 2 § skall sparbankerna därjämte ansöka om *tillstånd driva bankrörelse* och *godkännande* av reglementet för den övertagande sparbanken enligt 3 kap. *lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse*.

Vid behandlingen av en ansökan om tillstånd att verkställa avtalet om fusion prövas om fusionen kan anses förenlig med deras intressen, som är insättare i eller i övrigt har fordringar på de av fusionen berörda sparbankerna, samt om fusionen framstår som ändamålsenlig från allmän synpunkt.

Finansinspektionen skall underrätta registreringsmyndigheten om ansökningar enligt första stycket och om lagakraftvunna beslut som meddelats med anledning av sådana ansökningar.

9 kap. Skadestånd m.m.

1 § Om en stiftare, huvudman, styrelseledamot eller delegat uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar en sparbank då han fullgör sitt uppdrag, skall han ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan vållas någon annan genom överträdelse av denna lag, *lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag*, *lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse* eller bankens reglemente.

2 § En revisor eller en lekmannarevisor i en sparbank är ersättningskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. Revisorn eller lekmannarevisorn

⁵ Senaste lydelse 2000:819.

ansvarar även för skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans medhjälpare.

Om ett revisionsbolag är revisor, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den som är huvudansvarig för revisionen.

3 § Om någon är ersättningsskyldig enligt 1 eller 2 §, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens beskaffenhet, skadans storlek och omständigheterna i övrigt.

Skall flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet i den mån skadeståndsskyldigheten inte har jämkats för någon av dem enligt första stycket. Vad någon har utgett i skadestånd får krävas tillbaka från de andra efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

4 § Talan om skadestånd till en sparbank enligt 1 eller 2 § kan väckas, om vid en sparbanksstämma majoriteten eller en minoritet bestående av minst en tredjedel av samtliga huvudmän har biträtt ett förslag om att väcka skadeståndstalan eller har röstat mot ett förslag om att bevilja någon styrelseledamot ansvarsfrihet. En uppgörelse om skadeståndsskyldigheten kan träffas endast av sparbanksstämman och bara under förutsättning att inte en tiondel av samtliga huvudmän röstar mot förslaget till uppgörelse. Talan mot en delegat om skadestånd till sparbanken får utan hinder av vad nu sagts väckas av styrelsen.

Talan för sparbankens räkning mot en styrelseledamot om skadestånd på grund av ett beslut eller en åtgärd under ett räkenskapsår skall väckas senast ett år från det att årsredovisningen och revisionsberättelsen för räkenskapsåret lades fram på sparbanksstämma.

Har ett beslut fattats om att bevilja ansvarsfrihet eller att inte föra skadeståndstalan utan att minst det antal huvudmän som anges i första stycket röstat mot beslutet eller har tiden för talan försuttits enligt andra stycket, kan trots detta talan enligt första stycket väckas, om det i årsredovisningen eller i revisionsberättelsen eller på något annat sätt till sparbanksstämman inte har lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter om det beslut eller den åtgärd som ligger till grund för talan.

Skadeståndstalan som grundas på brott kan alltid föras av styrelsen.

5 § Sådan talan för en banks räkning enligt 1 eller 2 §, som inte grundas på brott, kan ej väckas mot

1. styrelseledamot sedan fem år förflutit från utgången av det räkenskapsår då det beslut eller den åtgärd, som ligger till grund för talan, fattades eller vidtogs,

2. delegat sedan tre år förflutit från utgången av det räkenskapsår då det beslut eller den åtgärd, som ligger till grund för talan, fattades eller vidtogs,

3. revisor sedan fem år förflutit från utgången av det räkenskapsår som revisionsberättelsen avser,

4. lekmannarevisor sedan fem år förflutit från utgången av det räkenskapsår som granskningsrapporten avser,

5. granskare som avses i 4 a kap. 15 § sedan fem år förflutit från den dag när yttrandet över den särskilda granskningen lades fram på stämman,

6. stiftare sedan fem år förflutit från det beslutet om bankens bildande fattades på den konstituerande stämman, samt

7. huvudman sedan två år förflutit från det beslut eller den åtgärd som ligger till grund för talan.

Försätts banken i konkurs på en ansökan som gjorts innan den tid som anges i första stycket har gått ut, kan konkursboet föra talan enligt 1 eller 2 § trots att frihet från skadeståndsansvar har inträtt enligt 4 §. Efter utgången av den nämnda tiden kan en sådan talan dock inte väckas senare än sex månader från edgångssammanträdet.

6 § Har en sparbank i fall som avses i 1 eller 2 § tillfogats skada, får Finansinspektionen låta väcka talan mot den ersättningsskyldige, om inte bestämmelserna i 4 och 5 §§ utgör hinder för sådan talan.

10 kap. Sparbanks firma

1 § En sparbanks firma skall innehålla ordet sparbank.

Firman skall registreras i bankregistret.

Om firman skall registreras på två eller flera språk, skall varje lydelse anges i bankens reglemente.

2 § En sparbanks firma skall tydligt skilja sig från andra ännu bestående firmor, som är införda i bankregistret, samt från benämningar på utländska kreditinstitut, som är allmänt kända i Sverige.

För registrering av firma gäller i övrigt vad som föreskrivs i firmalagen (1974:156).

3 § En sparbanks styrelse kan anta bifirma. Bestämmelsen i 1 § andra stycket och 2 § om firma gäller även bifirma. Ordet bank eller sparbank får endast användas i bifirma för bankverksamhet.

4 § Skriftliga handlingar, som utfärdas för en sparbank, bör undertecknas med bankens firma. Om styrelsen eller annan ställföreträdare för banken har utfärdat en handling utan firmateckning och det inte framgår av dess innehåll att den utfärdats på bankens vägnar, är de som undertecknat handlingen solidariskt ansvariga för förpliktelse enligt handlingen såsom för egen skuld. Detta gäller dock inte om det av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick att den utfärdades för banken och den till vilken handlingen ställts av banken får ett behörigen undertecknat godkännande av handlingen utan oskäligt dröjsmål efter det att detta begärts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

5 § I firmalagen (1974:156) finns bestämmelser om förbud mot användning av firma och om hävande av firmaregistrering.

11 kap. Registrering m.m.

1 § Registreringsmyndigheten skall utan dröjsmål kungöra i Post- och Inrikes Tidningar vad som för sparbanker införs i bankregistret med undantag för registrering av underrättelse enligt

1. 2 kap. 14 § om dagen för kungörelse om rörelsens öppnande,
2. 6 kap. 19 § från tingsrätten om att banken blivit försatt i konkurs, att beslut om konkurs upphävts eller att konkurs avslutats, och
3. 7 kap. 5 § om fusionstillstånd.

En kungörelse som avser ändring i ett förhållande som tidigare har införts i registret skall endast ange ändringens art.

2 § Det som för sparbanker blivit infört i bankregistret skall anses ha kommit till tredje mans kännedom, om det har kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar enligt 1 § och det inte av omständigheterna framgår att han varken kände till eller borde ha känt till det som kungjorts.

3 § Om en sökande vid anmälan för registrering inte har iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan, skall han föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller göra rättelse. Detsamma gäller om registreringsmyndigheten finner att ett beslut, som anmäls för registrering och för vars giltighet regeringens eller Finansinspektionens godkännande inte krävs, eller en handling som bifogas anmälan.

1. inte har kommit till i behörig ordning,
2. till sitt innehåll strider mot denna lag eller annan författning eller reglementet, eller
3. i något viktigare hänseende har en otydlig eller vilseledande avfattning.

Om sökanden inte rättar sig efter föreläggandet, skall anmälan avskrivast. En underrättelse om denna påföljd skall tas in i föreläggandet. Finns det även efter det att yttrandet har avgetts något hinder mot registrering och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om det inte finns anledning att ge sökanden ett nytt föreläggande.

Bestämmelserna i första stycket utgör inte hinder mot registrering av ett beslut av stämman, om rätten till talan mot beslutet har gått förlorad enligt 4 kap. 17 § andra stycket.

4 § Registreringsmyndigheten skall genast skriftligen underrätta en sparbank när myndigheten

1. förklarar en fråga om fusion förfallen enligt 7 kap. 7 § tredje stycket, eller
2. förklarar en fråga om en sparbanks ombildning till bankaktiebolag förfallen enligt 8 kap. 8 §.

5 § I firmalagen (1974:156) finns bestämmelser om avförande av en firma ur registret sedan en dom om hävande av firmaregistreringen har vunnit laga kraft.

6 § Ett beslut av registreringsmyndigheten som innebär att en anmälan avskrivits eller en registrering har vägrats enligt 3 § andra stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol inom två månader från dagen för beslutet. Detsamma gäller ett sådant beslut av registreringsmyndigheten som avses i 7 kap. 7 § tredje stycket och 8 kap. 8 §.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.
2. En ansökan om oktroj som har kommit in till Finansinspektionen före lagens ikraftträdande bedöms enligt äldre bestämmelser.
3. De oktrojer och stadfästelser av reglementen som gäller vid ikraftträdandet skall fortsätta att gälla.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 1 och 3 §§ samt 10 kap. 6 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2001/02:85

Föreslagen lydelse

4 kap.

1 §⁶

När en medlem har avgått har han rätt att sex månader efter avgången få ut sina inbetalda eller genom insatsemission tillgodoförda medlemsinsatser. Beloppet får dock inte överstiga vad som belöper på honom i förhållande till övriga medlemmar av föreningens egna kapital enligt den balansräkning som hänför sig till tiden för avgången. Vid beräkningen av föreningens egna kapital skall bortses från reservfonden, uppskrivningsfonden och förlagsinsatserna. Ett insatsbelopp i en kreditmarknadsförening får betalas ut *endast när det kan ske med hänsyn till bestämmelserna om kapitaltäckning i lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersföretag*. Ett insatsbelopp i ett institut för elektroniska pengar får betalas ut endast när det kan ske med hänsyn till bestämmelserna i lagen (2002:000) om utgivning av elektroniska pengar.

Den avgångne har vidare rätt att i samma ordning som övriga medlemmar få ut vad som belöper på honom av beslutad vinstutdelning.

Träder föreningen i likvidation inom sex månader från avgången eller meddelas inom samma tid beslut om att försätta föreningen i konkurs, skall den avgångnes rätt att få ut medlemsinsatser bedömas enligt grunderna för reglerna om

När en medlem har avgått har han rätt att sex månader efter avgången få ut sina inbetalda eller genom insatsemission tillgodoförda medlemsinsatser. Beloppet får dock inte överstiga vad som belöper på honom i förhållande till övriga medlemmar av föreningens egna kapital enligt den balansräkning som hänför sig till tiden för avgången. Vid beräkningen av föreningens egna kapital skall bortses från reservfonden, uppskrivningsfonden och förlagsinsatserna. Ett insatsbelopp i en kreditmarknadsförening får betalas ut *tidigast sex månader efter medlemmens avgång. Utbetalning får ske endast en gång per kvartal och efter tillstånd från Finansinspektionen. Inspektionen skall ge tillstånd om inte kreditmarknadsföreningens förmåga att fullgöra sina förpliktelser äventyras genom utbetalningen*. Ett insatsbelopp i ett institut för elektroniska pengar får betalas ut endast när det kan ske med hänsyn till bestämmelserna i lagen (2002:000) om utgivning av elektroniska pengar.

Går föreningen i likvidation inom sex månader från avgången eller meddelas inom samma tid beslut om att försätta föreningen i konkurs, skall den avgångnes rätt att få ut medlemsinsatser bedömas enligt grunderna för reglerna om

⁶ Senaste lydelse 1997:914.

skifte av föreningens tillgångar.

En medlems rätt enligt första-tredje styckena *kan* begränsas i stadgarna. Detta gäller dock inte i sådana fall som avses i 7 kap. 15 § tredje stycket eller 12 kap. 4 § andra stycket.

Nuvarande lydelse

En medlem som deltar i föreningen med högre insatsbelopp än han är skyldig att delta med, har rätt att efter uppsägning få ut överskjutande belopp med undantag av genom insatsemission tillgodoförda insatser utan att avgå ur föreningen. Beträffande uppsägningen samt medlemmens rätt att få ut det uppsagda beloppet och hans skyldighet att betala tillbaka vad han har fått ut tillämpas 1 och 2 §§ samt 3 kap. 4 § första stycket. Sexmånadersfristen enligt 1 § skall därvid räknas från *utgången av det räkenskapsår som sedan uppsägningen har gjorts slutar näst efter en månad eller den längre tid, högst sex månader, som har bestämts i stadgarna.*

10 kap.

6 §⁸

Till reservfonden skall avsättas minst fem procent, i kreditmarknadsförening dock minst tio procent, av den del av föreningens nettovinst för året som inte går åt för att täcka en balanserad förlust. Vid avsättning till reservfonden skall till nettovinsten räknas även gottgörelser. Uppgår reservfonden till minst tjugo procent av det inbetalda insatskapitalet behöver sådan avsättning till reservfond som avses i detta stycke inte ske, om summan av reservfonden och det inbetalda insatskapitalet upp-

skifte av föreningens tillgångar.

En medlems rätt enligt första-tredje styckena *får* begränsas i stadgarna. Detta gäller dock inte i sådana fall som avses i 7 kap. 15 § tredje stycket eller 12 kap. 4 § andra stycket.

Föreslagen lydelse

3 §⁷

En medlem som deltar i föreningen med högre insatsbelopp än han är skyldig att delta med, har rätt att efter uppsägning få ut överskjutande belopp med undantag av genom insatsemission tillgodoförda insatser utan att avgå ur föreningen. Beträffande uppsägningen samt medlemmens rätt att få ut det uppsagda beloppet och hans skyldighet att betala tillbaka vad han har fått ut tillämpas 1 och 2 §§ samt 3 kap. 4 § första stycket. Sexmånadersfristen enligt 1 § skall därvid räknas från *uppsägningen.*

⁷ Senaste lydelse 1997:914.

⁸ Senaste lydelse 1997:457.

går antingen till minst fyrtio procent av nettovärdet på föreningens tillgångar eller till minst samma belopp som föreningens skulder och avsättningar enligt balansräkningen. I en kreditmarknadsförening behöver avsättning inte heller göras enligt detta stycke om reservfonden uppgår till minst *tio* procent av föreningens *utlåning vid utgången av det närmast föregående räkenskapsåret*.

Till reservfonden skall vidare avsättas det belopp som

1. medlem vid avgång ur föreningen inte får tillbaka av sina insatser,
2. förlagsandelsinnehavare inte får ut vid inlösen av en förlagsinsats,
3. enligt stadgarna skall avsättas till reservfonden,
4. enligt beslut av föreningsstämman i övrigt skall föras över från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfonden.

Reservfonden får enligt beslut av föreningsstämman sättas ned endast för att täcka sådan förlust enligt den fastställda balansräkningen som inte kan täckas av fritt eget kapital.

Vid tillämpningen av första stycket skall belopp som i balansräkningen har tagits upp under rubriken Avsatt till pensioner eller sådan delpost som avses i 8 a § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. inte räknas som skuld eller avsättning i den mån det överstiger det belopp under vilket posten enligt 7 § första stycket lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m. inte får nedbringas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge en förening eller vissa grupper av föreningar undantag helt eller delvis från bestämmelserna i första–tredje styckena, om det finns synnerliga skäl till det med hänsyn till arten av föreningsverksamheten och övriga omständigheter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1991:981) om värdepappersrörelse

dels att 1 kap. 2, 3, 3 a och 3 d §§, 2 kap. 5 och 6 §§, 3 kap. 5 § samt 4 kap. 4 § skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 2 kap. 6 § skall lyda "Kreditinstitut".

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §⁹

I denna lag betyder

1. värdepappersrörelse: verksamhet som består i att yrkesmässigt tillhandahålla sådana tjänster som anges i 3 §,

2. värdepappersbolag: svenskt aktiebolag som fått tillstånd enligt denna lag att driva värdepappersrörelse,

3. *bankinstitut*: *bankaktiebolag, sparbank, medlemsbank* och utländskt *bankföretag* som driver *bankrörelse* från filial här i landet,

3. *kreditinstitut*: *bank, kreditmarknadsföretag* och utländskt *bank- eller kreditföretag* som driver *bank- eller finansieringsrörelse* från filial här i landet,

4. värdepappersinstitut: värdepappersbolag, svenska *bankinstitut* som fått tillstånd enligt denna lag att driva värdepappersrörelse och utländska företag om driver värdepappersrörelse från filial här i landet,

4. värdepappersinstitut: värdepappersbolag, svenska *kreditinstitut* som fått tillstånd enligt denna lag att driva värdepappersrörelse och utländska företag om driver värdepappersrörelse från filial här i landet,

5. EES: Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,

6. kvalificerat innehav: ett direkt eller indirekt ägande i ett företag, om innehavet representerar 10 procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget,

7. filial: ett avdelningskontor med självständig förvaltning; om ett utländskt företag etablerar sig i Sverige enligt 3 c § 1 eller 2 kap. 7 § första stycket, skall etableringen anses som en enda filial, även om flera driftställen inrättas.

8. koncern: detsamma som i 1 kap. 5 och 6 §§ aktiebolagslagen (1975:1385), varvid vad som sägs om moderbolag tillämpas även på andra juridiska personer än aktiebolag.

Ett värdepappersbolag och ett annat företag skall anses ha nära förbindelser, om

1. det ena företaget direkt eller indirekt genom dotterbolag äger 20 procent eller mer av kapitalet eller disponerar över 20 procent eller mer av samtliga röster i det andra företaget,

2. det ena företaget direkt eller indirekt utgör moderföretag till det andra eller det finns en annan likartad förbindelse mellan företagen, eller

⁹ Senaste lydelse 1998:266.

3. båda företagen är dotterföretag till eller har en likartad förbindelse med en eller samma juridiska person eller står i ett motsvarande förhållande till en och samma fysiska person.

Nära förbindelser föreligger även mellan en fysisk person och ett värdepappersbolag, om den fysiska personen

1. äger mer än 20 procent av kapitalet eller disponerar över mer än 20 procent av samtliga röster i värdepappersbolaget, eller

2. på annat sätt har sådant inflytande över värdepappersbolaget att personens ställning motsvarar den som ett moderföretag har i förhållande till ett dotterföretag eller det finns annan likartad förbindelse mellan honom och värdepappersbolaget.

3 §¹⁰

Värdepappersrörelse får, om inte annat följer av denna lag, drivas endast efter tillstånd av Finansinspektionen. Tillstånd får ges för

1. handel med finansiella instrument för annans räkning i eget namn,

2. förmedling av kontakt mellan köpare och säljare av finansiella instrument eller i annat fall medverkan vid transaktioner avseende sådana instrument,

3. handel med finansiella instrument för egen räkning,

4. förvaltning av någon annans finansiella instrument,

5. garantigivning eller annan medverkan vid emissioner av fondpapper eller erbjudanden om köp eller försäljning av finansiella instrument som är riktade till en öppen krets.

Tillstånd att driva värdepappersrörelse får meddelas *bankinstitut* samt svenska aktiebolag och utländska företag som inte är *bankinstitut*.

Tillstånd att driva värdepappersrörelse får meddelas *kreditinstitut* samt svenska aktiebolag och utländska företag som inte är *kreditinstitut*.

3 a §¹¹

Tillstånd enligt 3 § krävs inte när ett företag inom en koncern tillhandahåller sådana tjänster som där anges uteslutande till andra företag inom koncernen.

Tillstånd enligt 3 § krävs inte när ett *bankinstitut* för egen räkning förvärvar och driver handel med obligationer, förlagsbevis och andra fordringsbevis avsedda för den allmänna marknaden.

Tillstånd enligt 3 § krävs inte när ett *kreditinstitut* för egen räkning förvärvar och driver handel med obligationer, förlagsbevis och andra fordringsbevis avsedda för den allmänna marknaden.

Tillstånd enligt 3 § 2 krävs inte för verksamhet som bedrivs med stöd av en auktorisation som börs eller marknadsplats enligt lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet.

¹⁰ Senaste lydelse 1997:117.

¹¹ Senaste lydelse 1998:266.

3 d §¹²

Tillstånd enligt 3 § behövs inte för

1. ett utländskt bankföretag som driver verksamhet med stöd av 1 kap. 5 § bankrörelselagen (1987:617),

2. ett utländskt kreditinstitut som driver verksamhet med stöd av 2 kap. 9 § lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet,

3. ett utländskt företag som driver verksamhet med stöd av 2 kap. 10 § lagen om finansieringsverksamhet.

1. utländska kreditinstitut som driver verksamhet med stöd av 4 kap. 4 eller 5 §§ lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse.

2. finansiella institut som driver verksamhet med stöd av 4 kap. 6 § lagen om bank- och finansieringsrörelse.

2 kap.

5 §¹³

Ett värdepappersbolag skall när verksamheten påbörjas ha ett *bundet eget kapital* som vid tidpunkten för beslut om tillstånd enligt 1 § motsvarar minst

1. fem miljoner euro om bolagets verksamhet skall innefatta mottagande av medel på konto enligt 3 kap. 4 § 4,

2. 730 000 euro om bolaget skall bedriva verksamhet som avses i 1 kap. 3 § 3 eller 5,

3. 125 000 euro om inte högre belopp krävs enligt 1 eller 2,

4. 50 000 euro om bolaget skall driva enbart verksamhet som avses i 1 kap. 3 § 2 och denna skall avse endast andelar i värdepappersfonder eller sådana utländska fondföretag som avses i 7 a och 7 b §§ lagen (1990:1114) om värdepappersfonder.

Finansinspektionen får medge undantag från det högre kapitalkrav som i 2 föreskrivs för bedrivande av verksamhet enligt 1 kap. 3 § 5, om den verksamheten bara avser annan medverkan vid emissioner än garantigivning.

I 5 kap. 4 § 3 lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag finns bestämmelser om vad som utgör *bundet eget kapital*.

Ett värdepappersbolag skall när verksamheten påbörjas ha ett *startkapital* som vid tidpunkten för beslut om tillstånd enligt 1 § motsvarar minst

Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen skall meddela föreskrifter om vilka poster som får räknas in i *startkapitalet*.

6 §¹⁴

Tillstånd för ett *bankinstitut* att driva värdepappersrörelse får meddelas endast om den planerade verksamheten kan antas komma att

Tillstånd för ett *kreditinstitut* att driva värdepappersrörelse får meddelas endast om den planerade verksamheten kan antas komma att

¹² Senaste lydelse 1997:460.

¹³ Senaste lydelse 2000:1095.

¹⁴ Senaste lydelse 1999:160.

uppfylla kraven på en sund värdepappersrörelse och institutet tillhör ett investerarskydd som uppfyller minst de krav som gäller inom EES.

uppfylla kraven på en sund värdepappersrörelse och institutet tillhör ett investerarskydd som uppfyller minst de krav som gäller inom EES.

3 kap.

5 §¹⁵

Medel som tas emot med redovisningsskyldighet enligt 4 § första stycket 3 skall genast avskiljas och sättas in på räkning i *bankinstitut*.

Ett värdepappersbolag och ett utländskt företag som enligt 4 § första stycket 4 tar emot medel på konto skall ha en med hänsyn till rörelsens art och omfattning tillräcklig betalningsberedskap.

Vid mottagande av medel på konto skall skriftligt överenskommelse om detta träffas med kunden.

Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om mottagande av medel på konto.

Medel som tas emot med redovisningsskyldighet enligt 4 § första stycket 3 skall genast avskiljas och sättas in på räkning i *kreditinstitut*.

4 kap.

4 §¹⁶

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får i föreskrifter ange risknivåer för värdepappersbolags och svenska *bankinstituts* innehav av finansiella instrument. Föreskrifterna får avse alla innehav av finansiella instrument utom sådana som avses i 3 kap. 1 § andra stycket och, i fråga om *bankinstitut*, 1 kap. 4 §.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får i föreskrifter ange risknivåer för värdepappersbolags och svenska *kreditinstituts* innehav av finansiella instrument. Föreskrifterna får avse alla innehav av finansiella instrument utom sådana som avses i 3 kap. 1 § andra stycket och, i fråga om *kreditinstitut*, 1 kap. 3 a § andra stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

¹⁵ Senaste lydelse 1994:2015.

¹⁶ Senaste lydelse 1998:266.

2.7 Förslag till lag om ändring i konsumentkreditlagen (1992:830)

Härigenom föreskrivs i fråga om konsumentkreditlagen (1992:830)
dels att nuvarande 37 § skall betecknas 38 §,
dels att den nya 38 § skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 5 a § och 37 §, samt närmast före 5 a § en ny rubrik, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Kreditprövning

5 a §

Näringsidkaren skall, innan kredit beviljas, pröva om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han åtar sig enligt kreditavtalet (kreditprövning).

Kreditprövning behöver inte göras om kreditgivaren på grund av sin kännedom om konsumenten eller andra omständigheter har grundad anledning att utgå från att konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han åtar sig.

Kravet på kreditprövning gäller inte heller för engångskrediter när kredittiden är högst tre månader och kreditbeloppet skall betalas på en gång eller för krediter som avser mindre belopp.

37 §

Om näringsidkaren inte följer vad som föreskrivs i 5 a §, får Konsumentverket förelägga näringsidkaren att upphöra med att lämna krediter. Föreläggandet får förenas med vite.

Om det är tillräckligt, får Konsumentverket i stället meddela varning.

38 §

Om Konsumentverket enligt 36 § andra stycket har förelagt en näringsidkare att tillhandahålla en handling, får beslutet överklagas

hos kammarrätten. Andra beslut av Konsumentverket enligt 36 § får inte överklagas.

Konsumentverkets beslut enligt 37 § får överklagas hos länsrätten. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.
 2. För krediter som beviljats före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2001/02:85 *Föreslagen lydelse*

2 §¹⁷

Bestämmelserna i denna lag gäller företag som driver

1. *bankrörelse och annan verksamhet som består i att från allmänheten låna upp medel och att lämna krediter,*

2. livförsäkringsrörelse,

3. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 kap. 3 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,

4. *verksamhet som står under Finansinspektionens tillsyn och som huvudsakligen består i att utföra en eller flera av de verksamheter som anges i 3 kap. 1 § 2–13 lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet,*

5. verksamhet som kräver anmälan till Finansinspektionen enligt lagen (1996:1006) om *valutaväxling och betalningsöverföring,*

6. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare, samt

7. verksamhet för utgivning av elektroniska pengar enligt lagen (2002:000) om utgivning av elektroniska pengar.

1. *bank- eller finansieringsrörelse enligt lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse,*

4. verksamhet som kräver anmälan till Finansinspektionen enligt lagen (1996:1006) om *anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet eller lagen (2003:000) om inlåningsverksamhet,*

5. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare, samt

6. verksamhet för utgivning av elektroniska pengar enligt lagen (2002:000) om utgivning av elektroniska pengar.

Lagen gäller endast sådan mot kunder inriktad verksamhet som avses i första stycket och som bedrivs från ett fast driftställe i Sverige.

Bestämmelser om uppgiftsskyldighet för vissa andra företag finns i 9 a §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

¹⁷ Senaste lydelse 2000:952.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 1 §, 2 kap. 7 §, 5 kap. 1 § och 6 kap. 4 § lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2001/02:85 *Föreslagen lydelse*

1 kap.

1 §¹⁸

I denna lag betyder

1. bank: bankaktiebolag, sparbank och medlemsbank,
2. kreditmarknadsföretag: ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening som har fått tillstånd att driva *finansieringsverksamhet* enligt lagen (1992:1610) om *finansieringsverksamhet* (kreditmarknadsbolag respektive kreditmarknadsförening),
2. kreditmarknadsföretag: ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening som har fått tillstånd att driva *finansieringsrörelse* enligt lagen (2003:000) om *bank- och finansieringsrörelse* (kreditmarknadsbolag respektive kreditmarknadsförening),
3. värdepappersbolag: ett svenskt aktiebolag som har fått tillstånd att driva värdepappersrörelse enligt lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,
4. kreditinstitut: bank, kreditmarknadsföretag och Svenska skeppshypotekskassan,
5. institut: kreditinstitut och värdepappersbolag,
6. finansiellt institut: ett svenskt eller utländskt företag som inte är kreditinstitut, värdepappersbolag, institut för elektroniska pengar eller motsvarande utländskt företag och vars huvudsakliga verksamhet är att
– förvärva aktier eller andelar,
– *driva valutahandel*,
– driva värdepappersrörelse, utan att vara tillståndspliktigt enligt 1 kap. 3 § lagen om värdepappersrörelse, eller
– driva en eller flera av de verksamheter som anges i 3 kap. 1 § andra stycket 2-11 lagen om *finansieringsverksamhet*, utan att vara tillståndspliktigt enligt 1 kap. 2 § samma lag,
6. finansiellt institut: ett svenskt eller utländskt företag som inte är kreditinstitut, värdepappersbolag, institut för elektroniska pengar eller motsvarande utländskt företag och vars huvudsakliga verksamhet är att
– förvärva aktier eller andelar,
– driva värdepappersrörelse utan att vara tillståndspliktig enligt 1 kap. 3 § lagen om värdepappersrörelse, eller
– driva en eller flera av de verksamheter som anges i 7 kap. 1 § andra stycket 2-10 och 12 lagen om *bank- och finansieringsrörelse*, utan att vara tillståndspliktig enligt 2 kap. 1 § samma lag,
7. holdingföretag med finansiell verksamhet: ett finansiellt institut som har minst ett dotterföretag som är kreditinstitut, värdepappersbolag, insti-

¹⁸ Senaste lydelse 1997:463.

tut för elektroniska pengar eller motsvarande utländskt företag och vars dotterföretag även i övrigt uteslutande eller huvudsakligen utgörs av sådana företag eller finansiella institut,

8. holdingföretag med blandad verksamhet: ett svenskt eller utländskt moderföretag som inte är kreditinstitut, värdepappersbolag, institut för elektroniska pengar, motsvarande utländskt företag eller holdingföretag med finansiell verksamhet, men som har minst ett dotterföretag som är kreditinstitut, värdepappersbolag, institut för elektroniska pengar eller motsvarande utländskt företag,

9. anknuten företag: ett svenskt eller utländskt företag vars huvudsakliga verksamhet består i att äga eller förvalta fast egendom, tillhandahålla datatjänster eller bedriva annan liknande verksamhet som har samband med ett eller flera kreditinstituts, värdepappersbolags, instituts för elektroniska pengar eller motsvarande utländska företags huvudsakliga verksamhet,

10. ägarintresse: ett direkt eller indirekt innehav av 20 % eller mer av rösterna eller kapitalet i ett företag.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap. 7 §¹⁹

Från det egna kapitalet skall institutet räkna av förluster uppkomna under löpande räkenskapsår.

Från det primära kapitalet skall institutet räkna av övervärden vid förvärv av rörelse (inkrämssgoodwill), som redovisas i institutet.

Från summan av det primära och det supplementära kapitalet enligt 6 § andra–fjärde styckena skall institutet räkna av det bokförda värdet av vad som har skjutits till som aktiekapital eller i annan form (tillskott) i ett företag som driver försäkringsverksamhet eller *något slag av finansiell verksamhet som kräver tillstånd*, om

Från summan av det primära och det supplementära kapitalet enligt 6 § andra–fjärde styckena skall institutet räkna av det bokförda värdet av vad som har skjutits till som aktiekapital eller i annan form (tillskott) i ett företag som driver försäkringsverksamhet eller *som är ett institut eller ett finansiellt institut*, om

1. institutets ägarandel överstiger 5 % av företagets kapital, eller

2. i det fall ägarandelen är mindre än enligt 1, tillskottet eller summan av tillskotten överstiger 5 % av det egna kapitalet eller de egna fonderna i företaget eller det sammanlagda bokförda värdet av sådana tillskott överstiger 10 % av summan av institutets primära och supplementära kapital.

Avräkning skall inte göras för tillskott som belöper på företag som omfattas av gruppbaserad redovisning enligt 6 kap. genom fullständig konsolidering eller genom en klyvningsmetod.

¹⁹ Senaste lydelse 1995:1598.

5 kap.

1 §

Värdet av ett instituts exponering gentemot en kund eller en grupp av kunder med inbördes anknytning får inte överstiga 25 % av institutets kapitalbas.

Om en kund eller en grupp av kunder med inbördes anknytning är moderföretag eller dotterföretag till institutet eller dotterföretag till moderföretaget, får värdet av exponeringen inte överstiga 20 % av institutets kapitalbas.

Om institutet i ett fall som avses i andra stycket är en bank och moderföretaget inte är ett institut, ett försäkringsföretag eller motsvarande utländskt företag, får värdet av exponeringen inte överstiga 10 % av bankens kapitalbas.

6 kap.

4 §²⁰

Vad som föreskrivs i 2 kap. 15 a § *bankrörelselagen (1987:617)* om en banks innehav och åtaganden i företag skall tillämpas även på en finansiell företagsgrupps samlade innehav och åtaganden, om en bank ingår i företagsgruppen.

Vad som föreskrivs i 3 kap. 6 § lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet om ett kreditmarknadsföretags kvalificerade innehav av aktier eller andelar i företag som inte driver finansiell verksamhet skall tillämpas även på en finansiell företagsgrupps samlade kvalificerade innehav, om ett kreditinstitut som inte är bank ingår i företagsgruppen.

Vad som föreskrivs i 3 kap. 1 a § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse om ett värdepappersbolags kvalificerade innehav av aktier eller andelar i företag med annan verksamhet än finansiell verksamhet skall tillämpas även på en finansiell företagsgrupps samlade kvalificerade innehav, om ett värdepappersbolag som har tillstånd att bedriva verksamhet som avses i 3 kap. 4 § första stycket 4 och 5 samma lag ingår i företagsgruppen.

Vad som föreskrivs i 7 kap. 9–11 §§ *lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse* om ett kreditinstituts innehav av aktier och andelar i företag skall tillämpas även på en finansiell företagsgrupps samlade innehav och åtaganden, om ett kreditinstitut ingår i företagsgruppen.

²⁰ Senaste lydelse 1997:463.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

2.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1570) om medlemsbanker

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1995:1570) om medlemsbanker²¹

dels att 1 kap. 1 och 4 §§, 2 kap. 2 och 5 §§, 4 kap. 1 och 3 §§, 6 kap. 7 §, 8 kap. 6 och 7 §§ samt 9 kap. 4, 8 och 16 §§ skall ha följande lydelse,

dels att i 10 kap. 5 och 7 §§ ordet ”oktroj” skall bytas ut mot ”tillstånd att driva bankrörelse”,

dels att i 7 kap. 16 § samt 10 kap. 5 och 7 §§ ordet ”stadfästas” i olika böjningsformer skall bytas ut mot ”godkännas” i motsvarande form,

dels att i 6 kap. 1, 12 och 15 §§, 7 kap. 5, 9, 13 och 18 §§ samt 9 kap. 9 § orden ”bankrörelselagen (1987:617)” skall bytas ut mot ”lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse”,

dels att i 6 kap. 1 § och 7 kap. 18 § ordet ”bankrörelselagen” skall bytas ut mot ”lagen om bank- och finansieringsrörelse”,

dels att det i lagen skall införas fem nya kapitel, 7 a, 7 b, 11, 12 och 13 kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om hur en medlemsbank bildas och om dess organisation m.m. Bestämmelser om den rörelse som en medlemsbank får driva samt andra bestämmelser som är gemensamma för bankaktiebolag, sparbanker och medlemsbanker finns i *bankrörelselagen (1987:617)*.

Denna lag innehåller bestämmelser om hur en medlemsbank bildas och om dess organisation m.m. Bestämmelser om *tillstånd att driva bankrörelse*, den rörelse som en medlemsbank får driva samt andra bestämmelser som är gemensamma för bankaktiebolag, sparbanker och medlemsbanker finns i *lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse*.

4 §²²

Varje medlem skall betala insats i medlemsbanken i enlighet med vad som föreskrivs i stadgarna. Betalningen skall alltid fullgöras i pengar.

En medlemsbank skall när bankens rörelse påbörjas ha ett bundet eget kapital som vid tidpunkten för beslut om oktroj motsvarar minst fem miljoner euro. I 5 kap. 4 § 5 lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och vär-

²¹ Senaste lydelse av

7 kap. 16 § 2000:45

10 kap. 5 § 2000:820

7 kap. 18 § 2000:820.

²² Senaste lydelse 2000:45.

depappersbolag finns bestämmelser om vad som utgör bundet eget kapital.

Om balansomslutningen i den planerade verksamheten kan beräknas uppgå till högst etthundra miljoner kronor eller, om banken kommer ha sin redovisning i euro, tolv miljoner euro, får banken medges att ha lägre bundet eget kapital än det som anges i andra stycket, dock lägst motsvarande en miljon euro. Frågor om sådant medgivande prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen.

2 kap.

2 §²³

Medlemsbankens stadgar skall stadfästas. Till ansökan om stadfästelse skall en plan för verksamheten fogas.

Ansökan om oktroj och stadfästelse av stadgar prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen.

Vid behandlingen av en ansökan om stadfästelse av stadgar prövas dels att stadgarna överensstämmer med denna lag, bankrörelselagen (1987:617) och andra författningar samt dels om och i vad mån det behövs särskilda bestämmelser med hänsyn till omfattningen och arten av medlemsbankens verksamhet.

Stadgarna skall stadfästas och oktroj beviljas, om

1. den planerade rörelsen kan antas komma att uppfylla kraven på en sund bankverksamhet,

2. det kan antas att de som kommer att äga ett sådant kvalifi-

Bestämmelser om ansökan om tillstånd att driva bankrörelse och om godkännande av stadgarna finns i 3 kap. lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse.

²³ Senaste lydelse 1999:224.

cerat innehav i banken som avses i 1 kap. 3 § första stycket 2 bankrörelselagen inte kommer att motverka en sund utveckling av verksamheten i banken och även i övrigt är lämpliga att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av en bank, och

3. de som avses ingå i bankens styrelse har de insikter och den erfarenhet som måste krävas av den som deltar i ledningen av en bank och även i övrigt är lämpliga för en sådan uppgift.

Stadgarna får inte stadfästas och oktroj inte beviljas, om det kan antas att någon som i väsentlig mån har åsidosatt sina skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet kommer att ha ett sådant innehav i bolaget som avses i 1 kap. 3 § första stycket 2 bankrörelselagen.

Om banken kommer att ha sådana nära förbindelser som avses i 1 kap. 3 § andra och tredje styckena bankrörelselagen med någon annan, får stadgarna stadfästas och oktroj beviljas endast om förbindelserna inte hindrar en effektiv tillsyn av banken.

Om stadgarna ändras skall även ändringen stadfästas. Därvid gäller andra–fjärde styckena i tillämpliga delar.

Oktroj får inte vägras på den grunden att det inte behövs någon ytterligare bank.

5 §²⁴

En nybildad medlemsbank skall anmälas för registrering senast fyra månader efter det att dess stadgar har stadfästs.

För registrering krävs att medlemsbanken har minst tre medlemmar och att dessa har betalt in insatsbelopp enligt stadgarna.

För registrering av en medlems-

En nybildad medlemsbank skall anmälas för registrering senast fyra månader från det att den fick tillstånd driva bankrörelse.

För registrering av en medlems-

²⁴ Senaste lydelse 2000:820.

bank krävs att banken har ett så stort *bundet eget kapital* som föreskrivs i 1 kap. 4 §.

Om teckning av insatser innebär att någon som inte har prövats enligt 2 § fjärde stycket 2 eller femte stycket kommer att ha ett kvalificerat innehav i banken, får denna inte bildas utan att prövning görs. Om personen inte anses lämplig, får banken inte bildas.

Frågan om medlemsbankens bildande har fallit, om anmälan för registrering inte har skett inom den tid som anges i första stycket eller om registreringsmyndigheten genom beslut som har vunnit laga kraft har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering. I sådant fall svarar styrelseledamöterna solidariskt för återbetalningen av insatser och uppkommen avkastning, med avdrag för kostnader på grund av åtgärder enligt 6 § första stycket tredje meningen.

4 kap. 1 §²⁵

En medlem som har avgått ur en medlemsbank har rätt att *sex månader efter avgången* få ut sina inbetalda eller genom insatsemision tillgodoförda medlemsinsatser. Beloppet får dock inte överstiga hans andel i förhållande till övriga medlemmar av bankens egna kapital enligt den balansräkning som hänför sig till tiden för avgången. Vid beräkningen av bankens egna kapital skall man bortse från reservfonden, fonden för orealiserade vinster, uppskrivningsfonden och förlagsinsatserna. *Ett insatsbelopp får betalas ut endast när det kan ske med hänsyn till bestämmelserna om kapitaltäckning i lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersföretag.*

bank krävs att banken har ett så stort *startkapital* som föreskrivs i 3 kap. 6 § lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse.

Om teckning av insatser innebär att någon som inte har prövats enligt 3 kap. 2 § första stycket 3 eller andra stycket lagen om bank- och finansieringsrörelse kommer att ha ett kvalificerat innehav i banken, får denna inte bildas utan att prövning görs. Om personen inte anses lämplig, får banken inte bildas.

En medlem som har avgått ur en medlemsbank har rätt att få ut sina inbetalda eller genom insatsemision tillgodoförda medlemsinsatser. Beloppet får dock inte överstiga hans andel i förhållande till övriga medlemmar av bankens egna kapital enligt den balansräkning som hänför sig till tiden för avgången. Vid beräkningen av bankens egna kapital skall man bortse från reservfonden, fonden för orealiserade vinster, uppskrivningsfonden och förlagsinsatserna. *Banken får betala ut en medlems inbetalda eller genom insatsemision tillgodoförda medlemsinsatser tidigast sex månader efter dennes avgång. Utbetalning får ske endast en gång per kvartal och efter tillstånd från Finansinspektionen. Inspektionen skall ge tillstånd om inte bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser äventyras genom utbetalningen.*

²⁵ Senaste lydelse 1997:915.

Den avgångne har vidare rätt att på samma sätt som övriga medlemmar få ut sin andel av beslutad vinstutdelning.

Träder medlemsbanken i likvidation inom sex månader från avgången eller meddelas inom samma tid beslut om att försätta banken i konkurs, skall den avgångnes rätt att få ut medlemsinsatser bedömas enligt grunderna för reglerna om skifte av bankens tillgångar.

En medlems rätt enligt förstatredje styckena *kan* begränsas i stadgarna. Detta gäller dock inte i sådana fall som avses i 7 kap. 15 § tredje stycket eller 10 kap. 3 § andra stycket.

Går medlemsbanken i likvidation inom sex månader från avgången eller meddelas inom samma tid beslut om att försätta banken i konkurs, skall den avgångnes rätt att få ut medlemsinsatser bedömas enligt grunderna för reglerna om skifte av bankens tillgångar.

En medlems rätt enligt förstatredje styckena *får* begränsas i stadgarna. Detta gäller dock inte i sådana fall som avses i 7 kap. 15 § tredje stycket eller 10 kap. 3 § andra stycket.

3 §²⁶

En medlem, som deltar i medlemsbanken med högre insatsbelopp än han är skyldig att delta med, har rätt att efter uppsägning få ut överskjutande belopp med undantag av genom insatsemission tillgodoförda insatser utan att avgå ur banken. Beträffande uppsägningen samt medlemmens rätt att få ut det uppsagda beloppet och hans skyldighet att betala tillbaka vad han har fått ut tillämpas 1 och 2 §§ samt 3 kap. 4 § första stycket. Sexmånadersfristen enligt 1 § skall därvid räknas från *utgången av det räkenskapsår som efter det att uppsägningen har gjorts slutar tidigast en månad eller den längre tid, dock högst sex månader, som har bestämts i stadgarna.*

En medlem, som deltar i medlemsbanken med högre insatsbelopp än han är skyldig att delta med, har rätt att efter uppsägning få ut överskjutande belopp med undantag av genom insatsemission tillgodoförda insatser utan att avgå ur banken. Beträffande uppsägningen samt medlemmens rätt att få ut det uppsagda beloppet och hans skyldighet att betala tillbaka vad han har fått ut tillämpas 1 och 2 §§ samt 3 kap. 4 § första stycket. Sexmånadersfristen enligt 1 § skall därvid räknas från *uppsägningen.*

6 kap.

7 §

Styrelsen får inte uppdra åt en enskild styrelseledamot eller någon annan att avgöra ärenden som är av principiell betydelse eller i övrigt av större vikt.

Styrelsen får inte i något fall uppdra åt en enskild styrelseledamot eller någon annan att bevilja kredit till fysisk eller juridisk person som omfattas av bestämmel-

Styrelsen får inte i något fall uppdra åt en enskild styrelseledamot eller någon annan att bevilja kredit till fysisk eller juridisk person som omfattas av bestämmel-

²⁶ Senaste lydelse 1997:915.

serna i 2 kap. 17 § bankrörelselagen (1987:617).

Trots bestämmelserna i andra stycket får styrelsen uppdra åt någon annan att inom fastställda gränser bevilja kredit i och för en rörelse som drivs av låntagaren.

Styrelsen får endast i enlighet med de föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen meddelar uppdra åt en enskild styrelseledamot eller någon annan att ensam eller i förening med annan bevilja kredit till andra anställda och delegater än sådana som avses i andra stycket och till fysiska eller juridiska personer som står i ett sådant förhållande till dem som anges i 2 kap. 17 § första stycket 6 och 7 bankrörelselagen.

Bestämmelserna i denna paragraf om kredit gäller även garantiförbindelse som medlemsbanken åtar sig.

serna i 8 kap. 5 § lagen (2003:000) lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Styrelsen får endast i enlighet med de föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen meddelar uppdra åt en enskild styrelseledamot eller någon annan att ensam eller i förening med annan bevilja kredit till andra anställda och delegater än sådana som avses i andra stycket och till fysiska eller juridiska personer som står i ett sådant förhållande till dem som anges i 8 kap. 5 § första stycket 5 och 6 lagen om bank- och finansieringsrörelse.

7 a kap. Revision

1 § Medlemsbanker skall ha minst en revisor. Revisor väljs av stämman. Om banken skall ha flera revisorer, får det i stadgarna föreskrivas att en eller flera av dem, dock inte alla, skall utses på annat sätt än genom val på stämman.

Uppdraget som revisor upphör vid slutet av den ordinarie stämma som hålls under det fjärde räkenskapsåret efter revisorsvalet.

Stämman kan utse en eller flera revisorssuppleanter. Bestämmelserna i denna lag och lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse beträffande revisorer gäller i tillämpliga delar om revisorssuppleanter.

2 § Varje röstberättigad i en medlemsbank har rätt att föreslå att det hos Finansinspektionen begärs att en revisor (medrevisor) utses att delta i revisionen tillsammans med de övriga revisorerna. Förslaget skall framställas på en stämma där revisorsval skall ske eller där förslaget enligt kallelsen till stämman skall behandlas. Finansinspektionen skall på begäran av en röstberättigad och efter att ha hört bankens styrelse utse en revisor för tiden till och med ordinarie stämma under nästa räkenskapsår, om förslaget biträds av minst en tiondel av samtliga röstberättigade eller en tredjedel av de närvarande röstberättigade.

Innehavare av förlagsandelar kan begära hos styrelsen att en medrevisor utses. Begärs detta av innehavare som företräder förlagsinsatser till ett sammanlagt belopp motsvarande minst en tiondel av det totalt inbetalda insatskapitalet, skall styrelsen senast inom två månader göra fram-

ställning hos Finansinspektionen om att en medrevisor utses. Försummas detta får varje innehavare av en förlagsandel göra sådan framställning.

3 § Den som är i konkurs eller underkastad näringsförbud eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte vara revisor i en medlemsbank.

Endast den som är auktoriserad eller godkänd revisor får vara revisor i en medlemsbank.

En revisor skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfånget av bankens verksamhet fordras för uppdragets fullgörande.

Till revisor får även ett registrerat revisionsbolag utses. Bestämmelser om vem som kan vara huvudansvarig för revisionen när ett revisionsbolag utses att vara revisor och om underrättelseskyldighet finns i 17 § revisorslagen (2001:883). Bestämmelserna i 5 § om behörighet, 13 § om rätt att närvara på stämma och 13 kap. 12 § lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse om rapporteringsskydd tillämpas på den huvudansvarige.

4 § I en medlemsbank skall minst en revisor som stämman utsett vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor som avlagt revisorsexamen.

5 § I en medlemsbank får den inte vara revisor som

1. är styrelseledamot i banken eller dess dotterföretag eller delegat i banken eller biträder vid bankens bokföring eller medelsförvaltning eller bankens kontroll däröver,

2. är anställd hos banken eller på något annat sätt intar en underordnad eller beroende ställning till banken eller till någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder banken vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bankens kontroll däröver,

3. är gift eller sambo med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvägrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

4. står i låneskuld till banken eller annat företag i samma koncern eller har förpliktelser för vilka banken eller ett sådant företag har ställt säkerhet.

Den som enligt denna paragraf inte är behörig att vara revisor får inte heller vara revisor i ett dotterföretag till banken.

En revisor får vid revisionen inte anlita någon som enligt denna paragraf inte är behörig att vara revisor. Har banken anställda eller delegater med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta bankens interna revision, får revisorn dock anlita dessa i den utsträckning det är förenligt med god revisionsd.

6 § Ett uppdrag som revisor i en medlemsbank upphör i förtid, om revisorn eller den som utsett honom begär det. Anmälan om detta skall göras hos styrelsen och, om en revisor som inte är vald på stämman vill avgå, hos den som har tillsatt honom.

I en medlemsbank där Finansinspektionen inte förordnat revisor skall en revisor vars uppdrag upphör i förtid genast anmäla detta till inspektionen. Revisorn skall i anmälan lämna en redogörelse för iakttagelserna vid den granskning som han har utfört under den del av det löpande räkenskapsåret som hans uppdrag har omfattat. För anmälan gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 11 § tredje och fjärde styckena om revisionsberättelse. En kopia av anmälan skall lämnas till medlemsbankens styrelse.

Upphör en revisors uppdrag i förtid eller uppkommer hinder för honom enligt 3–5 §§ eller enligt stadgarna att vara revisor och finns det inte någon suppleant för honom, skall styrelsen vidta åtgärder för att en ny revisor tillsätts för den återstående mandattiden. Finansinspektionen kan, om det finns särskilda skäl, medge att en ny revisor utses vid närmast följande ordinarie stämma.

7 § Styrelsen skall, om inte rättelse utan dröjsmål sker genom den som utser revisor, göra anmälan hos Finansinspektionen om

1. en sådan revisor som sägs i 4 § inte är utsedd,
2. en revisor är obehörig enligt 3 § första eller andra stycket eller 5 § eller enligt stadgarna, eller
3. en bestämmelse i denna lag eller stadgarna om antalet revisorer har åsidosatts.

Var och en kan göra anmälan enligt första stycket.

Bestämmelser om Finansinspektionens möjligheter att åstadkomma rättelse finns i 15 kap. lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse.

8 § Revisorerna i en medlemsbank skall i den omfattning som följer av god revisionssed granska bankens årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsens förvaltning.

Om en medlemsbank är moderföretag (moderbank), skall revisorerna även granska koncernredovisningen och koncernföretagens inbördes förhållanden i övrigt.

Revisorer, som är utsedda av annan än Finansinspektionen, skall följa de särskilda föreskrifter som meddelas av stämman, om de inte strider mot lag, stadgarna eller god revisionssed.

9 § Styrelsen i en medlemsbank skall ge revisorerna möjlighet att verkställa granskningen i den omfattning som dessa finner nödvändig samt lämna de upplysningar och den hjälp som de begär. Samma skyldighet gäller för företagsledningen och revisorerna i ett dotterföretag gentemot revisorerna i moderbanken.

10 § Sedan revisorerna i en medlemsbank slutfört granskningen, skall de skriva en hänvisning till revisionsberättelsen på årsredovisningen och, i en moderbank, på koncernredovisningen. Finner revisorerna att balansräkningen eller resultaträkningen inte bör fastställas, skall de anteckna även detta. I en moderbank gäller detsamma i fråga om koncernbalansräkningen och koncernresultaträkningen.

11 § Revisorerna i en medlemsbank skall för varje räkenskapsår avge en revisionsberättelse till stämman. Berättelsen skall överlämnas till bankens styrelse senast två veckor före den ordinarie stämman. Revisorerna skall inom samma tid till styrelsen återlämna de redovisningshandlingar som har överlämnats till dem.

Revisionsberättelsen skall innehålla ett uttalande om huruvida årsredovisningen har upprättats i överensstämmelse med lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag. Innehåller inte årsredovisningen sådana upplysningar som skall lämnas enligt nämnda lag skall revisorerna ange detta och lämna behövliga upplysningar i sin berättelse, om det kan ske.

Har revisorerna vid sin granskning funnit att någon åtgärd eller försummelse, som kan föranleda ersättningsskyldighet, ligger en styrelseledamot till last eller att en styrelseledamot på annat sätt handlat i strid mot denna lag, lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag eller lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse eller mot stadgarna skall det anmärkas i berättelsen. Revisionsberättelsen skall även innehålla ett uttalande i frågan om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna. Revisorerna kan även i övrigt i berättelsen anteckna de upplysningar som de önskar meddela medlemmarna.

I revisionsberättelsen skall också anmärkas om revisorerna funnit att banken inte har fullgjort sin skyldighet

1. att göra skatteavdrag enligt skattebetalningslagen (1997:483),
2. att lämna skattedeklaration enligt 10 kap. 9 eller 10 § skattebetalningslagen, eller
3. att i rätt tid betala skatter och avgifter som avses i 1–2.

Om revisionsberättelsen innehåller anmärkning om att banken inte har fullgjort någon sådan skyldighet som avses i fjärde stycket 1–3, skall revisorerna genast sända in en kopia av den till skattemyndigheten.

Revisionsberättelsen skall innehålla särskilda uttalanden om fastställande av balansräkningen och resultaträkningen samt om det förslag till dispositioner beträffande bankens vinst eller förlust som har lagts fram i förvaltningsberättelsen.

I en moderbank skall revisorerna avge en särskild revisionsberättelse beträffande koncernen. Härvid skall första–tredje och sjätte styckena tillämpas.

12 § Erinringar som revisorerna i en medlemsbank framställer till styrelsen och som inte har tagits in i revisionsberättelsen skall de anteckna i ett protokoll eller någon annan handling. Handlingen skall överlämnas till styrelsen och bevaras av denna på ett betryggande sätt.

13 § Revisorerna i en medlemsbank har rätt att närvara vid bankens stämmor. De är skyldiga att närvara vid en stämma, om det med hänsyn till ärendena kan anses nödvändigt.

14 § Revisorerna i en medlemsbank får inte lämna upplysningar till en enskild medlem eller utomstående om sådana angelägenheter som de har fått kännedom om vid fullgörandet av sina uppdrag, om det kan vara till nackdel för banken.

I 1 kap. 9 § lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse föreskrivs att enskildas förhållanden till bank inte obehörigen får röjas.

Revisorerna är skyldiga att

1. till stämman lämna alla upplysningar som stämman begär, om det inte skulle vara till väsentlig nackdel för banken eller till nämnvärd olägenhet för enskild,

2. till medrevisor, lekmannarevisor, granskare som avses i 15 §, ny revisor och, om banken har försatts i konkurs, konkursförvaltare lämna erforderliga upplysningar om bankens angelägenheter, samt

3. på begäran lämna upplysningar om bankens angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål.

Bestämmelser om revisorers rapporteringsskyldighet till Finansinspektionen finns i 13 kap. 12 § lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket att lämna upplysningar om en banks angelägenheter.

15 § Varje röstberättigad i en medlemsbank kan väcka förslag om att Finansinspektionen skall utse granskare för särskild granskning av bankens förvaltning och räkenskaper under viss förfluten tid eller av vissa åtgärder eller förhållanden i banken. Förslaget skall framställas på en ordinarie stämma eller på stämma där ärendet enligt kallelsen skall behandlas. Finansinspektionen skall på begäran av en röstberättigad och efter att ha hört bankens styrelse förordna en eller flera granskare, om förslaget biträds av minst en tiondel av samtliga röstberättigade eller en tredjedel av de närvarande röstberättigade.

I en medlemsbank kan innehavaren av förlagsandelar begära hos styrelsen att granskare utses. Begärs detta av innehavare som företräder förlagsinsatser till ett sammanlagt belopp motsvarande minst en tiondel av det totalt inbetalda insatskapitalet, skall styrelsen senast inom två månader göra framställning härom hos Finansinspektionen. Försummas detta får varje innehavare av en förlagsandel göra sådan framställning.

Vad som sägs om revisor i 3 § första och fjärde styckena, 5, 9, 13 och 14 §§ samt 11 kap. 2, 4 och 5 §§ tillämpas även i fråga om granskare. Den som är underårig får inte vara granskare.

Yttrande över granskningen skall avges till stämman. Yttrandet skall hållas tillgängligt hos banken under minst en vecka före stämman för medlem eller annan röstberättigad och genast sändas till var och en av dem som begär det. Yttrandet skall också läggas fram på stämman. På samma sätt skall yttrandet hållas tillgängligt för och sändas till innehavare av förlagsandelar, om granskaren har utsetts på begäran av en sådan innehavare.

7 b kap. Allmän granskning

Lekmannarevisor

1 § Om inte annat föreskrivs i stadgarna, får det i en medlemsbank utses en eller flera personer (lekmannarevisor) att utföra sådan granskning som anges i 4 §.

2 § För en lekmannarevisor får en eller flera suppleanter utses. Vad som sägs i denna lag om lekmannarevisor skall i tillämpliga delar även gälla suppleant.

3 § Bestämmelserna i denna lag om revisorer är inte tillämpliga på lekmannarevisorer.

Lekmannarevisorns uppgifter

4 § Lekmannarevisorn skall granska om bankens verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om bankens interna kontroll är tillräcklig. Granskningen skall vara så ingående och omfattande som god sed vid detta slag av granskning kräver.

5 § Lekmannarevisorn skall följa de anvisningar som meddelas av stämman, såvida de inte strider mot lag, stadgarna eller god sed.

6 § Lekmannarevisorn skall efter varje räkenskapsår lämna en granskningsrapport till stämman. Bestämmelser om rapportens innehåll och den tidpunkt då den skall lämnas till bolagets styrelse finns i 14 §.

7 § Lekmannarevisorn får inte underteckna en sådan revisionsberättelse som avses i 7 a kap. 11 § första stycket.

Tillhandahållande av upplysningar m.m.

8 § Styrelsen skall ge lekmannarevisorn tillfälle att genomföra granskningen i den omfattning lekmannarevisorn anser vara nödvändig samt lämna de upplysningar och det biträde som lekmannarevisorn begär.

Samma skyldighet har företagsledningen, revisorerna och lekmannarevisorer i ett dotterföretag gentemot lekmannarevisorn i moderbanken.

Hur lekmannarevisor utses

9 § En lekmannarevisor väljs av stämman, om inte stadgarna innehåller bestämmelser om att denne skall utses på annat sätt.

Obehörighetsgrunder

10 § Den som är underårig eller i konkurs eller har fått näringsförbud eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte vara lekmannarevisor.

Jäv

11 § Den får inte vara lekmannarevisor som

1. är styrelseledamot i banken eller dess dotterföretag eller delegat i banken eller biträder vid bankens bokföring eller medelsförvaltning eller bankens kontroll däröver,

2. är anställd hos banken eller på något annat sätt har en underordnad eller beroende ställning till banken eller till någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder banken vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bankens kontroll däröver,

3. är gift eller sambo med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvägrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

4. står i låneskuld till banken eller annat företag i samma koncern eller har förpliktelser som banken eller ett sådant företag har ställt säkerhet för.

Vad som sägs i första stycket 4 gäller endast om låneskulden eller säkerheten går utöver vad som normalt sammanhänger med medlemskap i banken.

Den som enligt denna paragraf inte är behörig att vara lekmannarevisor får inte heller vara lekmannarevisor i ett dotterföretag till banken.

Anlitande av biträde

12 § En lekmannarevisor får vid granskningen inte anlita någon som enligt 11 § inte är behörig att vara lekmannarevisor. Har banken anställda eller delegater med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta bankens interna revision, får lekmannarevisorn dock anlita dessa i den utsträckning det är förenligt med god sed.

Lekmannarevisorns avgång

13 § Ett uppdrag som lekmannarevisor upphör, om lekmannarevisorn eller den som utsett lekmannarevisorn anmäler att uppdraget skall upphöra. Anmälan skall göras hos styrelsen. Om en lekmannarevisor som inte är vald på stämman vill avgå, skall han anmäla det också hos den som har utsett honom.

Lekmannarevisorns granskningsrapport

14 § Granskningsrapporten skall lämnas till bankens styrelse senast två veckor före ordinarie stämma.

I rapporten skall lekmannarevisorn uttala sig om sådana förhållanden som avses i 4 § och om sådana förhållanden som han har varit skyldig att granska enligt 5 §. Om lekmannarevisorn finner anledning till anmärkning mot någon styrelseledamot, skall han upplysa om detta i rapporten och lämna uppgift om anledningen till anmärkningen.

En lekmannarevisor får i granskningsrapporten lämna även andra upplysningar som han anser att medlemmarna och innehavarna av förlagsandelar bör få kännedom om.

15 § I en medlemsbank skall granskningsrapporten hållas tillgänglig för och sändas till medlemmarna och innehavarna av förlagsandelar på samma sätt som anges i 7 kap. 8 § fjärde stycket samt läggas fram på stämman.

Lekmannarevisorns närvaro vid stämman

16 § Lekmannarevisorn har rätt att närvara vid stämman. Han är skyldig att närvara om det med hänsyn till ärendena kan anses nödvändigt.

Lekmannarevisorns tystnadsplikt

17 § Lekmannarevisorn får inte lämna upplysningar till en enskild medlem eller utomstående om sådana angelägenheter som han har fått kännedom om när han fullgör sitt uppdrag, om det kan vara till skada för banken.

I 1 kap. 9 § lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse föreskrivs att enskildas förhållanden till bank inte obehörigen får röjas.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket att lämna upplysningar om en banks angelägenheter.

Lekmannarevisorns upplysningsplikt

18 § Lekmannarevisorn är skyldig att till stämman lämna alla upplysningar som stämman begär, om det inte skulle vara till väsentlig nackdel för banken eller till nämnvärd olägenhet för enskild.

19 § Lekmannarevisorn är skyldig att lämna revisor, annan lekmannarevisor, granskare som avses i 7 a kap. 15 § och, om banken har försatts i konkurs, konkursförvaltaren de upplysningar som behövs om bankens angelägenheter.

Lekmannarevisorn är dessutom skyldig att på begäran lämna upplysningar om bankens angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

6 §

Till reservfonden skall avsättas minst *tjugofem* procent av den del av medlemsbankens nettovinst för året som inte går åt för att täcka en balanserad förlust. Vid avsättning till reservfonden skall till nettovinsten räknas även gottgörelser. Uppgår reservfonden till minst *tio* procent av bankens *utlåning vid utgången av det närmast föregå-*

Till reservfonden skall avsättas minst *tio* procent av den del av medlemsbankens nettovinst för året som inte går åt för att täcka en balanserad förlust. Vid avsättning till reservfonden skall till nettovinsten räknas även gottgörelser. Uppgår reservfonden till minst *tre-tio* procent av bankens *insatskapital* behöver sådan avsättning

ende räkenskapsåret, behöver så- till reservfond som avses i detta
dan avsättning till reservfond som stycke inte ske.
avses i detta stycke inte ske.

Till reservfonden skall vidare avsättas det belopp som

1. medlem vid avgång ur medlemsbanken inte får tillbaka av sina in-
satser,
2. förlagsandelsinnehavare inte får ut vid inlösen av en förlagsinsats,
3. enligt stadgarna skall avsättas till reservfonden,
4. enligt beslut av föreningsstämman i övrigt skall föras över från det i
balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfonden.

Reservfonden får enligt beslut av föreningsstämman sättas ned endast
för att täcka sådan förlust enligt den fastställda balansräkningen som inte
kan täckas av fritt eget kapital.

7 §

Skер utbetalning till en medlem eller någon annan i strid mot denna
lag, skall mottagaren betala tillbaka vad han erhållit med ränta beräknad
enligt 5 § räntelagen (1975:635) från det att utbetalningen erhållits intill
dess att högre ränta skall betalas enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller
4 § samma lag. Detta gäller dock inte om mottagaren hade skälig anled-
ning att anta att utbetalningen utgjorde laglig överskottsutdelning.

För den brist som uppkommer
vid återbetalningen ansvarar enligt
5 kap. 1–4 §§ *bankrörelselagen*
(1987:617) de som medverkat till
att besluta om eller verkställa ut-
betalningen eller till att upprätta
eller fastställa en oriktig balans-
räkning som legat till grund för
beslutet.

För den brist som uppkommer
vid återbetalningen ansvarar enligt
11 kap. 1–4 §§ de som medverkat
till att besluta om eller verkställa
utbetalningen eller till att upprätta
eller fastställa en oriktig balans-
räkning som legat till grund för
beslutet.

9 kap.

4 §

Rätten skall besluta att medlemsbanken skall träda i likvidation, om

1. medlemsbankens rörelse inte öppnats inom ett år från dess bildande,
2. oktroyen för medlemsbanken *2. tillståndet att driva bankrö-
relse har återkallats, eller*
3. medlemsbanken efter en konkurs som avslutats med överskott inte
inom föreskriven tid har fattat beslut om likvidation enligt 19 § andra
stycket.

Beslut om likvidation skall dock inte meddelas, om det styrks att likvi-
dationsgrunden har upphört under ärendets handläggning i första instans.

Fråga om likvidation enligt för-
sta stycket prövas på *anmälan* av
Finansinspektionen eller på ansö-
kan av styrelsen, styrelseledamot,
medlem eller innehavare av för-
lagsandel. I det fall som avses i
första stycket 3 prövas frågan även
på ansökan av borgenär eller av
annan vars rätt kan vara beroende

Fråga om likvidation enligt för-
sta stycket prövas på *ansökan* av
Finansinspektionen eller på ansö-
kan av styrelsen, styrelseledamot,
medlem eller innehavare av för-
lagsandel. I det fall som avses i
första stycket 3 prövas frågan även
på ansökan av borgenär eller av
annan vars rätt kan vara beroende

av att det finns någon som kan företräda medlemsbanken.

av att det finns någon som kan företräda medlemsbanken.

8 §

Bestämmelserna om styrelse och styrelseledamöter i denna lag, *bankrörelselagen (1987:617)* och lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag skall tillämpas på likvidatorerna, i den mån inte annat följer av detta kapitel.

Ett uppdrag att vara revisor upphör inte genom att medlemsbanken träder i likvidation. Bestämmelserna om revision i 3 kap. *bankrörelselagen* skall tillämpas under likvidationen. I revisionsberättelsen skall anges om likvidationen enligt revisorernas mening onödigt fördröjs.

Bestämmelserna om styrelse och styrelseledamöter i denna lag, *lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse* och lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag skall tillämpas på likvidatorerna, i den mån inte annat följer av detta kapitel.

Ett uppdrag att vara revisor upphör inte genom att medlemsbanken träder i likvidation. Bestämmelserna om revision i 4 a kap. skall tillämpas under likvidationen. I revisionsberättelsen skall anges om likvidationen enligt revisorernas mening onödigt fördröjs.

16 §

När likvidatorerna har lagt fram slutredovisningen är medlemsbanken upplöst. Detta skall genast anmälas för registrering.

En tiondel av samtliga röstberättigade kan dock begära hos likvidatorerna att en föreningsstämma kallas in för att behandla en fråga om talan skall väckas enligt 5 kap. 7 § *bankrörelselagen (1987:617)*.

När likvidatorerna har lagt fram slutredovisningen är medlemsbanken upplöst. Detta skall genast anmälas för registrering.

En tiondel av samtliga röstberättigade kan dock begära hos likvidatorerna att en föreningsstämma kallas in för att behandla en fråga om talan skall väckas enligt 11 kap. 5 §.

11 kap. Skadestånd m.m.

1 § Om en styrelseledamot eller delegat uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar en medlemsbank då han fullgör sitt uppdrag, skall han ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan vållas en medlem eller någon annan genom överträdelse av denna lag, lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag, lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse eller bankens stadgar.

2 § En revisor eller en lekmannarevisor i en medlemsbank är ersättningskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. Revisorn eller lekmannarevisorn ansvarar även för skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans medhjälpare.

Om ett revisionsbolag är revisor, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den som är huvudansvarig för revisionen.

3 § En medlem i en medlemsbank eller en röstberättigad som inte är medlem är skyldig att ersätta den skada som han genom att medverka till överträdelse av denna lag, lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag, lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse eller stadgarna uppsåtligt eller av grov oaktsamhet tillfogar medlemsbanken, en medlem eller någon annan.

4 § Om någon är ersättningsskyldig enligt 1–3 §§, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens beskaffenhet, skadans storlek och omständigheterna i övrigt.

Skall flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet i den mån skadeståndsskyldigheten inte har jämkats för någon av dem enligt första stycket. Vad någon har utgett i skadestånd får krävas tillbaka från de andra efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

5 § Talan om skadestånd till en medlemsbank enligt 1–3 §§ kan väckas, om vid en föreningsstämma majoriteten eller en minoritet bestående av minst en tiondel av samtliga röstberättigade har biträtt ett förslag om att väcka skadeståndstalan eller har röstat mot ett förslag om att bevilja någon styrelseledamot ansvarsfrihet. En uppgörelse om skadeståndsskyldigheten kan träffas endast av föreningsstämman och bara under förutsättning att inte en tiondel av samtliga röstberättigade röstar mot förslaget till uppgörelse. Om en medlem för skadeståndstalan för bankens räkning, kan någon uppgörelse inte träffas utan hans samtycke. Talan mot en delegat om skadestånd till banken får utan hinder av vad nu sagts väckas av styrelsen.

Talan om skadestånd till medlemsbanken får föras av röstberättigade som utgör minst en tiondel av samtliga röstberättigade. Om en röstberättigad sedan talan väckts avstår från talan, kan likväl de övriga fullfölja denna. Den som har väckt talan svarar för rättegångskostnaderna men har rätt till ersättning av banken för den kostnad som täcks av vad som kommit banken till godo genom rättegången.

Talan för medlemsbankens räkning mot en styrelseledamot om skadestånd på grund av ett beslut eller en åtgärd under ett räkenskapsår skall väckas senast ett år från det att årsredovisningen och revisionsberättelsen för räkenskapsåret lades fram på föreningsstämma.

Har ett beslut fattats om att bevilja ansvarsfrihet eller att inte föra skadeståndstalan utan att det minsta antalet röstberättigade som anges i första stycket röstat mot beslutet eller har tiden för talan försuttits enligt tredje stycket, kan trots detta talan enligt första eller andra stycket väckas, om det i årsredovisningen eller i revisionsberättelsen eller på något annat sätt till föreningsstämman inte har lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter om det beslut eller den åtgärd som ligger till grund för talan.

Skadeståndstalan som grundas på brott kan alltid föras av styrelsen.

6 § Sådan talan för en banks räkning enligt 1–3 §§, som inte grundas på brott, kan ej väckas mot

1. styrelseledamot sedan fem år förflutit från utgången av det räkenskapsår då det beslut eller den åtgärd, som ligger till grund för talan, fattades eller vidtogs,

2. delegat sedan tre år förflutit från utgången av det räkenskapsår då det beslut eller den åtgärd, som ligger till grund för talan, fattades eller vidtogs,

3. revisor sedan fem år förflutit från utgången av det räkenskapsår som revisionsberättelsen avser,

4. lekmannarevisor sedan fem år förflutit från utgången av det räkenskapsår som granskningsrapporten avser,

5. granskare som avses i 7 a kap. 15 § sedan fem år förflutit från den dag när yttrandet över den särskilda granskningen lades fram på stämman, samt

6. medlem i medlemsbank eller röstberättigad, som inte är medlem, sedan två år förflutit från det beslut eller den åtgärd som ligger till grund för talan.

Försätts banken i konkurs på en ansökan som gjorts innan den tid som anges i första stycket har gått ut, kan konkursboet föra talan enligt 1–3 §§ trots att frihet från skadeståndsansvar har inträtt enligt 5 §. Efter utgången av den nämnda tiden kan en sådan talan dock inte väckas senare än sex månader från edgångssammanträdet.

12 kap. Medlemsbanks firma

1 § En medlemsbanks firma skall innehålla ordet medlemsbank.

Firman skall registreras i bankregistret.

Om firman skall registreras på två eller flera språk, skall varje lydelse anges i bankens stadgar.

2 § En medlemsbanks firma skall tydligt skilja sig från andra ännu bestående firmor, som är införda i bankregistret, samt från benämningar på utländska bankföretag, som är allmänt kända i Sverige.

För registrering av firma gäller i övrigt vad som föreskrivs i firmalagen (1974:156).

3 § En medlemsbanks styrelse kan anta bifirma. Bestämmelsen i 1 § andra stycket och 2 § om firma gäller även bifirma. Ordet bank eller medlemsbank får endast användas i bifirma för bankverksamhet.

4 § Skriftliga handlingar, som utfärdas för en medlemsbank, bör undertecknas med bankens firma. Om styrelsen eller annan ställföreträdare för banken har utfärdat en handling utan firmateckning och det inte framgår av dess innehåll att den utfärdats på bankens vägnar, är de som undertecknat handlingen solidariskt ansvariga för förpliktelse enligt handlingen såsom för egen skuld. Detta gäller dock inte om det av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick att den utfärdades för banken och den till vilken handlingen ställts av banken får ett behörigen undertecknat godkännande av handlingen utan oskäligt dröjsmål efter det att detta begärts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

5 § I firmalagen (1974:156) finns bestämmelser om förbud mot användning av firma och om hävande av firmaregistrering.

13 kap. Registrering m.m.

1 § Registreringsmyndigheten skall utan dröjsmål kungöra i Post- och Inrikes Tidningar vad som för medlemsbanker införs i bankregistret med undantag för registrering av underrättelse enligt

1. 2 kap. 7 § om dagen för kungörelse om rörelsens öppnande,
2. 9 kap. 20 § från tingsrätten om att banken blivit försatt i konkurs, att beslut om konkurs upphävts eller att konkurs avslutats, och
3. 10 kap. 5 § om fusionstillstånd.

En kungörelse som avser ändring i ett förhållande som tidigare har införts i registret skall endast ange ändringens art.

2 § Det som för medlemsbanker blivit infört i bankregistret skall anses ha kommit till tredje mans kännedom, om det har kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar enligt 1 § och det inte av omständigheterna framgår att han varken kände till eller borde ha känt till det som kungjorts.

3 § Om en sökande vid anmälan för registrering inte har iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan, skall han föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller göra rättelse. Detsamma gäller om registreringsmyndigheten finner att ett beslut, som anmäls för registrering och för vars giltighet regeringens eller Finansinspektionens godkännande inte krävs, eller en handling som bifogas anmälan.

1. inte har kommit till i behörig ordning,
2. till sitt innehåll strider mot denna lag eller annan författning eller stadgarna, eller
3. i något viktigare hänseende har en otydlig eller vilseledande avfattning.

Om sökanden inte rättar sig efter föreläggandet, skall anmälan avskrivast. En underrättelse om denna påföljd skall tas in i föreläggandet. Finns det även efter det att yttrandet har avgetts något hinder mot registrering och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om det inte finns anledning att ge sökanden ett nytt föreläggande.

Bestämmelserna i första stycket utgör inte hinder mot registrering av ett beslut av stämman, om rätten till talan mot beslutet har gått förlorad enligt 7 kap. 18 § andra stycket.

4 § Registreringsmyndigheten skall genast skriftligen underrätta en medlemsbank när myndigheten förklarar en fråga om fusion förfallen enligt 10 kap. 5 § tredje stycket.

5 § I firmalagen (1974:156) finns bestämmelser om avförande av en firma ur registret sedan en dom om hävande av firmaregistreringen har vunnit laga kraft.

6 § Ett beslut av registreringsmyndigheten som innebär att en anmälan avskrivits eller en registrering har vägrats enligt 3 § andra stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol inom två månader från dagen för beslutet. Detsamma gäller ett sådant beslut av registreringsmyndigheten som avses i 10 kap. 5 § tredje stycket.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.
2. En ansökan om oktroj som har kommit in till Finansinspektionen före lagens ikraftträdande bedöms enligt äldre bestämmelser.
3. De oktrojer och stadfästelser av stadgar som gäller vid ikraftträdandet skall fortsätta att gälla.

2.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1571) om insättningsgaranti

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1995:1571) om insättningsgaranti

dels att 1, 2 och 11 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 11 a § och 11 b §, samt närmast före 11 b § en ny rubrik, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²⁷

Denna lag innehåller bestämmelser om garanti för insättningar hos banker och vissa värdepappersföretag.

Frågor om garantin handläggs av Insättningsgarantinämnden.

Denna lag innehåller bestämmelser om garanti för insättningar hos banker, *kreditmarknadsföretag* och vissa värdepappersföretag.

2 §

I denna lag betyder

1. *institut*: en svensk bank eller ett utländskt bankföretag eller ett svenskt värdepappersbolag eller utländskt värdepappersföretag som har tillstånd att ta emot kunders medel på konto,

2. *insättare*: den som har en insättning i ett institut,

3. *insättning*: nominellt bestämda tillgodohavanden som är tillgängliga för insättaren med kort varsel,

4. *EES*: Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

1. *institut*: en svensk bank, ett utländskt bankföretag, ett svenskt *kreditmarknadsföretag*, ett utländskt *kreditföretag*, ett svenskt värdepappersbolag eller ett utländskt värdepappersföretag som har tillstånd att ta emot kunders medel på konto,

11 §

Svenska institut samt utländska institut som tar emot insättningar hos en filial här i landet skall informera *dem* som har gjort eller avser att göra en insättning om

1. *den garantin som gäller för insättningar hos institutet*,

2. den ersättningsnivå som gäller för garantin, och

3. formerna för utbetalning av ersättning från garantin.

I fråga om underlåtelse att lämna information som anges i första stycket eller som annars är av särskild betydelse från konsumentsynpunkt gäller marknadsföringslagen (1995:450).

Svenska institut samt utländska institut som tar emot insättningar hos en filial här i landet skall informera *den* som har gjort eller avser att göra en insättning om

1. *fordran omfattas av garanti eller inte*,

Information enligt första stycket skall lämnas vid marknadsföring av erbjudandet och innan ett avtalsförhållande ingås. Informationen skall vidare under avtalstiden framgå av kontoutdrag och lik-

²⁷ Senaste lydelse 1996:593.

nande material som rör fordringsförhållandet.

11 a §

Om ett institut åsidosätter informationsplikten i 11 §, såvitt gäller insättningar från konsumenter, skall marknadsföringslagen (1995:450) tillämpas.

Om ett institut åsidosätter informationsplikten i 11 §, såvitt gäller insättningar från enbart andra än konsumenter, skall Insättningsgarantinämnden underätta Finansinspektionen enligt 20 § denna lag.

Skyldighet att ta emot garanterade insättningar

11 b §

Ett institut som erbjuder sig att ta emot insättningar enligt definitionen i 2 § är skyldigt att ta emot sådana insättningar av var och en, om det inte finns särskilda skäl mot det.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

2.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1006) om valutaväxling och betalningsöverföring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1996:1006) om valutaväxling och betalningsöverföring

dels att 8 § skall upphöra att gälla,

dels att nuvarande 3–7 och 9–12 §§ skall betecknas 4–8 och 10–13 §§,

dels att rubriken till lagen, 1 och 2 §§ samt de nya 4, 7, 8 och 10–13 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 3 § och 9 §, samt en ny rubrik närmast före 3 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Lag (1996:1006) om valutaväxling och betalningsöverföring

Lag (1996:1006) om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet

1 §²⁸

I denna lag avses med

valutaväxlingsrörelse: yrkesmässig handel med utländska sedlar och mynt samt resecheckar utställda i utländsk valuta,

betalningsöverföring: yrkesmässig överföring av pengar för annans räkning,

företag: juridisk eller fysisk person som driver valutaväxlingsrörelse eller ägnar sig åt betalningsöverföring.

företag: juridisk eller fysisk person som driver valutaväxlingsrörelse eller ägnar sig åt betalningsöverföring,

finansiellt institut: ett företag vars huvudsakliga verksamhet är att utföra en eller flera av de verksamheter som anges i 7 kap. 1 § andra stycket 2–12 lagen (2003:000) om bank- och finansieringsrörelse, även en i Sverige belägen filial till ett sådant företag med huvudkontor utanför EES,

EES: Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

2 §²⁹

Företag som driver valutaväxlingsrörelse i väsentlig omfattning eller ägnar sig åt betalningsöverföring skall anmäla verksamheten till Finansinspektionen. Anmälan behöver inte göras av företag som avses i 2 § första stycket 1–4 och 6

Företag som avser att driva valutaväxlingsrörelse i väsentlig omfattning eller ägna sig åt betalningsöverföring eller driva verksamhet såsom finansiellt institut skall anmäla verksamheten till Finansinspektionen. Anmälan be-

²⁸ Senaste lydelse 2000:951.

²⁹ Senaste lydelse 2000:951.

lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

Finansinspektionen skall föra *ett* register över de företag som har anmält verksamhet enligt första stycket.

höver inte göras av företag som avses i 2 § första stycket 1–3, 5 och 6 lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

Finansinspektionen skall föra register över de företag *eller institut* som har anmält verksamhet enligt första stycket.

Ett företag eller finansiellt institut skall föras ut ur registret när ett beslut om föreläggande att upphöra med verksamheten har vunnit laga kraft.

Krav på ägare och ledning

3 §

Den som i väsentlig mån har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller som gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet får inte ha ägarintresse i ett företag eller ett finansiellt institut eller ingå i företagets eller institutets ledning.

Med ägarintresse avses ett direkt eller indirekt innehav av 20 procent eller mer av rösterna eller kapitalet i företaget eller institutet.

När ett företag eller ett finansiellt institut får kännedom om att förändringar skett i den krets som anges i första stycket, skall företaget eller institutet snarast anmäla förändringen till Finansinspektionen. Om en juridisk person har ägarintresse i företaget eller institutet, skall den juridiska personen snarast anmäla ändringar av vilka som ingår i dess ledning till inspektionen.

4 §³⁰

Bestämmelser om skyldighet för företag som driver valutaväxlingsrörelse i väsentlig omfattning eller ägnar sig åt betalningsöverföring

Bestämmelser om skyldighet för företag som driver valutaväxlingsrörelse i väsentlig omfattning eller ägnar sig åt betalningsöverföring

³⁰ Senaste lydelse 2000:951.

att medverka till att förhindra penningtvätt finns i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

och finansiella institut att medverka till att förhindra penningtvätt finns i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

7 §

Företag som har anmält sin verksamhet enligt 2 § skall på begäran lämna Finansinspektionen de upplysningar om verksamheten som behövs för att inspektionen skall kunna kontrollera att lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt följs.

Företag *och finansiella institut* som har anmält sin verksamhet enligt 2 § *första stycket* skall på begäran lämna Finansinspektionen de upplysningar om verksamheten som behövs för att inspektionen skall kunna kontrollera att lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt följs.

8 §

Om ett företag driver sådan verksamhet som är anmälningspliktig enligt 2 § utan att ha gjort anmälan, skall Finansinspektionen förelägga det att göra anmälan. Om företaget inte rättar sig efter föreläggandet, skall inspektionen förelägga det att upphöra med verksamheten.

Om ett företag *eller finansiellt institut* driver sådan verksamhet som är anmälningspliktig enligt 2 § *första stycket* utan att ha gjort anmälan, skall Finansinspektionen förelägga det att göra anmälan. Om företaget *eller institutet* inte rättar sig efter föreläggandet, skall inspektionen förelägga det att upphöra med verksamheten.

Är det osäkert om anmälningskyldighet föreligger beträffande viss verksamhet, får Finansinspektionen förelägga företaget att lämna de upplysningar om verksamheten som behövs för att bedöma om så är fallet.

Är det osäkert om anmälningskyldighet föreligger beträffande viss verksamhet, får Finansinspektionen förelägga företaget *eller institutet* att lämna de upplysningar om verksamheten som behövs för att bedöma om så är fallet.

9 §

Finansinspektionen skall när en anmälan enligt 2 § första stycket eller 3 § tredje stycket kommer in kontrollera att villkoret i 3 § första stycket är uppfyllt. Om så inte är fallet, skall inspektionen förelägga företaget eller det finansiella institutet respektive den som har ägarintresse i detta att göra rättelse.

Om rättelse inte görs, skall inspektionen förelägga företaget att upphöra med verksamheten.

10 §

Om ett företag som gjort anmälan enligt 2 § överträder en bestämmelse i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt eller en föreskrift som meddelats med stöd av den lagen, får Finansinspektionen förelägga företaget att göra rättelse.

Om rättelse inte sker, får inspektionen förelägga företaget att upphöra med verksamheten.

Finansinspektionen får förelägga ett företag eller ett finansiellt institut att göra rättelse om

1. upplysningar enligt 7 § inte lämnas, eller

2. det efter en anmälan enligt 2 § första stycket överträder en bestämmelse i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt eller en föreskrift som meddelats med stöd av den lagen.

Om rättelse inte görs, får inspektionen förelägga företaget eller institutet att upphöra med verksamheten.

11 §

Förelägganden enligt 7–9 §§ får förenas med vite.

Finansinspektionen får bestämma att ett beslut om föreläggande skall gälla omedelbart.

Förelägganden enligt 8–10 §§ får förenas med vite.

12 §

Finansinspektionens beslut enligt 7 § andra stycket får inte överklagas. Inspektionens beslut i övrigt enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Finansinspektionens beslut enligt 2 § tredje stycket och 8 § andra stycket får inte överklagas. Inspektionens beslut i övrigt enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

13 §

Föreskrifter om avgifter i registreringsärenden enligt denna lag meddelas av regeringen.

Föreskrifter om avgifter i ärenden enligt denna lag meddelas av regeringen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2004.

2. Ett företag som driver valutaväxlingsrörelse eller ägnar sig åt betalningsöverföring vid tidpunkten för lagens ikraftträdande skall senast den 1 juli 2004 till Finansinspektionen anmäla namnen på de personer som har ägarintresse i företaget samt, i förekommande fall, de som ingår i företagens ledning. Om anmälan inte görs, skall inspektionen förelägga företaget att upphöra med verksamheten.

3. Finansinspektionen skall med anledning av en anmälan enligt punkten 2 kontrollera att villkoret i 3 § första stycket är uppfyllt. Om så inte är fallet, skall inspektionen förelägga företaget respektive den som har ägar-

intresse i detta att göra rättelse. Om rättelse inte görs, skall inspektionen förelägga företaget att upphöra med verksamheten.

3 Ärendet och dess beredning

Den 1 juni 1995 tillsatte regeringen en kommitté (Banklagskommittén) med uppdrag att utreda bl.a. behovet av ändringar i det regelverk som styr framför allt bankers och andra kreditinstituts verksamhet samt behovet av särskilda regler för situationer när en enskild bank har råkat i finansiella svårigheter (Fi 1995:09, dir. 1995:86 och dir. 1999:36).

Banklagskommittén har avlämnat fem betänkanden: Rapporteringskyldighet för revisorer i finansiella företag (SOU 1995:106), Nya ledningsregler för bankaktiebolag och försäkringsbolag (SOU 1998:27), Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag (SOU 1998:160), Vårdslös kreditgivning samt sekretess i banker m.m. (SOU 1999:82) samt Offentlig administration av banker i kris (SOU 2000:26). De två förstnämnda betänkandena har lett till lagstiftning (prop. 1995/96:173 och prop. 1997/98:166).

I kommitténs huvudbetänkande Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag föreslås bl.a. att bankernas inlåningsmonopol avskaffas och att regelverket för banker och kreditmarknadsföretag moderniseras. Betänkandet har remissbehandlats. Remissvaren finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (dnr Fi1999/377).

I promemorian, som utarbetats inom Finansdepartementet, behandlas kommitténs förslag i huvudbetänkandet. Flera av förslagen har omarbetats och ändrats, bl.a. på grund av synpunkter framförda under remissbehandlingen. Därutöver har en lagteknisk översyn ansetts nödvändig. Det föreslås t.ex. att de i dag gällande rörelselagarna för banker och kreditmarknadsföretag slås samman till en ny lag om bank- och finansieringsrörelse.

Promemorian inleds med ett bakgrundsavsnitt som beskriver bl.a. det finansiella systemets funktion och struktur. Sedan behandlas motiv och avgränsningar till regleringen och tillsynen av banker och kreditmarknadsföretag. Härfter behandlas frågor som rör rörelse regler, auktorisation, tillsyn, Finansinspektionens kontrollmöjligheter och ingripanden, andra företags möjlighet att ta emot inlåning samt slutligen vissa frågor om startkapital och buffertkapital.

4 Bakgrund

4.1 Inledning

Behov av reformer

Den svenska bankkrisen i början av 1990-talet kan ses som ett resultat av kreditexpansionen efter avregleringen av kreditmarknaden under 1980-talet i kombination med utvecklingen på fastighetsmarknaden. Kreditregleringarna kom, genom att de var så genomgripande och tillämpades under så lång tid, att påverka såväl banker som tillsynsmyndigheter och politiska beslutsfattare på ett sådant sätt att det skadade det finansiella systemets funktionsförmåga. Systemet saknade motståndskraft mot makroekonomiska chocker av det slag som uppstod i slutet av 1980-talet. Den bristande funktionsförmågan var tillsammans med den exceptionella makroekonomiska utvecklingen under 1980-talet huvudorsakerna till bankkrisens uppkomst. Det finns skäl att tro att en rörelse reglering som varit bättre anpassad till de ändrade förhållandena, och framför allt en mer effektiv tillsyn, hade kunnat begränsa krisen. Det finns därför anledning att överväga såväl förändringar i regelverket som tillsynens inriktning och omfattning.

Även om det var bankkrisen som föranledde den översyn av regelverket som Banklagskommittén har gjort så har de senaste årens utveckling på det finansiella området tydliggjort ett behov av att reformera den finansiella lagstiftningen. Det har skett en snabb utveckling av såväl data- och informationsteknologi som tekniker och metoder för riskhantering. Nya finansiella instrument och marknader har utvecklats och internationaliseringen har ökat.

Den snabba utvecklingen har lett till att den gällande regelstrukturen delvis blivit överspelad. Risker med ett föråldrat regelverk är att det kan förhindra potentiellt effektiva lösningar samtidigt som det riskerar att inte begränsa utvecklingen av potentiellt skadliga. Det är vidare önskvärt med ett regelsystem som är robust och anpassat för även nya tekniska lösningar och produkter. Lagstiftningen bör ge så vida ramar att den uppmuntrar till konkurrens med olika tekniska lösningar och produktutbud. Dessutom bör regelverket ge bästa möjliga förutsättningar för konkurrens mellan olika aktörer på de finansiella marknaderna.

Utgångspunkter för regleringen

Särskilda regler för och särskild tillsyn av banker och andra finansiella företag har lång tradition. Samtidigt är handlingsfriheten på detta område begränsad genom att EU har omfattande och detaljerade regler som Sverige har åtagit sig att följa. Trots detta krävs en förutsättningslös analys av skyddsintressena på bank- och finansieringsområdet för att precisera grunden för och syftet med regelverket. Genom att motiven för reglering klarläggs kan regelverket få en mer ändamålsenlig och nyanserad utformning.

En analys av skyddsintressena bör inte utgå från existerande institutioner utan från de funktioner eller tjänster som tillhandahålls på de finansi-

ella marknaderna eller annars efterfrågas. Det är tillgången till dessa tjänster som är väsentlig för medborgarna och därmed samhället.

Även om analysen görs med en funktionell inriktning så är det institut som slutligen måste regleras. Det är institutets soliditet som avgör systemets stabilitet. Nedtoningen av den hittillsvarande institutionella inriktningen på regleringarna ökar emellertid utrymmet för olika finansiella företag att ha olika inriktning på sin verksamhet. Det torde i sin tur medföra skärpt konkurrens till förmån för konsumenterna.

En övergripande utgångspunkt är att finansiella företag inte skall särregleras om det inte finns särskilda skäl för det. I gällande rätt finns en tendens att särreglera all finansiell verksamhet, oberoende av om det finns särskilda behov av reglering; verksamheter regleras enbart på grund av att de är finansiella. Eftersom regleringar riskerar att hämma konkurrensen och minska effektiviteten i det finansiella systemet är det angeläget att så långt det är möjligt avgränsa regleringen till de områden där det utifrån skyddsvärde och skyddsbehov är motiverat.

Mål och avvägningar

Målen med statens politik på det finansiella området är att främja ett stabilt och effektivt finansiellt system med gott konsumentskydd. Effektivitet och konsumentskydd är dock inte unika mål för det finansiella området utan generella mål som kan sägas gälla för hela ekonomin. Speciellt för den finansiella sektorn är behovet av statliga åtgärder som stabiliserar systemet. Detta *systemskyddsintresse* bottnar i att det finns s.k. systemrisk, dvs. risker för att det finansiella systemet utsätts för vittomfattande störningar som allvarligt kan skada dess funktionsförmåga.

Oron för en systemkris är störst när det gäller betalningsväsendet. I och med att betalningar ingår som ett led i nästan varje ekonomisk transaktion skulle ekonomin störas allvarligt om betalningar inte kunde göras genom överföringar mellan konton i skilda banker med hjälp av gireringar, betalkort etc. Får en bank allvarliga problem kan den utsättas för en "run" varvid oroliga insättare och andra finansiärer tar ut sina medel. Oron kan snabbt sprida sig till andra banker.

Även kapitalförsörjningen kan utsättas för störningar. De finansiella företagens och då inte minst bankerna spelar en avgörande roll för framför allt hushållens och de mindre företagens kapitalförsörjning. Om ett stort antal finansieringsföretag (eller ett litet antal stora) samtidigt slås ut, riskerar många låntagare att få sin finansiering avbruten samtidigt som tillgången till krediter och annan finansiering för nya låntagare försämras. Mindre och medelstora företag riskerar att drabbas i särskilt hög grad av en sådan situation, eftersom det kan antas att deras tillgång till finansiering är beroende av en etablerad relation med en kreditgivare.

Staten kan begränsa och styra institutets risktagande genom olika former av rörelse regler. Det finns dock en uppenbar risk att alltför många och snäva regler kan skada effektiviteten i det finansiella systemet. Det blir därför i stor utsträckning en fråga om att väga effektivitet mot stabilitet. Under senare år har rörelse reglerna fått en mer liberal utformning i takt med att regelverket har anpassats till vad som gäller inom EU. Ett centralt direktiv för banker och kreditmarknadsföretag är Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/12/EG om rätten att starta och driva

verksamhet i kreditinstitut (kreditinstitutsdirektivet). Det kan diskuteras hur anpassningen till EG-rätten påverkar effektiviteten och stabiliteten i det svenska finansiella systemet. EU:s regler har i allmänhet formen av minimiregler, vilket innebär att det inte finns något formellt hinder för Sverige att tillämpa generellt sett mer restriktiva regler än vad som tillämpas i resten av EU. Visserligen kan det i många fall av konkurrensskäl vara svårt att upprätthålla strängare regler för institut med svenskt verksamhetstillstånd. Det hindrar emellertid inte att det kan finnas skäl att förändra vissa regler eller göra vissa kompletteringar i syfte att stärka stabiliteten i det finansiella systemet.

Med utgångspunkt i att institutens soliditet avgör systemets stabilitet kan det i första hand bli aktuellt att vidta åtgärder som säkerställer att instituten själva förmår identifiera, mäta och hantera de risker som verksamheten är förenad med. Närmare bestämt handlar det om att ställa krav på att instituten har tillfredsställande system för styrning, information och kontroll. Detta är främst en uppgift för tillsynen, eftersom sådana kvalitativa krav inte kan ges formen av generella regler. Det finns dock behov av lagregler som anger de grundläggande kraven på detta område för såväl instituten som tillsynsmyndigheten. I anslutning till att utformningen av dessa övervägs, är det naturligt att också överväga i vad mån och på vilket sätt tillsynsmyndigheten bör ges mer ändamålsenliga befogenheter att ingripa mot institut som ej uppfyller kraven på tillfredsställande system för styrning, information och kontroll.

4.2 Det finansiella systemets funktioner och struktur

Det finansiella systemets huvuduppgifter

Till det finansiella systemets huvuduppgifter räknas vanligen:

- att omfördela sparande från de hushåll och företag som i en viss period har ett likviditetsöverskott till dem som behöver ökade kapitalresurser för konsumtion eller investeringar,
- att omfördela och minska risker, och
- att förmedla betalningar.

Genom att knyta samman dem som av olika skäl vill spara, dvs. inte konsumera hela sin aktuella inkomst, med dem som behöver resurser för investeringar av olika slag eller för konsumtion kan stora effektivitetsvinster uppnås. En *omfördelning av sparandet* skapar möjligheter för hushåll och företag att omfördela sin konsumtion över tiden så att resurser som disponeras i dag kan återbetalas med hjälp av framtida inkomster. I en marknadsekonomi sker denna omfördelning av sparandet decentraliserat via finansiella marknader med fri prisbildning, där priset på konsumtion i dag i utbyte mot konsumtion i framtiden, dvs. räntan, anpassas så att det tillgängliga sparandet fördelas till investeringar som lovar högst avkastning.

Det finansiella systemets andra huvuduppgift är att *omfördela och minska risker*. Individuella risker kan hanteras genom att de samlas i en större pott, s.k. riskpoolning. Som exempel kan nämnas en bank, som lånar ut till ett stort antal oberoende projekt och därmed kan erbjuda sina långivare en mycket mer stabil avkastning än om de själva satsade sina

resurser direkt i ett enskilt projekt. Det finansiella systemet kan också erbjuda *riskomfördelning*. Riskomfördelning innebär att risker kan omfördelas från individer som har ett särskilt riskfyllt projekt eller som känner motvilja mot risktagande till personer vars projekt är mindre riskfyllda eller som är mer benägna att ta risker. Den totala risken är dock oförändrad. En särskild form för omfördelning av risk är *riskspredning*. Ju fler personer som går samman och bidrar till att finansiera projektet desto mer sprids den totala risken och desto mindre risk behöver var och en av finansörerna bära. Aktiebolaget är en vanlig form av riskspredning som möjliggör för en person att genomföra en affärsidé med en begränsad egen insats.

Den tredje stora uppgiften för det finansiella systemet är att tillhandahålla *effektiva betalningsmedel* och en *fungerande betalningsförmedling*. Det är en förutsättning för en decentraliserad marknadsekonomi att det finns ett väl fungerande betalningsväsende.

Viktigare finansiella tjänster

En av det finansiella systemets huvuduppgifter är att förmedla betalningar så effektivt som möjligt. Riksbanken tillhandahåller sedlar och mynt som betalningsmedel. Med de finansiella institutens *betalningstjänster* ökar effektiviteten i betalningsförmedlingen betydligt. Genom att ta emot medel på konto avsedda för framtida transaktioner kan ett institut tillhandahålla effektiva betalningstjänster med hjälp av bl.a. kontokort och gireningar. Ett annat sätt att tillhandahålla effektiva betalningstjänster är att bevilja kredit eller medge betalningsansånd vid utförande av betalningstransaktioner. En mängd transaktioner kan därmed effektueras utan att betalningsmedel i form av kontanter kommer till användning. Institutens kontosystem utgör därför en viktig del av betalningsväsendet. En förutsättning för ett effektivt betalningsväsende är att det finns väl fungerande rutiner för clearing av betalningsförpliktelser, s.k. clearingtjänster.

När det gäller betalningstjänster råder relativt höga etableringskostnader även om dessa håller på att minskas genom den tekniska utvecklingen. De etablerade instituten är fortfarande väsentliga för betalningsförmedlingen. Om ett enskilt institut skulle försättas i konkurs torde det inte utgöra något stort problem, då betalningsförmedlingen kan skötas av de kvarvarande instituten. Om däremot så många institut försätts i konkurs att det tar lång tid att utföra betalningar, uppstår såväl samhällsekonomiska som privatekonomiska kostnader.

Genom att ta emot medel på konto från många insättare kan ett institut skapa i det närmaste fullständigt likvida medel som är räntebärande. Bortsett från i huvudsak förutsebara säsongsmässiga variationer uppvägs en kunds uttag normalt av andra kunders insättningar. Följaktligen kan uttag från inlåningskonton uppfattas som s.k. oberoende händelser. Detta innebär att statistiska metoder kan användas för att beräkna de genomsnittliga nettouttagen och institutet kan anpassa sina likvida reserver därefter. Återstoden av medlen kan institutet placera i mindre likvida tillgångar som ger avkastning. Av denna anledning kan institutet betala ränta på de mottagna medlen. Genom att vidare placera medlen i många olika tillgångar vars avkastning i regel är oberoende av varandra, blir den totala avkastningen på tillgångarna relativt stabil. Följaktligen kan insti-

tutet erbjuda insättarna en likvid och relativt säker placering som ger avkastning. Detta innebär att institutet tillhandahåller en speciell form av förmögenhetsförvaltning som inkluderar *likviditetstjänster*.

Genom att tillhandahålla likviditetstjänster kan institutet öka effektiviteten i betalningsförmedlingen. För att de mottagna medlen skall kunna fungera som en depå av betalningsmedel måste de vara likvida, dvs. de måste kunna tas ut smidigt utan nämnvärda uppsägningskostnader.

Det är inte alla som kan erhålla *finansiering* på värdepappersmarknaden, eftersom en förutsättning är att det finns allmänt tillgänglig information om utställare av värdepapper. Genom att skaffa information om kunden kan ett institut ordna finansiering till bättre villkor än vad kunden kan få på värdepappersmarknaden. Dessutom kan institutet fylla en funktion som kontrollorgan, dvs. att institutet övervakar och ibland även påverkar styrningen av kundens verksamhet. Med den införskaffade informationen som underlag kan institutet erbjuda olika tjänster.

Absolut vanligast är att institutet beviljar kredit eller tillhandahåller någon närbesläktad finansieringsform som t.ex. factoring och leasing. Detta gäller speciellt hushåll och de små och medelstora företagen som inte kan ge ut värdepapper på marknaden. Kreditjänster består av utvärdering av låntagaren och dennes eventuella säkerhet för lånet, finansiering av krediten samt övervakning av låntagarens verksamhet. Kreditjänster innebär således att institutet skaffar sig privat information om låntagaren, dvs. information som andra aktörer i ekonomin inte har.

Genom att ha långvariga relationer med sina kunder kan ett institut minska kostnaderna för att skaffa information om dem. Eftersom långsiktiga relationer tar tid att bygga upp, är tillgången till finansieringstjänster beroende av de etablerade institutens verksamhet. Om ett institut försätts i konkurs, medför det såväl privatekonomiska som samhällsekonomiska kostnader. Privatekonomiskt kan kunden ha svårt att finna en ny finansiär, i vart fall till samma finansieringskostnad. Samhällsekonomiskt kan värdefull information gå till spillo med en sämre resursallokering som resultat. Om det dessutom är många institut som går omkull samtidigt, kan resultatet bli att så många får problem med sin finansiering att det får effekter på ekonomin i stort.

Några institutgrupper

Bankrörelse, så som den definieras i bankrörelselagen (1987:617) är verksamhet i vilken ingår inlåning på konto om behållningen är nominellt bestämd och tillgänglig för insättaren med kort varsel. Bankrörelse får endast bedrivas efter tillstånd. Det som är särskiljande för *banker* i förhållande till andra finansiella institut är alltså *rätten* att ta emot inlåning på konto. Särskiljande är även *skyldigheten* för en bank att ta emot inlåning från allmänheten. Inlåningen har möjliggjort för bankerna att tillhandahålla effektiva betalningstjänster till inlåningskunderna. Detta har gett bankerna en dominerande roll i betalningsväsendet.

Flera banker spelar också en viktig roll i kreditförmedlingen och då framför allt vid förmedling av krediter till små och medelstora företag och av mycket korta krediter. Bankernas kontosystem möjliggör för bankerna att tillhandahålla krediter mycket snabbt och smidigt. Bankernas checkkrediter minskar kostnaderna för företagens likviditetshantering.

Många svenska banker är s.k. fullsortimentsbanker, vilket innebär att de tillhandahåller alla tjänster såsom rådgivnings-, mäklar-, betalnings-, clearing-, likviditets- och finansieringstjänster samt förmögenhetsförvaltning.

Kreditmarknadsföretag är svenska aktiebolag eller ekonomiska föreningar som har tillstånd enligt lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet att driva finansieringsverksamhet, i huvudsak verksamhet som har till ändamål att lämna kredit, ställa garanti för kredit, förmedla kredit till konsumenter eller medverka till finansiering genom förvärv av fordringar. Sedan januari 1994 lyder de tidigare kreditaktiebolagen och finansbolagen under lagen om finansieringsverksamhet och har som gemensam beteckning kreditmarknadsföretag. Sedan januari 1997 inordnas vissa ekonomiska föreningar under samma regelverk. Lagen om finansieringsverksamhet innehåller bestämmelser om bl.a. tillståndsplikt, förutsättningar för att erhålla tillstånd, rörelseregler och tillsynsregler.

Bostadsinstitut, eller hypoteksinstitut, är de tongivande kreditmarknadsföretagen. Det finns ett tiotal bostadsinstitut. Den primära uppgiften för bostadsinstituten är att finansiera bostäder. Därtill sker i viss omfattning finansiering av kommersiella fastigheter. Utlåningen sker mot säkerheter i huvudsak i form av panträtter i fast egendom eller kommunal borgen. Bostadsinstituten finansierar sin kreditgivning huvudsakligen genom att emittera obligationer och certifikat på värdepappersmarknaden.

Övriga kreditmarknadsföretag utgörs av de tidigare ej bostadsfinansierande kreditaktiebolagen och finansbolagen. I *kreditaktiebolagen*, som ibland kallas näringslivsinstitut, är verksamheten inriktad på kreditgivning till näringslivet eller vissa sektorer av näringslivet.

Finansbolagen bedriver finansieringsverksamhet riktad till hushåll och företag, t.ex. i form av reverslån, avbetalningskrediter, kontokrediter samt leasing och factoring. Finansbolagen finansierar verksamheten huvudsakligen med lån från andra finansiella institut och då främst banker. Några stora bolag ger emellertid ut marknadsbevis och certifikat på värdepappersmarknaden.

Med *kortföretag* avses i detta sammanhang företag som ger ut kontokort eller förbetalda kort. Kontokort är ett kort som kan användas för betalningar genom att det ger tillgång till tillgodohavande eller kredit på ett konto. Ett kontantkort (eller smart kort) kan också användas för utförande av betalningar genom att det finns en inbyggd krets i kortet, vilken har en minnesfunktion som innehåller information om att ett visst värde finns lagrat på kortet. Såväl kontokort som kontantkort används vid betalningsförmedling.

Banker och kreditmarknadsföretag är kortutgivare. Inom detaljhandeln och bensinbranschen finns också ett stort antal företag som ger ut kort. Flera av dessa företag tar även emot inlåning, s.k. kundmedel på konto, och ger krediter. I vissa fall sker betalning genom debitering av kortinnehavarens tillgodohavande på konto (debetkort). I andra fall sker betalning genom att kortinnehavaren utnyttjar ett beviljat kreditutrymme (kreditkort). Det förekommer också att företag tillhandahåller en finansieringstjänst genom att kortinnehavaren betalar för gjorda inköp av varor eller tjänster efter fakturering (betalkort). Dessa företag tillhandahåller således

inte enbart betalningstjänster utan också likviditets- och finansieringstjänster.

Statens roll i det finansiella systemet

Finansinspektionen är central förvaltningsmyndighet under Finansdepartementet för tillsynen över finansiella marknader, kreditinstitut och det enskilda försäkringsväsendet. De övergripande målen för Finansinspektionens verksamhet är att bidra till det finansiella systemets stabilitet och effektivitet samt att verka för ett gott konsumentskydd (se 1 § förordningen [1996:596] med instruktion för Finansinspektionen). Enligt instruktionen åligger det Finansinspektionen att utöva tillsyn i enlighet med vad som anges i lag eller annan författning, följa och analysera utvecklingen inom verksamhetsområdet, meddela föreskrifter, handlägga förvaltningsärenden i enlighet med lag eller annan författning och medverka i internationellt samarbete som rör inspektionens verksamhetsområde. Finansinspektionen ansvarar vidare för framställning av statistik över finansiella marknader, kreditinstitut och försäkringsområdet. Finansinspektionens tillsyn tar sikte på stabiliteten i enskilda institut.

Finansinspektionens arbete var tidigare institutionellt präglad men sedan första halvåret 1994 har tillsynen blivit mer funktionellt inriktad.

Sveriges riksbank är en myndighet under riksdagen med uppgift att ansvara för penningpolitiken samt främja ett säkert och effektivt betalningsväsende (se 9 kap. 12 § regeringsformen). Riksbankens uppgift att verka för säkerheten i betalningsväsendet kommer även till uttryck i 6 kap. 9 § lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank där det sägs att Riksbanken skall "övervaka betalningssystemets stabilitet". Riksbanken har i sin övervakning valt att rikta sig mot systemets infrastruktur, dess centrala företag och institutioner samt regelverket.

Riksbanken deltar i det finansiella systemet på flera olika sätt genom att tillhandahålla betalningstjänster, likviditetstjänster och finansieringstjänster.

Förutom att ge ut sedlar och mynt, tillhandahåller Riksbanken ett system för clearing och avveckling av stora betalningar (large-value payments) mellan bankerna, det s.k. RIX-systemet. Till stora betalningar hör betalningar som är beloppsmässigt stora och som avser betalningar mellan banker och andra finansiella institut. Övriga betalningar kallas massbetalningar (retail payments). Alla transaktioner som innebär att en bank får ett krav på en annan bank regleras slutligt i RIX-systemet. Bankernas interna system för valutaaffärer, betalningar via SWIFT³¹, dataclearingen m.fl. töms vid olika tidpunkter och krav och gottgörelser registreras i RIX. Över bankernas konton i Riksbanken avvecklas också Riksbankens egna transaktioner med bankerna. Riksbanken prövar vilka som skall ges tillträde till RIX. För närvarande har inte bara banker, utan även clearingorganisationer och andra finansiella institut som står under tillsyn och bedöms vara av särskild betydelse för betalningsväsendet eller penningpolitiken, tillträde till RIX.

³¹ SWIFT är ett bolag med säte i Bryssel som driver ett databaserat system för internationell betalningsförmedling via teleföbindelser.

I syfte att säkerställa ett friktionsfritt betalningsflöde kan Riksbanken bevilja kredit till bankerna under dagen i RIX-systemet. Detta kallas intradagkredit. Om det finns synnerliga skäl får Riksbanken i likviditetsstödande syfte bevilja banker och andra företag som står under tillsyn av Finansinspektionen kredit. Denna möjlighet kallas att Riksbanken agerar som "lender of last resort".

Riksgäldskontoret är en central förvaltningsmyndighet under Finansdepartementet. Riksgäldskontorets huvuduppgifter består i att förvalta statsskulden, tillhandahålla sådan utlåning som riksdagen har beslutat om samt ta emot medel på konto och därmed skapa säkra placeringsalternativ (se förordningen [1996:311] med instruktion för Riksgäldskontoret). Vidare skall Riksgäldskontoret utfärda och bevaka sådana garantier som riskdagen har beslutat om, samordna och meddela föreskrifter och allmänna råd för andra myndigheters verksamhet med statliga garantier och statliga lån till näringslivet samt göra prognoser över betalningar till och från staten. Riksgäldskontoret fyller sålunda en viktig funktion när det gäller att skapa marknader med god likviditet och att tillhandahålla säkra placeringsalternativ.

I det finansiella systemet finns statligt reglerade garantisystem som påverkar verksamhetsförutsättningarna för de finansiella instituten. Systemen påverkar även värdet av institutens finansiella tjänster. Lagen (1995:1571) om insättningsgaranti trädde i kraft den 1 januari 1996 och bygger på Europaparlamentets och rådets direktiv 94/19/EG om system för garanti av insättningar. Garantin administreras av en statlig myndighet, *Insättningsgarantinämnden*, men finansieras genom att de anslutna instituten betalar en årlig avgift.

Insättningsgarantin, som ger ett kapitalvärdeskydd, omfattar insättningar upp till ett belopp om 250 000 kronor hos banker samt värdepappersbolag och vissa utländska värdepappersföretag med tillstånd att ta emot kunders medel på konto. En förutsättning för att en insättning skall omfattas av garantin är att den är nominellt bestämd och tillgänglig för insättaren med kort varsel.

Ersättning kan aktualiseras endast om ett institut försätts i konkurs. Ersättningen skall betalas ut så snart det kan ske och senast inom tre månader från den dag domstol har försatt institutet i konkurs. Insättningsgarantinämnden kan dock ansöka om fristförlängning.

Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 97/9/EG om system för ersättning för investerare skall regler om *investerarskydd* finnas i medlemsländerna. Direktivet syftar till att skapa ett skydd för investerares tillgångar i investeringsverksamhet om ett kreditinstitut eller värdepappersföretag försätts i konkurs eller på annat liknande vis sätts ur stånd att fullgöra sina ekonomiska åtaganden. En förutsättning för att skyddssystemet skall träda in är att en investerare inte kan återfå finansiella instrument eller pengar som institutet innehåft för investerarens räkning.

Den lag som genomför investerarskyddsdirektivet, lagen (1999:158) om investerarskydd, trädde i kraft den 1 maj 1999. Lagen tillhandahåller ett skydd för investerares finansiella instrument och likvida medel som handhas av värdepappersinstitut i samband med tjänster som instituten utför. Investerarskyddet träder in om ett värdepappersinstitut försätts i konkurs, eller om en utländsk myndighet förklarar att finansiella instrument och likvida medel är indisponibla, och investeraren inte kan få till-

baka sina tillgångar. Värdepappersinstitut är i regel skyldiga att hålla finansiella instrument och likvida medel som tillhör investerare åtskilda från sina egna tillgångar. Investerarna har därför normalt separationsrätt till sina tillgångar om institutet försätts i konkurs. Först om tillgångarna sammanblandas med institutets egna, eller om de på grund av brottslig handling inte finns kvar, uppkommer en situation där investerarskyddet kan ersätta investerare.

En investerare skall kunna få ersättning från investerarskyddet med sammanlagt högst 250 000 kronor per institut. Till skillnad mot insättningsgarantin innebär investerarskyddet inte något kapitalvärdeskydd. Ingen självrisk tas ut vid ersättning. För medel som även omfattas av lagen om insättningsgaranti skall bestämmelserna i den lagen tillämpas. Detta innebär bl.a. att medel som finns på konto hos ett värdepappersinstitut även fortsättningsvis kommer att täckas av insättningsgarantin.

Investerarskyddet administreras av Insättningsgarantinämnden och finansieras genom avgifter av de institut som omfattas av skyddet. Nämnden ges stor flexibilitet när det gäller valet av metod för att säkerställa utbetalningar från investerarskyddet. Nämnden kan t.ex. välja mellan att fondera de avgifter som betalas av instituten eller att teckna en försäkring. Vidare har nämnden en möjlighet att låna medel hos Riksgäldskontoret.

4.3 Utvecklingstendenser

Syftet med detta avsnitt är att diskutera de utvecklingstendenser som kan tänkas ha en inverkan på framför allt bankernas traditionella kärnverksamhet, dvs. inlåning, utlåning och betalningsförmedling. Anledningen till att fokus riktas mot just dessa funktioner är att de traditionellt sett särskiljer banker från andra typer av finansiella institut genom att de hänger intimt samman med system- och konsumentskyddsintressena och därmed är viktiga att beakta vid utformning av bankernas rörelse regler. I avsnittet beskrivs också översiktligt strukturella utvecklingstendenser samt utvecklingen inom riskexponering och riskhantering.

4.3.1 Bankernas kärnverksamhet

Bankernas traditionella verksamhet är att agera intermediär, dvs. mellanhand, mellan sparare och låntagare samt att tillhandahålla betalningstjänster. Det som främst utmärker denna intermediära funktion är artskillnaden mellan finansieringen från spararna och utlåningen till låntagarna. Den kanske viktigaste skillnaden utgörs av graden av likviditet. En betydande andel av den inlåning som bankerna finansierar sig med är kortfristig och omedelbart uppsägningsbar, dvs. den är mycket likvid. Däremot är utlåningen typiskt långfristig och illikvid. Dessutom är utlåningen riskfylld, vilket medför att bankerna söker sprida riskerna mellan olika låntagare. Bankerna kan därmed sägas ägna sig åt tillgångsomvandling vad gäller likviditet, löptid och risk. Denna tillgångsomvandling kan också sägas vara roten till den potentiella instabiliteten i bankbranschen. Detta innebär även en fara för instabilitet i betalningssystemet, eftersom

banker också hanterar kunders betalningar. Detta är ett viktigt motiv till varför bankerna omgärdas med ett rigoröst regelverk och sträng tillsyn.

Kreditgivning

När det gäller kreditgivningen är det framför allt utvecklingen av väl fungerande värdepappersmarknader som kan komma att begränsa bankernas traditionellt centrala position inom denna funktion i framtiden. Viktiga orsaker till den snabba utvecklingen av dessa marknader är främst uppfinningsrikedomen i skapandet av nya finansiella instrument samt den snabba tekniska utvecklingen på data- och telekommunikationsområdet. Detta har möjliggjort handel i stora volymer och förhöjt likviditeten i de handlade instrumenten. Finansieringen av det stora statliga lånebehovet på penningmarknaden är också en mycket viktig orsak till framväxten av en väl fungerande penningmarknad under 1980-talet. Det har allmänt sett bidragit till att nedbringa kostnaderna för finansiella transaktioner. Därmed har det blivit möjligt och lönsamt för de företag, som är relativt billiga att genomlysas för potentiella finansiärer, att finansiera sig direkt på kapitalmarknaden genom emission av företagscertifikat eller industriobligationer i stället för att ansöka om bankkredit. Det är framför allt stora och välkända företag som i ökad utsträckning fått denna möjlighet.

Eftersom de företag som har möjlighet att finansiera sig direkt på kapitalmarknaden är företag som är relativt genomlysta, kan en förlust av dessa företag som låntagare innebära att genomlysbarheten i bankernas kreditportföljer allmänt sett kan minska. En sådan utveckling torde dock minska portföljrisken via den ökade diversifieringen som torde bli följden av en förlust av de stora låntagarna. Det är i huvudsak de låntagare som inte kan finansiera sig direkt på kapitalmarknaden som enligt detta resonemang kommer att stå kvar som låntagare i bank. Att bankernas kreditgivning i allt högre grad kan komma att riktas till små och medelstora företag torde ställa ökade krav på förmågan att analysera, hantera och prissätta kreditrisker.

En för bankerna positiv sida av den beskrivna utvecklingen är att bankerna kan vara med i handeln och organisationen av marknaden för industriobligationer. Därmed skulle bankerna kunna tjäna pengar på förmedling, hantering och sin expertis inom kreditutvärdering i stället för att ta egna direkta kreditrisker. Denna utveckling bidrar till att öka genomlysbarheten och stabiliteten i instituten.

Inlåning

På inlåningssidan har banker formellt sett en mycket starkare position än på utlåningssidan. Som redan nämnts är det framför allt den lagstiftade ensamrätten för banker att ta emot transaktionsinlåning, eller mer exakt nominellt bestämda avistafordringar, som varit grundbulten i bankernas traditionella verksamhet och starka ställning på kreditmarknaden. Emellertid medför utvecklingen av värdepappersmarknaden, samt det breddade utbudet av andra spartjänster, att även denna ställning är på väg att

rubbas. Dessutom förändras allmänhetens sparbeteende i riktning mot andra sparformer.

Andra företag än banker erbjuder allmänheten att placera sparande i instrument och kontoformer som till sin natur är mycket lik inlåning, framför allt vad gäller likviditeten. Exempel på sådana instrument är (kontobaserade) privatobligationer. Förvärvaren av en utgiven obligation registreras endast i ett kontoregister och erhåller ett kontoutdrag som bevis på registreringen i stället för ett värdepapper. Förvärvaren kan lätt avyttra obligationen till låg transaktionskostnad och ha medlen från en försäljning snabbt tillgängliga. Ett viktigt kännetecken på inlåning är att insättaren kan sätta in och ta ut belopp av valfri storlek. Det är emellertid möjligt för institutet att emittera obligationerna i mycket små valörer, vilket innebär att kunden kan köpa och sedan sälja obligationer i valfria belopp. Detta är således snarlikt insättning och uttag av inlåningsmedel. En skillnad mellan inlåning och obligationer som sparform är att inlåningen är nominellt bestämd. En annan skillnad är att obligationen har en kursrisk, vilket innebär att spararen i obligationer löper risk att inte få tillbaka lika mycket som placerades i obligationen.

Ett annat exempel på sparformer som är mycket nära substitut till inlåning är ömsesidiga värdepappersfonder vars medel är placerade i högläppta räntebärande tillgångar med låg risk. Kunden kan placera och ta ut valfria belopp genom att köpa och sälja fondandelar. Medlen från försäljning av fondandelar kan göras lättillgängliga genom överflyttning till ett vanligt inlåningskonto.

En från regleringssynpunkt viktig skillnad mellan placeringsalternativ av typen privatobligationer och värdepappersfonder å ena sidan och transaktionsinlåning å andra sidan är inlåningens koppling till betalningssystem genom att bankerna tillhandahåller betalningstjänster.

En till inlåningsverksamhet gränsande företeelse som på senare tid ökat i omfattning är att detaljhandelsföretag erbjuder kontokortskunder att sätta in medel på räntebärande konton, t.ex. ICA Kort AB. Mottagande av dessa s.k. kundmedel omfattas inte av begreppet inlåningsverksamhet om medlen enbart används för betalning av det kontoförande företagets varor eller tjänster och kontobehållningen är högst 15 000 kronor.

Betalningsförmedling och elektroniska pengar

Allmänhetens efterfrågan på transaktionsinlåningstjänster sammanhänger i hög grad med möjligheterna att smidigt utföra betalningar till och från inlåningskonton. Bankerna har hittills i princip indirekt haft ensamrätt att tillhandahålla flertalet betaltjänster, eftersom dessa tjänster på ett eller annat sätt är kopplade till inlåningskonton.

Den tekniska utvecklingen, som medfört att en mängd nya sätt att utföra betalningar uppstått, kommer förmodligen att försvaga bankernas centrala position som förmedlare av betalningar. Flertalet nya betalningssätt har sitt ursprung i innovationer inom data- och telekommunikationsområdet. Betydelsen av kontanter i betalningstransaktioner kommer troligen att minska än mer och ersättas av elektroniska pengar av olika slag. Det utmärkande för dessa pengar är att värdet finns lagrat och har betalats i förväg. Elektroniska pengar kan lagras på kort, s.k. kontantkort eller

smarta kort (eng. prepaid cards eller storedvalue cards), eller på persondator. Telefonkort är en form av kontantkort som börjat få en utbredd användning.

Det finns flera viktiga regelfrågor rörande elektroniska pengar. En av de viktigare torde vara vem som skall ha rätt att på marknaden erbjuda sådana betalningsmedel. Elektroniska pengar behandlas i Europaparlamentets och rådets direktiv 200/46/EG om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet. Av direktivet framgår bl.a. att mottagande av medel i utbyte mot elektroniska pengar inte utgör en insättning eller andra återbetalningsbara medel enligt kreditinstitutsdirektivet. Ett institut som ger ut elektroniska pengar är dock ett kreditinstitut i EG-rättslig mening. För instituten gäller också kreditinstitutsdirektivet om inte annat framgår av direktivet om elektroniska pengar. Det senare direktivet skall vara genomfört senast den 27 april 2002. Regeringen beslutade den 17 januari 2002 om en proposition om utgivning av elektroniska pengar (prop. 2001/02:85).

Sammantaget kommer tjänsten att överföra pengar från en aktör till en annan i ökad utsträckning att kunna tillhandahållas av en växande skara företag. Emellertid torde knappast utvecklingen av betalningsförmedling innebära att bankernas inlåning kommer att drabbas menligt av denna anledning.

Denna utveckling har också öppnat upp möjligheten för hård konkurrens från företag som traditionellt inte varit verksamma inom den finansiella sektorn, såsom telekommunikationsföretag och mjukvaruföretag inom databranschen, att erbjuda betalningsservice och eventuellt i förlängningen även transaktionsinlåningstjänster. Därmed har utvecklingen av nya effektiva metoder för betalningsförmedling även betydelse för bankernas konkurrens om allmänhetens inlåningsmedel. I första hand kommer det dock att handla om konkurrens mellan de etablerade bankerna att vara förberedda på utvecklingen av dessa nya betalningsformer samt vara effektiva i sin hantering av elektroniska pengar.

4.3.2 Strukturella utvecklingstendenser

Avregleringen har medfört en branschglidning som har lett till en minskning av skillnaderna mellan olika typer av finansiella företag, framför allt mellan bank- och försäkringskoncerner. Försäkringsbolag, hypoteksinstitut etc. försöker utnyttja sin kundbas genom att expandera sitt finansiella produktsortiment med traditionella banktjänster, t.ex. via nischbanker. Dessutom har ett flertal icke-banker, främst detaljhandelsföretag, börjat konkurrera om hushållens placerings- och betalningsvolymerna med egna kortprodukter och höga räntor. Den ökade europeiska integrationen och framför allt EMU kommer sannolikt att späda på konkurrensen från utländska konkurrenter. Samtidigt pågår en koncentrationsprocess bland bankkoncernerna som i ökad utsträckning involverar hela den nordiska marknaden.

Som nämdes i avsnittet ovan kan det inte uteslutas att aktörer som traditionellt stått utanför bankbranschen, men som nu ser stora möjligheter att framgångsrikt konkurrera med hjälp av den nya tekniken, söker

inträde på den svenska bankmarknaden. Exempel på sådana aktörer är kortföretag (t.ex. American Express Company AB) och dataföretag (t.ex. Microsoft).

Särskilt framväxten av en ny kategori banker som är mera specialiserade, s.k. nischbanker, har ökat konkurrensen på privatmarknaden och då framför allt på sparandeområdet. Dessa banker använder nya och mindre kostsamma distributionsvägar genom utnyttjande av ny teknologi inom tele- och IT-området samt ett minimerande av personal, antalet kontor och direktkontakt med kunderna.

Utvecklingen ställer hårda krav på effektivisering av de etablerade universalbankerna. Det finns troligtvis synergieffekter att exploatera mellan bankerna inom olika verksamhetsområden, framför allt vad gäller effektiviseringen av kontorsnäten. Den starkt ökande användningen av Internet i flertalet banker är en viktig del i denna process.

Den nyss beskrivna utvecklingen av data- och telekommunikationstekniken bidrar å ena sidan till ökad koncentration. Mycket tyder på att utvecklingen medför stordriftsfördelar i produktionen av bankernas detaljhandelstjänster. Det innebär att stora institut kommer att ha skalfördelar i konkurrensen med institut med mindre volymer. Å andra sidan kan ett effektivt utnyttjande av data- och telekommunikationstekniken även skapa förutsättningar för småskaliga nischbanker.

Utvecklingen pekar på en minskning av den traditionella intermediära verksamheten för bankerna. Som redan antytts i detta avsnitt kommer emellertid bankerna att vara tongivande aktörer i det finansiella systemet även i fortsättningen. De kommer att spela en viktig roll som utvärderare av kreditrisker i små och medelstora företag. Dessutom kommer de förmodligen att dominera finansieringen av näringslivets kortfristiga behov av rörelsekapital. Bankernas ökande engagemang inom värdepappersområdet innebär att de i ökad utsträckning deltar i skapandet av nya finansiella produkter samt i utvecklingen av nya marknader för olika typer av värdepapper och derivat. En allt större andel av bankernas intäkter i framtiden kommer sannolikt att komma från avgiftsbaserade tjänster. Korssubventionen mellan olika verksamheter, såsom mellan långsiktigt sparande och transaktionsinlåning, torde således minska i betydelse i framtiden.

En aktivitet som tilldragit sig ett ökande intresse för kreditinstitut, framför allt i USA, och som kan komma att bli en vanligare företeelse även i Europa, är s.k. *värdepapperisering*. Värdepapperisering innebär i en vid definition att tillgångar omvandlas till obligationer eller andra värdepapper. En form av värdepapperisering är att företag kan finansiera sig genom emission av värdepapper på kapitalmarknaden (t.ex. hypoteksinstituten). En något snävare form av värdepapperisering är att ett företag, t.ex. en bank, säljer ut (illikvida) tillgångar till ett särskilt bildat s.k. specialföretag som har som enda syfte att äga dessa tillgångar och som finansierar förvärvet genom att emittera värdepapper. Värdepapperisering innebär att likvida värdepapper som kan handlas på en marknad skapas genom "paketering" av andra illikvida finansiella fordringar. Vanligast är att värdepapperisera fastighetslån, dvs. lån med panträtt i fastigheter, men i utlandet används även andra typer av fordringar, exempelvis kreditkortsfordringar. Grunden för att dessa paket skall kunna säljas på

en marknad är att de ingående lånens kreditrisker tar ut varandra (risk-poolas) samt att villkoren standardiseras.

Genom värdepapperisering kan den ursprungliga fordringsägaren frigöra kapital. Soliditeten och kapitaltäckningen kan höjas. Dessutom kan tillgångar som har en avvikande riskexponering, eller inte anses passa in i portföljen av andra orsaker, avskiljas. Värdepapperiseringen kan således underlätta riskhanteringen. Värdepapperisering möjliggör för bankerna att renodla rollen som kreditutvärderare och finansiär. På så sätt innebär detta en utveckling bort från ett system där bankerna ansvarar för alla led i en finansiering mot ett system där institutens verksamheter är mer specialiserade. Vid halvårsskiftet 2001 förbättrades genom lagstiftning förutsättningarna för värdepapperisering i Sverige (prop. 2001/01:19).

Till bilden av olika utvecklingstendenser kan läggas att flertalet finansiella verksamheter fortfarande finns samlade inom bankkoncerner i hel- eller samägda bolag. Det är i mycket inom ramen för dessa koncerner som bankinstitutens roll och uppgifter förändras.

4.4 Risker och riskhantering i bank- och finansieringsrörelse

Under de senaste tio åren har priserna på de finansiella marknaderna fluktuerat allt kraftigare, marknaderna har blivit mer volatila. Svårigheterna att göra bedömningar av räntor, växelkurser och aktiekurser har ökat i takt med den ökade osäkerheten och volatiliteten. I spåret av avregleringen av de finansiella marknaderna har det under samma period skapats en mängd olika typer av finansiella instrument. Många aktörer har gjort stora förluster eftersom de inte förstått riskerna i de instrument de handlat med. De har inte bara haft bristande insikt i instrumentens risker, utan även rörande vikten av fungerande administrativa rutiner och informationssystem för hanteringen av finansiella risker, dvs. marknads-, kredit- och likviditetsrisker.

Förluster till följd av exponering av marknadsrisker och operativa risker överskuggas av de dramatiska kreditförlusterna i västvärldens bank-system under senare år. Fatale missbedömningar av riskerna med allt för hög koncentration i kreditportföljerna till vissa branscher ledde till svåra systemkriser i bl.a. de nordiska länderna.

Det allt bredare utbudet av likvida finansiella instrument samt den snabba utvecklingen av metoder för riskhantering ökar bankernas möjligheter att hantera riskerna i sin rörelse. Utvecklingen inom IT-tekniken och den finansiella teorin har också förstärkt dessa förutsättningar. Det är viktigt att dessa möjligheter tas till vara.

Av de instrument som har utvecklats under senare år intar derivaten en särställning vad gäller användningen vid riskhantering. Inom gruppen derivatprodukter ryms alla typer av instrument vars värde eller avkastning härleds från en underliggande tillgångs pris, avkastning eller index. Exempel på sådana produkter är olika slag av optioner, forwardkontrakt, swappar och futures. Dessa instrument möjliggör för bankerna att hantera framför allt fluktuationerna i räntor och valutakurser.

Rätt hanterade reducerar derivat systemrisken genom att de utgör en mekanism för att omfördela risk mellan olika aktörer – från de som vill bli av med en riskexponering till de som bäst kan hantera exponeringen. Aktörerna kan försäkra sig mot händelser som i annat fall skulle kunna innebära risk för systeminstabilitet, såsom t.ex. en kollaps på aktiemarknaden eller en kraftigt stigande ränta. Eftersom bankers verksamhet i stor utsträckning handlar om att omfördela och hantera risker utgör derivat ett viktigt inslag i bankernas produktionsprocess. Fel använda kan derivat dock utgöra en potentiell källa till stora förluster på mycket kort tid.

De väsentligaste risktyperna banker utsätts för i sin normala rörelse är finansiella risker, dvs. marknads-, likviditets- och kreditrisker. Härutöver finns operativ risk.

Olika slag av risker

Marknadsrisk är risken för att en tillgångs marknadsvärde ändras (negativt). För banker vanliga orsaker till sådana värdeförändringar är förändringar i aktiekurser, växelkurser och räntor.

Med *aktiekursrisk* avses risken för kursförändringar i innehavda aktier. Om banken har tillgångar (eller skulder) utomlands är man exponerad för *växelkursrisk* som beror av den aktuella växelkursens utveckling. Värdeförändringen i dessa tillgångar beror således både på förändringen i tillgångarnas pris samt växelkursens utveckling.

Ränterisk är exponeringen i bankens finansiella tillgångar för förändringar i ränteläget. Förändringar i räntorna påverkar marknadsvärdet på bankens räntebärande tillgångar, skulder och utombalansinstrument (eng. "off-balance sheet instruments", dvs. alla instrument och avtal utanför balansräkningen som kan få resultatpåverkan, t.ex. inom linjen poster såsom derivatinstrument och garantier). I förlängningen får detta även en inverkan på bankens intjäningsförmåga, dvs. nettot av avkastningen på de räntekänsliga tillgångarna och räntekostnaden för de räntekänsliga skulderna (räntenettot).

Likviditetsrisk har att göra med risken för att banken inte har tillgång till tillräcklig mängd likvida medel för att t.ex. kunna möta kunders behov (t.ex. återbetala insättarnas medel vid anmodan), återbetala skulder som löper ut, hjälpa dotterbolag med kapitalbehov eller genomföra någon annan nödvändig transaktion eller investering som kräver likviditet. Även om det finns flera sätt att anskaffa likviditet hänger denna risk framför allt ihop med möjligheten för banken att refinansiera sig på interbankmarknaden. Eftersom denna möjlighet i sin tur hänger ihop med bankens soliditet, är en banks likviditetsrisk i princip beroende av bankens soliditet. En solid bank behöver aldrig frukta en likviditetskras.

Kreditrisk kan definieras som risken att en part i en finansiell transaktion inte uppfyller villkoren i kontraktet och förorsakar fordringsägaren kapital- eller ränteförlust, eller ökade kostnader. Således är bankernas innehav av kreditfordringar, certifikat och obligationer (emitterade av andra än staten) förenade med kreditrisk, dvs. risk för att låntagaren inte uppfyller sina åtaganden mot bankerna vad gäller betalning av räntor och amorteringar på avtalad tid. I klassen kreditrisker inryms också risken för att en motpart inte kan fullfölja en värdepappers- eller betalningstransak-

tion vid likvidtidpunkten så att banken åsamkas förluster. Denna risk benämns *motpartsrisk*.

Operativ risk, som ibland också kallas administrativ risk, kan för banker i princip innefatta risk för alla typer av förluster som inte är direkt hänförliga till de finansiella riskerna. Ett försök till en något mer avgränsad definition kan ta sin utgångspunkt i en uppdelning mellan handläggningsrisk, intern kontrollrisk och teknisk risk.

Handläggningsrisken är risken för felaktigheter vid affärsavslut, affärsregistreringar, avstämning, redovisning eller av motsvarande orsaker utblivna intäkter eller förluster.

Den interna kontrollrisken avser risken för att medarbetare bryter mot interna (eller externa) regler och riktlinjer och orsakar förluster, t.ex. genom att överskrida handelslimiter eller på annat sätt ta positioner som inte är förenliga med bankens önskade riskprofil.

Den tekniska risken är risken för att de system som används för affärs- hantering och värdering fallerar eller ger felaktiga utdata och därmed orsakar felaktiga beslut med merkostnader eller förluster som följd. Till den tekniska risken hör faran för telekommunikationsfel och datasystem- haverier.

Riskhantering

Finansiell riskhantering utgör en självklar del i bankers verksamhet. Riskhantering är i viss mening vad som ger banker ett existensberättigande. En affärsverksamhet av växande betydelse är att för kunders räkning erbjuda riskhanteringstjänster och specialkonstruerade finansiella instrument. Denna verksamhet ger i sig upphov till behov av egna riskhanteringsåtgärder för banken. Bankernas övriga verksamhetsgrenar, placeringar, utlåning och upplåning medför också exponering för olika typer av risker som skall hanteras på något sätt.

Tillvägagångssättet i riskhanteringen beror på vilken typ av risk det är fråga om. Vissa risker kan elimineras helt. Diversifiering av kreditportföljen är ett exempel på eliminering av diversifierbara risker. Risker som inte kan diversifieras bort, s.k. systematiska risker, kan undvikas genom transferering till andra aktörer. Detta kan ske genom riskgardering (hedging) med derivat. Ränterisk och valutarisk faller exempelvis in i gruppen av risker som kan marknadsprissättas. En förutsättning för denna strategi är att dessa risker kan förstås och genomlysas av de aktörer till vilka riskerna transfereras. Annars kan transaktionen svårligen komma till stånd. Risker i komplexa eller svårigenomlysbara tillgångar, vars värde är svårt att kommunicera till tredje part, kan inte handlas på någon marknad. Detta är risker som bankerna ofta har komparativa fördelar av att hantera. Exempel på sådana risker är kreditrisken i de enskilda krediterna (till låntagare vars rörelse inte värderas på en marknad).

En grundförutsättning för en lyckosam riskhantering är att riskerna i rörelsen identifieras och mäts på ett ändamålsenligt sätt. Identifieringen av riskexponeringen är beroende av tillförlitliga informationssystem som kan fånga upp och tolka den information som anses behövas. Det är inte minst viktigt för att risken skall kunna mätas och värderas korrekt i syfte att bedöma om exponeringen stämmer med bankens risktolerans/riskpolicy.

En banks lönsamhet är i allra högsta grad beroende av dess förmåga att hantera risker av olika slag. Huvuddelen av de risker en bank är exponerad för, framför allt marknads- och kreditrisker, tar banken på sig som en integrerad del av det löpande affärsutbytet med kunderna. Därmed blir det allt viktigare för bankerna att ta till vara de förbättrade möjligheterna att kontrollera sitt risktagande. Uppgiften är emellertid komplicerad. De potentiellt svåra konsekvenserna av att bankerna har en bristande insikt i hur de nya, ibland mycket komplexa, instrumenten prissätts och hanteras ställer stora krav på bankernas och tillsynens kompetensnivå. Även regelverket måste utformas i samklang med den snabba utvecklingen. Detaljregleringar av bankernas risktagande riskerar i allt större utsträckning att träffa fel och därmed leda till olämpliga hinder i bankens möjligheter att hantera sin riskexponering samt rörelse i övrigt. Detta resonemang gäller förmodligen även internt i vissa banker där interna detaljregler traditionellt varit gällande.

Det finns en betydande skillnad mellan utvecklingsnivåerna i de svenska bankerna med avseende på riskhantering. De stora internationellt verksamma svenska bankerna har incitament att utveckla sofistikerade riskhanteringssystem för att konkurrera med utländska institut som kan ha kommit långt i utvecklingen av sådana system. De mindre huvudsakligen nationellt verksamma bankerna har inte sådana incitament i samma utsträckning och har kanske prioriterat ned utvecklingen av riskhanteringssystem.

Det är viktigt att även de sämst utvecklade bankerna ges goda förutsättningar att satsa på utveckling av effektiva riskhanteringssystem. Regleringen bör ge bankerna incitament att satsa på sådana system. Det viktiga – för lagstiftaren och tillsynen – är att inte lägga hinder i vägen för denna utveckling utan snarare se till att utvecklingen påskyndas. Utgångspunkten skall således inte vara att minimera bankernas risktagande, utan att se till att bankerna har insikt om hur risker skall identifieras, mätas, prissättas samt hanteras på ett effektivt sätt.

5 Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag – motiv och avgränsningar

5.1 Systemrisker och systemskydd i det finansiella systemet

Det finansiella systemet har centrala uppgifter i samhällsekonomin och utgör en del av samhällets infrastruktur. Ett väl fungerande finansiellt system är lika viktigt för ekonomins utveckling som t.ex. ett fungerande distributionsnät för varor eller vägnät. Det är därför stora samhällsekonomiska vinster förknippade med att skydda det finansiella systemet från störningar som skulle kunna innebära att hela, eller delar av, systemet kollapsar eller fungerar bristfälligt.

Oron för systemstörningar har traditionellt varit störst för *betalningsväsendet*. I och med att betalningar ingår som ett led i nästan varje ekonomisk transaktion skulle ekonomin störas allvarligt om betalningar inte kunde göras genom överföringar mellan inlåningskonton i skilda banker med hjälp av gireringar, checkar, betalkort etc.

Oron för systemstörningar bottenar för det första i att betalningsförmedling har tillhandahållits av ett litet antal institut. Även om det inte har varit förbehållet bankerna i lag att bedriva betalningsförmedling, har bankernas lagstadgade monopol på inlåning inneburit att de i praktiken även fått en dominerande ställning i betalningsväsendet. Bankernas kontosystem har kommit att utgöra basen i betalningsväsendet. Allt efter som koncentrationen har ökat i banksektorn, har betalningsväsendets funktionsförmåga blivit beroende av allt färre institut. Om flera av bankerna skulle falla samtidigt, skulle således betalningsväsendets funktionsförmåga kunna skadas allvarligt, dvs. en systemkris skulle kunna uppstå.

Risken för att banker skall få problem samtidigt är för det andra inte obetydlig. Som redogörs för i det följande beror detta på att betalningsförmedling och övriga tjänster som banker tillhandahåller skapar vad som kan kallas *spridningsrisk*, dvs. risk för att finansiella problem i en bank sprids till andra banker (s.k. dominoeffekter). Spridningsrisken innebär således att det inte krävs en omfattande störning som drabbar alla banker för att det skall uppstå en systemkris, utan det kan räcka med att en enskild bank utsätts för en störning.

Kopplingen mellan betalningsförmedling och inlåning innebär för det tredje att en systemkris skulle kunna medföra att stora mängder inlåningsmedel blir otillgängliga. Detta skulle medföra att hushåll och företag skulle få svårt att klara av sina betalningar, vilket i sin tur skulle drabba deras fordringsägare. En allvarlig ekonomisk kris skulle således kunna uppstå genom att hushåll inte kan upprätthålla konsumtionen och företag inte kan fortsätta rörelsen.

Även *kapitalförsörjningen* kan utsättas för störningar. De finansiella företagen och då inte minst bankerna spelar en avgörande roll för framför allt hushållens och de mindre företagens kapitalförsörjning. Om ett stort antal kreditgivande institut (eller ett litet antal stora) samtidigt slås ut, riskerar många låntagare att få sin kreditförsörjning avbruten, samtidigt som tillgången till krediter för nya låntagare försämras. Det kan vara

svårt för övriga institut att täcka kreditefterfrågan från drabbade låntagare. Dessutom bygger kreditgivning ofta på att kreditgivaren skaffar sig privat information om låntagaren. Låntagarna kan därför ha svårt att snabbt och utan kraftigt höjda kreditkostnader hitta nya långivare. Det finns således risk för att samhällsekonomiskt lönsamma verksamheter får otillräcklig finansiering. Dessutom finns det risk för att företag som inte kan förlänga sina rörelsekrediter måste ställa in sina betalningar. Detta drabbar i sin tur deras fordringsägare och det kan uppstå kumulativa likviditetskriser med åtföljande konkurser, både i och utanför den finansiella sektorn. Störningar i kreditgivningen skulle på så sätt också kunna smitta av sig på betalningsväsendet.

Risken för kris i kapitalförsörjningen är dock mindre än för betalningsförmedlingen, eftersom kapitalförsörjningen inte på samma sätt vilar på ett fåtal institut. Det är fler olika typer av institut som bidrar till kapitalförsörjningen och spridningsrisken är inte lika stor för institut som inte är betalningsförmedlare. En del av kapitalförsörjningen sker vidare via värdepappersmarknaden. Risken för att hela kapitalförsörjningen skall slås ut är därför liten.

Samtidigt kan skyddsvärdet i en enskild kreditverksamhet vara högt. Det gäller framför allt den typ av kreditgivning som främst banker bedriver. Som redan nämnts bygger kreditgivning på att kreditgivaren skaffar sig information om låntagaren. Eftersom banker har långsiktiga relationer med sina lånekunder, sker inhämtning av information under lång tid; banken lär känna kunden och dennes verksamhet med tiden. Detta innebär att den information banken har om sina kunder ofta är unik. Således kan det finnas behov av att skydda vissa delar av kapitalförsörjningen.

5.1.1 Stabilitetsproblem i institut som ger kredit och tar emot inlåning

Institut med de två funktionerna att ge kredit och ta emot inlåning är kännetecknande för dagens banker. Även om det i princip är möjligt enligt nuvarande bankdefinition att bedriva bankrörelse utan att ägna sig åt kreditgivning ger bankerna generellt kredit.

Stabilitetsproblemen bottnar i att bankens tillgångar och skulder har skilda egenskaper avseende både risk och likviditet. Lån till företag och hushåll är förknippade med kreditrisk och är svårvärderade, i synnerhet för personer utanför banken. Många lån är illikvida i den bemärkelsen att det inte finns någon väl fungerande andrahandsmarknad. Inlåningen däremot är mycket likvid och normalt förknippad med liten risk för fordringsägaren. Under normala omständigheter är denna kombination oproblematiske. Eftersom kontobehållningarna följer ett stabilt mönster, kan banken genom att ha en buffert med likvida tillgångar behålla de illikvida tillgångarna till förfall. Om insättarna av någon anledning börjar misstro bankens betalningsförmåga, är dock denna skillnad i egenskaper mellan bankens tillgångar och skulder ett hot mot bankens överlevnad.

Om insättarna känner misstro mot banken, kommer de att utnyttja sin rätt enligt inlåningskontraktet att säga upp sina fordringar på banken, dvs. tömma sina inlåningskonton. Vid misstro är risken också stor att andra finansiärer än insättarna drar tillbaka sin finansiering. De normala

likviditetsreserverna kommer då snabbt att ta slut. En bank som drabbas av misstro kan således hamna i en likviditetskris och för att kunna lösa skulden till insättarna tvingas den att försöka avyttra tillgångar. Banken har emellertid svårt att sälja lånefordringar som saknar reguljär andrahandsmarknad. Om banken alls lyckas, kan den tvingas acceptera priser som ligger avsevärt under det bokförda värdet. Dessa realisationsförluster gör att banken kan bringas på fall, även om den i utgångsläget var solvent.

Kombinationen av likvida skulder och illikvida tillgångar gör således att banken är känslig för störningar. På grund av att det räcker med misstro mot bankens betalningsförmåga för att en kris skall uppstå finns det risk för spridningseffekter. Om en bank fallerar eller befaras falla, t.ex. till följd av för stora kreditförluster, finns det risk för att insättare i andra banker, som har svårt att bedöma om dessa har lika dåliga krediter i sina portföljer, tar det säkra för det osäkra och tar ut sina pengar från banken. Risken för att insättare skall rusa till bankerna och ta ut sina pengar på grund av misstro mot bankernas betalningsförmåga, s.k. *bankpanik*, utgör det klassiska exemplet på systemrisk.

Risken för att insättarna på grund av misstro mot bankens ekonomiska ställning snabbt skall ta ut sina insättningar torde minskas av att insättningarna är garanterade genom den statliga insättningsgarantin. Det svenska insättningsgarantisystemet är dock främst att betrakta som ett konsumentskydd och inte som systemskydd (prop. 1995/96:60 s. 30). För det första är endast belopp upp till 250 000 kronor per insättare och bank garanterade. För det andra kan det dröja innan ersättningen betalas ut från Insättningsgarantinämnden. Insättare som vill vara säkra på att få ut alla sina pengar med en gång har således anledning att ta ut pengarna om de misstror bankens betalningsförmåga.

5.1.2 Stabilitetsproblem i andra institut

Ett kreditgivande institut kan vara utsatt för stabilitetsproblem även om det inte finansierar kreditgivningen med inlåning. Misstro mot ett kreditgivande institut kan uppstå även hos andra fordringsägare än insättare, om kreditportföljen är svårvärderad. Det gäller även för banker. Visserligen borde dessa fordringsägare, som utgörs av investerare på värdepappersmarknaden och finansiella företag, å ena sidan ha större förmåga än insättarna att bedöma värdet och risken i kreditportföljen. Å andra sidan har de anledning att vara mera försiktiga då de till skillnad från insättarna inte är försäkrade. Detta innebär att institutet kan få svårt att få utestående lån förnyade.

Ett kreditgivande institut kan således hamna i en akut *refinansieringskris* som liknar en likviditetskris till följd av en uttagsanstormning av insättare. Ju kortsiktigare upplåningen är, desto känsligare är institutet för misstro. Erfarenheten har visat att förloppet kan vara betydligt snabbare när det gäller en refinansieringskris än när det gäller en uttagsanstormning från insättare.

Krisen i de svenska finansbolagen år 1990 är ett exempel på hur en refinansieringskris kan uppstå i och spridas bland kreditgivande institut som inte är banker. Vid denna tidpunkt finansierade sig finansbolagen

huvudsakligen med s.k. marknadsbevis, vilka är en form av enkla skuldebrev, och med lån från banker. Marknadsbevisen emitterades genom bankerna till allmänheten. Efter det att det framkommit negativa uppgifter om finansbolaget Nyckeln, kunde detta bolag i september 1990 inte ersätta sina förfallande marknadsbevis med nya. Några dagar efter denna händelse havererade hela marknaden för marknadsbevis. När problemen senare drabbade bankerna, fick även bostadsinstituten akuta finansieringsproblem, vilket visar på svårigheterna att begränsa en förtroendekris till de i sak mest drabbade instituten.

En anledning (förutom allmän misstro mot värdet på institutens tillgångar) till att kris i ett institut kan leda till en allmän misstänksamhet hos investerarna är att det finns ekonomiska kopplingar mellan de finansiella företagen. Dessa innebär att om ett institut ställer in betalningarna, kan det medföra att andra institut, vilka har stora fordringar på detta institut, också tvingas ställa in betalningarna.

5.1.3 Ekonomiska kopplingar mellan finansiella företag

Finansiella företag lånar av varandra. Detta sker dels i form av direkta lån, dels genom att institut placerar i certifikat och obligationer utgivna av andra institut. På detta sätt uppstår direkta ekonomiska kopplingar mellan instituten, vilka innebär att om ett institut går omkull kan andra dras med.

Ekonomiska kopplingar mellan de finansiella företagen uppstår även genom handeln på de finansiella marknaderna. Omfattningen av denna handel har ökat kraftigt. I handeln uppstår s.k. motpartsrisiker, dvs. risker för att motparten inte skall kunna fullfölja avtalet. Det uppstår också en koppling mellan instituten via marknadspriserna. Om t.ex. en bank säljer värdepapper i stor skala, kan priset på papperet sjunka. Detta innebär att även värdet på värdepappersportföljen i andra institut sjunker. För att försöka förekomma ett prisfall kan flera välja att sälja värdepapper, vilket ytterligare pressar priset nedåt. I värsta fall kan en panisk utförsäljning av värdepapper uppstå som medför att handeln på marknaden bryter samman, varmed placerare på värdepappersmarknaden kan bli inlåsta i oönskade positioner³².

Lånen mellan de svenska bankerna, de s.k. interbanklånen, har ökat över tiden och är nu relativt omfattande. En anledning till att de svenska bankerna ger lån till varandra är utformningen av Riksbankens system för likviditetsstyrning. Systemet är utformat så att bankerna föredrar att jämna ut likviditeten sinsemellan så långt det går, dvs. de banker som har överskott av likviditet lånar ut till de banker som har underskott, vilket sker på dagslånemarknaden. Här uppstår således fordringar bankerna emellan och volymerna kan vara betydande.

Banker ger även lån med längre löptid till varandra. Dessa lån brukar kallas depositioner och finns med löptider på upp till två år. Volymerna

³² Rädslan för marknadssammanbrott tycks utgöra ett skäl för varför Fed i USA beslutade att organisera en räddning av hedge-fonden Long-Term Capital Management när den var konkursmässig i september 1998. Se också Finansmarknadsrapport III, Sveriges riksbank, för en beskrivning av avvecklings- och motpartsrisiker i det svenska finansiella systemet.

på den s.k. depositmarknaden är mycket stora³³. Det är värt att påpeka att på depositmarknaden deltar många olika typer av aktörer, inte bara banker, även om dessa dominerar marknaden.

De ekonomiska kopplingarna mellan de finansiella företagen innebär att solvensproblem i ett institut på ett dominolikhande sätt kan spridas till andra institut. I takt med att de finansiella marknaderna integreras internationellt ökar även kopplingarna mellan institut i olika länder.

5.1.4 Systemrisk i betalningsväsendet

I motsats till de mer förväntningsstyrda systemriskerna som beskrivits ovan, finns systemriskerna som inte är beroende av att institutet är kreditgivare. Det centrala här är institutets roll som betalningsförmedlare.

Bankernas roll i betalningsväsendet medför att de regelbundet gör stora betalningar till varandra. En banks kunder lämnar betalningsuppdrag som innebär att banken skall överföra medel till andra banker. Om banken inte kan genomföra dessa betalningar på grund av brist på likviditet, som i och för sig kan bero på att banken är insolvent, medför det att andra banker kan få brist på likviditet som medför att de i sin tur inte kan genomföra sina betalningar. På så sätt kan betalningsproblemen spridas snabbt på ett dominolikhande sätt bland bankerna.

Som beskrivs i föregående avsnitt har banker även egna fordringar på varandra. Dessa fordringar uppstår dels genom att bankerna ger lån till varandra i olika former, dels genom att de handlar med värdepapper. Dessa fordringar kan vara så stora att om en bank ställer in betalningarna, hamnar andra banker inte bara i akut likviditetsbrist utan kan också bli insolventa. Eftersom det inte är allmänt känt hur dessa fordringar ser ut, har marknaden svårt att allokera likviditet till rätt institut. Därmed kan fler banker tvingas ställa in betalningarna. En stor del av bankernas dagliga betalningar som avvecklas i RIX, Riksbankens system för avveckling av betalningar, utgörs av sådana interbankbetalningar, dvs. transaktioner som inte är kundrelaterade.

Förutom de systemriskerna som uppstår till följd av finansiella och ekonomiska kopplingar mellan banker, finns även vad som kan kallas teknisk systemrisk, nämligen risk för att systemet utsätts för en störning på grund av fel i den tekniska utrustningen eller mänskliga misstag i hanteringen av det tekniska systemet.

Många clearingsystem bygger på multilateral nettning som innebär att varje deltagare får en enda betalningsförpliktelse eller fordran gentemot övriga deltagare. Sådan nettning kan medföra problem för avvecklingen om en eller flera deltagare inte kan betala. Således finns risk för att systemet bryter samman, även om övriga deltagare är likvida. Även detta är en form av teknisk systemrisk, eftersom den beror på konstruktionen av clearingsystemet.

³³ Svenska banker lånar inte bara av varandra utan i hög grad även av utländska banker på den s.k. Eurodepositmarknaden.

5.1.5 Riksbankens systemskyddande roll

Historiskt sett var den första offentliga åtgärden för att förhindra systemkriser att uppdra åt centralbanken att agera "Lender of Last Resort" (LLR). Tanken är att om uttag från insättare eller refinansieringsproblem på kapitalmarknaden beror på ogrundad misstro, skall en bank kunna vända sig till Riksbanken och få kredit. Genom att Riksbanken ger krediter till banker med tillfälliga likviditetsproblem kan rent förväntningsstyrda och därmed omotiverade konkurser undvikas. På så sätt förhindras inte bara eventuella spridningseffekter, som kan ge upphov till systemkris, utan även uppkomsten av samhällsekonomiska kostnader i samband med den enskilda konkursen. Riksbanken bör inte stödja banker med genuina soliditetsproblem, eftersom det skulle betyda att ineffektiva och illa skötta banker skulle kunna leva vidare. Det finns emellertid två faktorer som komplicerar bilden.

För det första måste *informationsproblemen* beaktas. För att Riksbanken skall ha en chans att fullgöra sitt LLR-åtagande utan att riskera att stödja banker med otillräckligt eget kapital, måste den (eller någon annan statlig instans) fortlöpande inhämta information om bankernas ställning. Vidare innebär de ekonomiska kopplingarna mellan finansiella företag att det kan vara svårt för Riksbanken, likaväl som för andra aktörer, att avgöra i vilken mån en betalningsinställelse leder till enbart likviditetsproblem för andra institut. Sammanfattningsvis innebär informationsproblemet att det är omöjligt för Riksbanken att perfekt skilja ut de banker som bör få stöd. Således finns det risk för att kostnader uppstår på grund av att antingen för många eller för få banker får stöd.

En bank måste ställa säkerheter för all upplåning i Riksbanken. Om en bank inte kan ställa accepterade säkerheter för lån i Riksbanken kan den be om lån på särskilda villkor. Enligt lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank (6 kap. 8§) får Riksbanken i likviditetsstödande syfte och på särskilda villkor bevilja kredit eller lämna garanti till banker och svenska företag som står under tillsyn av Finansinspektionen.

Den andra faktorn att ta hänsyn till är *systemrisken*. Vid ansökan om kredit i likviditetsstödande syfte bedömer Riksbanken om situationen kan betraktas som så extraordinär att systemstabiliteten är hotad och det därmed föreligger synnerliga skäl för att bevilja kredit. Om systemstabiliteten är hotad, är det i praktiken svårt för Riksbanken att neka kredit, även om banken har genuina soliditetsproblem.

Att ge lån på särskilda villkor är förenat med problem. En fråga är hur länge Riksbanken skall understödja en bank. Systemrisken behöver ju inte bli mindre med tiden. En annan är hur Riksbanken skall ställa sig till en bank som inte möter marknadens kapitalkrav men väl de formella kapitalkraven. En sådan bank kan inte överleva utan kapitaltillskott eller statligt stöd, om inte verksamheten förändras.

Om det står helt klart att en bank är så olönsam att dess verksamhet bör avvecklas, bör Riksbanken neka kredit. I stället för att ge kredit till denna bank, skulle Riksbanken för att undvika systemeffekter kunna bidra med likviditetsstödande åtgärder för de institut som får problem till följd av betalningsinställelsen. Detta förfarande är emellertid problematiskt på grund av vad som i föregående avsnitt beskrivs som teknisk systemrisk; om ett institut ställer in betalningarna, uppstår problem i den multilatera-

la nettningen i VPC. Detta kan leda till ett avbrott i betalningarna i detta system som medför att instituten får svårt att klara av sina åtaganden i andra avseenden. Således måste systemen för clearing och avveckling förbättras innan en sådan hantering av systemrisken är möjlig. Ett sådant arbete pågår.

5.1.6 Motiv för reglering

Spridningseffekter

Ovan har redogjorts för olika vägar som problem i ett finansiellt företag kan spridas till andra finansiella företag. Spridningsrisken kan begränsas genom att institutens exponeringar mot varandra begränsas. Det är emellertid inte alltid praktiskt möjligt att begränsa de finansiella företagens exponeringar gentemot varandra. Framför allt betalningsförmedlare har svårt att begränsa sina exponeringar mot andra betalningsförmedlare i samma betalsystem, eftersom exponeringar uppstår som ett resultat av betalningsförmedlingen. Således är det svårt att begränsa bankernas exponeringar mot varandra. Det är inte heller alltid tillräckligt att begränsa fordringarna på andra banker för att eliminera spridningsrisken. Insättare och andra finansiärer, som misstänker att deras bank har en likartad portfölj av tillgångar som den bank som fallerade, kommer att dra tillbaka sin finansiering oavsett om deras bank har en fordran på den fallerade banken. I dessa fall måste spridningsrisken minskas genom att bankens allmänna motståndskraft mot fallissemang i andra institut ökas.

Externa effekter

Ett instituts ledning och ägare har inte anledning att beakta alla de kostnader som uppstår till följd av att institutet fallerar. Av detta skäl finns det risk för att institutet väljer en lägre grad av soliditet än den som är önskvärd ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. När beslut som fattas av enskilda aktörer medför kostnader för andra, utan att den som fattar beslutet har anledning att ta hänsyn till dessa kostnader, föreligger s.k. externa effekter, som allmänt är ett motiv för reglering. Externa effekter kan vara såväl positiva som negativa. När det gäller systemstabiliteten är det negativa externaliteter främst i form av spridningseffekter som står i fokus.

De allvarligaste externa effekterna på det finansiella området föreligger då problem i en bank medför problem i andra banker och finansiella företag samt leder till att de samhällsekonomiska kostnaderna av fallissemang ökar. Att andra institut riskerar att få problem är inget som ägarna, ledningen eller finansiärerna i en enskild bank har anledning att fullt ut beakta.

Moral hazard

Insättningsgarantin och Riksbankens funktion som "Lender of Last Resort" kan betraktas som medel att minska externa effekter av finansiärernas beteende. Genom dessa medel minskas risken för att ett institut falle-

rar till följd av att insättare eller andra långgivare drar tillbaka sin finansiering på felaktiga grunder. De ingrepp i marknadsekonomin som dessa medel utgör är emellertid inte helt problemfria. Risken finns att detta i sin tur påverkar beteendet hos institutets ledning och ägare på ett för samhällsekonomin negativt sätt. Samtidigt innebär de att marknadsdisciplinen allmänt sett blir svagare, varför det finns risk för att ledning och ägare utnyttjar detta till att ta större risker, vilket brukar benämnas att det finns risk för moral hazard.

I samband med osäkerhet om vad som kommer att hända om ett institut får finansiella problem kan också beteendet hos dess ägare och ledning påverkas. I bästa fall innebär det att de vill vara helt säkra på att inte hamna i denna osäkra situation och därför blir extra försiktiga. I värsta fall räknar de med att avsaknaden av reglering av denna situation innebär att staten kommer att ha en svag förhandlingsposition och kommer att rädda institutet om den får finansiella problem. En sådan uppfattning medför att institutets ägare inte har tillräckliga skäl att vara försiktiga. Beteendet hos ledningen beror på om den tror att den kan sitta kvar om institutet genomgår någon form av rekonstruktion och hur mycket den har att förlora på att behöva avgå.

Hanteringen av institut med finansiella problem har således betydelse för beteendet hos ägare och ledning under normala omständigheter. Om en rekonstruktion normalt sett innebär att ledningen måste avgå och aktieägarna måste lämna i från sig sina aktier, torde riskbenägenheten hos båda dessa grupper minska. Detta är ett motiv för att ha ett formellt system som innebär att en bank kan rekonstrueras utan att de gamla ägarna subventioneras eller att den gamla ledningen sitter kvar. Banklagskommittén har lämnat ett förslag på en sådan ny ordning i sitt slutbetänkande (SOU 2000:26). Denna fråga behandlas emellertid inte i föreliggande promemoria.

Slutsatser

Ett instituts motståndskraft mot störningar beror både på dess ekonomiska reserver och risken i rörelsen. Externa effekter, informationsproblem och moral hazard innebär att det finns risk för att institutet väljer en för låg grad av soliditet. Det skall påpekas att för ett väl konsoliderat institut med kompetent ledning är skillnaden mellan institutets eget val av soliditet och den samhällsekonomiskt optimala nivån troligtvis marginell. I dessa fall är reglering i princip inte nödvändig. Om institutets lönsamhet minskar, ökar emellertid skillnaden i synsätt och då är det viktigt med reglering och tillsyn. Idealt utformad skall inte regleringen utgöra något hinder för institutets verksamhet så länge det inte finns någon sådan skillnad i synsätt.

Eftersom staten inte kan gå in och i detalj styra verksamheten i varje institut, måste staten i stället med generella medel söka påverka institutens soliditet samt deras möjligheter och motiv att ta risker som hotar deras soliditet. Målet med regleringen kan sägas vara att skapa ett finansiellt system som är motståndskraftigt mot störningar, både till följd av problem i enskilda institut och i den övriga ekonomin, t.ex. makroekonomiska obalanser.

5.2 Reglering av betalsystemet

5.2.1 Betalningsväsendets struktur och skyddsbehov

Promemorians bedömning: Från systemsynpunkt är skyddsbehovet starkast för betalningsförmedlare som tar emot kortfristiga medel och ingår i generella betalsystem, dvs. sådana som är öppna för både ett stort antal betalare och betalningsmottagare.

Kommitténs bedömning: Överensstämmer med promemorians.

Remissinstanserna: Kommitténs analys delas i stort av remissinstanserna eller kommenteras inte närmare.

Skälen för promemorians bedömning

Betalningsväsendets struktur

Betalningsväsendet kan allmänt sägas vara samhällets samlade infrastruktur för att utföra betalningar och kan anses vara uppdelat i flera olika *betalsystem*, vilka kan sägas utgöra, mer eller mindre, självständiga delar av denna infrastruktur. Bankgirot, postgirot och olika kontokortssystem är exempel på betalsystem.

Ett begrepp som är av central betydelse är *betalningsförmedling*. Betalningsförmedling förutsätter att minst en utomstående, förutom betalaren och betalningsmottagaren, är inblandad i betalningstransaktionen. Det *betalningsförmedlaren* gör är att överföra köpkraft från betalaren till betalningsmottagaren.

Det är betalningsförmedlarna som utför de väsentliga tjänsterna i betalsystemet och betalsystemets funktionsförmåga är beroende av betalningsförmedlarna. Olika betalsystem är olika sårbara beroende på om det finns en eller flera aktiva betalningsförmedlare och vilka kopplingar det finns mellan dem. Om det bara finns en förmedlare i systemet, upphör systemet att fungera om förmedlaren inte längre kan fullfölja sina åtaganden. Om det finns många förmedlare, kan kanske en upphöra med verksamheten utan att det får nämnvärda effekter på systemet. Om det finns kopplingar mellan förmedlarna, som innebär att problemen sprids så att ett fallissemang leder till flera, så kan systemet vara lika sårbart som ett med bara en förmedlare.

Betalsystemen kan även indelas med hjälp av begreppen selektiva och generella. Grunden för denna uppdelning är kretsen av användare, vilken kan indelas i två dimensioner, nämligen storleken och sammansättningen av grupperna möjliga betalare och betalningsmottagare.

Ett *selektivt* betalsystem kan sägas vara inrättat (på mottagarsidan) för betalningar endast till ett fåtal betalningsmottagare. Kretsen av möjliga betalningsmottagare kan måhända utsträckas något om den är i något annat avseende begränsad, t.ex. genom att de tillhör samma koncern som i dagligvaruhandeln och bensinbranschens kontokortssystem. Det är svårare att tänka sig ett betalsystem som är begränsat endast på betalarsidan. Möjligen skulle någon form av bidragsgivare (stat eller kommun) kunna tänkas upprätta ett eget betalsystem.

Ett *generellt* betalsystem kan sägas vara ett betalsystem vars användningsmöjligheter är större genom att ett stort antal aktörer har möjlighet att delta som både betalare och betalningsmottagare. Bankgirot, postgirot och checksystemet är exempel på i hög grad generella system. Grovt förenklat kan sägas att ett betalsystem för att betecknas som generellt skall vara "öppet i båda ändar", dvs. kretsen av både möjliga betalare och betalningsmottagare skall vara stor, medan de system som är "slutna i någon ände" bör betecknas som selektiva.

De generella betalsystemen kan sägas utgöra betalningsväsendets kärna. I dessa system förmedlas betalningar mellan ett stort antal användare, både som betalare och betalningsmottagare, och de har därför i allmänhet stor betydelse för samhällsekonomin. Skyddsvärdet för ett enskilt system är därmed också stort. Systemen är dessutom oftast sammanbundna med gemensamma nätverk som byggts upp för att kanalisera betalningar mellan betalsystemen. Vissa system har kopplingar till utländska betalsystem genom vilka det både går att betala till och ta emot betalningar från utlandet.

Ett generellt betalsystem kan således bestå av många mindre betalsystem som är sammanlänkade. Detta gäller vanligtvis inte för selektiva betalsystem. System som betecknas som selektiva betalsystem gör det på grund av att de vänder sig till en i någon mening begränsad krets. De är således, närmast per definition, inte kopplade till varandra eller till generella betalsystem. För det fall att ett system hade sådana kopplingar skulle kretsen av möjliga användare förmodligen bli så stor att systemet vore att betrakta som generellt. Om ett selektivt system som endast medger betalningar till dagligvarubutiker anslutna till en viss kedja slås ut, blir följden att användarna inte längre kan betala sina inköp i kedjans butiker via systemet. Den direkta skada detta medför för samhällsekonomin kan inte sägas vara särskilt allvarlig, eftersom det finns andra sätt att betala inköp och det finns andra butiker tillgängliga. Detsamma torde gälla alla selektiva system.

Ett betalsystems funktionsförmåga är beroende av de i systemet aktiva betalningsförmedlarna. Frågan är om det finns behov av att reglera vissa betalningsförmedlare i syfte att skydda vissa betalsystems, och därigenom betalningsväsendets, funktionsförmåga och motiven för detta.

Mottagande av medel

Att betalningsförmedlaren tar emot medel ökar risken för att dess fallissemang leder till att andra betalningsförmedlare får problem. Tidigare har redogjorts för olika systemriskerna som uppstår till följd av att betalningsförmedlaren tar emot transaktionsmedel. Det ligger i sakens natur att de mottagna medlen är lättflyktiga, eftersom de skall användas för löpande betalningar. Det är med andra ord inte praktiskt möjligt att binda medlen genom någon form av längre uppsägningstid. Som framgår av avsnitt 5.1 ger dessa snabbt uttagbara medel upphov till risk för en uttagsanstormning. Det skall observeras att det inte har någon betydelse vilken form av skulder det är fråga om så länge de kan dras undan med kort varsel. Det kan gälla kortfristig finansiering på interbankmarknaden vilket de flesta av dagens betalningsförmedlare är beroende av. Även en investerare på kapitalmarknaden kan dra tillbaka sin finansiering av be-

talningsförmedlaren. Det är alltså inte nödvändigt med någon koppling till det traditionella inlåningsbegreppet. Förvaltningen av transaktionsmedel skapar också ett likviditetshanteringsbehov som innebär att förmedlaren blir beroende av att kunna placera och låna medel kortfristig.

Mottagande av medel innebär också att de som blir av med sina transaktionsmedel kan ha svårt att betala sina räkningar, vilket i sin tur kan medföra att problemen sprids till dem som inte får betalt. Andra kan behöva skjuta på planerad konsumtion och investeringar. Dessa effekter har negativa konsekvenser för samhällsekonomin.

Om betalningsförmedlaren inte har finansiering som är uppsägbar med kort varsel, är betalssystemet inte utsatt för de risker som en uttagsanstormning innebär. Detta innebär att även om systemet skulle få en betydande omfattning vilket, som ovan påpekats, knappast är troligt om det skall vara ett effektivt system, så är inte skyddsbehovet så starkt att det motiverar reglering.

Problemet med uttagsanstormningar är störst för betalningsförmedlare som placerar transaktionsmedlen i svårvärderade tillgångar såsom krediter till mindre kända låntagare. En uttagsanstormning mot ett enskilt institut föranleds av misstro mot institutets förmåga att fullgöra sina skyldigheter. I brist på information om tillgångarnas värde kan det räcka med ett rykte för att finansiärerna skall bli osäkra och dra tillbaka sin finansiering. Risken är påtaglig att misstron mot ett institut sprids till andra institut som har, eller tros ha, en liknande sammansättning av sina tillgångar eller stora fordringar på det krisdrabbade institutet. Av denna anledning kan problem i ett institut leda till att finansiärer av andra betalningsförmedlare med likartade tillgångar drar tillbaka sin finansiering. Vid en uttagsanstormning kan det också vara svårt att sälja dessa svårvärderade tillgångar till ett rimligt pris. Därför kan även en från början solvent betalningsförmedlare bringas på fall av en uttagsanstormning.

I praktiken kombineras oftast betalningsförmedling i generella betalssystem med kreditgivning. Denna kombination av tjänster kännetecknar banker. Risken för att en uttagsanstormning mot en bank skall smitta av sig så att även andra banker råkar ut för uttagsanstormningar får alltså betraktas som relativt stor. Andra kombinationer än med utlåning är emellertid också tänkbara för betalningsförmedlare. Med bättre likviditet och möjligheter att löpande värdera placeringarna minskar ovanstående risker. Kan oklarheten om placeringarnas värde helt elimineras är risken för uttagsanstormningar i princip också eliminerad. Således kan systemskyddsmotivet vara olika starkt beroende på betalssystemets konstruktion.

Spridningsrisker

Problem hos en betalningsförmedlare kan emellertid även spridas direkt till andra betalningsförmedlare. Mellan betalningsförmedlare som deltar i samma betalssystem måste det finnas ett system för kvittning av fordringar som uppkommer till följd av betalningsförmedlingen. I detta system för clearing mellan instituten uppstår tidvis obalanser så att ett institut har en oreglerad fordran på ett annat. Om en av betalningsförmedlarna på grund av finansiella problem inte kan genomföra sina transaktioner, kan det försätta andra betalningsförmedlande institut i akuta likviditetsproblem.

För generella betalsystem i vilka betalningsförmedlaren tar emot medel som är uppsägbara med kort varsel finns således skyddsbehov som motiverar reglering. Frågan är om det även är motiverat att reglera selektiva betalsystem på grund av risken för att problem i selektiva system skall spridas till andra selektiva system eller till generella system, antingen genom uttagsanstormning eller ekonomiska kopplingar.

Förmodligen är risken för spridning störst till företag med likartad verksamhet. Det är med andra ord större risk att en uttagsanstormning mot bensinbolaget A sprider sig till bensinbolaget B än till en bank. Det är ytterligt svårt att generellt uppskatta risken för en spridning från A till B, då denna i så hög grad beror på omständigheterna i det enskilda fallet. Över huvud taget är de här frågorna beroende av en mängd svårförutsebara omständigheter, inte minst psykologiska faktorer.

Det är svårt att tänka sig att spridningen i någon större omfattning fortplantar sig till betalningsförmedlare verksamma i andra branscher. Normalt har dessa företag nämligen inte mer gemensamt än att de tar emot transaktionsmedel som kan återkallas omedelbart. Ett kännetecknande drag för selektiva system kan också sägas vara att det inte via dem går att genomföra betalningar till eller motta betalningar från personer eller företag som är anknutna till andra betalsystem. Betalningsförmedlare som driver selektiva betalsystem är inte kopplade till andra betalningsförmedlare.

Eftersom såväl sannolikheten för att selektiva betalsystem får en väsentlig roll i betalningsväsendet som risken för att en uttagsanstormning sprids till många andra betalningsförmedlare i selektiva system kan betraktas som låg finns inget behov av att reglera selektiva system från denna utgångspunkt. Frågan är snarare om risken för att en uttagsanstormning mot en betalningsförmedlare i ett selektivt system, t.ex. en bensinmackskedja, sprids till betalningsförmedlare i generella system, t.ex. SEB, är så stor att den föranleder reglering av betalningsförmedlaren i det selektiva systemet. Med tanke på de normalt fundamentala skillnaderna i verksamheternas art måste emellertid risken för att en bensinmackskedjas verksamhet associeras med en banks bedömas vara mycket liten.

Slutsats

Slutsatsen av det ovan förda resonemanget är således att generella betalsystem baserade på att betalningsförmedlarna tar emot transaktionsmedel är så skyddsvärda från systemsynpunkt att regleringsbehov föreligger.

Konsumentskydd

Ovan har konstaterats att systemskyddsintresset på betalningsområdet motiverar särreglering av betalningsförmedlare som förmedlar betalningar i ett generellt betalsystem och tar emot medel som är uppsägbara med kort varsel. I detta avsnitt analyseras vilka motiv som finns för att reglera betalningsförmedlare från konsumentskyddssynpunkt. Med konsument avses här alla konsumenter av betalnings- och likviditetstjänster, dvs. alla kunder, även företag, till betalningsförmedlare.

Det är ett centralt konsumentskyddsintresse att betalningsförmedlare kan fullfölja gjorda åtaganden. Även från effektivitetssynpunkt är det viktigt att det finns betalningsförmedlare som medborgarna har förtroende för och som de törs anförtro kapital åt. Som redan påpekats kan en betalningsförmedlare öka effektiviteten i betalningsförmedlingen genom att ta emot och förvalta transaktionsmedel som är avsedda för framtida transaktioner. Den som överlåter medel till en betalningsförmedlare vill naturligtvis gärna veta att denne kan fullgöra sina åtaganden.

När det gäller institut som är väsentliga för systemets stabilitet, sammanfaller emellertid det aktuella konsumentskyddsintresset med systemskyddsintresset. Tidigare har konstaterats att för att skydda betalningsväsendets funktionsförmåga måste betalningsförmedlare som är väsentliga för betalningsväsendet vara motståndskraftiga mot störningar. De måste dessutom ha insättares och andra investerares förtroende. Genom att vara tillräckligt motståndskraftigt kan ett institut garantera att det kan fullgöra sina gjorda åtaganden. Genom att vara tillräckligt förtroendeingivande kan det undvika uttagsanstormningar. Således erhålls konsumentskyddet närmast som en naturlig följd av systemskyddet.

En viktig gränsdragning avser om det skall finnas krav på auktorisation, så att alla företag som tillhandahåller betalningstjänster i kombination med förvaltning av transaktionsmedel uppfyller vissa minimikrav, eller om staten skall nöja sig med att auktorisera dem som uppfyller vissa krav och överlåta till kunderna att bestämma om de vill anlita auktoriserade eller icke auktoriserade företag.

För det första har metoden att skydda medborgarna från att göra dåliga affärer genom att skilja ut en viss typ av företag och vissa klasser av fordringar begränsningar. Det finns alltid, var och hur gränsen för konsumentskyddet än dras, fordringar utgivna av oreglerade aktörer, vilka oinformerade aktörer kan köpa.

För det andra blir det i praktiken allt svårare att avgränsa skyddsvärda fordringar på basis av hur de är konstruerade eller vilka tjänster de är sammankopplade med. Skillnaderna mellan t.ex. kontoinlåning och värdepapper har således suddats ut av den tekniska utvecklingen. På samma sätt minskar skillnaderna mellan bankinlåning och andra sparformer kopplade till t.ex. kontokort.

Ses frågan i ett samhällsekonomiskt perspektiv framkommer att omfattande skyddsambitioner är förknippade med kostnader. Om skyddet baseras på långtgående rörelserestriktioner och konkurrenshinder, uppträder kostnaderna indirekt genom att det finansiella systemets – och i förlängningen hela ekonomins – effektivitet och förnyelseförmåga hämmas. Konsumenterna betalar då för skyddet bl.a. genom lägre avkastning på sitt sparande. Den näringsrättsliga regleringen bör därför inte utsträckas till att även gälla företag som inte är av betydelse för systemstabiliteten.

En annan fråga är hur långtgående konsumentskyddet skall vara. Som framhålls i avsnitt 5.5.1, finns det samhällsekonomiska vinster, bl.a. i form av minskade informationskostnader, förknippade med att tillse att det för medborgarna finns en likvid och helt säker placeringsform att tillgå. Sedan är det upp till medborgarna om de väljer detta placeringsalternativ framför andra.

De allt otydligare gränserna mellan de tjänster som tillhandahålls av företag med olika institutionell form gör att staten bör bli desto tydligare

när det gäller att ange var gränserna mellan skyddat och oskyddat går. Explicita gränser gör det lättare för staten att i efterhand avstå från att gripa in, eftersom drabbade insättare/sparare får svårare att hävda att de inte visste att de tog en risk. Vidare medför förbättrad information att det blir lättare för konsumenterna att välja rätt.

Huvudintresset enligt det hittills förda resonemanget rör institutets soliditet och förmåga att fullfölja ingångna avtal. Detta måste ses som det mest väsentliga konsumentskyddsintresset på det finansiella området. Konsumentskyddsintresset innefattar dock även andra aspekter, såsom avtalsvilkorens och den övriga hanterings skälighet. I detta avseende är inte betalnings- och likviditetstjänster nämnvärt mer komplicerade än många icke-finansiella tjänster. Vad beträffar traditionell inlåning är tjänsten tvärtom tämligen okomplicerad. Med promemorians utgångspunkt, att finansiella företag endast skall särregleras i den mån det finns särskilda skäl härför, bör inte konsumentpolitiska mål som inte är unika för det finansiella området resultera i någon särreglering av de finansiella företagen. Dessa konsumentskyddsintressen bör i stället tillvaratas genom det allmänna regelverket.

Det finns en relativt omfattande lagstiftning som syftar till att tillvarata konsumenters intressen. Som exempel på lagstiftning som är aktuell för betalnings- och likviditetstjänster kan nämnas marknadsföringslagen (1995:450), lagen (1994:1512) om avtalsvillkor för konsumentförhållanden och lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare. För förhållanden mellan betalare och betalningsmottagare gäller dels regler i skuldebrevslagen om rena fordringsförhållanden, dels regler i köplagstiftningen. För betalningar som utförs med växel och check finns bestämmelser i växellagen (1932:130) och checklagen (1932:131).

Utöver konsumentskyddande lagstiftning finns olika organ som tillgodoser behovet av konsumentskydd på det finansiella området. Här kan nämnas Stiftelsen Konsumenternas Bank- och Finansbyrå som sedan 1994 informerar och lämnar konsumenter vägledning i frågor som rör banker eller andra kreditinstitut. Bland annat lämnas information om olika spar- och låneformer. Bankbyråns motsvarighet på försäkringsmarknaden är Stiftelsen Konsumenternas Försäkringsbyrå. Allmänna reklamationsnämnden (ARN), som är en statlig myndighet, har till uppgift att pröva tvister mellan konsumenter och näringsidkare och ge rekommendationer om hur tvisterna bör lösas. Avgörandena är inte verkställbara som ett domstolsavgörande. ARN har sedan den 1 juli 1990 en särskild avdelning för behandling av bank- och finansfrågor. Sedan den 1 december 1997 har Konsumentombudsmannen rätt att biträda enskilda konsumenter vid bl.a. allmän domstol för att främja prejudikatbildningen på konsumentskyddsområdet för finansiella tjänster.

Det finns således en lagstiftning som syftar till att tillvarata konsumenternas intressen. Som redan sagts är det en stor fördel om motiven bakom den näringsrättsliga lagstiftningen kan renodlas. Därför bör konsumentskyddet, i den mån det inte tillgodoses indirekt genom den näringsrättsliga regleringen, utvecklas i annan lagstiftning. På bankområdet utgör detta i princip ingen förändring mot i dag.

5.2.2 Bankrörelse

Promemorians förslag: En ny definition och därmed avgränsning av bankrörelse införs. Med bankrörelse avses rörelse i vilken ingår såväl betalningsförmedling via generella betalsystem som mottagande av medel som är tillgängliga för fordringsägaren med mindre än 30 dagars varsel.

Med generella betalsystem avses system för förmedling av betalningar från ett stort antal från varandra fristående betalare avsett att nå ett stort antal från varandra fristående slutliga betalningsmottagare.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med promemorians förslag.

Remissinstanserna: Flertalet instanser är positiva till den föreslagna definitionen medan andra är kritiska. *Sveriges riksbank* anser att definitionen medför att bara de företag för vilka ett regleringsbehov föreligger kommer att omfattas, samtidigt som alla skyddsvärda företag täcks av definitionen. Förslaget har dessutom fördelen att bankernas traditionella monopol på inlåning kan tas bort, utan att det behöver ha negativa konsekvenser för stabiliteten i det finansiella systemet. *Konkurrensverket* anser att det är välmotiverat att införa även betalningsförmedling i bankrörelsedefinitionen. Visserligen avviker definitionen från EG:s motsvarande definition i bankrörelsedirektiven. Det har dock inte visats att denna skillnad skulle medföra några konkreta konkurrensproblem på den svenska marknaden. *Finansbolagens förening* instämmer i att betalningsförmedling är en av det finansiella systemets viktigaste uppgifter och att den därför bör omfattas av definitionen av bankrörelse. *Kammarrätten i Göteborg* förordar att banker definieras som kreditinstitut på det sätt som anges i EG:s kreditinstitutsdirektiv för att på ett klart sätt skilja dem från den verksamhet som utförs av kreditmarknadsföretagen. Definitionen bör, enligt kammarrätten, utformas så att minsta möjliga osäkerhet uppstår om huruvida ett företag omfattas av definitionen eller inte. *Finansinspektionen* ställer sig frågande till om Sverige bör ha en från EG-direktiven avvikande definition. Inspektionen efterfrågar en konsekvensanalys beträffande den av kommittén föreslagna definitionen. Inspektionen menar att det inte är helt klarlagt vilka institut som kommer att omfattas av den. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* avstyrker kommitténs förslag och anser att det är mindre välbetänkt med en bankrörelsedefinition som inte är förenlig med EG-rättens definition av kreditinstitut och vars uttalade syfte inte överensstämmer med det samlade regelsystemets funktion. *Svenska Bankföreningen* och *Svenska Fondhandlareföreningen* avstyrker också kommitténs förslag. Förslaget står enligt dem inte i samklang med EG-rätten. De anser vidare att det är oklart om det går att avgränsa vad som är ett generellt betalsystem. Bankföreningen föreslår att EG-direktivets kriterium, att bevilja krediter för egen räkning, förs in i gällande bankrörelsedefinition. *TCO* menar att gällande EG-direktiv bör vara grundläggande för den svenska lagstiftningen. Sverige bör inte skapa särlösningar utan sträva efter en harmonisering av regelverken så att konkurrensförutsättningarna blir lika för kreditinstitut i olika länder.

Skälen för promemorians förslag: Betalningsförmedling är en av det finansiella systemets viktigaste uppgifter. Huvudsyftet med regleringen bör därför vara att trygga betalningsväsendets funktion men även att tillgodose konsumentskyddsintresset av solida betalningsförmedlare. Uppgiften i detta avsnitt är att dra en legal skiljelinje mellan de kategorier som enligt resonemangen i de föregående avsnitten bör vara reglerade och de som bör vara oreglerade. Av föregående avsnitt framgår att systemskyddsintresset på betalningsområdet motiverar särreglering av betalningsförmedlare som förmedlar betalningar i ett generellt betalsystem och som tar emot medel som är uppsägbara med kort varsel. Det är sådan betalningsförmedling som i dag bedrivs av banker. Det framstår därför som naturligt att dessa avgränsningar ligger till grund för den definition som bestämmer vad som utgör bankrörelse.

Ett funktionellt angreppssätt

I enlighet med ett funktionellt angreppssätt bör den skyddsvärda verksamheten ställas i centrum. Det är alltså betalningsförmedling av visst slag som skall omfattas av definitionen. Det har inte någon betydelse att betalningsförmedlingen ingår i en rörelse som även omfattar annan verksamhet. Det viktiga är att alla företag som sysslar med betalningsförmedling av visst slag omfattas.

Kapitalförsörjningen har också identifierats som en central uppgift för det finansiella systemet. De speciella krav på reglering som en fungerande kapitalförsörjning ställer kommer att behandlas i avsnitt 5.3. Det kan därför finnas skäl att, såsom *Svenska Bankföreningen* gör, ifrågasätta om inte kreditgivningsverksamhet på något sätt bör ingå i bankrörelsedefinitionen. Otvivelaktigt förhåller det sig så att bankerna bedriver kreditgivning, att det dessutom oftast utgör en central del av rörelsen och att banker är viktiga institutioner på kreditmarknaden. Principiellt, och i växande grad praktiskt, är dock funktionerna möjliga att separera.

Ett funktionellt angreppssätt innebär att de två funktionerna betalningsförmedling och kapitalförsörjning bör behandlas var för sig, även lagtekniskt. Med utgångspunkt i intresset av ett fungerande betalningsväsende utgör kreditgivning endast en bland många andra alternativ vari de för betalningsförmedlingen mottagna medlen kan placeras. Det är till och med så att kreditgivningen ur detta perspektiv kan utgöra en påtagligt riskfylld verksamhet.

Ett skäl mot att inkludera kreditgivning i definitionen av bankrörelse, såsom flera remissinstanser förordar, är att det leder till att det behövs ytterligare en legaldefinition av skyddsvärd verksamhet. Om bankrörelse definieras som betalningsförmedling som kombineras med mottagande av vissa medel samt kreditgivning så behövs ytterligare en definition som endast omfattar de två förstnämnda verksamheterna. Det är ju den verksamhetskombinationen (betalningsförmedling och mottagande av vissa medel) som har pekats ut som i behov av särskild reglering. Om de institut som sysslar med alla tre verksamheterna kallas för banker och omfattas av en viss reglering så måste ett annat namn, och eventuellt också en annan reglering, till för dem som endast sysslar med de två förstnämnda verksamheterna. Det kan också anmärkas att kreditgivning inte ingår i den nu gällande definitionen av vad som utgör bankrörelse.

Begreppet kreditinstitut i EG-rätten

Flera remissinstanser har gjort gällande att den föreslagna bankrörelsedefinitionen avviker från EG-rätten. De har förordat att banker definieras som kreditinstitut enligt kreditinstitutsdirektivet.

I artikel 1 i kreditinstitutsdirektivet återfinns definitionen av kreditinstitut. Med kreditinstitut avses ett företag vars verksamhet består i att från allmänheten ta emot insättningar eller andra återbetalbara medel och att bevilja krediter för egen räkning. Definitionen av kreditinstitut är en minimidefinition, vilket innebär att det är godtagbart för en medlemsstat att införa en egen, nationell definition av bank. Samtidigt måste emellertid EG:s regelverk för kreditinstitut tillämpas på sådana institut – oavsett om de betecknas som bank eller annat – som faller in under EG:s definition av kreditinstitut.

Den i dag gällande svenska bankdefinitionen återspeglar inte EG:s definition av kreditinstitut. Med bankrörelse avses enligt 1 kap. 2 § BRL verksamhet i vilken ingår inlåning på konto om behållningen är nominellt bestämd och tillgänglig för insättaren med kort varsel. För att få driva bankrörelse krävs således inte någon kreditgivningsverksamhet. De institut som inte uppfyller bankkriterierna och som ägnar sig åt kreditgivning regleras i stället i lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet. Genom både bankrörelselagen och lagen om finansieringsverksamhet har EG:s definition av kreditinstitut genomförts i svensk rätt. De institut som ägnar sig åt kreditinstitutsverksamhet omfattas således i dag av reglering även om den lagtekniska utformningen ser annorlunda ut. Införandet av en ny bankdefinition kommer inte att lämna kreditinstituten oreglerade.

Eftersom EG:s definition av kreditinstitut är en minimidefinition bedöms det inte finnas något hinder mot att införa den av kommittén föreslagna bankdefinitionen. Definitionen omfattar de mest skyddsvärda funktionerna som i dag bedrivs av bankerna. Det är därför naturligt att dessa båda funktioner utgör den nya bankdefinitionen.

Några remissinstanser uttrycker oro för att den nya definitionen skulle kunna rubba konkurrensförutsättningarna på marknaden. Emellertid delar inte *Konkurrensverket* dessa farhågor. Dessutom bör nämnas att gällande bankdefinition i bankrörelselagen också avviker från EG-rättens definition av kreditinstitut. Det förhållandet har såvitt är känt inte medfört några konkreta konkurrensproblem, varför remissinstansernas betänkligheter synes obefogade.

Det bör påpekas att länderna i EU har genomfört kreditinstitutsdirektivet på olika sätt, vilket innebär att bankdefinitionerna skiljer sig åt. För att instituten skall kunna erbjuda sina tjänster fritt inom EU har man i stället konstruerat ett "Europapass". Detta innebär att om ett institut har fått tillstånd att driva en viss verksamhet i ett land, så gäller det tillståndet även för verksamhet i ett annat land, utan ny prövning. Med andra ord godtar medlemsstaterna varandras auktorisationer.

Generella betalsystem

Ett generellt betalsystem kännetecknas som tidigare framgått av att det är möjligt för ett stort antal betalare och betalningsmottagare att använda

det. Systemet kan med andra ord sägas vara öppet i båda ändar. Det kan dock inte anses nödvändigt att ta med detta begrepp i en bankrörelsedefinition. Emellertid är det, som flera remissinstanser påpekar, viktigt att det klart framgår att det system som skall omfattas av regleringen är helt öppet. Det föreslås därför att begreppet generella betalsystem behandlas i en särskild definitionsbestämmelse. På så sätt förtydligas vad som avses utan att bankrörelsedefinitionen blir alltför omfattande.

Genom att använda ordet "via" i den föreslagna lagtexten markeras att det inte är nödvändigt att det i rörelsen finns tekniska och administrativa förutsättningar för att driva betalningsförmedling. Det är tillräckligt att det går att nå ett generellt betalsystem. Det går alltså inte att undgå reglering genom att lägga det tekniska och administrativa arbetet i ett separat företag.

Det förefaller mest lämpligt att i beskrivningen av ett generellt betalsystem ange att det skall vara fråga om flera betalningsmottagare och samtidigt precisera att de skall vara fristående från varandra. Detta senare rekvisit är avsett att skilja ut sådana system där t.ex. en rad olika butiker i en företagskedja är betalningsmottagare.

För att det inte skall uppstå oklarheter rörande lagens räckvidd finns det också skäl att lägga till rekvisitet "slutliga betalningsmottagare". Det är alltså antalet möjliga slutliga betalningsmottagare som skall vara avgörande. Tillägget görs i syfte att förhindra möjligheten för en betalningsförmedlare att komma undan lagens tillämpningsområde, genom att hävda att verksamheten inte faller under tillämpningsområdet på grund av att den endast består i att förmedla betalningar till en annan betalningsförmedlare och att det är denne som sedan förmedlar betalningarna vidare till de slutliga betalningsmottagarna. Är systemet avsett att nå flera slutliga betalningsmottagare skall det falla under definitionen.

Inlåning på konto

Frågan är hur den hittills använda termen "mottagande av medel" skall definieras. Den nu totalt dominerande formen för mottagande av transaktionsmedel är vad som kallas inlåning på konto. Begreppet används i gällande rätt för att definiera vad som utgör bankrörelse. Karaktäristiskt för inlåningskonton brukar anses vara att de har standardiserade villkor enligt vilka det finns en rätt att fortlöpande sätta in pengar på kontot, kundens fordran är nominellt bestämd, löper med ränta och är omedelbart uppsägbar till betalning. Alla dessa karaktäristika är emellertid inte nödvändiga för att medlen skall kunna användas för transaktioner. Egentligen är det endast det sistnämnda som har relevans ur det här aktuella perspektivet. Visserligen är rätten till fortlöpande insättningar, både från kunden och från tredje part som betalar till kunden, viktig från effektivitetssynpunkt men knappast från stabilitetssynpunkt. Det är även praktiskt att använda nominellt bestämda medel för betalning, men det är inte nödvändigt. Även om inlåningsbegreppets innehåll undergått vissa förändringar på senare tid så har det varit i stort sett oförändrat under lång tid.

Det är inte endast inlåning på konto som kan tänkas ha den här sökta egenskapen. Ett praktiskt möjligt alternativ är att betalningsförmedlaren ger ut obligationer, vilka denne åtar sig att lösa in omedelbart vid anford-

ran. Obligationerna kan ges ut fortlöpande och ha mycket lågt nominellt värde. Kunden, i egenskap av betalare, kan genom avtal på förhand ge betalningsförmedlaren rätt att lösa in obligationer, till ett värde motsvarande betalningen, vid utförande av betalningsuppdrag. Strikt juridiskt kan detta beskrivas som att fordringsförhållandet mellan betalningsförmedlaren och kunden, vilken genom innehavet av obligationerna är fordringsägare, upphör genom kvittning. Betalningsförmedlaren kvittar sin genom betalningsuppdraget uppkomna fordran mot kundens fordran. Vid mottagande av betalning, då kunden alltså är betalningsmottagare, tilldelar betalningsförmedlaren kunden nya obligationer. Ett fordringsförhållande uppstår genom att betalningsförmedlaren emitterar obligationer motsvarande värdet av betalningen. Eftersom kundens fordran inte är nominellt bestämd så faller denna företeelse inte in under det nuvarande inlåningsbegreppet.

Eftersom fordringar relativt lätt kan göras nominellt obestämda genom avtal mellan kunderna och betalningsförmedlaren, t.ex. genom att fordringarnas värde knyts till något index, vore det olyckligt att använda inlåningsbegreppet som avgränsning av den skyddsvärda verksamheten. Det är dessutom inte bara inlåning som snabbt kan dras tillbaka, utan det gäller all finansiering med kort uppsägningstid.

Slutsatsen av det hittills förda resonemanget är att det inte spelar någon roll i vilken form eller under vilket namn medlen ställs till betalningsförmedlarens förfogande. Det kan röra sig om vad som i dag kallas inlåning, emission av olika typer av obligationer eller medel som ställs till förfogande enligt andra typer av avtal. Det förefaller därför mest ändamålsenligt att i lagtexten använda den neutrala termen medel.

Återkallas med kort varsel

Den viktiga egenskap, som det gäller att fånga in i en definition, är att medlen skall kunna återkallas med kort varsel. Avgörande för frågan vad som skall avses med kort varsel är bl.a. hur lång uppsägningstiden måste vara för att förhindra uttagsanstormningar som i sin tur kan påverka stabiliteten i betalningsväsendet. Som påpekats tidigare krävs det för en effektiv betalningsförmedling att mottagna transaktionsmedel är uppsägbara med mycket kort varsel. Skulle villkoren vara sådana att det krävs en månads uppsägningstid innan ett betalningsuppdrag kan utföras så minskar denna tjänsts attraktionskraft betydligt, vilket i sin tur medför att betalsystemet blir mindre omfattande och därmed mindre skyddsvärt. Gränsdragningen kan alltså i viss mån sägas vara självreglerande. Det torde medföra betydande ekonomiska nackdelar, i form av färre kunder, för ett företag att lägga sig precis utanför även en relativt snävt satt gräns.

Det skulle kunna ifrågasättas om det behöver anges någon tidsgräns, dvs. om inte alla som kommer att syssla med betalningsförmedling kan förväntas att i praktiken bli tvungna att tillhandahålla möjlighet för kunderna att ha medel tillgängliga med kort varsel för transaktioner. Det finns emellertid betalsystem som är baserade på att betalningsförmedlaren fakturerar uppdragsgivaren i efterhand. Eftersom det för dessa system varken finns skyddsvärde eller skyddsbehov som motiverar reglering, bör inte betalningsförmedlare i sådana system träffas av regleringen. Även om det betalningsförmedlande företaget inte tar emot medel avsedda för

framtida transaktioner, kan det behöva låna för att finansiera rörelsen. Eftersom lån som inte är uppsägbara med kort varsel inte utgör något skäl för reglering, bör inte all lånefinansiering medföra att företaget träffas av bankrörelsedefinitionen. Av detta skäl är det rimligt att införa en tidsgräns.

Enligt gällande rätt är gränsen när det gäller inlåning uttryckt så att behållningen skall vara tillgänglig för insättaren med kort varsel. I förarbetena har kort varsel förtydligats till att innebära en månad eller mindre. Det kan dock ifrågasättas om transaktionsmedel över huvudtaget attraheras om villkoren innebär att de inte kan användas utan iakttagande av en uppsägningstid som är över, säg, 14 dagar. Det ligger emellertid ett värde i att hålla en klar rågång till det område som inte omfattas av reglering. En sådan ordning synes inte heller vara förenad med några betydande nackdelar. Gränsen på en månad bör därför behållas.

Det har ingen betydelse för bedömningen om medlen är tillgängliga endast mot betalning av en, i förhållande till medlen, mindre avgift.

Av betydelse för medlens tillgänglighet är såväl kontraktets löptid som uppsägningstid. En obligation med 20 dagars löptid är t.ex. tillgänglig för fordringsägaren med mindre än 30 dagars varsel. Notera att det är obligationens löptid vid utgivningstillfället som här är avgörande. Självfallet kan ett företag ha finansiering med en återstående löptid som är kortare än 30 dagar utan att därför träffas av bankrörelsedefinitionen.

Konsekvenser av en ny bankrörelsedefinition

Den föreslagna bankrörelsedefinitionen innebär att den bättre anpassas till att omfatta den verksamhet som lagen om bank- och finansieringsrörelse främst avser att skydda. Anpassningen sker genom att betalningsförmedling i generella betalsystem lyfts fram som bankernas mest väsentliga uppgift. Vidare sker en anpassning till den utveckling som sker när det gäller nya finansiella instrument genom att definitionen inte baseras på inlåningsbegreppet utan på en mer generell formulering som fångar in alla de former i vilka transaktionsmedel kan ställas till betalningsförmedlaren förfogande. Begreppet fångar även in den kortfristiga finansiering som kan ge upphov till stabilitetsproblem genom att fordringsägarna kan återkalla den med kort varsel.

Traditionell bankverksamhet kommer att omfattas av den föreslagna definitionen av bankrörelse. Eventuella ”smalbanker” som betalningsförmedlar men endast mottar medel som placeras i säkra räntebärande papper kommer också att omfattas av definitionen. Däremot faller betalningsförmedlare som inte tar emot medel utanför, t.ex. ett betalkortsföretag som debiterar sina kunder i efterskott och inte heller på annat sätt finansierar sig kort.

Även betalningsförmedlare i selektiva betalsystem faller utanför. Det finns i dag en omfattande flora av kontokort. Kännetecknande för många av dessa kort är att de endast kan användas för köp av varor i en butikskedja. Med dessa kort kan inte flera från varandra fristående betalningsmottagare nås, varför systemet är selektivt. Vissa kort kan användas i flera butikskedjor, som ingår i en koncern eller annan företagsgrupp, och på så sätt få ett relativt omfattande användningsområde. Systemet är emellertid ändå vanligen att betrakta som selektivt eftersom de slutliga

betalningsmottagarna, dvs. butikerna eller butikskedjorna, inte är att betrakta som från varandra fristående. Det förekommer också att företag samarbetar om en kontokortsverksamhet utan att de ingår i en koncern eller annan företagsgrupp. Så länge kortet endast kan användas för köp av varor och tjänster i de butiker som ingår i samarbetet, är systemet normalt att betrakta som selektivt. Det finns dock en gräns för hur många företag som kan ingå i ett samarbete om ett kontokort för att betalsystemet fortfarande skall betraktas som selektivt. Kan kortet användas till nästan alla betalningar ett hushåll normalt sett behöver göra, blir betalsystemet normalt att betrakta som generellt. Några remissinstanser, bl.a. *Finansinspektionen*, anser att det är oklart vad som är ett generellt betalsystem och vilka institut som därmed kan komma att omfattas av bankrörelsedefinitionen. Det är inte otänkbart att det kan uppstå gränsdragningsproblem vid introduktionen av en ny definition. Emellertid görs bedömningen att vägledande författningskommentarer bör vara tillräckligt för att underlätta för inspektionens tillståndsgivning.

Enligt gällande rätt hör betalningsförmedling till de verksamheter som kreditmarknadsföretag får bedriva. Det kan noteras att förslaget inte ändrar på detta. I dag bedriver vissa kreditmarknadsföretag betalningsförmedling genom sin kontokortsverksamhet, främst gäller detta bankägda företag såsom Föreningssparbanken Finans AB, Handelsbanken Finans AB och Nordbanken Finans AB. Dessa kort är generellt gångbara och utgör således generella betalsystem. För det fall dessa företag erbjuder kunderna att ha medel tillgängliga med kort varsel, t.ex. på inlåningskonto, träffas de av den nya bankrörelsedefinitionen.

Företag som ger ut s.k. e-pengar (vid sidan av bankerna) är en förmedlande part i betalningssystemet. Denna funktion kan upprätthållas genom att kortfristiga medel tas emot och förvaltas med hög likviditet enligt vissa regler. Därtill får e-institut ge ut och förvalta andra betalningsmedel som kontobaserade kort.

Betalningar med e-pengar är ännu mycket begränsat men kan i framtiden växa till ett mer generellt system. I det läget ligger den föreslagna bankdefinitionen nära och därmed kravet att bli bank. Samtidigt begränsas emellertid e-instituts verksamhet betydligt hårdare än bankers varför instituten kan ses som en särskild kategori med väsentligt mindre risker att utsättas för problem eller en s.k. uttagsanstormning. Med hänsyn härtill bör e-instituten undantas från kravet på att bli bank.

En ny bankrörelsedefinition innebär således att fler företag får rätt att finansiera sin verksamhet med det som i dag kallas inlåning och även med annan kortfristig finansiering. Däremot skall endast företag som är underkastade den finansiella lagstiftningen och står under tillsyn av Finansinspektionen få ta emot insättningar som omfattas av insättningsgarantin. Avsikten är att de föreslagna ändringarna skall leda till ökad konkurrens och därmed bättre villkor och bredare produktutbud för spararna.

Speciella krav skall emellertid ställas på företag som tar emot medel utan att omfattas av insättningsgarantin. Frågan om vilka regler som skall gälla vid mottagande av medel behandlas i avsnitt 12.

5.2.3 Bankernas ensamrätt och skyldighet att ta emot inlåning

Promemorians förslag: Bankernas ensamrätt att ta emot inlåning avskaffas. Likaså avskaffas bankernas nu gällande skyldighet att ta emot inlåning.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med promemorians förslag.

Remissinstanserna: *Sveriges riksbank* anser att upphävandet av inlåningsmonopolet medför att även andra företag får tillgång till denna finansieringsform, vilket kan bidra till ökad effektivitet avseende kapitalförsörjningen i samhället. *Konkurrensverket*, *Svensk Handel* och *KF* tillstyrker förslaget och förväntar sig att det leder till en ökad konkurrens om inlåningsmedlen. *Kammarrätten i Göteborg*, *Finansinspektionen*, *Sveriges Advokatsamfund* och *Svenska Bankföreningen* ifrågasätter om förslaget är i överensstämmelse med artikel 3 i kreditinstitutsdirektivet. *Finansinspektionen* pekar också på risken för ökad penningtvätt.

Skälen för promemorians förslag: Banker har enligt gällande system ensamrätt att ta emot inlåning på konto. Med inlåning avses behållningar som är nominellt bestämda och tillgängliga för insättaren med kort varsel. Denna definition är relativt snäv och enkel att kringgå, t.ex. genom att villkoren ändras så att fordringen inte är nominellt bestämd.

Oavsett vilken närmare innebörd begreppet inlåning ges synes det riktiga angreppssättet vara att klargöra om det från system- eller konsumentskyddssynpunkt är motiverat med en ensamrätt för bankerna att ta emot medel som är tillgängliga för insättarna med kort varsel.

Reglering av systemskyddsskäl

Huvudskälet för att reglera banker är att de är väsentliga för betalningsväsendets funktion samt att det på grund av spridningseffekter finns risk för att många banker fallerar samtidigt. Risken för fallissemang beror bl.a. på egenskapen hos bankers skulder att vara mer eller mindre omedelbart uppsägbara. Ur detta perspektiv är det således mottagandet av medel i kombination med en skyddsvärd verksamhet, nämligen betalningsförmedling av visst slag, som medför intresset av att reglera den rörelse som mottagande av medel ingår. Det finns alltså inte skäl att, med hänvisning till omsorg om stabiliteten i det finansiella systemet, förbehålla betalningsförmedlare rätten att ta emot medel.

Företag som tar emot medel kan råka ut för uttagsanstormning. Effekten på samhällsekonomin av att något enstaka företag som har tagit emot medel går omkull är inte tillräckligt betydelsefull för att motivera reglering av verksamheten. Om stora mängder likvida medel i ekonomin blir otillgängliga på grund av att många företag som tar emot medel fallerar, kan det medföra stora samhällsekonomiska kostnader. Risken för att en uttagsanstormning skall spridas mellan företag som bedriver verksamheter av olika art och inriktning är emellertid så liten att det inte motiverar reglering. Om utvecklingen mot all förmodan skulle gå mot att likviditetstjänster separeras från betalningstjänster i en sådan utsträckning att marknaden för mottagande av medel utanför banksektorn skulle bli stor och att företag i en viss bransch, t.ex. livsmedelsbranschen, skulle kom-

ma att dominera denna marknad, får en reglering av samhällsekonomiska skäl övervägas på nytt.

Reglering av konsumentskyddsskäl

Det kan från konsumentskyddssynpunkt vara motiverat att reglera företag som tar emot medel. Vad som kan kallas en likvid och säker placeringsform har därför lyfts fram som ett konsumentskyddsintresse. Bankernas inlåning har traditionellt ansetts tillgodose detta intresse. Genom att insättningar hos banker omfattas av den statliga insättningsgarantin är konsumentskyddsintresset av ett säkert alternativ tillgodosett. Detta innebär emellertid inte att allt mottagande av medel måste garanteras eller att bankerna skall ges ensamrätt till denna typ av finansiering. Det är tillräckligt att det finns ett statligt garanterat alternativ för placering av sparande och transaktionsmedel. Alla alternativ behöver inte vara lika säkra.

Konsumentskyddsskäl har anförts till stöd för att ge bankerna ensamrätt att ta emot inlåning. Argumentet har då varit att eftersom fallissemang i företag som förvaltar inlåning kan medföra att insättarna förlorar sina pengar, vilket i sin tur kan leda till allvarliga privatekonomiska konsekvenser, bör risken för fallissemang i företag som tar emot inlåning begränsas med reglering och tillsyn. Det är självfallet lättare att ge en viss grupp institut ensamrätt till en viss form av finansiering ju mer snävt definierad denna form är. Det är frågan om det ens är praktiskt möjligt att ge banker ensamrätt att ta emot alla typer av medel som är uppsägbara med kort varsel.

Som nämnts är det tillräckligt att det erbjuds ett säkert alternativ, via särskilt reglerade institut. En följd av detta är att samtliga former av mottagande av medel däribland traditionell inlåning inte behöver behandlas på samma sätt. Allt mottagande av medel behöver inte förbehållas vissa institut. Det samhällsekonomiska intresset av att det erbjuds ett säkert alternativ medför alltså inte skäl för att förbehålla dem som tillhandahåller detta alternativ ensamrätt att ta emot medel.

Konkurrensen på inlåningsmarknaden främjas genom ett avskaffande av ensamrätten, vilket i sin tur får förmodas resultera i ett bredare produktutbud. Det kan förväntas att ett avskaffande av ensamrätten kommer att medföra att det tillhandahålls inlåningstjänster som är kopplade till selektiva betalssystem eller som inte alls har någon koppling till betalningsförmedling. Starkare konkurrens och bredare produktutbud medför att konsumenterna får ökad valfrihet och bättre service till lägre priser. Konsumenterna bör ges möjligheten att vid sidan av säkra placeringsformer även kunna välja mindre säkra placeringsalternativ.

Effekter för betalningsväsendets funktionsförmåga

Ett ytterligare skäl som brukar anföras till stöd för bankernas ensamrätt att ta emot inlåning är att bankernas inlåningskonton utgör basen för betalningsväsendet. En fråga är om betalningsväsendets funktionsförmåga kan skadas av att medel lämnar bankernas transaktionskonton till förmån för andra typer av placeringar. En utveckling innebärande en kraftig överströmning skulle kunna befaras skada betalningsväsendets funktion

genom att det inte skulle finnas tillräckligt med medel i betalningsväsendet för de transaktioner som skall utföras. Sådana farhågor är dock missriktade. Det finns nämligen inget som tyder på att det finns en optimal nivå för den totala volymen på transaktionsmedel. Intresset bör i stället riktas mot ställningen på enskilda konton. Det är emellertid, även med denna frågeställning, svårt att se hur betalningsväsendets funktion skulle kunna skadas genom en flyttning av medel. De kunder som önskar utnyttja sina transaktionskonton till betalningsförmedlingstjänster får förmodas se till att hålla tillräckligt med pengar på dessa konton för att kunna utföra de önskade transaktionerna.

Transaktionskonton medför generellt sett högre kostnader än andra konton för bankerna. I normalfallet innebär detta att de förstnämnda kontona ger lägre ränta. Därmed kan det sägas vara ineffektiv hushållning med sparmedel att ha mer pengar på transaktionskonton än vad som motiveras av transaktionernas omfattning inklusive en marginal för osäkerheten om omfattningen av framtidens transaktioner. Det är önskvärt med regler som främjar effektiv hushållning med sparmedel. Regeln som förbehåller banker rätten att ta emot inlåning kan ifrågasättas därför att den motverkar den angivna målsättningen.

Som kommer att framgå av kommande avsnitt föreslås bankerna även fortsättningsvis bli föremål för en omfattande reglering. Det skulle kunna hävdas att denna reglering kommer att försämra deras möjligheter att konkurrera på marknaden för mottagande av medel. Även om bankernas transaktionskonton på många sätt liknar annat mottagande av medel är skillnaden tillräckligt viktig för att en sådan utveckling inte behöver befaras. Kostnaderna till följd av regleringen kommer knappast att vara så stora att efterfrågan på möjligheten att sätta in medel som är kombinerade med betalningsförmedling i generella system kommer att minska drastiskt. Behovet hos allmänheten av att hålla en viss mängd medel för sina transaktioner på dessa konton kan förväntas vara så starkt att de fortsätter med det även om räntan på dessa konton blir mycket låg. Om efterfrågan på bankernas transaktionstjänster mot förmodan skulle minska betydligt kan detta tyda på att kostnaderna för att upprätthålla systemskyddet är för stora eller på att systemskyddet är felaktigt utformat. Det är också möjligt att det är ett resultat av en ökande separering av betalnings- och likviditetstjänster.

Bankernas skyldighet att ta emot inlåning avskaffas

Bankerna bör inte heller längre ha någon skyldighet att ta emot inlåning eller andra medel. Bankrörelselagen innehåller i dag en skyldighet för banker ”att ta emot inlåning på räkning från allmänheten” (2 kap. 1 §). Bestämmelsen innebär att en bank med vissa bestämda undantag inte kan neka till att ta emot inlåning. Således har en bank skyldighet att ta emot inlåning från var och en. Enda skälet för en bestämmelse av detta slag skulle vara att tillse att alla har tillgång till en säker och likvid placeringsform.

Det är att märka att den ovan angivna bestämmelsen inte innehåller rekvisiten ”nominellt bestämd” eller ”tillgängliga för insättaren med kort varsel”. Bestämmelsen, som alltså inte korresponderar med gällande bankrörelsedefinition, kan inte med oförändrad lydelse garantera att ban-

ker håller konton omfattade av insättningsgarantin tillgängliga. Även om lydelsen ändras så att den anknyter till insättningsgarantins definition av insättning, kan det ifrågasättas vilken betydelse en sådan bestämmelse har i praktiken. Visserligen är det så att en lagregel i formell mening tvingar bankerna att hålla konton av ett visst slag tillgängliga, men eftersom räntesättningen är fri kan vissa banker välja att prissätta sig ut ur marknaden för sådana konton. Eftersom bankerna får förutsättas tillhandahålla de kontoformer vilka, enligt bankernas bedömning, är förenade med villkor som gör dem lönsamma, har en tvingande lagregel utan priskontroll ingen effekt. Det finns i dag inga tecken på att bankerna skulle vilja dra sig undan från det garanterade området; tvärtom används det som ett argument i reklamen att vissa kontoformer är garanterade. Här görs därför bedömningen att en regel av detta slag inte är nödvändig. Bestämmelsen i nuvarande 2 kap. 1 § BRL bör därför slopas. Däremot bör banker, liksom andra institut som tillhandahåller konton som omfattas av insättningsgarantin, inte utan särskilda skäl kunna neka någon att öppna ett sådant konto. Denna fråga behandlas i avsnitt 5.5.3.

5.3 Reglering av kapitalförsörjningen

I detta avsnitt diskuteras huruvida det finns ett *systemskyddsbehov* när det gäller kapitalförsörjningen, dvs. ett behov av att genom reglering skydda funktionen kapitalförsörjning. Det diskuteras också huruvida det finns ett *konsumentskyddsbehov*, dvs. ett behov av att skydda enskilda aktörer genom särreglering av företag som deltar i kapitalförsörjningen.

Kapitalförsörjningssystemet är betydligt mer mångfacetterat än betalningsväsendet. Det förekommer många olika typer av aktörer, finansiella instrument och tjänster. Även om den övervägande delen av kapitalallokeringen sker med hjälp av finansiella företag, sker en del direkt på marknader. Risken för att *hela* kapitalförsörjningssystemet skall slås ut samtidigt kan därför betraktas som obefintlig. Många aktörer har dock inte tillgång till alla delar av kapitalförsörjningssystemet, utan är beroende av vissa delar av systemet. Exempelvis är många småföretag beroende av att kunna få finansiering från finansiella företag, t.ex. banker och finansbolag som tillhandahåller finansieringstjänster, dvs. bedriver *finansieringsverksamhet*. För dessa aktörer är värdepappersmarknaden inget alternativ.

De mest betydelsefulla bland finansieringstjänsterna är utan tvivel *kredittjänsterna*. Kredittjänster innebär inte bara finansiering av en kredit, utan omfattar allting som ett finansiellt företag gör i samband med en kredit; utvärdering av låntagaren, eventuell säkerhet och syftet med lånet; hantering av säkerheter; fortlöpande övervakning av låntagaren samt rådgivning till låntagaren och ibland även direkt ingripande i låntagarens verksamhet när denne har finansiella problem.

Finansieringsformen behöver inte alltid vara kreditgivning för att företaget skall kunna tillhandahålla kredittjänster. Likartade tjänster kan tillhandahållas vid t.ex. leasing och factoring. *Leasing* innebär att finansieringsföretaget hyr ut produktionsfaktorer och varor till kunden. Exempelvis kan ett företag, i stället för att låna medel till köp av en maskin som skall användas i verksamheten, hyra denna maskin av ett finansie-

ringsföretag som köper maskinen för egen räkning. Ett företag har i regel utestående fakturor, dvs. det väntar på att få betalt från kunder. Företaget kan antingen låna med kundfordringarna som säkerhet eller sälja dem till ett finansieringsföretag. Sådan finansieringsverksamhet brukar kallas *factoring*. Vid factoring behöver det finansiella företaget inte bara bedöma företagets betalningsförmåga utan även sannolikheten för att kunderna till företaget kan betala sina skulder. I Sverige är fakturabelåning den vanligaste formen av factoring, men den kombineras ofta med kreditriskhantering som innebär att factoringinstitutet övertar risken för försummad betalning.

5.3.1 Motiv till reglering från systemskyddssynpunkt

Som framgår av analysen i avsnitt 5.1 finns det risk för att flera finansiella företag fallerar samtidigt, eftersom fallissegång i ett institut kan dra med sig andra. Dessa spridningsrisker är särskilt stora i betalningssystemet, men även kreditgivningsinstitut som inte är betalningsförmedlare och därmed inte bank kan vara utsatta. I många fall kan emellertid en finansieringsrörelse vara motståndskraftig genom sin konstruktion. Omfattningen av spridningsriskerna, och därmed risken för att det finansiella systemets funktionsförmåga i stora delar allvarligt försämras, utgör grunden för om ett starkt skyddsbehov föreligger. De privata aktörerna har inte anledning att beakta vad som händer andra institut (inklusive deras kunder och finansiärer) om deras eget institut skulle gå omkull.

Att spridningseffekterna inte är lika stora och förloppet inte är lika snabbt i finansieringssektorn som i betalningssystemet innebär att skyddsbehovet principiellt är mindre i det förstnämnda fallet. Ett antal faktorer påverkar *skyddsvärdet* och *skyddsbehovet*, dvs. behovet av reglering, i en finansieringsrörelse.

Skyddsvärdet i enskilda finansieringsverksamheter

Skyddsvärdet i ett enskilt instituts verksamhet beror t.ex. på behovet för institutets kunder att skaffa annan finansiering, om institutet upphör med verksamheten och hur lätt de har att vid behov finna annan finansiering. Hur lätt kunderna har att finna annan finansiering, om det institut som de har anlitat upphör med verksamheten, beror bl.a. på hur många kunderna är, dvs. hur omfattande institutets verksamhet var. Genom kapitaltäckningskraven begränsas den totala mängden utlåning av mängden eget kapital i den finansiella sektorn. Eftersom det tar tid för nya institut att etablera sig och för etablerade institut att öka mängden eget kapital, kan det vara svårt för många att samtidigt erhålla annan finansiering på kort sikt. Ju mindre finansieringsverksamhet ett institut har, desto mindre risk är det för att dess kunder inte skall få ny finansiering på grund av allmän kapitalbrist i den finansiella sektorn, om institutet skulle upphöra med verksamheten. Effekterna på samhällsekonomin av eventuella problem att snabbt få ny finansiering blir också mindre när verksamheten är mer begränsad.

Skyddsvärdet i en finansieringsverksamhet beror också på hur akuta finansieringsproblem kunderna skulle få om institutet upphör med verk-

samheten, t.ex. vid en konkurs. Om kunden har ett fast lån som löper på flera år, vilket gäller många hypotekslån, så dröjer det innan kunden behöver ordna ny finansiering, eftersom finansieringsföretagets konkurs normalt sett inte utgör grund för att säga upp redan lämnad kredit till betalning. Det ger kunden tid att etablera kontakt och bli analyserad av ett nytt finansieringsinstitut. Det ökar också sannolikheten för att andra institut har expanderat verksamheten och nya institut har etablerats när det är dags att förnya kontraktet. Därmed innebär en flerårig finansiering mindre risk för att kunden inte skall få ny finansiering på grund av kapitalbrist i den finansiella sektorn. En verksamhet där kontrakten i huvudsak har kort löptid kan således sägas vara mer skyddsvärd än en verksamhet där kontrakten är fleråriga. Om det råder brist på eget kapital i den finansiella sektorn, kan övriga finansieringsinstitut ha svårt att köpa upp tillgångarna i ett institut som skall avvecklas. Detta är speciellt aktuellt om det är fråga om att avveckla ett stort institut.

Skyddsvärdet i finansieringsverksamheten beror även på typen av kunder och vad dessa kunder typiskt använder finansieringen till, dvs. ändamålet med finansieringen. Exempelvis har ett stort företag, vars finansiella tillstånd analyseras av börsanalytiker och ratingföretag och därigenom blir allmänt känt, lättare att finna alternativ finansiering än ett småföretag, vars finansiella tillstånd endast är känt av företagets kreditgivare. Således är en finansieringsverksamhet som riktar sig till småföretag i regel mer skyddsvärd än en som riktar sig till stora företag. Det är också lättare att finna alternativ finansiering till en investering i t.ex. en maskin med bra andrahandsvärde (under förutsättning att kreditgivaren kan tillgodogöra sig maskinen som säkerhet) än en ny rörelsekredit. Således kan den typ av finansieringsverksamhet som består i att förse företag med rörelsekrediter anses mer skyddsvärd än en verksamhet som är inriktad på långsiktig finansiering.

Ovanstående exempel visar att det är svårt att avgränsa skyddsvärdet i finansieringsverksamhet, eftersom detta i högre grad beror på kundens egenskaper och vad finansieringen skall användas till än på finansieringsverksamhetens art. Exempelvis kan leasingverksamhet rikta sig till samma kategori av kunder som kreditgivningsverksamhet och vara lika skyddsvärd.

Faktorer som påverkar skyddsbehovet

Skyddsbehovet, dvs. behovet av reglering, ökar med störningskänsligheten i de skyddsvärda verksamheterna. Störningskänsligheten i ett institut beror bl.a. på hur rörelsen finansieras. Om finansierarna blir tveksamma till ett instituts finansiella förmåga, blir de ovilliga att finansiera det. Kort finansiering, dvs. finansiering med kort löp- eller uppsägningstid som inlåning från allmänheten eller interbanklån, gör institutet mer känsligt för störningar som påverkar finansierarnas förtroende för institutet. Finansieringen kan snabbt dras tillbaka och institutet hamna i en likviditetskris.

Som framgått ovan föreslås emellertid att företag som ger krediter (kreditmarknadsföretag) skall tillåtas ta emot inlåning eller andra medel som är återbetalningspliktiga med kort varsel. Det bör dock inte vara tillåtet att finansiera kreditgivning eller annan finansieringsverksamhet

med återbetalningspliktiga medel från allmänheten utan tillstånd och tillsyn. För det första är risken för att en uttagsanstörning mot ett finansieringsföretag sprids till andra finansieringsföretag och till bankerna stor. För det andra träffas dessa företag av EG:s definition av kreditinstitut och måste därmed stå under den reglering och tillsyn som följer av EG-reglerna för kreditinstitut.

Med längre löptid utan förtida uppsägningsmöjligheter av finansieringen, som t.ex. vid långa obligationslån, riskerar inte institutet att finansieringen snabbt dras tillbaka. Institut som finansierar rörelsen huvudsakligen med aktiekapital och förlagslån är allmänt motståndskraftiga mot störningar, eftersom denna finansiering inte kan dras tillbaka.

Även sammansättningen av institutets tjänster kan påverka störningskänsligheten. Den är större om finansieringstjänster kombineras med betalningstjänster. I betalningsväsendet uppstår finansiella kopplingar mellan betalningsförmedlarna som innebär att betalningssvårigheter i ett institut kan spridas till andra betalningsförmedlande institut. Institut som väljer denna kombination av tjänster (inkl. mottagande av medel) måste enligt vad som föreslås här ha tillstånd för att bedriva bankrörelse. Skyddsbehovet minskar emellertid om ett instituts tillgångar har samma egenskaper som dess finansiering, dvs. om tillgångar och skulder är matchade beträffande löp- och uppsägningstid. Om de är fullständigt matchade kan institutet inte hamna i en likviditetskris till följd av att dess finansörer drar tillbaka finansieringen. Ett exempel på detta är ett företag som köper in en portfölj av tillgångar med en viss löptid och finansierar köpet genom att ge ut obligationer med samma löptid som tillgångarna (t.ex. ett specialföretag för värdepapperisering).

5.3.2 Avvägningar vid reglering

Promemorians bedömning: Ett generellt svagare behov av att reglera kreditförsörjningen från systemskyddssynpunkt i kombination med svårigheter att avgränsa de mest skyddsvärda finansieringsformerna medför att regleringens omfattning bör utgå från EG-definitionen av kreditinstitut, dvs. kreditgivning i kombination med mottagande av medel från allmänheten.

Kommitténs bedömning: Avgränsningsproblemen gör att regleringen av kreditgivande institut, trots kreditförsörjningens svagare skyddsmotiv, föreslås vara relativt heltäckande, såvida verksamheten överskrider en viss volym. Därutöver föreslås vissa undantag.

Remissinstanserna: *Riksbanken* delar kommitténs bedömning att skyddsbehovet är betydligt svagare för de företag som regleras av kapitalförsörjningsmotiv än för banker. Riksbanken anser att de svaga motiven för reglering bör medföra att regleringen inte görs mer omfattande än nödvändigt. Enligt Riksbanken bör i större utsträckning kostnaderna för reglering beaktas vid avgränsning mellan reglerad och oreglerad marknad. Problem kan i första hand tänkas uppstå för sådana krediter där privat information verkligen har stor betydelse, dvs. krediter till små och medelstora företag. Det är främst den omständigheten att inlåning blir möjlig för kreditmarknadsföretag som medför att mer störningskänsliga

kreditmarknadsföretag kan komma att uppstå. Avslutningsvis konstaterar Riksbanken att andra aspekter än de rent ekonomiska gör sig gällande, nämligen dels att avgränsningsproblemen är svåra, dels att EG-direktiven förhindrar en så begränsad reglering som skulle kunna övervägas utifrån rent ekonomiska motiv. Mot bakgrund av detta anser Riksbanken att en mindre långtgående reglering av finansieringsverksamhet generellt bör prövas, med beaktande av de restriktioner som följer av avgränsningsproblem och EG-direktiven på området. *Finansinspektionen* instämmer i kommitténs slutsats att kapitalförsörjningen främst bör skyddas när den har betydelse för systemstabiliteten men anser att skyddet av systemstabiliteten kan uppnås på ett annat sätt än den av kommittén föreslagna. Enligt inspektionen är det först när en kreditgivare finansierar sig från allmänheten som rörelsen blir systempåverkande i sådan utsträckning att den är skyddsvärd och i behov av reglering. *Svenska Bankföreningen*, till vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* anslutit sig, anser på principiella grunder att den svenska definitionen av kreditmarknadsföretag på sikt bör anpassas till EG:s definition av kreditinstitut, men tillstyrker förslaget eftersom det inte analyserats vilka effekter detta skulle få för den svenska finansieringsmarknaden. *Finansbolagens Förening* förespråkar en vidare analys både av behovet av att en svensk reglering av kreditinstitut görs mer omfattande än vad EG-rätten kräver och av effekterna av en sådan vidare reglering på samhällsekonomin och sysselsättningen. Föreningen ifrågasätter reglering i de fall EG-rätten inte kräver det. *Konkurrensverket* finner det positivt att kommittén föreslår att små finansieringsrörelser inte regleras men att en högre gräns än 250 miljoner kronor i tillgångar skulle kunna väljas. *Konsumentverket (KO)* anser att all kreditgivning riktad mot konsumenter även i fortsättningen skall stå under tillsyn.

Skälen för promemorians bedömning: Den tidigare diskussionen visar att regleringsmotiven från systemskyddssynpunkt är svagare och otydligare för kreditförsörjningen än för betalningssystemet. Skyddsvärdet i de enskilda krediterna ser mycket olika ut beroende på en mängd faktorer. Utöver svårigheterna att närmare avgränsa den mest skyddsvärda verksamheten tillkommer att bedöma skyddsbehovet, dvs. behovet av särskild reglering på grund av riskerna för spridning av enskilda instituts problem till så stora delar av kreditmarknaden att allvarliga samhällsekonomiska kreditförsörjningsproblem riskerar att uppstå.

Kommitténs slutsats är att den enskilda kreditgivningen inklusive eventuella spridningsproblem mellan olika institut har ett sådant skyddsbehov att det bör föranleda en så gott som heltäckande reglering. Problemen med att definiera de olika slag av krediter, som trots allt kan bedömas ha ett otillräckligt skyddsvärde för att motivera reglering, leder enligt kommittén själv till en mer omfattande reglering än vad som i alla delar kan synas önskvärt. Kommittén föreslår sålunda att i princip all kreditgivning skall regleras. Vissa undantag bör dock göras om det är förenligt med EG-rätten, bl.a. för mycket små verksamheter (tillgångar under 250 miljoner kronor).

EG:s definition

Det finns, som flera remissinstanser framhållit, skäl att i ett kreditförsörjningsperspektiv sträva efter en begränsning av regleringens omfattning. Kreditförsörjningen utgör förvisso en central del av samhällsekonomin. Staten kan sägas ha ett starkt intresse av en väl utvecklad kreditfunktion. Detta kommer till uttryck bl.a. i ett ansvar för en grundläggande legal infrastruktur, som reglerar rättigheter och skyldigheter mellan långivare och låntagare (civil- och näringsrättsligt), men också i ett ansvar för stabiliteten i den grupp kreditinstitut som utgör ryggraden på kreditmarknaden (de som finansierar sig från allmänheten). Grunden för den skyddsreglering och tillsyn som syftar till att upprätthålla denna stabilitet utgörs därvid av EG:s krav på reglering av kreditinstitut (kreditinstitutsdirektivet). Den EG-rättsliga definitionen av kreditinstitut är företag som lånar upp medel från allmänheten och beviljar krediter för egen räkning. Oaktat att utgångspunkten för EG:s reglering i första hand är skyddet för allmänhetens medel och betalningssystemet och inte särskilt kreditförsörjningen, täcker definitionen huvuddelen av de kreditgivande instituten och kreditvolymerna. Regleringen kan således även sägas utgöra ett betydande skydd för ett stabilt kreditförsörjningssystem.

Skäl för snävare avgränsning

Från kreditförsörjningssynpunkt är därmed frågan om även finansieringsföretag, som inte finansierar sig från allmänheten, bör regleras eller inte. Principiellt kan det synas svårt att hävda att skyddsvärdet i en kreditfunktion är beroende av finansieringskällan. Arten och omfattningen av den enskilde låntagarens problem vid avbrott i krediten kan vara desamma vare sig kreditgivaren finansierar sig från allmänheten eller inte. Utifrån ett sådant synsätt borde således omfattningen av en reglering, som enbart motiveras av kreditförsörjningsskäl, i första hand bestämmas med avseende på det skyddsbehov som anses föreligga för olika slag av krediter. Vissa slag av krediter med ett otillräckligt skyddsvärde borde då inte ut sättas för reglering vare sig finansieringen sker från allmänheten eller inte.

En sådan principiell renodling av regleringens omfattning är emellertid inte möjlig, eftersom verksamheten svårligen kan skiljas från företaget i samband med en reglering. Det är företagen som regleras och enligt kreditinstitutsdirektivet måste alla institut som ger kredit och finansierar sig från allmänheten omfattas av reglering. I direktivet är det visserligen skyddet för allmänhetens medel som står i fokus men kreditgivning utgör det andra benet som kvalificerar verksamheten för reglering.

Resonemanget ovan har emellertid också visat på svårigheterna att inom funktionen kreditgivning avgränsa den som har ett tillräckligt stort skyddsbehov för att en reglering skall vara motiverad. Varje avgränsning med utgångspunkt i de potentiella samhällsekonomiska skadorna vid avbrott i kreditgivningen kan förutses innebära betydande problem vid tillämpning av lagen.

Slutsatsen blir att skiljelinjen mellan vilka finansieringsföretag som skall regleras och vilka som kan lämnas utanför bör bestämmas utifrån tydligare och mer vedertagna kriterier. Ett givet sådant kriterium är den

definition av kreditinstitut som EG tillämpar. Sålunda skulle en mer begränsad regleringslinje vara att lämna de kreditgivande institut som ligger utanför kreditinstitutsdirektivet oreglerade, dvs. de som inte finansierar sig från allmänheten. En annan regleringslinje skulle, med hänsyn till ovanstående gränsdragningsproblem, tillämpa en mer maximal princip och i stort sett reglera alla finansieringsföretag och därmed all kreditgivning (eventuellt med vissa undantag).

Vid den avvägningen finns det skäl att inta en mer selektiv hållning. Ett grundläggande skäl är att, som ovan framhållits, skyddsbehovet för kreditförsörjningen bedöms som principiellt sett svagare och av en annan karaktär än för betalningssystemet. Marknaden för krediter är som framhållits mångfacetterad. Eventuella spridningseffekter och ekonomiska konsekvenser får bedömas vara väsentligt mindre genomgripande än motsvarande för de centrala betalningssystemen. Riskerna för omfattande avbrott i kreditgivningen bedöms sålunda vara relativt begränsade. I praktiken kan nog hävdas att först när större institut med betydelse för betalningssystemet eller med upplåning från allmänheten hamnar i en kris, torde mer omfattande samhällsekonomiska problem även inom kreditförsörjningen kunna aktualiseras. Här kan erinras om inledningsfasen i den svenska bankkrisen då många finansbolag drabbades av stora problem med konkurser och avvecklingar som följd. Myndigheterna bedömde inte att det av kreditförsörjningsskäl fanns anledning att ingripa med särskilda åtgärder för att hålla dessa bolag vid liv. Först i ett senare skede, när framför allt bankerna och andra större kreditmarknadsbolag fick problem, ingrep myndigheterna med motiven att skydda betalningssystemet men också kreditförsörjningen.

Att en dominerande del av samhällets kreditgivning sker via institut som omfattas av kreditinstitutsdirektivet och således måste lyda under reglering är således i sig anledning att inte utvidga regleringen av enbart kreditförsörjningsskäl. Ytterligare skäl är att varje reglering innebär kostnader. Finansiella företag skall i möjligaste mån regleras som andra företag. Det är vidare angeläget att det reglerade området avgränsas så att det träffar de mest väsentliga verksamheterna. Denna väsentlighetsprincip är särskilt viktig för en effektiv tillsynsverksamhet vars tyngdpunkt måste ligga i att kontrollera och upprätthålla systemstabilitet i meningen stabilitet i de tillgivande instituten.

En mer återhållsam regleringslinje innebär att kreditmarknaden i större utsträckning än tidigare kommer att omfattas av även oreglerade företag. Låntagarna medges sålunda en ökad valfrihet att vända sig till såväl reglerade som oreglerade finansieringsföretag. Huruvida krediter beviljas eller inte bestäms alltid av de enskilda långivarna, vare sig dessa lyder under reglering eller inte. Staten kan aldrig påta sig ett ansvar för detta. Däremot kan staten bidra till bredd och mångfald på kreditmarknaden genom att skapa förutsättningar för olika slag av företag att delta, såväl reglerade som oreglerade. Den pågående utvecklingen mot ökad internationalisering, harmonisering av olika regelverk samt förväntad ökning av gränsöverskridande verksamhet bidrar i grunden till att öka mångfalden på marknaden och låntagarnas valfrihet.

I det perspektivet framstår inte en näst intill heltäckande inhemsk reglering med syftet att ytterligare stärka stabiliteten i kreditförsörjningen som vare sig tillräckligt angelägen eller önskvärd. Reglering är inget

självändamål utan måste utgå från de centrala skyddsbehoven. Det är emellertid viktigt att en mer selektiv regleringsinriktning med avseende på kreditförsörjningen inte innebär ökade risker för instabilitet i de skyddsvärda instituten och framför allt de som deltar i de generella betalningssystemen.

Marknadsaspekter

Såväl *Svenska Bankföreningen* som *Finansbolagens Förening* ifrågasätter principiellt behovet av och grunderna för en svensk reglering som går längre än den som föreskrivs av EG-direktiven på området. En bedömning av marknadsaspekterna efterfrågas vid en eventuell svensk anpassning. Vad beträffar strukturen och konkurrensläget på marknaden kan det först tyckas att oreglerade företag får fördelar som inte är förenliga med konkurrensneutralitet. Reglering bör dock principiellt inte motiveras av sådana skäl. Företag bör kunna välja verksamhetsinriktning och finansieringsform och därvid också välja att stå under tillsyn och leva upp till olika regelkrav eller inte. Beroende på situation kan företagen själva anse det mer eller mindre fördelaktigt.

Vilka eventuella effekter på marknads utveckling i olika avseenden som på sikt kan följa i spåren av en mindre långtgående inhemsk reglering är alltid svårt att förutse. Avgörande för var gränserna mellan reglering och icke-reglering bör gå är återigen behovet av ett fullgott systemskydd. Utifrån nuvarande struktur på den svenska kreditmarknaden utgör finansbolagens utlåning och finansiella leasing omkring 5 procent av den totala utlåningen. Av finansbolagsutlåningen utgör sådan som inte är finansierad från allmänheten och inte heller härrör från bolag inom bankkoncerner omkring 10 procent. Räknat i antal bolag torde ungefär hälften finansiera sig på annat sätt än från allmänheten, dvs. åtskilliga mindre bolag. Av dessa har i runda tal hälften en balansomslutning väl under 250 miljoner kronor, den gräns under vilken bolagen även enligt kommitténs förslag inte borde regleras.

Det är således en totalt sett mycket begränsad del av den nuvarande kreditmarknaden som inte skulle falla under reglering och tillsyn av Finansinspektionen. Den gränsdragning som här föreslås mellan reglerade och oreglerade företag kan sedan ge upphov till olika anpassningar på marknaden. Omfattningen och inriktningen av sådana förändringar är alltid svåra att förutse. Som ovan framhållits leder emellertid vikten av stabilitet i tongivande institut och att kringgående av EG-lagstiftningen förhindras till att kreditgivande företag inom finansiella företagsgrupper i tillämpliga delar också omfattas av reglering och tillsyn. Det är mot denna bakgrund svårt att förutse några mer substantiella förändringar av förutsättningarna för kreditgivning på den svenska marknaden. Andra förändringar, pågående och framtida, av olika strukturell karaktär torde ha betydligt större inverkan på den svenska kreditmarknads utveckling. Från strikt kreditförsörjningssynpunkt kan det dock vara av intresse att följa utvecklingen av kreditvolymerna. En långsiktig om än osannolik utveckling mot att en betydande del av kreditgivningen skulle komma att förmedlas av oreglerade företag kan givetvis i framtiden komma att ändra förutsättningarna för bedömningen av systemriskerna i kreditförsörjningen på den svenska marknaden.

5.3.3 Motiv till reglering från konsumentskyddssynpunkt

Ett centralt konsumentskyddsintresse på det finansiella området måste anses vara intresset av att instituten skall kunna *fullfölja gjorda åtaganden*. I de fall ett instituts finansieringstjänster är baserade på särskild information om kunden, som institutet har skaffat som underlag för sin finansiering, är institutets soliditet och stabilitet väsentlig för kunden. Det är i första hand för mindre och medelstora företag som relationen till finansieringsföretaget i regel är av långsiktig karaktär och bygger på särskild information. Om institutet skulle läggas ned bryts relationen och institutets information om företaget riskerar att försvinna. Företaget kan då få svårt att snabbt få fram nya krediter och kan tvingas inskränka eller, i värsta fall, lägga ned sin verksamhet. Vid eventuella avbrott i verksamheten utgör emellertid också institutens kontraktssenliga skyldigheter ett väsentligt konsumentskydd. Även marknadens möjligheter i stort att fullfölja åtaganden i de fall enskilda institut tvingas avbryta verksamheten utgör en del av konsumentskyddet.

Även ett instituts finansiärer är angelägna om att kunna bedöma institutets stabilitet. Det gäller uppenbart för en insättare som sätter in pengar på ett konto i ett institut och vill vara säker på att få tillbaka dem och kunna disponera medlen i enlighet med de villkor som gäller för kontot i fråga.

Således har såväl institutets lånekunder som dess finansiärer intresse av att kunna bedöma motpartens stabilitet. Samtidigt kan det vara svårt för utomstående att bedöma finansiella företags tillförlitlighet. Det gäller i särskilt hög grad hushåll och mindre företag. Det kan således sägas vara ett konsumentskyddsintresse att institut, som tillhandahåller finansiella tjänster av stor betydelse för hushåll och företag, är stabila. En reglering som syftar till solida institut tillgodoser således både systemskyddsintresset och detta konsumentskyddsintresse. Att all finansieringsrörelse av denna anledning måste omfattas av skyddsreglering kan emellertid ifrågasättas. För den rörelse som mottar medel enbart från banker och andra kreditinstitut, således inte från allmänheten, finns inte samma skyddsbehov för konsumenterna. Är inte heller kreditförsörjningen i dessa fall någon skyddsfråga bör dessa institut i princip inte regleras.

Sett ur ett låntagarperspektiv innebär obestånd hos eller nedläggning av företag som ger krediter till konsumenter som regel inte att låntagaren omedelbart frändras krediten. Lånestockar torde generellt kunna tas omhand av andra företag på kreditmarknaden. Ett möjligt behov av låneskydd kan därför inte sägas motivera en näringsrättslig reglering. Generellt sett kan också sägas att det bör kunna överlåtas till den enskilde låntagaren att avgöra om han eller hon vill anlita reglerade eller oreglerade institut. Ur detta perspektiv kan det finnas behov för kunden att känna till om dess motpart är ett reglerat institut eller inte.

Granskning och utvärdering av instituten måste delvis kunna överlåtas till marknaden. Det bör finnas ett ömsesidigt intresse av att skapa förtroende hos såväl kunder som finansiärer. Exempelvis kreditmarknadsföretag som ägs av en industrigrupp (ABB Credit Finans, Volvofinans, Telia Finans m.fl.) är som regel åtminstone till viss del internfinansierade. Gruppen har här ett starkt egenintresse av att finansieringen fungerar väl.

Naturligtvis är det ändå viktigt att det blir tydligt för kunden om dess motpart är ett reglerat eller ett oreglerat företag.

Resonemanget hittills gäller institutets förmåga att fullfölja gjorda åtaganden. Konsumentskyddsintresset innefattar även vad som kan betecknas *skälighet* i behandlingen av kunder. När det gäller detta konsumentskyddsintresse, som är viktigt, bör det i första hand tillgodoses genom annan lagstiftning än den näringsrättsliga. Mycket lite talar för att det relativt heltäckande tillståndskrav, som i dag gäller för kreditgivande institut, på något avgörande sätt skulle bidra till denna skälighet vid sidan av den civil- och marknadsrättsliga regleringen. Motiven bakom den näringsrättsliga lagstiftningen bör renodlas till att avse ett gott systemskydd. Syftet är att möjliggöra en koncentration av tillsynen till de institut som är väsentliga för systemstabiliteten och därigenom förbättra systemskyddet. Civilrättslig och marknadsrättslig reglering på finansieringsområdet finns bl.a. i konsumentkreditlagen (1992:830), marknadsföringslagen (1995:450), olika lagar om avtalsvillkor och kreditupplysningslagen.

Konsumentkreditlagen reglerar all kreditgivning till enskild medborgare i egenskap av privatperson. Lagen innehåller, förutom bestämmelser om god kreditgivningssed, bestämmelser om marknadsföring och information, kreditavtalets utformning, ränta och avgifter, kontantinsatser, betalning av skuld i förtid samt bestämmelser om upphörande i förtid av ett kreditavtal.

Kreditgivning till företag omfattas inte av konsumentkreditlagen. För dessa kunder finns bl.a. lagen (1978:599) om avbetalningsköp mellan näringsidkare, som innehåller vissa tvingande skyddsregler på området.

I lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden finns såväl marknadsrättsliga bestämmelser om oskäliga avtalsvillkor som civilrättsliga bestämmelser om jämkning av avtalsvillkor etc. Lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare innebär att en sammanslutning av näringsidkare eller en enskild näringsidkare ges rätt att få avtalsvilkors skälighet prövade av Marknadsdomstolen.

Marknadsföringslagen är tillämplig då en näringsidkare marknadsför eller efterfrågar produkter i sin näringsverksamhet. Lagens syfte är att främja konsumenternas och näringslivets intressen i samband med marknadsföring av produkter och att motverka marknadsföring som är otillbörlig mot konsumenterna och näringsidkarna. Lagen är tillämplig inom alla branscher oavsett om det gäller t.ex. bilförsäljning eller kreditgivning eller andra finansiella tjänster.

Huvudsyftet med kreditupplysningslagen (1973:1173) är att förhindra att kreditupplysning leder till otillbörligt intrång i den personliga integriteten genom innehållet i de upplysningar som förmedlas eller genom att oriktiga eller missvisande uppgifter lagras eller lämnas ut.

Således finns ett relativt omfattande regelverk som syftar till att stärka konsumenternas ställning bl.a. på det finansiella området.

Synsättet att motiven bakom den näringsrättsliga regleringen av de finansiella företagen bör renodlas till att avse ett gott systemskydd skiljer sig något mot det som rått tidigare. I förarbetena till 1988 års finansbolslag framhöll föredragande statsrådet att konsumentskyddsintressena bör ha en framskjuten plats vid all verksamhet på kreditmarknaden. Med anledning härav ansågs auktorisation och tillsyn vara ett betydelsefullt

och nödvändigt inslag för alla företag som bedrev finansieringsverksamhet riktad mot konsumenter.

Det står klart att konsumentskyddsintressena genomgående är viktiga på de finansiella marknaderna, men lika klart torde det vara att dessa inte fullt ut kan tillgodoses genom auktorisation och tillsyn av Finansinspektionen. Erfarenheterna visar t.ex. att problem med aggressiv marknadsföring och överskuldssättning är mer eller mindre frekventa och återkommande beroende på bl.a. det allmänekonomiska läget och hushållens vilighet att ta lån. Finansinspektionen har små möjligheter att förhindra dylikt. I stället bör förekommande brister i nuvarande konsumentskydd omhändertas i den civil- och marknadsrättsliga regleringen. I linje härmed föreslås i avsnitt 5.4.5.3 vissa ändringar i konsumentkreditlagen i syfte att förstärka konsumentskyddet.

För stora konsumentgrupper berör emellertid konsumentintresset också möjligheterna till olika val och även till i förekommande fall lägre räntor. En viss öppning för en friare lånemarknad bör främja detta intresse.

Slutligen kan sägas att vissa institut kan anse det fördelaktigt att stå under statlig tillsyn eftersom det kan skapa större förtroende hos kunder och finansiärer. Dessutom kan institut vilja bli godkända som kreditinstitut för att erhålla ett s.k. europapass, dvs. en möjlighet att bedriva finansiell verksamhet i andra EU-länder. Dessa skäl kan emellertid inte anses tillräckliga för att lagstiftningen skall omfatta samtliga institut, även sådana som inte bedöms som skyddsvärda från systemskyddssynpunkt. Det är som ovan framhållits angeläget att begränsa antalet tillsynsobjekt i syfte att inrikta tillsynsresurserna mot de institut som är av betydelse för systemstabiliteten.

5.4 Tillståndspliktig finansieringsverksamhet

5.4.1 Gällande rätt

Enligt lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet får finansieringsverksamhet som huvudregel drivas bara efter tillstånd av Finansinspektionen. Med finansieringsverksamhet avses näringsverksamhet som har till ändamål att lämna kredit, ställa garanti för kredit, förmedla kredit till konsumenter eller medverka till finansiering genom att förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande (1 kap. 1 och 2 §§). Från kravet på tillstånd görs vissa undantag (1 kap. 3 §). Bland undantagen kan nämnas följande.

– Finansieringsverksamhet som drivs av *statlig* eller *kommunal* myndighet.

– Finansieringsverksamhet som avser finansiering endast i samband med *avsättning av tjänster som erbjuds eller varor* som framställs eller säljs av företaget. Detsamma gäller om varorna eller tjänsterna framställs eller säljs av annat företag i samma koncern eller med annat nära samband och medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten.

– Finansieringsverksamhet som tillgodoser finansieringsbehov endast inom en *grupp näringsidkare med ekonomisk intressegemenskap* och medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten.

- Finansieringsverksamhet som utgör *pantbanksverksamhet* enligt pantbankslagen (1995:1000).
 - Finansieringsverksamhet som *redan står under tillsyn av Finansinspektionen* enligt annan lag.
 - Finansieringsverksamhet som drivs av ett aktiebolag om bolaget med stöd av 1 § lagen (1994:77) om beslutanderätt för *regionala utvecklingsbolag* har fått rätt att pröva frågor om stöd till näringsidkare eller bolaget är moderbolag till ett sådant bolag under vissa förutsättningar av vilken den ena är att medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten.
 - Viss finansieringsverksamhet som drivs av s.k. *riskkapitalbolag*. Som förutsättning gäller att företaget har ägarkapital eller fordringar med efterställd rätt till betalning till ett belopp som i varje låntagande företag (intresseföretag) är större än företagets övriga utlåning till intresseföretaget, att det lånar ut medel till företag vars aktier eller andelar inte är noterade på börs eller liknande och att företaget inte anskaffar medel för verksamheten från allmänheten.
 - Finansieringsverksamhet som drivs av en *stiftelse* vars kapital till övervägande del tillskjutits av staten eller av flera kommuner eller av ett *aktiebolag* som är helägt av staten eller en eller flera kommuner direkt genom andra företag om verksamhetens syfte är att finansiellt *stödja tekniskt eller annat utvecklingsarbete* och medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten.
 - Finansieringsverksamhet som drivs av ett aktiebolag eller av en ekonomisk förening om verksamheten består i att vid enstaka tillfällen förvärva fordringar och medel för verksamheten inte löpande anskaffas från allmänheten (*värdepapperisering*).
- Utöver vad som nu sagts gäller särskilda regler för vissa utländska kreditinstitut och finansiella institut. Dessa behandlas dock inte närmare i detta sammanhang.

5.4.2 Finansiella tjänster

Promemorians förslag: Regleringen av finansieringsrörelse skall omfatta följande slag av verksamheter: kreditgivning, ställande av garanti för kredit, förvärv av fordringar i finansieringssyfte och upplåtande av lös egendom till nyttjande i finansieringssyfte.

Till skillnad från i dag skall regleringen inte omfatta förmedling av krediter till konsumenter.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med promemorians.

Remissinstanserna: *Riksbanken* anser att det bör övervägas att lämna factoring och leasing utanför det reglerade området. *Konkurrensverket* finner det anmärkningsvärt att kommittén frångår sin uttryckligen angivna principiella utgångspunkt, att finansiell verksamhet inte skall särregleras om det inte finns starka skäl för det och menar att det är angeläget att definitionen utformas med betydligt större precision än den av kommittén föreslagna. Som exempel på verksamhet som kommer att omfattas utan att skyddsvärde eller skyddsbehov kan anses föreligga nämns förvärv av fakturafordringar vid factoring. De övriga remissinstanserna har inte haft några invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag

EG-rätten

Som framgår av föregående avsnitt bör regleringen av kreditförsörjningen utgå från den EG-rättsliga definitionen av kreditinstitut. Regleringen bör således träffa företag vars verksamhet består i att från allmänheten ta emot insättningar eller andra återbetalbara medel och att bevilja krediter för egen räkning. I detta avsnitt behandlas det senare ledet, dvs. vilka finansieringsformer som bör omfattas av regleringen.

Utöver vad som rent språkligt faller under uttrycket ”lämna krediter för egen räkning” bör den svenska regleringen vara funktionell och omfatta sådana aktiviteter som är att jämställa med kreditgivning. Därmed ges ett effektivt skydd för kreditförsörjningen samtidigt som alla företag kommer att verka under samma förutsättningar när deras verksamheter är jämförbara och detta oavsett hur aktiviteterna rubriceras. Med detta synsätt kommer den svenska regleringen att bli åtminstone lika långtgående som EG-rätten föreskriver. I detta sammanhang kan konstateras att bilaga 1 till kreditinstitutsdirektivet (2000/12/EG) räknar upp vissa verksamheter som medlemsstaterna emellan är föremål för ömsesidigt erkännande. Det betyder att Sverige har åtagit sig att utan någon särskild prövning – visserligen efter en anmälningsförfarande – erkänna tillstånd beviljade i en annan medlemsstat och gå med på att de i bilagan angivna verksamheterna tillhandahålls här av kreditinstitut eller vissa finansiella institut. De verksamheter som räknas upp är bl.a.:

1. Mottagande av insättningar och andra återbetalningspliktiga medel.
2. Utlåning,
omfattande bland annat
 - konsumentkrediter,
 - hypotekskrediter,
 - factoring, med eller utan regress, och
 - finansiering av handelskrediter (inklusive forfaiting).
3. Finansiell leasing.
4. Utställande och administration av betalningsmedel (t.ex. kreditkort, resecheckar och bankväxlar).
5. Garantiförbindelser och ställande av säkerhet.

I det följande görs det för var och en av de verksamhetsformer som i dag ingår i definitionen av finansieringsverksamhet en bedömning av om de även fortsättningsvis bör vara föremål för reglering (i kombination med upplåning från allmänheten). Det har emellertid inte bedömts nödvändigt att låta regleringen omfatta fler verksamhetsformer än gällande rätt.

Kreditgivning

Som har nämnts i det föregående ingår begreppet kredit i den EG-rättsliga definitionen av kreditinstitut. Kreditgivning utgör därför en av de verksamheter som bör regleras.

Begreppet kredit är mycket brett och täcker en rad olika finansieringsformer. Den indelning av kreditgivning som normalt görs är efter typ av

säkerhet, ändamål med krediten och liknande. Exempel är bostadslån, kontokortskrediter, reverslån, belåning av avbetalningskontrakt, osv.

Vad som skall anses utgöra en kredit är dock inte självklart i alla delar. Köp av obligationer utgör inte kreditgivning om obligationerna är avsedda för handel på värdepappersmarknaden och obligationerna därmed kan betraktas som finansiella instrument. Det som formellt betecknas som köp av obligationer kan dock under vissa omständigheter i realiteten vara att betrakta som kreditgivning. Var gränsen går måste i praktiken bestämmas vid rättstillämpningen. Det skall emellertid inte vara möjligt att kringgå regleringen genom att ge krediter i form av obligationslån. Ett exempel på verksamhet som kan betraktas som kreditgivning är om ett företag enligt en på förhand gjord överenskommelse förvärvar obligationer som uppenbart inte är avsedda för omsättning på marknaden.

Av det som nu sagts framgår att kreditgivning tillhör de verksamheter som även fortsättningsvis bör regleras.

Ställande av garanti för kredit

Det finns institut som garanterar att ett visst företag fullgör sina åtaganden mot ett annat företag. Om garantin gäller fullgörandet av ett kreditåtagande brukar det kallas kreditgaranti. Kreditgarantier kan funktionellt sägas innebära en uppdelning av en kredittjänst i en finansieringsdel, som kreditgivaren åtar sig, och en del som gäller utvärdering av låntagarens betalningsförmåga som garantigivaren måste göra för att kunna bedöma risken med garantin. Hur långt renodlingen av de två funktionerna drivs i olika fall varierar. En bank eller ett kreditmarknadsföretag får enligt gällande lagstiftning inte förlita sig på en garanti, dvs. en säkerhet, utan måste göra en egen kreditprovning. Garantigivaren tar på sig både kreditrisk, risken för att låntagaren fallerar, och likviditetsrisk, risken för att kreditgivaren får ont om likviditet till följd av uteblivna betalningar. Hur stor del av likviditetsrisken som garantigivaren tar över beror på hur garantin är utformad.

En kreditgaranti kan vara en nödvändig förutsättning för att en kredit skall beviljas. De risker som garantigivaren löper är i princip desamma som de som kreditgivaren tar och verksamheten torde även för en utomstående bedömare betraktas som likvärdig. Således kan en verksamhet som innebär tillhandahållande av kreditgarantier ha samma funktion som kreditgivningsverksamhet. Därför bör ställande av garanti för kredit regleras.

Förvärv av fordringar

I den gällande definitionen av finansieringsverksamhet ingår förvärv av fordringar. Den form av factoring som består i belåning av fakturor faller under begreppet kreditgivning, eftersom det rör sig om kreditgivning mot säkerhet i kredittagarens fordringsrätter. Den form av factoring som innebär finansiering genom förvärv av ett företags fakturafordringar kan däremot inte anses falla under termen kreditgivning.

Både *Konkurrensverket* och *Riksbanken* anser att förvärv av fordringar bör kunna hållas utanför regleringen. Riksbanken anser att factoring som

består av förvärv av fakturor sällan bygger på privat information. Det är enligt Riksbanken svårt att se att företag som säljer eller belånar sina fakturafordringar inte skulle hitta en ny finansiär för detta om långgivaren går i konkurs, så länge fakturafordringarna är av rimlig kvalitet. Den typ av factoring som består av förvärv av fakturor (oavsett om det finns en återköpsrätt eller inte) är dock funktionellt så pass lik vanlig fakturabelåning att även denna typ av factoring bör regleras.

En finansieringsform som har många likheter med factoring är kontrakts- och reversfinansiering. Det kan t.ex. ske genom att ett kreditmarknadsföretag finansierar en säljare av bilar genom att belåna de avbetalnings- och leasingkontrakt som dessa tecknat med sina kunder. Detta sker genom lån mot säkerhet i säljarens fordran och är således att betrakta som kreditgivning. Lån kan antingen ges mot varje enskilt kontrakt, eller baseras på summan av en säljares utestående fordringar. I det senare fallet har säljaren en rätt till kredit hos finansiären med ett i förväg bestämt tak för krediten. Finansiären kan emellertid alternativt köpa säljarens avbetalningsfordringar. Även om denna verksamhet inte är speciellt vanligt förekommande i Sverige, bör den omfattas av reglering.

Leasingverksamhet

Även viss leasingverksamhet är funktionellt likartad med kreditgivning, nämligen det som brukar kallas finansiell leasing. När det gäller leasingverksamhet är det brukligt att skilja på operationell leasing och finansiell leasing. Enligt gällande rätt omfattas finansiell leasing men inte operationell leasing av definitionen av finansieringsverksamhet. Med såväl operationell som finansiell leasing brukar avses uthyrning av egendom för viss bestämd tid. Vid finansiell leasing är finansieringsmomentet det centrala. Finansiell leasing innebär att leasingkunden avtalar med leasingföretaget att detta skall förvärva viss bestämd egendom. Nyttjanderätten upplåts vanligen för längre tid, ofta för större delen av egendomens ekonomiska livslängd. Vid operationell leasing upplåts egendomen i regel för en kortare tid och en nyttjanderättshavare avlöser en annan. Operationell leasing består huvudsakligen av ett åtagande om service och underhåll från en branschkunig upplåtare.

Liksom beträffande factoring menar *Riksbanken* att det bör övervägas att lämna leasing utanför det reglerade området eftersom leasing är en standardiserad produkt som sällan bygger på privat information. Finansiell leasing är emellertid så funktionellt likartad med kreditgivning att den bör omfattas av reglering.

Operationell leasing har traditionellt varit undantagen från den finansiella lagstiftningens tillämpningsområde. Detta har skett genom att lagstiftningen endast varit avsedd att träffa verksamhet med ett betydande finansieringsmoment, dvs. finansieringsverksamhet. Enligt lagen om finansieringsverksamhet är den tillståndspliktig som medverkar till finansiering genom att upplåta lös egendom till nyttjande. Liksom i dag bör den verksamhet som är tillståndspliktig beskrivas i generella termer, lämpligen ”i finansieringssyfte upplåta lös egendom till nyttjande”. Eftersom det inte går att dra någon skarp gräns mellan vad som utgör finansiell leasing och vad som utgör operationell leasing är det alltså motiverat att även fortsättningsvis inte uttryckligen ange att det enbart är finansiell

leasing som är tillståndspliktig utan överlämna åt rättstillämpningen att avgöra vad som utgör tillståndspliktig finansieringsverksamhet på det här området. Det blir vid denna tillämpning fråga om att tolka orden "i finansieringssyfte" i lagtexten. Kan det finansierande momentet i transaktionerna sägas vara av underordnad betydelse bör verksamheten falla utanför regleringen.

Den sammanfattande bedömningen är alltså att upplåtande av lös egendom till nyttjande i finansieringssyfte tillhör de verksamheter som bör regleras.

Förmedling av kredit till konsumenter

Enligt gällande rätt fordras också tillstånd för förmedling av kredit till konsumenter. Med detta avses att en mäklare aktivt medverkar vid kreditgivningen eller på annat sätt uppträder så att kredittagaren har anledning att uppfatta mäklaren som handlande enligt en ställningsfullmakt. Inget av de institut som i dag står under Finansinspektionens tillsyn ägnar sig åt kreditförmedling till konsumenter i någon väsentlig omfattning.

Det motiv som anfördes för att reglera kreditförmedling var skyddet för den enskilde konsumenten. Om kreditförmedling inte skulle omfattas av det tillståndspliktiga området ansågs det föreligga en risk för kringgående av tillståndskravet avseende kreditgivning till konsumenter. Denna typ av konsumentskydd bör dock inte regleras genom här aktuell lagstiftning. I första hand bör konsumentkreditlagen tillämpas för att komma till rätta med eventuella missförhållanden på området. Till skillnad från vad som gäller i dag skall regleringen därför inte omfatta förmedling av kredit till konsumenter.

5.4.3 Finansieringsrörelse

Promemorians förslag: Med finansieringsrörelse avses rörelse i vilken ingår näringsverksamhet som har till ändamål att

1. ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten, direkt eller indirekt via ett företag med vilket det finns ett nära samband, och
2. lämna kredit, ställa garanti för kredit eller i finansieringssyfte förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande.

Nära samband skall anses föreligga mellan företag som ingår i samma koncern eller på annat sätt har, genom gemensamt ägande, avtal eller dylikt, sådan samhörighet att den ekonomiska utvecklingen för ägaren eller ett eller flera av företagen är väsentligen beroende av utvecklingen i ett eller flera av de andra företagen.

Finansieringsrörelse får som huvudregel drivas enbart efter tillstånd av Finansinspektionen och står då under inspektionens tillsyn.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår att begreppet finansieringsrörelse definieras som rörelse i vilken ingår näringsverksamhet som har till ändamål att *till allmänheten* lämna kredit eller ställa garanti för kredit eller i finansieringssyfte förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande. Sådan verksamhet blir tillståndspliktig bl.a. om den kombineras med mottagande av återbetalningspliktiga medel från allmänhe-

ten. Det sägs dock inte uttryckligen att detta gäller även när de medel som tagits emot kommer via ett annat företag med vilket det finns ett nära samband.

Remissinstanserna: *Riksskatteverket* pekar på att det i redovisnings- och skattelagstiftningen finns begrepp som kreditmarknadsföretag och finansieringsrörelse och menar att om innebörden av dessa begrepp ändras bör behovet av följdändringar övervägas. I övrigt har remissinstanserna inte haft några andra invändningar än de som framgår av avsnitt 5.3.2 om avvägningar vid regleringen och avsnitt 5.4.2 om finansiella tjänster.

Skälen för promemorians förslag: Den rörelse som regleras bör betecknas "finansieringsrörelse". Detta begrepp bör inkludera de verksamheter som har angetts i avsnitt 5.4.2. Som har nämnts behöver regleringen omfatta enbart sådan kreditgivning m.m. som kombineras med mottagande av återbetalningspliktiga medel från allmänheten. Båda dessa led bör därför ingå i definitionen av finansieringsrörelse.

Liksom enligt gällande rätt bör finansieringsrörelse som huvudregel få drivas enbart efter tillstånd av Finansinspektionen och stå under inspektionens tillsyn. I detta avsnitt behandlas definitionen närmare. Behovet av undantag behandlas i avsnitt 5.4.4 och vissa följdändringar som bedöms nödvändiga i avsnitt 5.4.5.

Kommittén föreslår att begreppet finansieringsrörelse skall definieras som rörelse i vilken ingår näringsverksamhet som har till ändamål att *till allmänheten* lämna kredit eller ställa garanti för kredit eller i finansieringssyfte förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande. Av detta följer att finansieringsrörelsebegreppet inte inbegriper kreditgivning m.m. till finansiella företag, stat och kommun liksom till en begränsad krets bestående av omkring 1 000 fysiska eller juridiska personer. Kommittén motiverar detta med att skyddsvärdet för verksamhet som inte riktar sig till allmänheten är lågt eftersom kunderna till sådan verksamhet kan finna ny finansiering. Genom att begränsa tillståndsplikten till företag som ger krediter m.m. till allmänheten avviker emellertid kommitténs förslag från EG-rättens definition av kreditinstitut. Det betyder att en annan lydelse än den som föreslagits av kommittén bör väljas. Detta medför i sin tur att undantagskatalogen måste ses över för att definitionen av finansieringsrörelse inte skall omfatta verksamhet som det faktiskt finns anledning att undanta. Vilka undantag som blir nödvändiga behandlas närmare i avsnitt 5.4.4.

All rörelse i vilken ingår mottagande av återbetalningspliktiga medel från allmänheten i kombination med kreditgivning etc. bör dock inte omfattas av definitionen av finansieringsrörelse. Exempelvis bör en viss verksamhet inte omfattas av definitionen om den inte bedrivs i vinstsyfte. Den bör inte heller omfattas om den inte bedrivs regelmässigt eller endast utgör en obetydlig del av företagets rörelse. Ett företag som tillfälligt eller i liten omfattning i anslutning till annan verksamhet ägnar sig åt verksamhet som i och för sig faller under definitionen av finansieringsrörelse skall alltså inte anses bedriva finansieringsrörelse.

I gällande rätt finns i definitionen av finansieringsverksamhet rekvisitet "näringsverksamhet som har till ändamål att" följt av en uppräkningslista av de verksamheter som ingår i definitionen. Begreppet näringsverksamhet fångar väl de ovan angivna förutsättningarna. I näringsverksamhet

ligger att det skall vara fråga om en kommersiell verksamhet. Att verksamheten skall ha till "ändamål" någon av de tidigare nämnda verksamheterna som ingår i definitionen av finansieringsverksamhet innebär här att det skall vara fråga om verksamhet med såväl varaktighet och omfattning som regelbundenhet. I detta avseende stämmer den här gjorda bedömningen överens med kommitténs. För att rörelsen skall anses ha viss verksamhet till ändamål görs det dessutom här bedömningen att det bör krävas att verksamheten har ett självständigt syfte vid sidan av den huvudsakliga verksamheten.

Ett exempel på finansieringsverksamhet som inte utgör näringsverksamhet är en frivillig hjälporganisations kreditgivning till behövande personer. En sådan verksamhet har inget vinstsyfte. Ett ytterligare exempel är ett företags krediter till sina anställda med syfte att ge dessa en personalförmån.

Den föreslagna utformningen av lagstiftningen kan inte anses strida mot syftena med EG:s kreditinstitutsdirektiv. Ett industriföretag som ger ut obligationer och även ger vissa krediter i verksamheten uppfyller i rent formell mening EG:s kriterier för kreditinstitut. Att sådan verksamhet skall omfattas av den EG-rättsliga regleringen för kreditinstitut har dock knappast varit meningen. I doktrinen har, med stöd av den engelska direktivversionens uttryck "whose business is", anförts att ett företag i princip skall vara engagerat dagligen i aktiviteterna både på balansräkningens tillgångs- och skuldsida för att betraktas som ett kreditinstitut. Ett företag som tar emot medel från allmänheten i liten omfattning i anslutning till sin normala icke-finansiella verksamhet och dessutom beviljar krediter sägs därigenom inte behöva av nationella myndigheter bedömas som ett kreditinstitut. Samma resonemang kan föras beträffande den svenska definitionen av finansieringsrörelse. När det gäller ett industriföretag som ger ut obligationer (och lämnar krediter) torde det, i enlighet med det angivna resonemanget, i regel vara möjligt att undanta sådana eftersom upplåningen inte sker med den regelbundenhet, varaktighet och omfattning som direktivet utgår ifrån.

Att ta emot återbetalningspliktiga medel direkt eller indirekt från allmänheten

Som konstaterats är det kombinationen av kreditgivning och upplåning från allmänheten som fordrar tillstånd. I en företagsgrupp kan det förekomma att dessa verksamheter delas upp mellan olika företag, exempelvis genom att ett företag lånar upp medel och ett annat lämnar kredit. Det är mycket vanligt såväl inom finansiella som inom icke-finansiella koncerner att upplåningen är centraliserad till ett företag som fördelar medlen till övriga företag i gruppen. Den nu beskrivna situationen behöver inte regleras i gällande rätt eftersom förekomsten av kreditgivning är tillräcklig för att verksamheten skall bli tillståndspliktig.

Kommittén förslår inte någon regel som direkt tar sikte på den föreslagna situationen. Kommittén förslår dock, mot bakgrund av resonemang om skyddsbehov och om konstruktioner för att kringgå tillståndsplikt, en bestämmelse som säger att om det finns ett nära samband mellan två eller flera företag skall företagets samlade ställning beaktas vid tillämpning av:

– huvudregeln för tillståndspliktig finansieringsrörelse (rörelse i vilken ingår näringsverksamhet som har till ändamål att till allmänheten lämna kredit osv.), och

– vissa här inte föreslagna storleksberoende undantag från huvudregeln, som inte är tillämpliga om det i rörelsen ingår mottagande av återbetalningspliktiga medel från allmänheten.

Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot den av kommittén föreslagna bestämmelsen. Det är därför lämpligt att, trots att den delvis tar sikte på en annan situation, använda den som utgångspunkt vid utformningen av en regel som hanterar situationen att upplåning och utlåning m.m. äger rum i olika företag i samma företagsgrupp.

Det bör ske genom att det i definitionen av finansieringsrörelse anges att den omfattar inte bara den situationen att upplåningen sker direkt i det kreditgivande företaget utan även när det kreditgivande företagets upplåning sker indirekt via ett annat företag med vilket det finns ett nära samband. Nära samband skall, liksom enligt kommitténs förslag, anses föreligga om företagen ingår i samma koncern eller på annat sätt har, genom gemensamt ägande, avtal eller dylikt, sådan samhörighet att den ekonomiska utvecklingen för ägaren eller ett eller flera av företagen är väsentligen beroende av utvecklingen i ett eller flera av de andra företagen.

Slutsatsen av detta blir att ett företag som lämnar kredit och som indirekt lånar upp medel från allmänheten bör anses driva finansieringsrörelse. Ett sådant företag bör således behandlas på samma sätt som ett företag som direkt lånar upp medel från allmänheten och lämnar kredit till ett annat företag. I avsnitt 5.4.4.4 behandlas dock ett begränsat undantag för företag som enbart lämnar kredit till vissa koncernföretag.

5.4.4 Undantag från tillståndsplikten

I det föregående avsnittet har de yttre gränserna för vad som är finansieringsrörelse angetts. Den valda definitionen har med nödvändighet blivit ganska generell och träffar därför även verksamhet som varken med hänsyn till skyddsvärde eller skyddsbehov behöver omfattas av tillståndsplikt. Som framgått har kommitténs förslag att begränsa tillståndsplikten till företag som ger krediter m.m. till allmänheten inte följts. Detta innebär i sin tur att det är nödvändigt att bedöma i vilken utsträckning det finns behov av att göra fler undantag från tillståndsplikten än de som kommittén har föreslagit.

I det följande behandlas först några undantag som finns i gällande rätt men som bedöms kunna utgå. Därefter behandlas de olika undantag som bedöms nödvändiga och deras närmare utformning. Vid denna bedömning hamnar naturligtvis skyddsvärdet i förgrunden. Samtidigt måste givetvis hänsyn tas till EG-rätten och dess syfte. Om inte någonting annat sägs anses emellertid dessa intressen samverka.

Utländska företags möjlighet att driva verksamhet i Sverige behandlas i särskild ordning.

5.4.4.1 Undantag som inte längre behövs

Promemorians bedömning: De undantag som i lagen om finansieringsverksamhet görs för verksamhet som drivs av statlig eller kommunal myndighet (1 kap. 3 § första stycket 1), finansieringsverksamhet som tillgodoser finansieringsbehov inom en grupp näringsidkare med ekonomisk intressegemenskap (1 kap. 3 § första stycket 4), normal likviditetsförvaltning (1 kap. 3 § första stycket 5) samt vissa specifika företag och stiftelser (1 kap. 3 § första stycket 8, 10 och 11) skall avskaffas. Verksamhet som drivs av Riksgäldskontoret skall dock inte omfattas av lagregleringen.

Kommitténs förslag och bedömning: Kommitténs förslag skiljer sig från promemorians i två avseenden. Dess förslag innehåller ett undantag för verksamhet som drivs av statlig och kommunal myndighet. Dessutom är endast finansieringsverksamhet som vänder sig till allmänheten tillståndspliktig. Eftersom kommittén anser att en begränsad krets med någon form av intressegemenskap inte skall betraktas som utgörande allmänheten träffas inte finansieringsverksamhet endast riktad till en sådan krets av kommitténs definition av finansieringsrörelse. Det förutsätter dock att gruppen inte består av mer än 1 000 företag.

Remissinstanserna: *ICA Handlarnas AB* noterar beträffande det av kommittén föreslagna allmänhetsbegreppet att det i ICA-rörelsen finns cirka 2 100 butiker och att antalet finansiella mellanhanden mellan ICA-koncernen och butiksföretagen (utanför den egentliga ICA-koncernen) i nuvarande näringsverksamhet regelmässigt överstiger 1 000. *ICA Handlarnas AB* delar inte kommitténs uppfattning att finansiering till en större krets än 1 000 personer är skyddsvärd och därför behöver regleras. De övriga remissinstanserna har inte haft några invändningar mot kommitténs förslag

Skälen för promemorians förslag: Om det görs en jämförelse mellan den föreslagna definitionen av finansieringsrörelse och gällande rätt framgår att vissa av de i dag gällande undantagen över huvud taget inte omfattas av den föreslagna definitionen av finansieringsrörelse. I dessa fall kan undantagen alltså utgå. Ett av de undantag som avses är undantaget för verksamhet som drivs av statlig eller kommunal myndighet. Kommittén konstaterar endast helt kort att statliga och kommunala myndigheter är undantagna från tillståndsplikt enligt gällande rätt och att de så bör förbli. Det kan emellertid noteras att kreditinstitutsdefinitionen i EG-rätten tar sikte på verksamheten som sådan och inte gör något generellt undantag för verksamheter som bedrivs av nämnda myndigheter. Finansiell verksamhet som bedrivs av statliga eller kommunala myndigheter torde emellertid som regel vara att betrakta som ett led i statens eller kommunens verksamhet. När stat eller kommun lånar upp till sig själv eller slussar krediter till olika delar av verksamheten omfattas rörelsen inte av definitionen av finansieringsrörelse. Om myndigheterna driver en fristående finansieringsrörelse bör den emellertid behandlas på samma sätt som när verksamheten drivs i annan associationsform. Dit hör Riksgäldskontorets hushållsupplåning som i kombination med dess garantigivning i och för sig skulle kunna omfattas av definitionen av finansieringsrörelse. I stället för att göra ett generellt undantag för statlig

eller kommunal verksamhet bör istället varje verksamhetsgren prövas för sig och undantag göras i den omfattning som anses nödvändigt. Det generella undantaget för verksamhet som drivs av statlig eller kommunal myndighet bör därför utgå. Verksamhet som drivs av Riksgäldskontoret bör dock inte omfattas av lagens regler.

Lagen om finansieringsverksamhet undantar vidare från tillståndsplikt finansieringsverksamhet som tillgodoser finansieringsbehov endast inom en grupp näringsidkare med ekonomisk intressegemenskap om medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten (1 kap. 3 § första stycket 4). Som tidigare nämnts föreslår emellertid kommittén att enbart finansiering till allmänheten skall vara tillståndspliktig. Med den av kommittén föreslagna tolkningen av allmänhetsbegreppet omfattas inte en grupp näringsidkare bestående av omkring 1 000 företag av kravet på tillstånd. Även om detta förslag inte följs blir dock slutsatsen densamma, dvs. att det inte är nödvändigt med ett uttryckligt undantag. Den bedömningen grundar sig på att verksamheten över huvud taget inte är tillståndspliktig om medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten. Beträffande den närmare innebörden av allmänhetsbegreppet hänvisas till författningskommentaren till definitionen av finansieringsrörelse.

Till de undantag som nu avses hör också undantaget för normal likviditetsförvaltning (1 kap. 3 § första stycket 5). Enligt den bedömning som görs här är köp av värdepapper inte att betrakta som finansieringsverksamhet. Normal likviditetsförvaltning torde som regel inte heller förekomma med sådan varaktighet, omfattning och regelbundenhet att verksamheten blir att bedöma som finansieringsrörelse. Således krävs inget undantag härför (jfr 1 kap. 3 § första stycket 5). Detta överensstämmer i sak med kommitténs bedömning.

Dessutom undantas i lagen om finansieringsverksamhet vissa specifika företag och stiftelser från tillståndsplikt om medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten (1 kap. 3 § första stycket 8, 10 och 11). Genom förslaget kommer enbart verksamhet som finansieras med återbetalningspliktiga medel från allmänheten att fordra tillstånd. Nämnade undantagsbestämmelser har därmed blivit överflödiga och skall avskaffas. Även detta stämmer i sak överens med vad kommittén föreslagit.

5.4.4.2 Vissa verksamheter som är reglerade i annan lagstiftning

Promemorians förslag: Tillstånd att driva finansieringsrörelse behövs inte för svenska banker eller för utländska bankföretag. Tillstånd behövs inte heller för försäkringsinstitut, värdepappersbolag eller ett utländskt företag som driver värdepappersrörelse i Sverige, Svenska skeppshypotekskassan eller pantbanker i den mån det är tillåtet enligt den för dem tillämpliga särskilda lagstiftningen.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med promemorians förslag, men avser endast svenska företag.

Remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag: Det måste betraktas som en naturlig utgångspunkt att *bankernas* finansieringsverksamhet regleras i särskild ordning i den föreslagna lagen. Detta bör framgå av lagen.

Likaså är det naturligt att *försäkringsföretagens* kreditgivning behandlas i försäkringsrörelselagen (1982:713). Även försäkringsföretagens kreditgivning skall därför undantas.

Värdepappersbolag får "lämna kunder kredit mot säkerhet för placeringar i finansiella instrument för att underlätta värdepappersrörelsen" (3 kap. 4 § första stycket 5 lagen [1991:981] om värdepappersrörelse). För denna verksamhet skall de inte behöva tillstånd också enligt reglerna för finansieringsrörelse. Värdepappersbolag får också ställa garantier vid emissioner av värdepapper men denna verksamhet faller inte under definitionen av finansieringsrörelse.

Även *Svenska skeppshypotekskassans* finansieringsverksamhet enligt lagen (1980:1097) om Svenska Skeppshypotekskassan bör undantas. Kassans verksamhet har uttryckligen undantagits från tillämpningen av kreditinstitutsdirektivet (se artikel 2).

Inte heller *pantbanker* bör omfattas av reglerna för finansieringsrörelse. Pantbankernas kreditgivning är reglerad i pantbankslagen (1995:1000). Lagstiftningen behandlar inte pantbankernas finansiering eller soliditet utan tar närmast sikte på olika ordningsfrågor. I lagen definieras pantbanksverksamhet som näringsverksamhet med ändamål att lämna krediter åt konsumenter mot panträtt huvudsakligen i lösöre (1 §). Panten skall vara den enda säkerheten för lånet och låntagaren blir inte personligen betalningsansvarig för lånet (8 §). Lånetiden får inte överstiga ett år (12 §). En pantbank får inte bedriva någon annan verksamhet vid sidan av pantbanksverksamhet än att själv vid försäljning på offentlig auktion köpa panten (6 och 20 §§). Pantbankernas verksamhet är inte skyddsvärd från aspekten att skydda kapitalförsörjningen och det behövs därför inte en reglering av deras soliditet. Detta innebär inte någon förändring, eftersom pantbanksverksamhet är undantagen från tillståndsplikt enligt gällande rätt.

De nu nämnda och av kommittén av kommittén föreslagna undantagen omfattar emellertid endast svenska banker, försäkringsföretag och värdepappersbolag. Även utländska bankföretag kan dock driva verksamhet i Sverige som även faller under definitionen av finansieringsrörelse. Som ytterligare exempel kan nämnas att ett utländskt företag hemmahörande utanför EES kan ägna sig åt inlåning och upplåning i kombination (3 kap. 4 § lagen om värdepappersrörelse). Det framstår därför som rimligt att utforma bestämmelsen så att den i tillämpliga delar gäller även för de ovan nämnda svenska företagens utländska motsvarigheter. Det sker lämpligen genom att det i lag anges att undantag från tillståndsplikt görs för svenska banker och utländska bankföretag, bankföretag, liksom för försäkringsinstitut och värdepappersbolag och utländska företag som driver värdepappersrörelse här i landet, allt i den mån rörelsen är tillåten enligt den för dem tillämpliga lagstiftningen. Under motsvarande förutsättningar bör även pantbanksverksamhet och rörelse som drivs av Svenska Skeppshypotekskassan undantas från tillståndsplikt.

5.4.4.3 Finansiering av varor och tjänster

Promemorians förslag: Tillstånd att driva finansieringsrörelse behövs inte för finansiering i samband med avsättning av tjänster som erbjuds eller varor som framställs eller säljs av företaget.

Undantaget i 1 kap. 2 a § BRL om mottagande av kundmedel skall avskaffas.

Kommitténs förslag: Kommitténs undantag omfattar finansiering av varor och tjänster ”i något led”, dvs. det är inte någon skillnad om finansieringen sker vid försäljning direkt från det tillverkande företaget till köparen eller om finansiering sker från tillverkaren till ett senare led i distributionskedjan. Kommitténs undantag omfattar även finansiering av varor och tjänster som tillhandahålls av ett företag som ingår i samma koncern eller i samma grupp av företag med nära ekonomisk gemenskap som det finansierande företaget. Dessutom gör kommittén undantag för finansiering i form av anstånd med betalning av köpeskillingen.

Remissinstanserna: Beträffande kommitténs tolkning av begreppet betalningsanstånd i fråga om kontokortskrediter anser *Finansinspektionen* att frågan om det är ett selektivt eller generellt betalsystem kan medföra avsevärda gränsdragningsproblem när det skall bedömas om kontokortskrediter är undantagna från tillståndsplikt enligt undantaget för handelskrediter. *Konkurrensverket* riktar kritik mot att finansiering i syfte att främja försäljningen av egentillverkade produkter p.g.a. gränsdragningsproblem omfattas av regleringen när fristående finansiärer anordnar finansieringen. *Konsumentverket/KO* har inget att erinra mot kommitténs förslag och instämmer i kommitténs bedömning att kontokortskreditverksamhet i selektiva system kan undantas från tillståndsplikt och att kortkrediter knutna till generella system bör utgöra tillståndspliktig verksamhet. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms Universitet* har pekat på att kommittén genom att göra undantag för ”finansiering i form av anstånd med betalning av köpeskillning” etc. har gjort undantag för en viss finansieringsmetod och menar att detta ger ett förvirrat intryck eftersom detta inte i tidigare paragrafer angetts som tillståndspliktigt. *Finansbolagens Förening* biträder kommitténs förslag men ser dock inte någon egentlig skillnad mellan finansiering av självständiga återförsäljare och finansiering av främmande varor i samband med avsättning av egna produkter. Därför anser föreningen att det inte behöver upprätthållas något tillståndskrav heller vid finansiering av självständiga återförsäljare. Föreningen efterlyser vidare att undantagets räckvidd tydligare regleras i lag, t.ex. så att det klargörs att undantaget är tillämpligt även i de fall främmande varor inkluderas i finansieringen, oavsett värdet av dessa och oavsett vem som säljer dem, att undantaget är tillämpligt vid finansiering av återförsäljare, självständiga eller inte, och i vilken utsträckning undantaget är tillämpligt i exklusiva kontokortssystem. *ICA Handlarnas AB* menar att ICA-koncernens kontokortsverksamhet inte är att anse som skyddsvärd.

Skälen för promemorians förslag

Gällande rätt

Det är vanligt förekommande att en säljare, i stället för att ta kontant betalt för en vara eller en tjänst, t.ex. ger kunden kredit eller leasar ut egendomen.

Enligt gällande rätt (1 kap. 3 § första stycket 2–3 LFV) krävs inte tillstånd för finansieringsverksamhet som

- avser finansiering endast i samband med avsättning av tjänster som erbjuds eller varor som framställs eller säljs av företaget, eller
- avser finansiering endast i samband med avsättning av tjänster som erbjuds eller varor som framställs eller säljs av annat företag i samma koncern eller med annat nära samband och medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten.

Nära samband anses föreligga om företagen leds av samma eller i huvudsak samma personer eller om vinsten av företagets verksamhet helt eller till betydande del skall, direkt eller indirekt, tillfalla samma eller i huvudsak samma personer.

Betalningsanstånd

Försäljning av egendom eller tjänster där köparen medges anstånd med att betala är en form av finansiering, som ibland betecknas handelskrediter. Anstånd med betalning förekommer i många former. Det är t.ex. vanligt att en säljare tillhandahåller varor eller tjänster på villkor som innebär att köparen skall betala inom en viss kortare tid mot faktura. Som *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms Universitet* påpekar anses detta dock inte utgöra kreditgivning enligt den nu föreslagna definitionen av finansieringsrörelse (se författningskommentaren till definitionen).

Det kan dock tänkas att även köpare av mycket stora anläggningar, t.ex. vattenkraftverk eller pappersmaskiner, medges anstånd med betalningen under lång tid, kanske tiotals år. Funktionellt innebär detta en form av finansiering av köparen. Enligt kommittén är denna typ av verksamhet i regel inte skyddsvärd, eftersom köparen vanligtvis inte påverkas av säljarens fallissemang; avbetalningskontraktet fortsätter att gälla som förut och köpet är i regel en engångsföreteelse. Detta gäller oavsett om det rör sig om varor som säljaren själv producerat eller sådana som denne köpt in för vidareförsäljning. Det är därför inte motiverat med reglering från systemskyddssynpunkt. Däremot kan det från konsumentskyddssynpunkt vara motiverat att denna verksamhet, om den riktas mot konsument, omfattas av konsumentkreditlagen, såsom också är fallet. Mot denna bakgrund föreslår kommittén att tillstånd inte skall krävas för finansiering i form av anstånd med betalning av köpeskillingen. Här bedöms dock att dessa anstånd skall behandlas på samma sätt som finansiering av varor och tjänster i övrigt, vilket framgår av vad som sägs nedan. Något särskilt undantag skall alltså inte göras för denna typ av betalningsanstånd.

Finansiering av varor och tjänster

För producerande företag finns ibland ett behov, utöver möjligheten att sälja med betalningsanstånd, av att finansiera avsättningen av egentillverkade produkter. Vanligast torde detta vara när det gäller större maskiner och liknande, t.ex. lastbilar och traktorer, men även för andra produkter och tjänster finns ett behov. Försäljningen sker ofta via ett återförsäljarnät. Finansieringsbehovet föreligger både gentemot de återförsäljare som har behov av att ha ett lager av kapitalkrävande visningsobjekt hemma och gentemot slutkunderna. En varierande uppsättning finansieringslösningar kan användas för att främja avsättningen av de egna produkterna.

Kommittén konstaterar att gemensamt för finansieringsformer som har till syfte att underlätta försäljningen av egentillverkade produkter är att de har så lågt skyddsvärde att de inte föranleder reglering. Det är inte någon skillnad om finansieringen sker vid en försäljning direkt från det tillverkande företaget till köparen eller om finansieringen sker från tillverkaren till senare led i distributionskedjan. Inte heller spelar det någon roll för bedömningen av skyddsvärdet om finansieringen sker från det tillverkande företaget eller från ett annat företag som ingår i samma koncern eller grupp som det tillverkande företaget. Enligt kommittén kan det till och med sägas att det egentligen inte har någon avgörande betydelse för skyddsvärdet om det är ett företag som inte tillhör det tillverkande företagets koncern eller grupp som anordnar finansieringen, men om även sådana finansiärer undantogs från reglering skulle gränsdragningsproblemen till andra typer av finansieringsföretag bli alltför stora.

Mot denna bakgrund föreslår kommittén att tillstånd inte skall krävas för finansiering i form av anstånd med betalning av köpeskilling eller finansiering i samband med avsättning i något led av varor som framställs eller säljs av ett företag eller i samband med tjänster som säljs av företaget. Detsamma gäller om ett annat företag står för finansieringen och detta företag ingår i samma koncern eller samma grupp av företag med nära ekonomisk gemenskap som det i första meningen nämnda företaget. Undantaget gäller också i de fall då verksamheten kombineras med mottagande av återbetalningspliktiga medel från allmänheten.

Här noteras inledningsvis att kommitténs resonemang enbart kretsar kring den del av begreppet finansieringsrörelse som avser kreditgivning och liknande finansiering. Med den definition av finansieringsrörelse som här föreslås kommer kreditgivningen över huvud taget inte att omfattas av tillståndsplikt om den inte kombineras med mottagande av medel från allmänheten. Kommitténs förslag innebär emellertid att verksamheten inte fordrar tillstånd ens om den finansieras genom upplåning från allmänheten.

I gällande rätt undantas från tillståndsplikt finansieringsverksamhet som består av finansiering av produkter som tillverkas eller säljs av företaget i fråga. Undantaget gäller även för det fall att det i företaget förekommer upplåning från allmänheten. Som också föreslås av kommittén bör denna ordning behållas. Kommittén menar emellertid att undantaget skall gälla för avsättning i något led. Kommittén gör alltså inte någon skillnad mellan det fall att finansieringen sker vid en försäljning från det

tillverkande företaget till köparen eller om finansieringen sker från tillverkaren i senare led i distributionskedjan. Detta förslags förenlighet med EG-rätten kommenteras inte närmare av kommittén. Det bedöms dock inte vara möjligt att medge ett företag som någon gång avhänt sig en produkt obegränsade möjligheter att finansiera slutkunder i olika led med medel som tagits emot från allmänheten. Som nyss nämnts är dock företaget oförhindrat att tillhandahålla finansieringen med medel som anskaffats på annat sätt.

I gällande rätt görs också undantag för finansiering i samband med avsättning av tjänster som erbjuds eller varor som framställs eller säljs av ett annat företag i samma koncern eller med annat nära samband. Detta undantag gäller dock enbart om medel för verksamheten inte anskaffas från allmänheten. Även kommitténs förslag undantar finansiering som tillhandahålls av ett annat koncernföretag eller av ett företag som ingår i samma grupp av företag med nära ekonomisk gemenskap, men kommittén medger att denna verksamhet finansieras genom upplåning från allmänheten. Detta innebär en förändring av gällande rätt som bedöms inte vara förenlig med EG-rättens definition av kreditinstitut. Kommitténs förslag i den delen bör därför inte genomföras. Som kommittén pekar på förekommer det att det tillverkande företagens produkt behöver specialdesignas för slutkundens behov genom att kompletteras med olika tillbehör. Det kan t.ex. gälla lastbilsschassin som är avsedda att byggas på med flak, kranar eller tankar av olika utföranden och även olika hyttlösningar. Det kan till och med förekomma att specialutrustningen eller tillbehören betingar ett högre pris än basprodukten. Även om det i viss mån blir fråga om finansiering av produkter tillverkade av andra förändrar detta inte innebörden av verksamheten. Det finns därför inte anledning att upprätthålla något strikt krav på att huvuddelen av produkten skall vara tillverkad av finansiären. Även om en större del av värdet hänförs till externt levererad utrustning finns inte skäl mot att tillämpa samma principer. Utöver vad kommittén har anfört i denna del görs här bedömningen att det avgörande bör vara om det fortfarande kan betraktas som en av leverantören tillhandahållen vara eller tjänst. Det bedöms dock inte lämpligt att – som *Finansbolagens Förening* föreslår – ta in ett sådant förtydligande i lagtexten. Att det skall vara fråga om en vara eller tjänst som tillhandahålls av leverantören framgår redan av lagtexten. De olika variabler som kan spela in bör inte preciseras i lagtexten. I stället bör bedömningen överlämnas till rättstillämpningen.

Särskilt om anstånd via kontokortskrediter

Kontokortskrediter kännetecknas av att kontoinnehavaren har rätt till att intill ett visst i förväg bestämt belopp få kredit vid köp av varor hos säljare som har anslutit sig till det kontokortssystem till vilket köparens kort är knutet. En del kontokortssystem administreras av säljarna själva medan andra finansieras och administreras av ett företag som är fristående i förhållande till de företag som är knutna till systemet. En del system är endast knutna till vissa försäljningsföretag medan andra står öppna för olika branscher och företag. Enligt kommittén är kontokortskrediter som kan användas hos en viss säljare närmast att betrakta som anstånd med betalningen och skall därför inte vara tillståndspliktiga. En kontokorts-

kredit som är knuten till ett generellt system är emellertid enligt kommittén närmast att betrakta som en kredit och skall utgöra tillståndspliktig verksamhet. Genom detta förslag kommer exempelvis utfärdande av vissa kort som används enbart inom en livsmedelskedja inte att fordra tillstånd medan motsvarande inte gäller för de generella korten som utfärdas av banker.

Som *Finansinspektionen* påpekar kan den föreslagna regleringen ge upphov till gränsdragningsproblem. Dessutom skulle det föra alltför långt att medge att upplåning från allmänheten kombineras med kreditgivning i nu beskrivna fall utan tillstånd. Följden av detta resonemang blir att dessa företagsgrupper inte längre kommer att omfattas av någon uttrycklig undantagsbestämmelse. Detta förhindrar dock inte att de lämnar kredit så länge verksamheten inte kombineras med upplåning från allmänheten.

Detta ställningstagande får också betydelse för möjligheten att fortsättningsvis ta emot s.k. kundmedel och kombinera detta med kreditgivning. Enligt 1 kap. 2 a § BRL anses mottagande av kundmedel på konto inte utgöra inlåning om behållningen uppgår till högst 15 000 kronor och behållningen är tillgänglig för kunden endast för betalning av varor och tjänster som framställs eller säljs av företaget eller av ett annat företag som ingår i samma koncern eller i samma företagsgrupp med nära ekonomisk samhörighet eller i samband med att kontoförhållandet upphör. Som framgår av avsnitt 12.2.2 om informationsplikt anses s.k. kundmedel vara återbetalningspliktiga medel som tagits emot från allmänheten enligt den lagens mening. Detta motiveras med att det inte finns någon skyldighet för insättaren att använda kundmedlen för att betala framtida inköp, men att det finns en skyldighet för berörda företag att återbetala insatta medel på kundens begäran. Denna bedömning skiljer sig alltså från den som görs i gällande rätt. Av detta följer också att företag som tar emot sådana medel på konto och samtidigt lämnar kredit anses bedriva finansieringsrörelse. Mot bakgrund av att något särskilt undantag inte föreslås för den rörelsen kommer den alltså att fordra tillstånd.

Finansinspektionen har i en skrivelse den 1 oktober 1999 (dnr. Fi 1999/3831) anfört att den innebörd som i 1 kap. 2 a § BRL getts uttrycket ”företagsgrupp med nära ekonomisk samhörighet” är omotiverat snäv och att det är angeläget att frågan om förutsättningarna att ta emot kundmedel ges prioritet i behandlingen av kommitténs betänkande. Den fråga som inspektionen tar upp har emellertid fallit genom att bestämmelsen i 1 kap. 2 a § BRL avskaffas.

5.4.4.4 Koncernfinansiering

Promemorians förslag: Tillstånd att bedriva finansieringsrörelse behövs inte för ett företag som med medel som mottagits från allmänheten tillgodoser finansieringsbehov hos andra företag som ingår i samma koncern. Detta gäller dock inte om de upplånade medlen används för att tillgodose finansieringsbehov hos ett företag i vilket ingår näringsverksamhet med ändamål att lämna kredit m.m.

Kommitténs förslag: Kommitténs förslag innehåller inte någon motsvarande bestämmelse. Av kommitténs förslag att enbart kreditgivning

till allmänheten anses vara finansieringsrörelse följer dock att finansiering av en grupp koncernföretag, maximalt omkring 1 000, inte omfattas av regleringen.

Remissinstanserna: *Finansbolagens Förening* anser att finansiering inom koncerner inte skall fordra tillstånd. *ICA Handlarnas AB* delar inte kommitténs uppfattning att finansiering till en större krets än 1 000 personer är skyddsvärd och behöver regleras.

Skälen för promemorians förslag: Det är vanligt förekommande att industriföretag ingår i en större koncern och att man inom koncernen valt att koncentrera den finansiella verksamheten till ett enda företag (s.k. koncernbank). I koncernbankens uppgifter kan ingå kreditgivning till övriga koncernföretag som finansieras bl.a. genom utgivning av obligationer.

Koncernbanken ägnar sig rent faktiskt åt kreditgivning och skulle om resonemanget stannade där kunna anses bedriva finansieringsrörelse. Den kreditgivning som koncernbanken ägnar sig åt är emellertid enbart en följd av att övriga koncernföretag inte sköter sin egen upplåning utan har överlåtit denna uppgift till koncernbanken. Koncernbankens verksamhet har alltså inte någon självständig betydelse vid sidan av koncernens samlade verksamhet utan är enbart ett resultat av den valda organisatoriska strukturen.

Kommittén gör bedömningen att erbjudanden som riktar sig till en begränsad krets av personer inte kan anses rikta sig till allmänheten. Med begränsad krets avses främst en till numerären begränsad krets, alltså inte begränsad till medlemskap i en organisation eller dylikt. Finansieringsverksamhet som endast riktar sig till en krets av företag som själva bildat finansieringsföretaget i syfte att underlätta sin egen finansiering är inte skyddsvärd om kretsen inte är för vid. Bedömningen grundas på att de andra företagen snabbt kan starta ett nytt finansieringsföretag om det gamla fallerar. Oavsett organisationsform bör det finnas en absolut storleksgräns för vad som kan betraktas som en verksamhet som inte vänder sig till allmänheten. Kommittén sätter härvid gränsen vid omkring 1 000 personer (fysiska eller juridiska). Har kunderna eller finansiärerna av en verksamhet inget organisatoriskt samband bör den antalsmässiga gränsen sättas betydligt lägre.

Utgångspunkten bör vara att bortse från den organisatoriska strukturen och i stället se till det yttersta syftet (funktionen) med verksamheten. Om hela koncernens verksamhet samlats i ett enda företag hade verksamheten inte fordrat tillstånd. Bedömningen bör inte bli en annan enbart för att verksamheten delas upp mellan flera olika företag. Koncernbankens verksamhet bör alltså kunna undantas från tillståndsplikt och detta oavsett koncernens storlek. Tilläggas bör att koncernbegreppet i detta sammanhang inte är begränsat till sådana koncerner i vilka moderföretaget är svenskt.

Det undantag som beskrivits i det föregående träffar alla koncerner, både finansiella och icke-finansiella sådana. I avsnitt 5.4.3 anges att definitionen av finansieringsrörelse omfattar de fall då upplåning sker indirekt via ett annat företag. Det betyder att ett kreditgivande företag som indirekt finansierar sig genom upplåning från allmänheten blir tillståndspliktigt. I linje med detta bör inte ett företag som tar emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten och har till ändamål att lämna kredit till

ett företag som i sin tur ägnar sig åt kreditgivning, leasing eller liknande, omfattas av det undantag som här föreslås.

5.4.4.5 Vissa spar- och låneföreningar

Promemorians förslag: Tillstånd behövs inte för finansieringsrörelse som drivs av en ekonomisk förening eller motsvarande utländskt företag, vilken

1. som medlemmar vid varje tillfälle har högst 1 000 fysiska personer,

2. som medlemmar antar enbart personer som ingår i en i förväg identifierbar begränsad personkrets och denna krets anges i stadgarna,

3. tar emot återbetalningspliktiga medel endast från medlemmarna i föreningen,

4. har till ändamål att endast med användande av sådana medel som avses i 3 eller andra medel som inte anskaffats från allmänheten, tillgodose finansieringsbehov hos medlemmarna.

Ett företag som driver verksamhet som fordrar tillstånd utan att ha ett sådant tillstånd skall kunna tvångslikvideras om företaget inte följer ett föreläggande att upphöra med verksamheten.

Kommitténs förslag: Kommittén saknar en motsvarande bestämmelse. Kommittén föreslår dock att enbart finansiering till allmänheten skall anses utgöra finansieringsrörelse. Eftersom en begränsad krets med någon form av intressegemenskap inte skall betraktas som utgörande allmänheten träffas inte finansieringsverksamhet till en sådan krets av definitionen av finansieringsrörelse.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte några invändningar mot kommitténs förslag såvitt avser effekten för spar- och låneföreningar.

Skälen för promemorians förslag: I bankrörelselagen definierades tidigare bankrörelse som verksamhet i vilken ingår inlåning från allmänheten på sådan räkning som bank allmänt använder. Genom en ändring i bankrörelselagen utmönstrades år 1996 allmänhetsbegreppet i bankrörelsedefinitionen. Samtidigt infördes en ändring i bankrörelselagen (1 kap. 2 b §) som innebär att bankrörelse inte skall anses föreligga när en ekonomisk förening (spar- och låneförening) bedriver inlåningsverksamhet, om föreningen

– tar emot insättningar endast från de egna medlemmarna,

– har till ändamål endast att med användande av medlemsinsättningar tillgodose finansieringsbehov hos medlemmarna,

– antar endast fysiska personer till medlemmar, samt

– har högst 1 000 medlemmar.

Samma slags verksamhet undantogs också från tillståndsplikt enligt lagen om finansieringsverksamhet (1 kap. 3 § första stycket 9).

Undantaget bedömdes möjligt eftersom en förening av den nämnda slaget inte ansågs vända sig till allmänheten i den mening som avses i kreditinstitutsdirektivet (prop. 1995/96:74 s. 107).

Nyss nämnda bestämmelser i lagen om finansieringsverksamhet och bankrörelselagen upphävdes emellertid den 1 juli 2000. Bakgrunden till

denna åtgärd var att undantagsbestämmelserna missbrukats och att föreningar registrerats för att därefter användas för olika former av olaglig och brottslig verksamhet, framför allt utomlands. Av regeringens överväganden framgår bl.a. följande (prop. 1999/2000:101 s. 11).

”Av allt att döma förekommer sedan en tid tillbaka ett missbruk av undantagsbestämmelserna i 1 kap. 2 b § bankrörelselagen och 1 kap. 3 § första stycket 9 lagen om finansieringsverksamhet för små spar- och låneföreningar. Spar- och låneföreningar registreras hos PRV som ekonomiska föreningar och uppfyller därvid de formella krav som gäller för sådan registrering enligt lagen om ekonomiska föreningar. Missbruket består i att föreningarna i praktiken inte håller sig till den verksamhet som anges i stadgarna, dvs. att endast ta emot insättningar från medlemmar och tillgodose deras finansieringsbehov. I stället bedrivs verksamhet som går utöver de ramar som anges i de nämnda bestämmelserna i bankrörelselagen och lagen om finansieringsverksamhet och som därmed kräver auktorisation. Det finns starka indikationer på att vissa föreningar bedriver olika former av brottslig verksamhet utomlands, bl.a. investeringsbedrägerier. Dessutom finns tecken på att den otillåtna verksamheten tilltar i omfattning. För detta talar det faktum att sparkassor marknadsförs på Internet som en ”fantastisk” möjlighet att köpa sin egen ”EU-bank” i kombination med att antalet ansökningar om registrering av nya spar- och låneföreningar hos PRV har ökat påtagligt särskilt under de senaste månaderna. Tydligt finns det ett intresse för att gentemot personer utomlands bedriva otillåten, bankliknande verksamhet med stöd av den officiella status som en registrering hos PRV innebär.”

I samband med att undantaget för spar- och låneföreningar upphävdes ansåg Finansutskottet (bet. 1999/2000:FiU28) att det bör finnas möjlighet för seriösa spar- och låneföreningar att i kontrollerade former bedriva verksamhet även i fortsättningen. Även nytillkommande seriösa spar- och låneföreningar bör kunna få möjlighet att verka i lämpliga former.

Kommittén föreslår att begreppet finansieringsrörelse definieras som rörelse i vilken ingår näringsverksamhet som har till ändamål att till allmänheten lämna kredit eller ställa garanti för kredit eller i finansieringssyfte förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande. Vidare görs bedömningen att erbjudanden som riktar sig till en begränsad krets av personer inte kan anses rikta sig till allmänheten. Med begränsad krets avses främst en till numerären begränsad krets, alltså inte begränsad till medlemskap i en organisation eller dylikt. Kommittén sätter härvid gränsen vid omkring 1 000 personer (fysiska eller juridiska). Har kunderna eller finansiärerna av en verksamhet inget organisatoriskt samband bör den antalsmässiga gränsen sättas betydligt lägre.

Av författningskommentaren till definitionen av begreppet ”finansieringsrörelse” framgår att mottagande av medel från andra företag som ingår i samma koncern eller koncernliknande företagsgrupp inte anses mottagna från allmänheten. I det följande behandlas frågan om hur motsvarande sammanslutningar av fysiska personer bör behandlas.

Den numerära avgränsningen

Kommitténs förslag innebär att det är möjligt för en förening att utan tillstånd kombinera mottagande av återbetalningspliktiga medel från allmänheten med finansiering av en krets bestående av omkring 1 000 personer. Som nämns i avsnitt 5.4.3 följer promemorian inte detta kommitténs förslag. Kommitténs tolkning av allmänhetsbegreppet innebär emellertid också att mottagande av återbetalningspliktiga medel från en krets

av den angivna storleksordningen inte anses utgöra medel mottagna från allmänheten. Det motsvarar vad som tidigare gällde enligt undantaget för spar- och låneföreningar. Mot bakgrund av de erfarenheter som redovisats i prop. 1999/2000:101 s. 11 är det emellertid inte möjligt att utan ytterligare restriktioner undanta spar- och låneföreningar som vänder sig till 1 000 fysiska personer från tillståndsplikt. Ett möjligt angreppssätt skulle kunna vara att begränsa den krets som anses utgöra icke-allmänheten till ett färre antal personer, t.ex. till 200. Detta torde dock inte vara tillräckligt för att begränsa risken för missbruk.

För att göra det möjligt för seriösa spar- och låneföreningar att bedriva finansieringsrörelse måste den numerära begränsningen – 1 000 personer – alltså kombineras med ytterligare åtgärder. De åtgärder som föreslås i det följande bedöms tillräckliga för att ta hand om de problem som medförde att den tidigare undantagsbestämmelsen upphävdes.

En i förväg identifierbar begränsad krets

Förutom en numerär begränsning bör det krävas att den krets som är aktuell i förväg utgör en begränsad personkrets, t.ex. anställda på en arbetsplats, byalag etc. Förutom att det inte skall vara möjligt för vem som helst att delta bör gruppen vara homogen. En ekonomisk förening som står öppen för envar skulle med denna begränsning omfattas av tillståndsplikt. Att medlemmarna är bosatta inom ett bestämt geografiskt område kan inte anses vara tillräckligt. För att minska risken för missbruk bör det vara möjligt för svenska myndigheter att konstatera att en arbetsplats eller liknande som uppges verkligen existerar. Det skall alltså vara fråga om en i förväg identifierbar begränsad krets. Detta utesluter dock inte att en person kvarstår som medlem en viss tid efter det att anknytningen, t.ex. anställningen, har upphört, om stadgarna medger det.

Föreningens ändamål bör vara att enbart med medel som tillhandahålls av medlemmarna eller som inte anses utgöra ”återbetalningspliktiga medel som tagits emot från allmänheten” – t.ex. banklån – tillgodose medlemmarnas finansieringsbehov.

Möjligheten att driva spar- och låneverksamhet bör inte enbart stå öppen för svenska föreningar utan även för motsvarande utländska företag.

Kontrollmöjligheter

Av kontrollskäl finns det anledning att kräva att den krets till vilken föreningen vänder sig framgår av stadgarna. Härigenom ökar möjligheten för utomstående att bedöma föremålet för föreningens verksamhet samtidigt som kretsen inte utan vidare kan förändras. Dessutom kan Patent- och registreringsverket (PRV) avskriva en anmälan för registrering av en ekonomisk förening om den strider mot lag. Till detta kommer att PRV har rätt att initiera en tvångslikvidation av en förening om föreningens verksamhet drivs på ett sätt som uppenbarligen inte motsvarar de förutsättningar under vilka registrering har skett.

Föreningen bör som medlemmar få anta enbart personer i den angivna kretsen. Av 6 kap. 4 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

framgår att styrelseledamöterna skall vara medlemmar i föreningen, om inte stadgarna i särskilt angivna fall tillåter annat.

När föreningen tar emot medel från medlemmarna anses den ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten. Den kommer därför att omfattas av den föreslagna lagen om inlåningsverksamhet (se avsnitt 12).

Tvångslikvidation

På de företag som bedriver finansiell verksamhet som fordrar tillstånd ställs det förhållandevis höga krav. I dag finns det i lagen om finansieringsverksamhet och i bankrörelselagen en möjlighet att förelägga den som bedriver verksamhet i strid med lagen att upphöra med verksamheten. Ett sådant föreläggande kan förenas med vite. Om verksamheten bedrivs i en ekonomisk förening kan enligt lagen om ekonomiska föreningar rätten förordna att föreningen skall träda i likvidation om föreningens verksamhet bedrivs på ett sätt som uppenbarligen inte motsvaras av de förutsättningar under vilka registrering har skett. PRV har rätt att initiera ett sådant tvångslikvidationsärende. Finansinspektionen har där- emot inte den behörigheten.

Det har övervägts om Finansinspektionen skall ges behörighet att göra en anmälan om tvångslikvidation enligt lagen om ekonomiska föreningar, men det har bedömts mindre lämpligt. Dessutom kan otillåten verksamhet komma att bedrivas av aktiebolag och för dessa finns det inte någon likvidationsgrund motsvarande den som gäller för ekonomiska föreningar. Mot den bakgrunden görs bedömningen att det bör införas en tvångslikvidationsgrund enligt vilken rätten, efter anmälan från Finansinspektionen, skall förordna att ett aktiebolag eller en ekonomisk förening skall träda i likvidation om företaget inte följer ett föreläggande att upphöra med finansiell verksamhet som det inte är berättigat att driva. Detta gäller generellt och inte bara för de nu beskrivna spar- och låneföreningarna.

5.4.4.6 Värdepapperisering

Promemorians bedömning: Det nuvarande tillståndet för värdepapperisering behålls. Det betyder att det inte behövs tillstånd för finansieringsrörelse som drivs av ett aktiebolag eller en ekonomisk förening, eller motsvarande utländskt företag, om verksamheten består i att vid enstaka tillfällen förvärva fordringar och medel för verksamheten inte löpande anskaffas från allmänheten.

Kommitténs bedömning: Kommitténs förslag att enbart finansiering till allmänheten utgör finansieringsrörelse innebär att värdepapperisering, som består i att ett specialföretag köper fordringar från finansiella företag, inte träffas av regleringen medan motsvarande köp från icke-finansiella företag träffas.

Remissinstanserna: Av de remissinstanser som yttrat sig över förslaget är alla remissinstanser utom *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala Universitet* positiva till värdepapperisering eller har ingen erinran emot företeelsen. *Riksbanken*, *Riksgäldskontoret* och *SBAB* vill att kommitténs

förslag skall införas. *Finansinspektionen, Konkurrensverket, Sveriges Industriförbund* och *Finansbolagens Förening* anser att även icke-finansiella företag skall kunna sälja fordringar för värdepapperisering. *Svenska Fondhandlareföreningen* och *Riksbanken* anser att det kan finnas anledning att ta ställning till hur kommitténs förslag förhåller sig till EG-rätten. *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* menar att frågan om tillstånd bör krävas för specialföretaget beror på vem som detta företag tänker sig som finansiär. Förväntas de i stor utsträckning vända sig till den småsparande allmänheten ökar enligt TCO tyngden i kravet på att denna verksamhet bör vara förknippad med tillstånd.

Skälen för promemorians förslag: Värdepapperisering är en teknik för att finansiera en portfölj av finansiella fordringar på värdepappersmarknaden. Rent praktiskt går värdepapperiseringen till så att fordringarna säljs (överlåts mot betalning) till ett för ändamålet skapat rättssubjekt, som kan betecknas specialföretag. Försäljningen innebär således att specialföretaget övertar fordringsrätten. Specialföretaget finansierar sitt köp av fordringar genom att ge ut värdepapper, exempelvis obligationer.

Kommitténs förslag innebär att begreppet finansieringsrörelse skall omfatta näringsverksamhet som har till ändamål att från allmänheten förvärva fordringar. Definitionen omfattar inte förvärv av fordringar från finansiella företag. Den träffar däremot verksamhet som består i att köpa fordringar från icke-finansiella företag. När det gäller icke-finansiella företag som vänder sig till ett fristående specialföretag skulle dessa enligt kommittén kunna bli beroende av specialföretaget för sin finansiering. Enligt kommittén finns det därför skäl, även om de inte är så starka, för att värdepapperisering av icke-finansiella företags fordringar skall vara tillståndspliktigt. Ett annat skäl för att värdepapperisering av icke-finansiella företags fordringar skall vara tillståndspliktigt är att gränsen mellan factoring och värdepapperisering av kundfordringar är i det närmaste hårfin. Skyddsbehovet är visserligen i regel mindre vid värdepapperisering, eftersom specialföretagets skuld- och tillgångssida vanligtvis är löptidsmatchade. I sådana fall skulle emellertid alla företag som har matchad tillgångs- och skuldsida undantas från tillståndsplikt. Kommittén anser dock att en sådan bestämmelse blir för svår att tillämpa.

För värdepapperisering gäller sedan den 1 juni 2001 ett särskilt undantag (prop. 2000/01:19 Bättre förutsättningar för värdepapperisering). Undantaget gäller för finansieringsverksamhet som drivs av ett aktiebolag eller av en ekonomisk förening om

- verksamheten består i att vid enstaka tillfällen förvärva fordringar och
- medel för verksamheten inte löpande anskaffas från allmänheten.

I nämnda proposition konstaterades att värdepapperisering torde utgöra finansieringsverksamhet och kräva tillstånd enligt gällande rätt. Regeringen bedömde dock att de grundläggande skyddsintressena på det finansiella området inte hindrar att i vart fall enstaka förvärv av fordringar undantas från tillståndsplikt enligt lagen om finansieringsverksamhet. Enligt regeringen måste dock vid införande av ett undantag av detta slag beaktas dels EG-rättens utformning, dels de genomgripande överväganden rörande lagens tillämpningsområde som Banklagskommittén redovisat.

Vid en jämförelse med den av kommittén föreslagna legaldefinitionen av finansieringsrörelse konstaterade regeringen att enligt kommitténs förslag behövs det inte någon reglering av specialföretag som köper fordringar endast från finansiella företag men att förslaget på definition av tillståndspliktig finansieringsrörelse däremot träffar verksamhet som består i att köpa fordringar från icke-finansiella företag. Vidare konstaterades att utanför definitionen av finansieringsrörelse bör falla bl.a. finansieringsverksamhet utan vinstsyfte eller av tillfällig natur eller i begränsad omfattning i samband med annan verksamhet.

Regeringen konstaterade att kommittén anser att någon reglering av specialföretag som köper fordringar endast av finansiella företag inte behöver göras. Med hänsyn härtill och att förvärv vid enstaka tillfällen kan anses vara av tillfällig natur bedömdes att ett undantag från tillståndsplikten av det slag som nämnts nyss faller utanför kommitténs förslag på tillståndspliktig finansieringsrörelse.

Beträffande bestämmelsens överensstämmelse med EG-rätten hänvisades till att kreditinstitutsdirektivet definierar kreditinstitut som ett företag vars verksamhet består i att från allmänheten ta emot insättningar eller andra återbetalbara medel och att bevilja krediter för egen räkning. Det noterades vidare att enligt kreditinstitutsdirektivet avses med "återbetalbara medel" fortlöpande utgivning av obligationer och andra jämförbara värdepapper. Vidare hänvisades till att artikel 3 i direktivet föreskriver ett förbud för företag som inte är kreditinstitut att bedriva rörelse som omfattar att från allmänheten ta emot insättningar eller andra återbetalbara medel. Detta förbud gäller dock inte fall som är särskilt omfattade av nationell lagstiftning under förutsättning att verksamheten är underkastad regler och övervakning till skydd för insättare och investerare. Det ansågs därför nödvändigt att utforma undantaget så att specialföretaget inte blir ett kreditinstitut enligt EG-rätten och att specialföretagets verksamhet inte heller strider mot artikel 3 i direktivet. I propositionen konstaterades härefter att undantaget måste begränsas så att specialföretag inte kan anses bedriva rörelse som omfattar inlåning eller upplåning från allmänheten. Det kunde enligt propositionen lämpligen göras genom att det föreskrevs att medel för verksamheten inte löpande får anskaffas från allmänheten. Definitionen av kreditinstitut förutsätter nämligen i båda leden att det skall vara fråga om fortlöpande verksamhet. Om specialföretaget inte tillåts löpande finansiera verksamheten från allmänheten kan det definitionsmässigt inte heller utgöra ett kreditinstitut. Regeringen föreslog därför ett undantag från tillståndsplikt för verksamhet som består i förvärv av fordringar vid enstaka tillfällen om medel för verksamheten inte löpande anskaffas från allmänheten. Det konstaterades vidare (s. 41) att enstaka tillfällen bör innefatta i vart fall förvärv av fordringar vid tre tillfällen men att den närmare begränsningen till förvärv av fordringar överlämnats till rättstillämpningen. Det anfördes också att begränsningen till att medel för verksamheten inte löpande anskaffas från allmänheten inte hindrar ett företag, t.ex. genom utgivningen av obligationer, från att vända sig till allmänheten för sin finansiering i vart fall i samma omfattning som det är möjligt att förvärva fordringar vid enstaka tillfällen.

Undantaget för värdepapperisering trädde i kraft den 1 juni 2001. Några erfarenheter av undantaget har ännu inte vunnits. Det saknas skäl att

göra någon ändring av undantaget innan det är möjligt att utvärdera effekterna av det.

Som nämnts har promemorian frångått kommitténs förslag att begränsas definitionen av finansieringsrörelse till att omfatta enbart sådana förvärv av fordringar som sker från allmänheten. Härigenom blir köpet av fordringar tillståndspliktig verksamhet, oavsett om förvärvet sker från finansiella eller icke-finansiella företag. Däremot görs samma bedömning som kommittén i fråga om att begreppet finansieringsrörelse inte bör inbegripa verksamhet utan vinstsyfte eller av tillfällig natur eller i begränsad omfattning i samband med annan verksamhet, se avsnitt 5.4.3. Det undantag för värdepapperisering som finns i gällande rätt bör därför tas in även i den nya lagen. Ur ett EG-perspektiv framstår det som rimligt att möjligheten att driva värdepapperiseringsverksamhet i Sverige utan tillstånd inte enbart står öppen för svenska aktiebolag och ekonomiska föreningar utan även för motsvarande utländska företag.

5.4.5 Vissa legala konsekvenser med anledning av att kreditmarknaden avregleras

I promemorian föreslås att med tillståndspliktig finansieringsrörelse skall avses rörelse i vilken ingår näringsverksamhet som har till ändamål att

1. ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten, direkt eller indirekt via ett företag med vilket det finns ett nära samband, och
2. lämna kredit, ställa garanti för kredit eller i finansieringssyfte förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande.

Den föreslagna definitionen skiljer sig från den gällande, som innebär att kreditgivning och motsvarande funktioner i sig är tillståndspliktiga även om de inte kombineras med upplåning från allmänheten.

En konsekvens av förslaget till ny definition av finansieringsrörelse blir att finansiella institut, exempelvis företag som ägnar sig åt kreditgivning men inte finansierar sig genom upplåning från allmänheten, inte längre kommer att behöva tillstånd för att driva sin verksamhet och därför inte heller kommer att stå under tillsyn av Finansinspektionen. För sådana finansiella institut följs kommitténs linje att inte göra någon ändring i redovisningslagstiftningen. Däremot skall finansiella institut enligt internationella åtaganden omfattas av penningtvättslagstiftningen och vara föremål för viss kontroll av ägare och ledning.

Vidare bedöms det vara lämpligt att göra vissa ändringar i konsumentkreditlagen med anledning av att kreditmarknaden på detta sätt avregleras.

5.4.5.1 Åtgärder mot penningtvätt och anmälningssplikt

Promemorians förslag: Finansiella institut enligt en definition som bygger på det s.k. penningtvättsdirektivet (91/308/EEG) skall omfattas av lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

Bryter ett finansiellt institut mot en bestämmelse i den lagen eller mot föreskrifter som meddelats med stöd av lagen, skall Finansinspektionen kunna förelägga institutet att göra rättelse. Om rättelse inte görs, skall inspektionen kunna förelägga institutet att upphöra med verksamheten. Detsamma skall gälla om institutet inte lämnar inspektionen begärda upplysningar om verksamheten som behövs för att inspektionen skall kunna kontrollera att penningtvättslagen följs.

Finansiella institut skall anmäla sin verksamhet till Finansinspektionen för registrering.

Finansinspektionen skall ges möjligheter att ingripa när det gäller kontrollen av att anmälningssplikten följs.

Bestämmelserna om åtgärder mot penningtvätt, anmälningssplikt, ingripanden m.m. i lagen (1996:1006) om valutaväxling och betalningsöverföring skall gälla även för finansiella institut. Lagens rubrik skall ändras till lagen om anmälningssplikt avseende viss finansiell verksamhet.

Kommitténs förslag: Kommittén har inte lämnat något förslag i denna del.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Göteborg* påpekar att definitionerna i 2 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt av de företag som omfattas av lagen måste ses över.

Skälen för promemorians förslag

Åtgärder mot penningtvätt

Enligt det s.k. penningtvättsdirektivet (91/308/EEG) skall finansiella institut omfattas av penningtvättslagstiftningen. Med ett finansiellt institut avses, såvitt här är av intresse, ett företag som inte är ett kreditinstitut, men vars huvudsakliga verksamhet består i att utföra en eller flera av vissa särskilt uppräknade verksamheter. Dessa verksamheter framgår också av 7 kap. 1 § andra stycket 2–12 i den föreslagna lagen om bank- och finansieringsrörelse. Det är exempelvis fråga om kreditgivning, betalningsförmedling och ekonomisk rådgivning. Definitionen omfattar även inom gemenskapen belägna filialer till finansiella institut med huvudkontor utanför gemenskapen. I kreditinstitutsdirektivet finns också en definition av finansiellt institut, som skiljer sig något från den som framgår av penningtvättsdirektivet. Definitionen av finansiellt institut i kreditinstitutsdirektivet ligger till grund för definitionen av detsamma i den föreslagna lagen om bank- och finansieringsrörelse (se 1 kap. 5 § 5).

Penningtvättdirektivet från år 1991 har i vissa avseenden ändrats genom ett nytt direktiv om penningtvätt (2001/97/EG). Bland annat har definitionen av finansiellt institut ändrats. Det nya penningtvättsdirektivet skall genomföras av medlemsstaterna senast den 15 juni 2003. De eventuella ändringar som kan behöva göras beträffande den här föreslag-

na definitionen av finansiellt institut får övervägas i samband med lagstiftningsarbetet avseende genomförandet av det nya penningtvättsdirektivet.

Penningtvättsdirektivet från år 1991 har genomförts genom lagen om åtgärder mot penningtvätt. I den lagen saknas bestämmelser om möjlighet för Finansinspektionen att ingripa mot de företag som omfattas av lagen men underlåter att följa bestämmelserna i den. I stället ankommer det på inspektionen att vid brott mot penningtvättslagen vidta erforderliga åtgärder enligt bestämmelserna i den rörelselagstiftning som reglerar respektive instituts verksamhet.

Finansiella institut enligt penningtvättsdirektivets definition, såvitt här är av intresse, kommer inte att stå under tillsyn. Till skillnad mot vad som gäller för banker och andra institut, som också faller under penningtvättslagens tillämpningsområde men som står under Finansinspektionens tillsyn, är det därför beträffande de här aktuella instituten inte meningen att inspektionen skall vidta typiska tillsynsåtgärder. Inspektionen skall exempelvis inte utföra platsundersökningar i syfte att utreda om instituten tillämpar penningtvättslagens regler och andra bestämmelser på ett tillfredsställande sätt eller för den delen själva ägnar sig åt penningtvätt.

Om Finansinspektionen på annat sätt, t.ex. genom tips från allmänheten eller från andra företag, får kännedom om att ett finansiellt institut utför transaktioner avseende medel som kan antas härröra från brottsliga förvärv av allvarligare slag, skall dock inspektionen naturligtvis i enlighet med 12 § penningtvättslagen underrätta finanspolisen om transaktionerna.

Genom att göra penningtvättslagen tillämplig på finansiella institut blir dessa skyldiga att driva verksamheten i enlighet med bestämmelserna i den lagen. Institutet skall således ha rutiner till förhindrande av att de utnyttjas för transaktioner som har samband med brottsliga förvärv och exempelvis ha rutiner som säkerställer att anställda får den information och utbildning om penningtvättsfrågor som är behövlig.

Om det finns anledning att anta att ett finansiellt institut inte följer de rutiner som framgår av penningtvättslagen eller inspektionens föreskrifter, bör inspektionen ha möjlighet att begära upplysningar från institutet så att förhållandena kan klarläggas. Om institutet underlåter att lämna sådana, bör inspektionen kunna förelägga företaget att göra rättelse och i sista hand att upphöra med verksamheten.

Om inspektionen skulle finna att ett finansiellt institut bryter mot en bestämmelse i penningtvättslagen eller en föreskrift som har meddelats med stöd av den lagen, bör Finansinspektionen också kunna förelägga institutet att göra rättelse och, om rättelse inte görs, att upphöra med verksamheten.

Anmälningsplikt och registrering

För att Finansinspektionen skall få kännedom om vilka företag som penningtvättslagen faktiskt är tillämplig på, och för att se till att dessa företag följer densamma, är någon form av kontroll nödvändig. De finansiella instituten bör därför vara skyldiga att anmäla sin verksamhet till inspektionen.

I syfte att garantera allmänhetens rätt till information om vilka finansiella institut som är anmälda, bör Finansinspektionen vara skyldig att föra ett register över dessa. Av samma anledning bör ett finansiellt institut föras ut ur registret när ett beslut om föreläggande att upphöra med verksamheten har vunnit laga kraft.

Ett institut som omfattas av anmälningsplikt men inte gör någon anmälan, bör av Finansinspektionen föreläggas att komma in med en sådan. Om anmälan inte görs, bör inspektionen vara skyldig att förelägga institutet att upphöra med verksamheten.

För det fall inspektionen misstänker att ett institut, som inte har anmält sin verksamhet till registret, driver anmälningspliktig verksamhet, bör inspektionen ges möjlighet att inhämta upplysning i syfte att ta reda på om institutet är skyldigt att göra sådan anmälan.

För att föreläggandena skall bli effektiva bör inspektionen ha möjlighet att förena dem med vite.

Lagteknisk lösning

Lagen om valutaväxling och betalningsöverföring infördes huvudsakligen för att förhindra att företag som driver valutaväxlingsrörelse utnyttjas för penningtvätt. Lagens tillämpningsområde utvidgades sedermera till att även omfatta företag som yrkesmässigt ägnar sig åt betalningsöverföring (se prop. 1995/96:216 och prop. 1999/2000:145).

Då inte heller företag som driver valutaväxlingsrörelse eller ägnar sig åt betalningsöverföring står under tillsyn av Finansinspektionen, är situationen densamma som för finansiella institut. Lagstiftningen för de förstnämnda företagen innebär också till stor del detsamma som nu föreslås för de finansiella instituten. Mot denna bakgrund, och då inte fler lagar än nödvändigt bör införas, är det lämpligt att låta flertalet av bestämmelserna i lagen om valutaväxling och betalningsöverföring även omfatta de finansiella instituten. För att lagens rubrik inte skall bli missvisande bör denna ändras.

5.4.5.2 Krav på och kontroll av ägare och ledning

Promemorians förslag: Den som i väsentlig mån har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller som gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet får inte ha ägarintresse i ett finansiellt institut eller ingå i institutets ledning.

Med ägarintresse skall avses ett direkt eller indirekt innehav av 20 procent eller mer av rösterna eller kapitalet i det finansiella institutet.

Samma krav skall även tillämpas på företag som driver valutaväxlingsrörelse eller ägnar sig åt betalningsöverföring.

Kommitténs förslag: Kommittén har inte lämnat något förslag i denna del.

Remissinstanserna: Kommenterar inte denna fråga.

Skälen för promemorians förslag: Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF), som bildades 1989, är det världsledande or-

ganet när det gäller internationell samverkan mot penningtvätt. Totalt är 29 stater, en organisation samt EU-kommissionen anslutna till FATF. Sverige har sedan starten deltagit i FATF:s arbete.

FATF har utfärdat 40 rekommendationer om penningtvätt som syftar till att förbättra de nationella rättssystemen samt förstärka det finansiella systemets roll och det internationella samarbetet. Medlemmarna i FATF har åtagit sig att genomföra dessa rekommendationer.

En av FATF:s rekommendationer (nr 29) innebär att behöriga myndigheter skall vidta åtgärder för att förhindra att kriminella personer eller deras medbrottslingar kontrollerar eller i betydande del deltar i finansiella instituts verksamhet. FATF har inte uttryckligen definierat begreppet finansiellt institut. Det framgår emellertid att rekommendationen inte bara är tillämplig på banker utan också på finansiella institut som inte är banker, även sådana som inte står under formell tillsyn.

Finansiella institut enligt definitionen i den föreslagna lagen om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet (den nuvarande lagen om valutaväxling och betalningsöverföring) torde omfattas av FATF:s rekommendation. Ägare och ledning i dessa institut bör således kontrolleras med avseende på eventuell tidigare brottslighet och misskötsamhet av visst slag.

Mot denna bakgrund bör den som i väsentlig mån har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller som gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet inte få ha ägarintresse i ett finansiellt institut. Det är emellertid inte rimligt att vilken ägare som helst i institutet skall uppfylla detta krav. Det bedöms vara tillräckligt att kravet gäller för den som direkt eller indirekt innehar 20 procent eller mer av rösterna eller kapitalet i institutet.

Diskvalifikationsbestämmelsen bör även gälla för det finansiella institutets ledning, dvs. för styrelseledamöter, verkställande direktör och deras ställföreträdare. Är institutet en fysisk person blir bestämmelsen tillämplig på den enskilde näringsidkaren.

Själva kontrollen av att ägare och ledning inte är diskvalificerade på grund av tidigare brottslighet eller misskötsamhet bör utföras av Finansinspektionen i samband med att företaget anmäler sin verksamhet dit (se avsnitt 5.4.5.1).

Om denna kontroll av ägare och ledning skall kunna fylla en reell funktion, bör en ny kontroll göras när någon i ägar- eller ledningskretsen byts ut. I annat fall skulle diskvalifikationsbestämmelsen bli allt för lätt att kringgå. För att Finansinspektionen skall kunna genomföra en sådan kontinuerlig kontroll, måste inspektionen få information om förändringar i ägar- eller ledningskretsen. Således föreslås att, när ett finansiellt institut får kännedom om att förändringar skett i institutets ledning eller i den krets som har ägarintresse i detta, institutet bör vara skyldigt att snarast anmäla förändringen till Finansinspektionen. Om en juridisk person har ägarintresse i det finansiella institutet, bör den juridiska personen på samma sätt vara skyldig att snarast anmäla ändringar av vilka som ingår i dess ledning till inspektionen.

Om Finansinspektionen skulle finna att någon i ägar- eller ledningskretsen är diskvalificerad på grund av tidigare brottslighet eller misskötsamhet, bör inspektionen vara skyldig att förelägga institutet respektive den som har ägarintresse i detta att göra rättelse. Om institutet eller äga-

ren inte rättar sig efter förelägandet, skall Finansinspektionen förelägga institutet att upphöra med verksamheten.

Lagtekniskt löses frågan om krav på och kontroll av ägare och ledning lämpligast genom att det i lagen om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet förs in bestämmelser om detta tillsammans med sanktionsregler för Finansinspektionen.

För att FATF:s rekommendation skall kunna anses vara genomförd i Sverige måste det ovannämnda kravet på ägare och ledning, och kontrollen därav, även omfatta valutaväxlings- och betalningsöverföringsföretagen.

5.4.5.3 Ändringar i konsumentkreditlagen

Promemorians förslag: En näringsidkare skall, innan kredit beviljas, pröva om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han åtar sig enligt kreditavtalet (kreditprovning).

Kreditprovning behöver inte göras om kreditgivaren på grund av sin kännedom om konsumenten eller andra omständigheter har grundad anledning att utgå från att konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han åtar sig.

Kravet på kreditprovning gäller inte heller för engångskrediter när kredittiden är högst tre månader och kreditbeloppet skall betalas på en gång eller för krediter som avser mindre belopp.

Konsumentverket får möjlighet att förelägga en näringsidkare att upphöra med att lämna krediter till konsumenter för det fall näringsidkaren inte uppfyller det krav på kreditprovning som nu införs. Om Konsumentverket anser det tillräckligt, får verket i stället meddela varning.

Kommitténs förslag: Omfattar inte ändringar i konsumentkreditlagen.

Remissinstanserna: *Konsumentverket* uttrycker oro för att den avreglering i fråga om tillståndspliktig finansieringsrörelse som föreslås av kommittén kan leda till att antalet oseriösa kreditgivare ökar. *Riksgäldskontoret* betonar vikten av ett starkt och fungerande konsumentskydd och förordar en översyn av skyddet för konsumenter.

Skälen för promemorians förslag

Inledning

Konsumentverket framhåller i sitt remissyttrande att verket med den nuvarande konsumenträttsliga regleringen skulle ha små möjligheter att komma till rätta med eventuella missförhållanden som kan uppstå på marknaden vid den föreslagna avregleringen i fråga om tillståndspliktig finansieringsrörelse. Verket pekar särskilt på att även om konsumentkreditlagens regel om god kreditgivningssed innebär att det ställs höga krav på näringsidkarens förhållningssätt gentemot konsumenter, bl.a. vad gäller kreditprovning, så är regeln osanktionerad och har inte heller fått någon vidsträckt tillämpning i rättspraxis. Mot denna bakgrund, och då erfarenheterna talar för att det är ekonomiskt svaga konsumentgrupper

som i första hand kan komma att drabbas när mindre seriösa kreditgivare inte behöver tillstånd för sin verksamhet, motsätter sig verket den föreslagna avregleringen.

I enlighet med vad Konsumentverket uttalat är det av stor vikt att det finns ett gott konsumentskydd när det gäller kreditgivning. Såsom har anförts i avsnitt 5.3 görs emellertid här bedömningen att detta behov i första hand bör tillgodoses genom annan lagstiftning än den rörelselagstiftning som här föreslås för banker och kreditmarknadsföretag. Den avreglering i fråga om tillståndspliktig finansieringsrörelse som föreslås ger emellertid anledning att överväga behovet av ändringar i konsumentkreditlagen.

Ny bestämmelse om kreditprövning

Enligt 5 § konsumentkreditlagen skall en näringsidkare i sitt förhållande till konsumenten iaktta god kreditgivningssed och därvid ta till vara konsumentens intressen med tillbörlig omsorg. Därutöver finns i lagen vissa specificerade bestämmelser om vad näringsidkaren skall iaktta vad gäller marknadsföring och information samt bestämmelser om utformningen av kreditavtalet och avtalsvillkorens innehåll.

Enligt motiven ligger i begreppet god kreditgivningssed att kreditgivaren både inför ett kreditavtal och medan avtalet gäller skall handla omdömesgillt och ansvarsfullt mot konsumenten (prop. 1991/92:83 s. 106 f). Detta innebär bl.a. att näringsidkaren skall söka medverka till att privatpersoner inte skuldsätter sig på ett sätt som är alltför långtgående i betraktande av deras inkomster och övriga ekonomiska förhållanden. Kreditgivaren måste därför, om krediten inte är ringa, normalt göra en seriös kreditprövning innan kredit lämnas. I begreppet god kreditgivningssed ligger även att näringsidkaren följer de bestämmelser om marknadsföring m.m. som finns i lagen.

I den promemoria som föregick propositionen och i lagrådsremissen fanns en särskild bestämmelse om vilken kreditprövning näringsidkaren var skyldig att göra innan kredit beviljades. Bestämmelsen motiverades i huvudsak av de problem med överskuldsättning som befanns föreligga och som delvis ansågs bero på att somliga kreditgivare beviljade krediter utan att först undersöka ordentligt om den som fick krediten hade ekonomiska förutsättningar att klara av åtagandet (Ds 1990:84 s. 45 ff). I propositionen, som lades fram efter regeringsskiftet år 1991, hade emellertid bestämmelsen tagits bort. Som skäl anförde regeringen bl.a. att situationen på kreditmarknaden förändrats genom att kreditgivarna lärt av sina misstag och på egen hand förbättrat kreditprövningen (prop. 1991/92:83 s. 25).

Mot bakgrund av den avreglering som nu föreslås görs emellertid bedömningen att det bör införas en bestämmelse i konsumentkreditlagen om att en näringsidkare, innan kredit beviljas, skall pröva om kredittagaren har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han åtar sig enligt kreditavtalet. Såsom sagts ovan ligger det i och för sig i begreppet god kreditgivningssed att näringsidkaren normalt skall göra en sådan prövning. Det bedöms emellertid finnas ett värde i att tydligt uttrycka detta i lagen, på motsvarande sätt som görs beträffande t.ex. vad som krävs vid marknadsföring av krediter. Avsikten är att genom den föreslagna be-

stämelsen betona näringsidkarens ansvar för att medverka till att privatpersoner inte skuldsätter sig på ett sätt som är alltför långtgående i förhållande till sina inkomster och övriga ekonomiska förhållanden.

Kravet på kreditprövning bör emellertid inte vara ovillkorligt. Näringsidkaren kan i vissa fall, på grund av personlig kännedom om konsumenten eller andra omständigheter, dra tillräckliga slutsatser om konsumentens förutsättningar att klara av krediten utan att en formell kreditprövning görs. Det finns vidare vissa typer av krediter för vilka behovet av ett krav på kreditprövning inte är framträdande och för vilka det ter sig opraktiskt att kräva att en sådan prövning görs. I bestämmelsen bör därför göras vissa undantag från kravet på kreditprövning. Dessa kommenteras närmare i författningsskomentaren. Bestämmelsen utformas således i stort sett i enlighet med det förslag som fanns i den ovan omnämnda lagrådsremissen.

Vad som mer i detalj skall krävas för att kravet på kreditprövning skall vara uppfyllt och under vilka omständigheter som kreditprövning kan underlåtas, bör närmare kunna preciseras av de myndigheter som har tillsyn över lagen, dvs. Konsumentverket och Finansinspektionen. Konsumentverket utfärdar i dag riktlinjer för tillämpning av konsumentkreditlagen vilka gäller bl.a. tillämpningen av begreppet god kreditgivningssed. Finansinspektionen utfärdar allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden. Det har övervägts om respektive myndighet genom beordrigande bör ges möjlighet att meddela föreskrifter avseende vad som skall krävas i kreditprövningshänseende. I nuläget görs emellertid bedömningen att det är tillräckligt med myndigheternas möjligheter att utfärda riktlinjer respektive allmänna råd.

Utökade befogenheter för Konsumentverket

Enligt 35 § konsumentkreditlagen är det Konsumentverket som har tillsyn över att lagen följs. Verkets tillsyn omfattar emellertid inte verksamhet som står under tillsyn av Finansinspektionen.

För att bestämmelserna i konsumentkreditlagen skall tillgodose kravet på ett gott konsumentskydd krävs att tillsynsmyndigheterna har tillräckliga befogenheter att ingripa om lagens bestämmelser inte följs.

Finansinspektionen har som ett led i tillsynen över de institut som driver bank- eller finansieringsrörelse bl.a. rätt att få upplysningar om institutets verksamhet och göra undersökning hos ett institut när inspektionen finner det nödvändigt. Inspektionen, eller i vissa närmare angivna fall regeringen, har vidare möjlighet att ingripa mot ett institut, om institutet bryter mot rörelselagstiftningen eller annan författning som reglerar institutets verksamhet, t.ex. konsumentkreditlagen. Enligt det förslag som läggs fram i promemorian kan ingripande ske genom föreläggande att vidta åtgärd inom viss tid, genom förbud att verkställa beslut eller genom meddelande av anmärkning. Om överträdelsen är allvarlig skall institutets tillstånd återkallas eller, om det är tillräckligt, varning meddelas. Förelägganden och förbud får förenas med vite.

Konsumentverkets befogenheter är mer begränsade. Enligt dagens bestämmelser har verket rätt att dels företa inspektion hos näringsidkare, dels ta del av de handlingar som behövs för tillsynen och i övrigt få de upplysningar om verksamheten som behövs. För det fall en näringsidkare

inte tillhandahåller handlingar eller lämnar upplysningar som efterfrågas, får verket förelägga näringsidkaren att vid vite fullgöra denna skyldighet. Vidare kan Konsumentverket i vissa fall använda sig av de kontroll- och sanktionsbestämmelser som finns i marknadsföringslagen och i lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden.

För att införandet av bestämmelsen om kreditprovning skall få avsedd effekt bör verket samtidigt få utökade möjligheter att ingripa mot oseriösa kreditgivare. Det föreslås därför här att verket får möjlighet att förelägga en näringsidkare att upphöra med att lämna krediter om näringsidkaren inte uppfyller vad som föreskrivs i detta avseende. Det har övervägts om denna sanktionsmöjlighet även borde knytas till kravet på att näringsidkaren iakttar god kreditgivningssed i övrigt. Det görs emellertid bedömningen att det framför allt är i förhållande till kreditprovningen som den nu föreslagna sanktionen är nödvändig. Detta gäller särskilt mot bakgrund av att Konsumentverket även har andra möjligheter, t.ex. med stöd av marknadsföringslagen, att ingripa om inte näringsidkaren i övrigt iakttar vad som ligger i begreppet god kreditgivningssed.

Att förelägga ett företag att upphöra med att lämna krediter är en ingripande åtgärd. Vid bedömningen av om ett sådant föreläggande skall komma i fråga får hänsyn tas till förhållandena i det enskilda fallet. Rör det sig om flagranta eller upprepade överträdelser talar det för ett föreläggande. Om Konsumentverket bedömer det tillräckligt bör verket i stället kunna meddela varning.

Ett föreläggande att upphöra med att lämna krediter bör kunna förenas med vite.

Befogenheterna för Konsumentverket diskuteras enligt uppgift även inom ramen för Utredningen om finansiell rådgivning till konsumenter (Ju2001:03). I det lagförslag som kan förväntas komma att läggas fram av utredningen föreslås att Konsumentverket skall ha möjlighet att vid vite förelägga en näringsidkare som tillhandahåller finansiell rådgivning till konsumenter att upphöra med detta om verksamheten inte uppfyller de krav som ställs i lagen. Om det är tillräckligt får Konsumentverket i stället meddela varning. Genom de föreslagna ändringarna i konsumentkreditlagen skulle således finnas förutsättningar att uppnå enhetlighet vad gäller Konsumentverkets möjligheter att ingripa för att skydda konsumenterna vid kreditgivning och vid finansiell rådgivning.

5.4.6 Ett säkert placeringsalternativ

Inledning

Det har traditionellt ansetts utgöra ett viktigt konsumentskyddsintresse att det för medborgarna finns en i praktiken riskfri och likvid placeringsform tillgänglig. Bankernas inlåning har ansetts tillgodose detta behov. Benämningen konsumentskydd är i och för sig korrekt, men det yttersta motivet för staten att se till att det finns en likvid och säker placering att tillgå är att detta medför samhällsekonomiska vinster bl.a. i form av minskade informationskostnader.

Som påpekats tidigare, fungerar systemskyddet även som ett konsumentskydd, eftersom solida institut kan fullgöra sina åtaganden gentemot såväl insättare som andra placerare. Frågan som skall behandlas i detta

avsnitt är om det krävs särskild reglering för att tillgodose intresset av att ett säkert placeringsalternativ finns tillgängligt och hur denna reglering i så fall bör utformas.

Insättningsgarantin

När det gäller behovet av ett säkert alternativ är frågan om det kan anses uppfyllt genom lagen (1995:1571) om insättningsgaranti (insättningsgarantilagen). Den främsta avsikten med det svenska insättningsgarantisystemet är just att skapa ett konsumentskydd som garanterar allmänhetens spar- och transaktionsmedel. Den samhällsekonomiska vinsten av minskade informationskostnader framhålls som det främsta skälet till att allmänheten erbjuds "en säker form för placering av likvida medel".

Insättningsgarantin ger ett kapitalvärdesskydd för insättningar upp till ett belopp om 250 000 kronor hos banker och värdepappersbolag. Med insättning avses enligt 2 § 3 insättningsgarantilagen nominellt bestämda tillgodohavanden som är tillgängliga för insättaren med kort varsel. Definitionen överensstämmer alltså väsentligen med den av bankrörelse som återfinns i 1 kap. 2 § första stycket BRL och som lyder: Med bankrörelse avses i denna lag verksamhet i vilken ingår inlåning på konto, om behållningen är nominellt bestämd och tillgänglig för insättaren med kort varsel. Detta är inte en slump, utan i förarbetena till lagen om insättningsgaranti sägs att definitionen av bankrörelse bör läggas till grund för avgränsningen av insättningsgarantin. En insättning omfattas obligatoriskt av garantin, om insättningen finns hos en svensk bank (eller ett svenskt värdepappersbolag med tillstånd att ta emot kunders medel på konto) här i landet eller hos en filial till en svensk bank i ett annat EES-land. Efter beslut av Insättningsgarantinämnden kan garantin utsträckas till att omfatta även filialer utanför EES och även utländska bankers filialer här i landet.

Det kan alltså konstateras att det finns ett garantisystem som i huvudsak uppfyller de krav som kan ställas på ett väl fungerande säkert alternativ.

5.4.7 Insättningar i kreditmarknadsföretag

Promemorians förslag: En insättning enligt lagen (1995:1571) om insättningsgaranti som görs hos ett svenskt kreditmarknadsföretag här i landet eller hos en filial till ett svenskt kreditmarknadsföretag i ett annat EES-land skall omfattas av garantin.

Genom beslut av insättningsgarantinämnden kan garantin utsträckas till att omfatta även insättningar som finns hos en filial till ett svenskt kreditmarknadsföretag utanför EES och även ett utländskt kreditföretags filial här i landet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med promemorians förslag.

Remissinstanserna: Sveriges riksbank anser att en mindre omfattande insättningsgaranti bör övervägas för kreditmarknadsföretagen. Den lämpligaste begränsningen vore att en självrisk skulle gälla för ersättning från

insättningsgarantin i händelse av ett kreditmarknadsföretags konkurs samt att företagen skulle informera sina kunder om denna begränsning. *Riksgäldskontoret* förordar en självrisk för alla institut som omfattas av garantin. *Insättningsgarantinämnden* tillstyrker förslaget för det fall inlåningsmonopolet avskaffas. Nämnden diskuterar dock hur skyddet för de insättningar som görs hos kreditmarknadsföretag skall finansieras och lämnar förslag till alternativa sätt att ta ut avgifter. *Konkurrensverket* tillstyrker förslaget och anser att det medför konkurrensneutralitet mellan instituten. Även *Konsumentverket* och *KF* tillstyrker förslaget. *Svensk Handel* anser att företag som tar emot inlåning men som inte berörs av kravet på insättningsgaranti bör ha möjlighet att frivilligt träda in i ett sådant garantisystem.

Skälen för promemorians förslag: Av tidigare resonemang framgår att det inte finns några särskilda skäl att förbehålla bankerna rätten att ta emot inlåning. Tanken är att såväl andra finansiella företag som icke-finansiella företag skall kunna erbjuda inlåning. Av resonemanget ovan följer att garantin inte bör utsträckas till alla former av inlåning i alla slag av företag. I princip är det tillräckligt att vissa insättningar i bank är garanterade för att tillgodose behovet av ett säkert placeringsalternativ. Emellertid bör samma typ av insättningar som omfattas av insättningsgarantin i bank också vara garanterade i kreditmarknadsföretag. Det finns flera skäl för detta.

Garantin kan för det första verka systemstabiliserande, även om den först och främst är att betrakta som ett konsumentskydd. Eftersom kreditmarknadsföretagen är av betydelse för kreditförsörjningen, inte minst på bolåneområdet, är det en fördel om risken för uttagsanstormning minskas.

För det andra kan det förhållandet att andra finansiella företag än banker tillåts ta emot garanterade insättningar stimulera konkurrensen på inlåningsmarknaden. Det kan även möjliggöra en framtida separation av likviditets- och betalningstjänster, som annars kan förhindras av bankernas monopol på statligt garanterade insättningar.

Institut som tar emot medel från allmänheten och bedriver kreditgivning träffas för det tredje av EG:s definition av kreditinstitut och enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 94/19/EG om system för garanti av insättningar skall insättningar i kreditinstitut omfattas av ett garantisystem.

Några remissinstanser har tagit upp frågan om självrisk. Den frågan övervägdes i samband med att insättningsgarantilagen infördes. Regeringen föreslog då att någon självrisk inte skulle tas ut. Regeringens bedömning var att de negativa konsekvenserna av en självrisk övervägde fördelarna. Särskilt som en självrisk kan bidra till att insättarna tar ut sina pengar på fel grunder och i ett tidigt skede för att inte ett belopp motsvarande självrisken skall gå förlorat (prop. 1995/96:60 s. 64). Denna mer principiella bedömning får alltså sägas vara gällande.

För den nya kategori kreditinstitut, som nu bereds möjlighet att ta emot inlåning från allmänheten, kommer den föreslagna regleringen att vara i det närmaste helt likartad med den för bankerna. En gemensam lag föreslås också för de två institutgrupperna. För kapitaltäckningen, som speglar risken i instituten, är reglerna identiska. Detta talar för att en likartad

insättningsgaranti skall gälla. Lika konkurrensvillkor är ett annat viktigt skäl.

Vad gäller avgifterna grundas det rådande systemet på en uppskattning av förväntade kostnader för systemet, dvs. sannolikheten för fallissemang i kombination med dess förväntade belastning på systemet. Målet för behållningen i det fonderade systemet, motsvarande 2,5 procent av den totalt garanterade inlåningen, har numer uppnåtts. Den årliga avgiften har därmed kunna sänkas från ursprungligen 0,25 procent till 0,1 procent. För att upprätthålla fonderingsmålet får Insättningsgarantinämnden bestämma avgiften till mellan 0,1 och 0,3 procent.

Vilken ökning av den totalt garanterade inlåningen som kan förväntas i och med att även kreditmarknadsföretag får ta emot garanterad inlåning är svårt att uppskatta. Det gäller dels hur många och vilka nya institut som kan tänkas införa en möjlighet för insättarna som omfattas av insättningsgarantin, dels vad nettotillskottet kan bli till systemet. Med ökad konkurrens får förutses en viss överströmning från befintlig bankinlåning. Någon kraftigare ökning på kort sikt av den totalt garanterade inlåningen är knappast att vänta. Det avgiftsintervall som nämnden kan tillämpa bör vara tillfyllest för att säkra målet för systemets behållning.

Angående den mer principiella frågan om kreditmarknadsföretagen skall åläggas en högre avgift talar skäl som ovan angetts för att lika avgifter bör gälla, inte minst av konkurrensskäl. Noteras kan också att samma beräkningsgrunder för den individuella avgiften tillämpats för nytillkommande banker, samt banker och värdepappersbolag med kontoinlåning i nuvarande system. Slutsatsen är att insättningsgarantisystemet bör gälla lika för banker och kreditmarknadsföretag. Det är svårt att peka på sådana försvagningar i systemet att ett mer differentierat regelverk skulle vara motiverat. På samma sätt som bankerna uppvisar sinsemellan mycket olika struktur och riskbild, t.ex. stora banker och nischbanker, gäller detta naturligtvis även för kreditmarknadsföretagen, t.ex. mellan bostadsinstitut och mindre finansbolag. Även i fortsättningen kommer avgiften att differentieras beroende på institutets kapitaltäckning.

Svensk Handel anser att det bör finnas en möjlighet för företag som tar emot inlåning att frivilligt få träda in i insättningsgarantisystemet. Även denna fråga behandlades i samband med insättningsgarantilagens tillkomst (prop. 1995/96:60 s. 36 ff). Regeringen anförde då att insättningsgarantisystemet är solidariskt och att de institut som skall omfattas av lagen skall verka under identiska förutsättningar. De omfattas dessutom av ett gemensamt regelverk och de skall gemensamt bidra till finansieringen av garantin. Avgiftsättningen i garantin grundas på en bedömning av varje enskilt instituts risknivå, varvid institutens kapitaltäckningsgrad används som ett mått på risknivån. I ett sådant system är det därför svårt att inordna företag som inte lyder under kapitaltäckningskrav.

I avsnitt 12.2. föreslås att företag som tar emot inlåning, men som inte är bank eller kreditmarknadsföretag, skall omfattas av vissa regler till skydd för insättare. Emellertid är detta regelverk inte av sådan omfattning att det kan jämföras med de krav som ställs på banker och kreditmarknadsföretag till skydd för betalningssystemet och konsumenterna. Med beaktande av detta och de skäl som anförts i frågan vidhålls rege-

ringens tidigare bedömning. Insättningsgarantin skall därför endast utvidgas till att omfatta även kreditmarknadsföretag.

5.4.8 Skyldighet att ta emot garanterade insättningar om sådana tillhandahålls

Promemorians förslag: Institut som tillhandahåller kontoformer som omfattas av insättningsgarantin skall vara skyldiga att ta emot insättningar på sådana konton från var och en. Skyldigheten skall dock inte gälla i fall där det finns sakliga skäl att neka någon tillgång till konto, t.ex. om sökanden tidigare varit ohederlig mot institutet, om misstanke om penningtvätt finns eller om det finns risk för att en företrädare för institutet genom att tillhandahålla kontot på något sätt främjar brott. Skyldigheten omfattar inte andra tjänster såsom t.ex. checkar och kort kopplade till kontot.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med promemorians förslag.

Remissinstanserna: *Konkurrensverket* och *Konsumentverket* tillstyrker förslaget. Konsumentverket anser dessutom att det bör övervägas att införa ett krav att banker skall vara skyldiga att tillhandahålla betaltjänster. Övriga remissinstanser berör inte förslaget närmare.

Skälen för promemorians förslag: Som tidigare framgått har det bedömts lämpligt att låta medel som skyddas av den existerande insättningsgarantin fylla behovet av en säker placeringsform. Möjligen kan någon ställa sig tveksam till att definitionen av det ur betalningsväsendets perspektiv skyddsvärda området avviker från den som gäller för insättningsgarantin. Eller med andra ord: Är det möjligt att i rörelselagstiftningen ha en definition av det skyddsvärda området vilken innehåller ett rekvisit som pekar ut medel som är uppsägbara inom 30 dagar, medan insättningsgarantilagen innehåller ett krav på att medlen skall vara nominellt bestämda och tillgängliga med kort varsel? Eftersom det inte är samma motiv bakom statens intresse av att tillhandahålla ett säkert alternativ för placeringar som för att söka upprätthålla det finansiella systemets funktionsförmåga, är det inte märkligt att inte samma definition av de skyddsvärda verksamheterna används trots att de bedrivs inom samma institutstyp. Det kan dock vara så att olikheten innebär tekniska problem eller risk för kringgående.

Även om det i gällande rätt är inlåningsbegreppet i bankrörelsedefinitionen som är styrande för insättningsgarantins tillämpningsområde så finns det inget hinder för bankerna att tillhandahålla även konton som inte faller under garantin, t.ex. på grund av att de har längre uppsägnings-tid än en månad eller att de inte är nominellt bestämda. En bank måste dock tillhandahålla någon kontoform som faller under garantin, annars är den definitionsmässigt inte någon bank. Med den föreslagna definitionen av mottagande av medel – som föreslås ingå i bankrörelsedefinitionen – kommer det att vara möjligt för banker att endast ta emot sådana medel som inte faller under garantin och ändå fortsätta att vara banker.

Eftersom huvudmotivet för garantin är att ett säkert placeringsalternativ skall tillhandahållas, är frågan om risken för att bankerna väljer att inte tillhandahålla inlåning som omfattas av insättningsgarantin är så stor

att det finns skäl att lagstifta om en sådan skyldighet. Bankrörelselagen innehåller i dag en skyldighet för banker ”att ta emot inlåning på räkning från allmänheten” (2 kap. 1 §). Denna bestämmelse innebär att bankerna är skyldiga, om det inte finns särskilda skäl, att ta emot inlåning från alla som vill sätta in pengar på ett konto i banken. Det föreslås i avsnitt 5.2.3 att denna bestämmelse slopas. Skälet är att det är svårt att se nyttan med en sådan bestämmelse. Med fri prissättning kan en bank alltid prissätta sig ur en marknad. Av samma skäl är det inte ändamålsenligt med en bestämmelse som ålägger banker en skyldighet att tillhandahålla kontoformer som omfattas av insättningsgarantin. Det finns dock inga tecken på att banker skulle vilja dra sig undan från det garanterade området; tvärtom används det som ett argument i marknadsföringen att vissa kontoformer är garanterade.

Det kan möjligen Det kan möjligen ifrågasättas om inte EG-direktivet om system för garanti av insättningar medför en skyldighet för lagstiftaren att se till att det tillhandahålls konton som omfattas av landets garantisystem. Detta kan dock knappast vara en rimlig tolkning av direktivet

Det finns således skäl att hindra banker eller kreditmarknadsföretag (eller värdepappersbolag med tillstånd att ta emot kunders medel på konto) som väljer att tillhandahålla kontoformer omfattade av insättningsgarantin, från att utestänga vissa individer från möjligheten att öppna sådana konton. Möjligheten att få tillgång till en säker sparform bör i princip stå öppen för alla. Det bör därför inte accepteras att ett institut vägrar vissa personer tillgång till konton som omfattas av insättningsgarantin. Skyldigheten att bereda var och en tillgång till konton som är skyddade av insättningsgarantin kan dock inte göras absolut. Om det finns sakliga skäl, såsom t.ex. att en kund tidigare varit ohederlig mot institutet, att misstanke om penningtvätt finns eller att det finns risk för att en företrädare för banken genom att tillhandahålla kontot på något sätt främjar brott, bör banken kunna neka tillgång till sådana konton. När det gäller medlemsbanker tillkommer att dessa kan begränsa sin medlemskrets till vissa grupper, t.ex. medlemmar i ett visst trossamfund.

Skyldigheten att ta emot garanterade insättningar, såvida särskilda skäl inte talar däremot, bör således gälla alla institut som kommer att omfattas av insättningsgarantin, dvs. banker, kreditmarknadsföretag och värdepappersbolag.

Konsumentverket anser att det bör övervägas att införa en skyldighet för banker att tillhandahålla betaltjänster. Kommitténs bedömning är dock att det inte finns skäl att införa skyldighet för en bank att tillhandahålla kunden andra tjänster, såsom t.ex. checkar och kort kopplade till kontot.

Frågan om s.k. tilläggstjänster behandlas av Finansinspektionen i ett allmänt råd om inlåningskonton och tillhörande banktjänster (FFFS 2001:8). I 3 § anges att för att på ett effektivt sätt kunna sköta uttag av kontanter, överföringar och betalningar bör kontohavaren ges möjlighet att koppla tilläggstjänster till ett inlåningskonto, om det inte finns skäl mot detta. Uppföljning av detta allmänna råd och institutens efterlevnad av detsamma kommer att ske under våren 2002. Det görs därför bedömningen att det för närvarande inte finns behov av att ålägga institutet en skyldighet att tillhandahålla tilläggstjänster.

5.4.9 Informationsfrågor

Promemorians förslag: Institut som omfattas av lagen (1995:1571) om insättningsgaranti skall tydligare informera om huruvida en fordran omfattas av insättningsgarantin eller inte.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med promemorians förslag.

Remissinstanserna: Har inte kommenterat detta förslag.

Skälen för promemorians förslag: Svenska banker, utländska bankföretag samt svenska värdepappersbolag eller utländska värdepappersföretag som har tillstånd att ta emot kunders medel på konto är enligt lagen om insättningsgaranti skyldiga att informera dem som har gjort eller avser att göra en insättning om bl.a. "den garantin som gäller för insättningar hos institutet" (11 §). Av förarbetena framgår att avsikten är att information även måste lämnas om att en fordran inte omfattas av det svenska garantisystemet när så är fallet (prop. 1995/96:60 s. 72 f och 125). Efter som hänvisning i förarbetena (se s. 125) görs till artikel 6.2–3 i det s.k. insättningsgarantidirektivet (94/19/EG), torde bestämmelsen innebära att information även skall lämnas om att en fordran omfattas av en motsvarande utländsk garanti. Det gäller för i Sverige belägna filialer till utländska kreditinstitut som har sitt huvudkontor utanför EES.

Enligt promemorians förslag skall tillämpningsområdet för lagen om insättningsgaranti utvidgas till insättningar hos kreditmarknadsföretag (se avsnitt 5.5.2). Då kommer även kreditmarknadsföretag att omfattas av informationskravet i den lagen. Om ett institut åsidosätter informationsplikten gentemot konsumenter kommer marknadsföringslagen att vara tillämplig.

Reglerna om informationsplikt i lagen om insättningsgaranti uppfyller delvis behovet av information från företag som omfattas av den lagen. Att information skall lämnas oavsett om en fordran omfattas av det svenska garantisystemet, inbegripet att information skall lämnas om att en fordran omfattas av en motsvarande utländsk garanti, bör dock tydligare framgå av lagtexten. Reglerna bör också kompletteras så att det framgår att information skall lämnas såväl vid marknadsföring av ett erbjudande som innan ett avtalsförhållande inleds samt under avtalstiden framgå av kontoutdrag och liknande material som rör fordringsförhållandet. Reglerna bör slutligen kompletteras så att åtgärder kan vidtas om ett företag underlåter att lämna information vid erbjudanden som riktas enbart till andra än konsumenter.

6 Rörelseregler för banker och kreditmarknadsföretag – utgångspunkter

6.1 Inledning

Slutsatsen i kapitel 5 är att stabilitet i betalningssystemet och kreditförsörjningen endast kan uppnås genom att lagstiftningsvägen försäkra sig om att enskilda institut är motståndskraftiga mot olika former av störningar, det vill säga solida.

Trots att det i grunden är fråga om ett intresse av att skydda systemets funktioner inriktas med nödvändighet regleringsåtgärderna mot de enskilda instituten. Det är deras motståndskraft mot störningar som avgör systemets stabilitet. Det primära målet vid utformningen av rörelsereglererna bör således vara solida institut. Försöken att uppfylla detta mål får emellertid inte medföra att lagstiftningen får en sådan utformning att den förhindrar en effektivt fungerande finansiell marknad. Övervägda lagstiftningsåtgärder måste hela tiden vägas mot risken för effektivitetsförsämringar.

6.2 Solida institut

Promemorians utgångspunkter: Solida institut kräver regler om buffertkapital, riskbegränsning och genomlysbarhet.

Kommitténs utgångspunkter: Överensstämmer med promemorians.

Skälen för promemorians utgångspunkter: Solida institut kräver åtgärder som både minskar risken för förluster och ökar motståndskraften för det fall förluster uppkommer. Soliditeten är således inte enbart beroende av att ett institut har vissa ekonomiska reserver utan också att den genom olika åtgärder begränsar sitt risktagande.

Banker och kreditmarknadsföretag har normalt låg soliditet (låg kvot av eget kapital i förhållande till tillgångar), vilket medger relativt litet utrymme för förluster. För att t.ex. en bank skall kunna motstå störningar måste den ha ett visst buffertkapital. Bankens ägare har motiv att förse banken med buffertkapital för att övertyga bankens finansiärer om att banken kommer att kunna fullgöra sina förpliktelser. Trots detta finns det motiv för lagstiftaren att kräva visst buffertkapital eftersom banken i sitt val av buffertkapital inte har anledning att beakta systemriskerna. Även om samhällets och bankens intressen normalt sammanfaller, motiveras ett krav på buffertkapital av att skillnaden mellan statens och bankens val av buffertkapital kan bli stor för en bank som har relativt lite att förlora på att gå i konkurs på grund av dålig lönsamhet och lågt förtroendekapital.

Av samma anledning är det nödvändigt att begränsa institutens möjlighet till risktagande. Eftersom risken för att problem i t.ex. en bank sprider sig till andra institut är stor, kan enskilda instituts handlande riskera att äventyra hela betalningssystemets funktion. Det är därför, ur statens perspektiv, nödvändigt med åtgärder som begränsar både institutens möjlighet och motiv att ta risker som hotar deras soliditet.

Som redogörs för i kapitel 5, hänger risken för att problem i en bank sprider sig till en annan, förutom de nära kopplingar som normalt finns mellan banker i form av stora transaktioner till följd av betalningsförmedling, handel med olika typer av finansiella instrument och krediter på interbankmarknaden, till stor del samman med svårigheten att bedöma en banks ställning

När det gäller den traditionella banken som placerar inlånade medel i kreditgivning finns det en inneboende svårighet att värdera krediterna. Det kan i princip också sägas gälla för olika slag av kreditmarknadsföretag. Detta leder till att det är motiverat med åtgärder i syfte att öka möjligheterna att överblicka ett instituts tillgångar och analysera deras värde. Med en från engelskan översatt term brukar detta kallas genomlysbarhet (transparency). Kravet på genomlysbarhet kan tänkas medföra restriktioner i möjligheterna att bedriva vissa typer av verksamhet, att förvärva vissa typer av egendom och att fritt organisera sin rörelse, både faktiskt och juridiskt.

Genomlysbarhet är viktigt också för att staten skall kunna fullgöra sin funktion som "lender of last resort", som innebär att centralbanken kan ge tillfälliga krediter till institut som har likviditetsproblem på grund av misstro hos insättare, aktörer på interbankmarknaden och andra finansiärer. På så sätt undviks rent förväntningsstyrda konkurser. Centralbanken skall dock inte ge krediter till institut som har soliditetsproblem, dvs. där misstron är välgrundad. Det skulle nämligen innebära att ineffektiva och illa skötta institut kan leva vidare. För att centralbanken ska kunna skilja de olika kategorierna åt är det viktigt med god genomlysbarhet.

6.2.1 Buffertkapital

I princip bestämmer ett instituts egna kapital dess motståndskraft mot förluster. Ju mindre eget kapital i förhållande till rörelsens omfattning och risk, desto sämre motståndskraft.

Som ovan nämns har ägare incitament att förse institutet med ett visst buffertkapital. Motivet för lagregler som syftar till att garantera ett minsta buffertkapital är något tillspetsat att det inte i alla lägen går att lita på att institutens val av buffertkapital är samhällsekonomiskt optimalt.

I situationer där ett institut är på fallrepet kan intressenterna i institutet ha mycket lite att förlora på ett ökat risktagande medan vinsterna kan bli stora. Detta brukar betecknas som att det finns risk för s.k. moral hazard-beteende. Ökat risktagande leder till högre risk för att staten måste vidta kostsamma åtgärder för att bevara stabiliteten i särskilt betalningssystemet. Regler om buffertkapital kan användas till att avväga ägarnas kapitalinsats mot risken i ett institut och därmed minska risken för moral hazard-beteende. De kan också påverka viljan till risktagande hos institutets ägare eftersom det egna kapitalet kan ses som en form av självrisk för ägarna i händelse av konkurs. Sammanfattningsvis kan regler om buffertkapital sägas ha två funktioner, nämligen dels att öka motståndskraften när förluster inträffar, dels att minska viljan till risktagande hos institutens ägare.

Några definitioner

Termen buffertkapital förekommer inte i lagstiftningen (och föreslås inte heller göra det) utan är här en samlingsbeteckning, för olika typer av eget kapital.

Startkapital är det kapital som krävs för att få starta rörelsen.

Det finns *associationsrättsliga regler* som syftar till att trygga buffertkapitalet. Reglerna som bestämmer i vilken utsträckning ett institut får disponera fritt och bundet eget kapital varierar med vilken associationsform som valts. De associationsrättsliga reglerna som syftar till att trygga ett buffertkapital går igenom i kapitel 13.

Termerna *kapitalbas*, *primärt* och *supplementärt kapital* används främst i kapitaltäckningssammanhang. Med kapitalbas avses summan av primärt och supplementärt kapital efter vissa avräkningar. Med primärt kapital avses i bankaktiebolag i huvudsak eget kapital (se nedan). Även fritt eget kapital inkluderas, med undantag för kumulativa preferensaktier och uppskrivningsfonder. I medlemsbanker består det primära kapitalet i huvudsak av eget kapital med undantag för förlagsinsatser och uppskrivningsfonder samt i sparbanker i huvudsak av reservfonder. Med supplementärt kapital avses kapital som influiter på grund av utgivning av förlagslån och liknande med efterställd rätt till betalning.

Det *egna kapitalet* delas upp i bundet och fritt eget kapital i bankaktiebolag och medlemsbanker. I bankaktiebolag utgörs det bundna egna kapitalet av aktiekapital, överkursfond, uppskrivningsfond, reservfond och fond för orealiserade vinster. I medlemsbanker utgörs det av insatskapital samt ovan nämnda fonder förutom överkursfond. I sparbanker delas det egna kapitalet upp i fonder och vinst eller förlust för året. Med fonder avses grundfond, uppskrivningsfond, reservfond, fond för orealiserade vinster samt garantifond.

Startkapital

Enligt gällande rätt skall vid prövning av en *oktrojansökan för banker* bedömas bl.a. behovet av kapital. Bedömningskriterierna är något annorlunda jämfört med dem som gäller enligt kapitaltäckningsreglerna. Som exempel kan nämnas att kapitalbehovet bedöms även med hänsyn till rörelserisken. Kapitalet skall i bankaktiebolag och sparbanker bestämmas med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av den planerade rörelsen. Det skall i bankaktiebolag utgöras av aktiekapital, i medlemsbank av insatskapital och i sparbank av grundfond. Vidare finns en nominellt angiven gräns för det minsta bundna egna kapital (startkapital) en bank skall ha vid starten. För bankaktiebolag är detta belopp fem miljoner euro samt för sparbanker en miljon euro. Medlemsbanker får ha ett lägre bundet eget kapital än fem miljoner euro om den beräknade balansomslutningen är högst etthundra miljoner kronor.

När en bank väl har startat sin rörelse finns det begränsade möjligheter för Finansinspektionen att göra någonting åt att banken har otillräcklig kapitalbuffert om kapitalkravet enligt kapitaltäckningsreglerna är uppfyllt. Ett undantag är det fall att en banks kapitalbas underskrider det nominella belopp som krävdes i form av bundet eget kapital vid starten. I sådana fall skall Finansinspektionen återkalla bankens oktroj. Det är en

rimlig ordning att lagstiftaren även efter det att oktroj beviljats upprätthåller det krav på buffertkapital som gäller vid starten även om kravet går utöver det som följer av kapitaltäckningsreglerna. Den "tröskel" som reglerna om startkapital utgör enligt gällande rätt bör kompletteras med en regel som höjer nivån på "golvet" bakom "tröskeln". En sådan regel skulle kunna utformas som ett allmänt krav på att buffertkapitalet skall vara tillräckligt med hänsyn till den rörelse som en bank bedriver. Alternativt kan användas en regel som ställer krav på att rörelsen inte får bedrivas på ett sådant sätt att buffertkapitalet äventyras.

För *kreditmarknadsföretag* finns ingen bestämmelse som anger att kapitalet skall fastställas med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten hos den planerade rörelsen. Däremot finns det en nominell gräns för det startkapital som skall finnas när verksamheten påbörjas. Huvudregeln för kreditmarknadsbolag är ett bundet eget kapital motsvarande minst fem miljoner euro. I likhet med vad som gäller för medlemsbanker kan ett kreditmarknadsföretag medges ha ett kapital motsvarande minst en miljon euro om nettovärdet av tillgångarna i den planerade verksamheten uppgår till högst etthundra miljoner kronor.

Kapitaltäckningsreglerna

Viktigast av de regler som har till syfte att trygga ett buffertkapital är det regelkomplex som brukar kallas kapitaltäckningsregler. Kapitaltäckningsreglerna, som till största delen bygger på EG-direktiv och internationella överenskommelser, är omfattande och tekniskt komplicerade.

De gällande kapitaltäckningsreglerna fokuserar på kreditrisker och marknadsrisker. När det gäller kapitaltäckning av kreditrisker är principen att en banks engagemang klassificeras utifrån emittent- och säkerhetstyp. I princip all företagsutlåning placeras i samma klass. Därmed blir det ingen skillnad i kapitalkravet till följd av skillnader i kreditrisken mellan olika företagskrediter. Reglerna fångar inte heller upp olika grader av portföljdiversifiering.

Sedan början av 1996 omfattas även marknadsrisker av kapitaltäckningsreglerna. När det gäller ränterisker och aktiekursrisker skall positioner i bankernas handelslager kapitaltäckas. Dessutom ger växelkursrisker i hela verksamheten upphov till kapitalkrav. Kapitaltäckning för marknadsrisker berör därutöver motpartsrisker och avvecklingsrisker inom värdepappershandel samt risker på grund av garantier vid en emission. Även när det gäller marknadsrisker skall dessa kapitaltäckas enligt vissa procentsatser utefter klassificering av de olika typerna av exponering. Dessa regler – schablonmetod eller standardiserad metod – som baseras på ett EG-direktiv från 1993 (Rådets direktiv 93/6/EEG om kapitalkrav för värdepappersföretag och kreditinstitut), tar inte hänsyn till alla de möjligheter som finns för att utjämna och hantera risker genom rationell riskhantering.

En del kreditinstitut använder i dag avancerade datamodeller för att beräkna risk. Sådana riskberäkningsmodeller, eller Value at Risk-modells, kan också användas för beräkning av kapitalkrav. Modellerna anses ge ett mer rättvisande kapitalkrav bl.a. på grund av att hänsyn kan tas till portföljsammansättningen. Genom direktivet (98/31/EG) har regler för

användningen av sådana s.k. egna modeller i kapitaltäckningssammanhang införts i 1993 års direktiv. En sådan möjlighet finns också för de svenska instituten sedan den 1 januari 1996.

Med nödvändighet är reglerna rörande kapitaltäckning av kreditrisker trubbiga och det bör även observeras att kapitaltäckningsreglerna inte beaktar alla risker som ett kreditinstitut är exponerat för. Exempelvis beaktas inte s.k. operativa risker eller rörelserisker. Det betyder t.ex. att en ren inlåningsbank, dvs. en bank som placerar mottagen inlåning i statspapper, inte skulle behöva något eget kapital enligt kapitaltäckningsreglerna.

Kapitaltäckningsreglerna i sin nuvarande utformning är inte i sig tillräckliga för att uppfylla de inledningsvis i avsnittet skisserade kraven på regler om buffertkapital. De är starkt bundna av EG-rätten och internationella överenskommelser. En omfattande översyn och reformering av nuvarande internationella regler pågår emellertid. Det arbetet förutses ta ett antal år i anspråk. I promemorian föreslås med anledning härav inga förändringar i gällande regler.

Sambandet mellan likviditet och buffertkapital

En banks likviditetsrisk har nära samband med storleken på dess buffertkapital. Anledningen är att likviditetsrisken ytterst handlar om möjligheten att refinansiera sig på interbankmarknaden eller hos Riksbanken, vilken i sin tur sammanhänger med förmågan att ställa säkerhet för dessa lån. Regler med syfte att trygga buffertkapitalet minskar därmed likviditetsrisken. Således bidrar både en allmän soliditetsregel och kapitaltäckningsregler till att begränsa risken för en likviditetskris.

En banks temporära likviditetsbehov löses rutinmässigt genom refinansiering via interbankmarknaden eller i sista hand via mindre lån över natten från Riksbanken. En allvarigare likviditetsbrist, normalt förorsakad av misstro mot bankens betalningsförmåga och därmed förknippad ransonering på dagslånemarknaden, kan avhjälpas av Riksbanken, dock under förutsättning att banken bedöms som i grunden solid.

Risken för att en bank skall hamna i en likviditetskris är alltså ytterst beroende av bankens möjlighet att låna på interbankmarknaden eller från Riksbanken. Denna möjlighet är i sin tur beroende av att banken har tillgångar att lämna som säkerhet. En första förutsättning för detta är att banken har nettotillgångar att belåna. Ytterligare en förutsättning är att tillgångarna är sådana att ett någorlunda rättvisande värde går att fastställa. En banks likviditetsrisk är således beroende av storleken på bankens buffertkapital, men även av rörelsens och tillgångarnas egenskaper och genomlysbarhet.

Givet att Riksbanken uppfyller sin funktion att bistå solida banker som har likviditetsproblem finns det inte skäl att frukta för en allmän likviditetskris i ett i grunden solitt banksystem. Regelverket och tillsynen bör följaktligen inriktas på soliditetsaspekter och inte på likviditeten.

För kreditmarknadsföretag där finansieringen är mer långfristig än i bankerna är likviditetsriskerna generellt mindre. I avsnitt 5.2.3 föreslås att bankers ensamrätt till inlåning avskaffas vilket öppnar för sådan kortfristig finansiering även i kreditmarknadsföretag. I grunden är det liksom

för banker kapitalstyrkan som bevarar förtroendet för företaget och förmågan att upprätthålla likviditeten.

6.2.2 Riskbegränsning

Rörelsereglerna bör ta sikte på att begränsa ett kreditinstituts totala risktagande. Reglerna bör vara utformade på ett sådant sätt att enskilda placeringar inte riskerar institutets överlevnad. Detta innebär att rörelsereglerna bör präglas av ett diversifieringstänkande, där nettoexponeringar gentemot olika risker står i centrum.

Allmänt sett bör huvudambitionen med reglerna för riskbegränsning vara att se till att instituten bygger upp fungerande system för att hantera riskerna i sina respektive verksamheter. Det är nödvändigt att styrelse och ledning med hjälp av systemen kan få grepp om riskerna i den verksamhet som bedrivs. Det är således viktigt att reglerna lämnar viss frihet för instituten att utforma systemen för riskbegränsning efter den egna rörelsens art och omfattning. Flexibla regler i detta avseende kan också förväntas leda till att det utvecklas allt bättre system.

Ett kreditinstituts analys av *kreditrisk*er handlar i princip om att bestämma sannolikheten för att låntagare kommer att uppfylla sina förpliktelser. Det finns en mängd faktorer som är av betydelse för sådana analyser. Detta kan sägas göra det extra svårt att värdera krediter. Därtill är det svårt att hantera kreditrisker med hjälp av finansiella instrument jämfört med hanteringen av marknadsrisker. Diversifiering av kreditportföljen är därför en viktig del av hanteringen av den samlade kreditrisken. Det är omöjligt för lagstiftaren att i förhand ange vilka variabler som är relevanta för ett visst institut i en viss situation. Lagstiftaren bör i första hand söka åstadkomma att institutens rutiner och interna regler för kreditgivning är tillfredsställande. Här är det förmågan att bedöma och värdera kreditrisker som skall komma i förgrunden.

Till kategorin riskbegränsning hör regler om stora exponeringar. I stort sett alla placeringar som är beroende av den ekonomiska utvecklingen hos en motpart är begränsade till en maximal storlek. Bestämmelserna, som är gemensamma för banker, andra kreditinstitut och värdepappersbolag, är nästan helt anpassade till reglerna om stora exponeringar i kreditinstitutsdirektivet. En stor exponering är en exponering som motsvarar minst 10 % av institutets kapitalbas och som institutet har mot en kund eller grupp av inbördes anknutna kunder. En sådan exponering får som huvudregel inte överstiga 25 % av kapitalbasen varvid samtliga exponeringar läggs samman. Summan av samtliga stora exponeringar får inte överstiga 800 % av kapitalbasen. Reglerna tillämpas även på en finansiell företagsgrupp, dvs. det är gruppens samlade exponering som begränsas.

6.2.3 Genomlysbarhet

Staten kan med hjälp av regler av olika slag påverka risken i sitt implicita åtagande för stabiliteten i betalnings- och kreditväsendet. För att kontrollera reglernas efterlevnad behöver den insyn i instituten. Även Riksbanken har, för att kunna fullgöra sin uppgift som "lender of last resort", behov av att kunna överblicka institutens ställning. Emellertid är t.ex. en

bankrörelse oftast komplex och svåröverskådlig. Därför kan det vara svårt att få erforderlig överblick över den. Regler som underlättar denna möjlighet är därför motiverade både av tillsynsskäl och för att Riksbanken skall kunna fullgöra sin uppgift. Reglerna bör i första hand syfta till att underlätta för berörda myndigheter att överblicka ett instituts tillgångar och analysera deras värde, dvs. regler som förbättrar genomlysbarheten.

Det är viktigt att instituten är genomlysbara även för övriga externa intressenter. Därigenom ökar bland annat förutsättningarna för en marknadsmässig prissättning av institutets skuldinstrument. Detta leder i sin tur bland annat till att priset för finansiering relateras till risken i rörelsen, vilket ökar förutsättningarna för en effektiv kapitalallokering. Detta kommer att påverka institutets beteende. Dålig genomlysbarhet kan hota systemstabiliteten. Ett institut med likviditetsproblem kan t.ex. få svårt att låna av aktörer som inte anser sig kunna genomlysningens rörelse.

Ett kreditinstituts rörelse kan tänkas vara så komplex och svårgräpbar att även de som har ansvaret för den, ledningen och slutligen ägarna, har svårt att få en korrekt bild av rörelsen. Ett sådant förhållande minskar chansen för att regler och andra styrmedel skall vara effektiva.

Det finns alltså goda skäl att ha regler som syftar till genomlysbarhet. Sådana regler kan inriktas mot att begränsa den möjliga omfattningen av rörelsen, t.ex. genom restriktioner i möjligheterna att bedriva vissa typer av verksamhet samt att inneha vissa typer av tillgångar. Vidare kan instituten förbjudas att faktiskt och juridiskt organisera rörelsen på ett sådant sätt att det medför svårigheter att överblicka den.

Regler som förbjuder svåröverskådliga strukturer är därför motiverade. Den omtalade härvan i Bank for Credit and Commerce International (BCCI-kraschen) ledde, tillsammans med vissa andra händelser på finansmarknaderna, till ett EG-direktiv (det s.k. BCCI-direktivet vars bestämmelser numera finns i kreditinstitutsdirektivet) med syfte att i vissa närmare angivna avseenden stärka tillsynsmyndigheternas befogenheter när det gäller att förhindra svåröverskådliga strukturer. Tillstånd skall inte beviljas i de fall som det finns "nära förbindelser" mellan ett kreditinstitut och andra fysiska och juridiska personer om förbindelserna hindrar myndigheterna från att utöva en effektiv tillsyn. Tillståndet skall också kunna återkallas om en effektiv tillsyn hindras.

Bestämmelser motsvarande direktivets har införts i svensk rätt (se t.ex. 9 kap. 3 § BRL angående prövningen vid auktorisation). Reglerna gäller även vid tillstånd till förvärv av ett kvalificerat innehav av aktier eller andelar i kreditinstitutet (7 kap. 11 § BRL och 5 kap. 12 § LFV). Om nära förbindelser som föreligger mellan ett institut och någon annan hindrar en effektiv tillsyn av institutet, får Finansinspektionen förelägga innehavare av aktier eller andelar som medför att förbindelserna är nära att avyttra så stor del av aktierna eller andelarna att så inte längre är fallet. Finansinspektionen får även besluta att ägaren inte får företräda aktierna eller andelarna vid stämma.

7 En gemensam lag för banker och kreditmarknadsföretag

Promemorians förslag: Bankrörelselagen (1987:617) och lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet skall ersättas med en ny, gemensam lag för banker och kreditmarknadsföretag.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår inte någon ny lag utan enbart ändringar av bankrörelselagen (1987:617) och lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Göteborg* anser att det bör övervägas att införa en särskild lag om kreditinstitut och en särskild lag om finansiella institut. *Finansinspektionen* menar att det bör övervägas att införa en enda näringsrättslig lagstiftning för kreditinstitut med utgångspunkt från definitionen i kreditinstitutsdirektivet. En sådan reglering skulle, enligt inspektionen, kunna innehålla de prioriteringar för tillsynen som är önskvärda med hänsyn till systemstabiliteten. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, förordar att lagstiftningen för kreditinstitut samordnas så att den blir mer övergående.

Skälen för promemorians förslag: I dag regleras banker och kreditmarknadsföretag i olika lagar. De huvudsakliga rörelsereglerna finns i bankrörelselagen respektive lagen om finansieringsverksamhet. Därutöver finns det bl.a. i kapitaltäckningslagen och lagen om penningtvätt regler som gäller gemensamt för dessa institut.

Syftet med regleringen för banker och kreditmarknadsföretag skiljer sig åt redan i dagsläget. Trots detta är bestämmelserna i bankrörelselagen och lagen om finansieringsverksamhet i stora delar desamma. Både banker och kreditmarknadsföretag behandlas som kreditinstitut i EG-rättslig mening. Den övervägande delen av de EG-rättsliga reglerna har genomförts på samma sätt för banker och kreditmarknadsföretag.

Även med den i promemorian föreslagna regleringen kommer likheterna att bli stora. Det är dock inte nödvändigt att överensstämelsen är fullständig för att det skall finnas anledning att överväga en gemensam lag. En gemensam lag bör vara till fördel för användarna. Det ger en bättre överblick över de likheter och skillnader som finns mellan de olika instituten, även om tillämpningen av reglerna kan skilja sig åt beroende på institutstyp. Vidare beskrivs Finansinspektionens tillsyn och kontrollmöjligheter på ett enda ställe. Genom att ta in bestämmelserna i en gemensam lag undviks onödiga dubbleringar som också har en tendens att ge upphov till oavsiktliga skillnader. Samtidigt tvingas lagstiftaren att när ändringar genomförs att på ett tydligare sätt – i ett sammanhang - ta ställning till hur instituten skall behandlas.

Det föreslås därför att de centrala regler som gäller för banker och kreditmarknadsföretag sammanförs i en gemensam lag. Den valda strukturen skall ses mot bakgrund av det fåtal skillnader som ändå föreligger mellan dem. Innehållet i de enskilda rörelsereglerna kommer att behandlas närmare i det följande.

8 Rörelseregler

8.1 Soliditet

Promemorians förslag: En banks och ett kreditmarknadsföretags rörelse skall drivas på ett sådant sätt att dess förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras.

Kommitténs förslag: Såvitt avser banker överensstämmer kommitténs förslag med promemorians. För kreditmarknadsföretag föreslår emellertid kommittén en soliditetsregel som anger att sådana företag skall avpassa rörelsens inriktning och omfattning till företagets kapitalstyrka.

Remissinstanserna: *Riksbanken* menar att det av den föreslagna soliditetsregeln för kreditmarknadsföretag bör framgå att kapitalstyrkan skall anpassas till verksamheten i stället för tvärtom. *Riksbanken* anser att kommittén anger vissa svårförståeliga motiv för regeln och att motiveringen av bestämmelsen skulle kunna göras tydligare. Enligt *Riksbankens* mening är motiven desamma som för motsvarande regel för banker. Skillnaden i hur den tillämpas avgörs framförallt av hur tillsynsmyndigheten prioriterar sitt arbete. *Finansinspektionen* anser att samma soliditetsregel bör gälla för alla kreditinstitut. *Inspektionen* menar vidare att rörelseregeln skall utformas så att det inte råder någon tveksamhet om att den kan utgöra självständig grund för ingripande. *Riksgäldskontoret* vill bl.a. med hänvisning till de nya kapitaltäckningsregler som föreslås av Baselkommittén framhålla vikten av att skärpa kraven på det kapital banker skall ha som säkerhet i sin verksamhet. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, tillstyrker den föreslagna soliditetsregeln för kreditmarknadsföretag under förutsättning att även kreditmarknadsföretag, i likhet med andra företag – oavsett om de är finansiella eller inte – bör bedriva sin verksamhet så att de kan fullgöra sina förpliktelser. *Finansbolagens Förening* anser att de krav som uppställs för kreditmarknadsföretag är så självklara och allmänt hållna att det kan förmodas att alla företag med minsta grad av seriositet uppfyller dem. Föreningen anser dock att det är rimligt att i lag ställa upp grundläggande krav på rörelsen och att det förefaller lämpligt att låta de övergripande reglerna vara just så generella som kommittén föreslagit och låta rättstillämpningen fylla ut dem med detaljinnehåll från fall till fall. Enligt föreningen är det emellertid inte lämpligt att vare sig regeringen eller *Finansinspektionen* genom föreskrifter ger någon generell uttolkning av den närmare innebörden av dessa rörelseregler. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslagen.

Skälen för promemorians förslag: I avsnitt 6.2 beskrivs varför ett instituts soliditet behöver regleras. Av vad som sägs där framgår att institut som är motståndskraftiga mot störningar av olika slag, dvs. solida institut, är ett huvudmål för regleringen.

Det är lämpligt att soliditetskravet kommer till uttryck i en inledande bestämmelse i rörelsereglerna. Bestämmelsen bör utformas som en anvisning om att soliditeten skall sättas i förgrunden vid bedrivande av rörelsen. Det bör därför finnas en bestämmelse som anger att bankrörelse

skall bedrivas på ett sådant sätt att bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras.

En grundtanke hos kommittén är att verksamheter inte skall underkastas hårdare reglering än vad som är nödvändig med utgångspunkt i de skyddsintressen som har identifierats för verksamheten. Eftersom systemriskerna är mindre och av något annan karaktär på finansieringsområdet än på bankområdet bedömer kommittén det inte nödvändigt att för kreditmarknadsföretagen ställa upp ett likalydande krav. En bestämmelse av den typen bör anser kommittén reserveras för de institutstyper som är viktigast för stabiliteten. Därigenom kan också tillsynsinsatserna koncentreras till de områden som bedöms som viktigast från stabilitetssynpunkt. En följd av ovanstående resonemang är, enligt kommittén, att det bör ställas ett uttryckligt soliditetskrav på kreditmarknadsföretagen men att kravet inte bör vara lika långtgående som det som ställs på banker. För kreditmarknadsföretag föreslås i stället att dessa skall avpassa rörelsens art och omfattning till kapitalstyrkan.

Soliditetsregeln för kreditmarknadsföretag innebär liksom motsvarande regel för banker i realiteten en skyldighet för institutet att avpassa storleken på och risknivån i rörelsen efter kapitalstyrkan. Om Finansinspektionen gör bedömningen att risknivån i rörelsen är för hög i förhållande till buffertkapitalets storlek så kan inspektionen inskrida med de sanktioner som den finner lämpliga i det de enskilda fallet.

Som kommittén föreslår bör det gälla en övergripande soliditetsregel även för kreditmarknadsföretag. Vid utformningen av den bör beaktas att den reglering av finansieringsrörelse som föreslås i promemorian träffar en mer begränsad krets än kommitténs förslag, nämligen enbart företag som lånar upp medel för verksamheten från allmänheten (se avsnitt 5.3.1). Förutom att kreditmarknadsföretag inte kan ägna sig åt betalningsförmedling (via generella system) föreslås här flera ändringar som innebär att ett kreditmarknadsföretags verksamhetsfält breddas. Även kreditmarknadsföretag föreslås kunna ta emot sådan kortfristig inlåning som omfattas av insättningsgarantin. Finansieringsmöjligheterna blir därmed mer likartade för banker och kreditmarknadsföretag. Vidare föreslås kreditmarknadsföretag få driva värdepappersrörelse. Likheten mellan banker och kreditmarknadsföretag blir i fråga om verksamheten därmed också större än enligt kommitténs förslag.

Att samma krav ställs på företag för samma typ av verksamhet torde ge bästa möjliga konkurrensförutsättningar. Mot denna bakgrund delas *Finansinspektionens* uppfattning att soliditetsregeln för kreditmarknadsföretag bör skärpas och ges samma utformning som motsvarande regel för banker. En annan sak att är att soliditetskraven på instituten kan komma att variera med de verksamheter som respektive institut ägnar sig åt. De särskilda risker som följer med deltagande i betalningssystemet torde som regel innebära att en bank måste vara mer motståndskraftig mot störningar än ett kreditmarknadsföretag. Soliditetsregeln kommer därför att medföra skarpare krav på banker än på kreditmarknadsföretag. Detta resonemang bygger på att inspektionen, trots att gällande kapitaltäckningsregler etc. inte fordrar det, beaktar de krav som denna bankspecifika verksamhet ställer på bankernas motståndskraft.

Enligt *Finansbolagens Förening* är det inte lämpligt att regeringen genom föreskrifter ger någon generell uttolkning av den närmare innebör-

den av soliditetsregeln. Varken här eller i kommitténs betänkande föreslås någon föreskriftsrätt. Det är dock inte som föreningen önskar, möjligt att utesluta att det i annat sammanhang finns anledning att ta ställning till lämpligheten av sådana föreskrifter.

8.2 Genomlysbarhet

Promemorians förslag: En banks och ett kreditmarknadsföretags rörelse skall bedrivas och organiseras på ett sådant sätt att institutets ställning kan överblickas.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med promemorians.

Remissinstanserna: *Finansinspektionen* anser att rörelsereglerna skall utformas så att det inte råder någon tveksamhet om att de kan utgöra självständig grund för ingripande. *Konkurrensverket* konstaterar att en god marknadstransparens normalt också är positivt från konkurrenssynpunkt, genom att den underlättar för konsumenterna att träffa rationella val av varor och tjänster. *Konkurrensverket* påpekar dock att det finns en risk från konkurrenssynpunkt att sådan marknadstransparens leder till ett mer aktivt informationsutbyte mellan konkurrerande företag och individuella affärsangelägenheter. *Finansbolagens Förening* framför samma synpunkter som beträffande bestämmelserna om soliditet. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslagen.

Skälen för promemorians förslag: I avsnitt 6.2.3 beskrivs varför det är viktigt att instituten är genomlysbara.

För att kunna vidta riskbegränsande åtgärder är det nödvändigt att ledningen kan överblicka rörelsens ställning. Även ägarna och andra externa intressenter har behov av att korrekt kunna värdera ett instituts ställning.

Det finns alltså goda skäl för att ställa krav på att instituten skall vara genomlysbara. Ett sådant krav bör avse både det sätt som rörelsen bedrivs på och hur den organiseras. När det gäller rörelsens bedrivande bör det innebära att institutets tillgångar skall vara överblickbara och institutets ekonomiska ställning möjlig att värdera med någorlunda säkerhet. Kravet på genomlysbarhet kan inte mätas efter någon absolut måttstock utan beror på institutets omständigheter i övrigt. När det gäller organisationen av rörelsen innebär kravet att såväl den juridiska som den faktiska strukturen skall vara sådan att det utan svårighet går att överblicka ansvars- och ägarförhållanden.

Det är inte bara förhållandena i institutet som juridisk person som berörs utan även institutets åtaganden och kopplingar till andra, såväl inom den egna koncernen som fristående personer. Det finns mer specialiserade regler om genomlysbarhet, tex. i de bestämmelser i den svenska lagstiftningen som infördes till följd av det s.k. BCCI-direktivet.

Det nu sagda bör komma till uttryck i en bestämmelse om att ett instituts rörelse skall bedrivas och organiseras på ett sådant sätt att dess ställning kan överblickas. Detta gäller i förhållande till såväl *Finansinspektionen* och *Riksbanken* som till externa intressenter och bolagets ägare och ledning.

Många kreditmarknadsföretag har och kan förmodas komma att ha en ganska ensidig inriktning på sin rörelse och de sysslar i huvudsak med

endast en typ av verksamhet. En sådan koncentration i verksamheten innebär ett något annorlunda läge vad avser genomlysbarheten jämfört med en diversifierad rörelse. En rörelse vars tillgångar till stor del består av fordringar som är beroende av privat information för att kunna värderas är närmast per definition svår att genomlysa. Kravet på genomlysbarhet är dock inte avsett att förhindra en sådan inriktning på rörelsen; det skulle i praktiken förhindra många kreditmarknadsföretag att bedriva sin rörelse. Verksamheten får dock inte bedrivas på ett sådant sätt att genomlysbarheten försvåras. Vidare är det viktigt att riskhanteringssystemen är sådana att förutsättningarna för en genomlysning är så goda som möjligt.

Genomlysbarheten får också betydelse vid bedömningen av vilken verksamhet ett institut får driva och vilken egendom ett institut får inneha. Dessa frågor behandlas i avsnitt 8.6 och 8.7.

8.3 Riskhantering

Promemorians förslag: En bank och ett kreditmarknadsföretag skall identifiera, mäta och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med promemorians.

Remissinstanserna: *Riksbanken* är positiv till kommitténs förslag, men anser att det är onödigt snävt och anser därför att det bör övervägas att komplettera den föreslagna bestämmelsen med begreppet hantera, som kan ange ett mer aktivt perspektiv på riskhantering. *Riksbanken* föreslår lydelsen ”identifiera, mäta, hantera och kontrollera”, som också svarar bättre mot den i risksammanhang internationellt använda terminologin ”identify, monitor, manage and control”. *Finansinspektionen* och *Finansbolagens Förening* för fram samma synpunkter som beträffande bestämmelsen om genomlysbarhet, se avsnitt 8.2. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag: Risk kan sägas vara sannolikheten för att en händelse som ogillas inträffar. För ett kreditinstitut kan risk på ett övergripande plan sägas vara faran för urholkning av dess balansräkning. Med en sådan riskdefinition finns det en mängd risker i de olika verksamheter som ett institut kan hålla på med. I avsnitt 4.4 beskrivs de risker som kan förekomma i institutens verksamhet – bl.a. marknadsrisker, kreditrisker och operativa risker. Där anges också vilka åtgärder som ett institut kan vidta för att hantera riskerna i verksamheten. Rörelsereglerna bör ta sikte på att begränsa det totala risktagandet. Huvudambitionen med reglerna bör vara att instituten bygger upp fungerande system för riskhantering.

En förutsättning för framgångsrika riskbegränsande åtgärder i ett kreditinstitut är riskuppfattning. Det första ledet i processen att bilda sig en uppfattning om riskerna i rörelsen är att identifiera vilka risker det rör sig om. Därefter är det nödvändigt att uppskatta riskens storlek. Detta gäller både enskilda risker och rörelsens samlade risk.

Det är emellertid inte tillräckligt att ett institut vet vilka risker den är exponerad för och kan uppskatta deras storlek. Kraven på sådan kunskap bör förenas med ett krav på att det i någon mening skall ha kontroll över

riskerna. Detta krav innebär att institutet måste kunna styra rörelsens utveckling. Till grund för bedömningen av vilka riskbegränsande åtgärder som skall vidtas måste ligga en uppfattning om vilka risker som är acceptabla i rörelsen. Denna bedömning har i det enskilda fallet inga självklara utgångspunkter. Slutligen faller bedömningen tillbaka på det grundläggande kravet att soliditeten inte får äventyras.

En grundläggande beståndsdel i ett bra riskhanteringssystem är fungerande informationsvägar. Nära förbundet med det regelsystem som reglerar informationsflödet i ett institut är det regelsystem som reglerar var och hur beslut i olika frågor skall fattas. Fungerande styrning och styrsystem är även det förutsättning för bra riskhantering.

Det finns ett legitimt intresse för staten att påverka hur beslutssystemen inom ett institut ser ut. Därmed är det inte sagt att det bör finnas lagbestämmelser som styr det materiella innehållet i beslut som faller inom ramen för den inom institutet tillåtna verksamheten. Det är fullt tillräckligt att lagstiftningen kräver system som ser till att det finns tillräckligt beslutsunderlag, att besluten fattas på lämplig nivå och att någon, slutligen styrelsen, får en bild av den helhet som följer av de enskilda besluten.

En detaljreglering av alla de aspekter som ryms inom begreppet riskhantering skulle bli mycket omfattande. Speciellt tvivelaktigt är detta i ljuset av en tänkbar utveckling mot alltmer olika institut med mycket skilda inriktningar på rörelsen. Att under sådana förhållanden ställa upp enhetliga riskhanteringsregler ter sig i det närmaste ogörligt och i vart fall inte önskvärt. Strikta och enhetliga regler på det här området riskerar att bromsa utvecklingen av ändamålsenliga riskhanteringssystem avpassade för varje enskilt instituts rörelse.

Av angivna skäl är det mest ändamålsenligt att lägga fast vissa ramkrav i en övergripande bestämmelse om riskhantering. Det bör alltså framgå att en bank och ett kreditmarknadsföretag skall identifiera, mäta och ha kontroll över de risker som deras rörelse är förknippad med. De nämnda kraven är långtgående eftersom de kan ha vittgående konsekvenser för institutets hela rörelse och organisation. Detta är också naturligt eftersom all bank- och finansieringsrörelse i viss bemärkelse går ut på att hantera risker.

Det har övervägts att – som *Riksbanken* föreslår – komplettera bestämmelsen med begreppet hantera. Som Riksbanken anför ingår det som ett led i riskhanteringen att tillämpa riskreducerande åtgärder. Att så är fallet framgår dock redan av begreppet ”ha kontroll”. Att ytterligare precisera bestämmelsen tillför alltså inte något i sak. Att ta in begreppet hantera innebär inte heller någon fullständig överensstämmelse med den internationellt använda terminologin ”identify, manage, monitor and control”. Riksbankens förslag följs därför inte.

Även om den tänkta bestämmelsen kan synas oprecis lägger den fast de oeftergivliga krav som måste ställas på institutens riskhanteringssystem oavsett hur de närmare utformas. Bestämmelsens karaktär av rambestämmelse kommer att innebära både större möjligheter för och ställa större krav på tillsynsmyndigheten, som skall avgöra om varje enskilt instituts riskhanteringssystem uppfyller bestämmelsens krav. En sådan förändring ligger emellertid i linje med den allmänna utvecklingen från kvantitets- till kvalitetsinriktad lagstiftning och tillsyn.

Tillsynsmyndighetens möjlighet att på olika sätt närmare utveckla vilka krav som bestämmelsen innebär bör inte drivas så långt att en utveckling från institutens sida av nya och ändamålsenliga riskhanteringssystem, i meningen informations-, besluts- och kontrollsystem, hindras. Det bör alltid finnas en möjlighet för ett enskilt institut att utveckla speciella system avpassade till dess speciella rörelse.

Kreditmarknadsföretagens verksamhet kan som tidigare nämnts vara mer ensidig än bankernas. För riskhanteringens del innebär det att möjligheten att utjämna riskerna mellan olika verksamheter minskar och att det kan sägas vara extra viktigt att i olika avseenden ha kontroll på den helt dominerande verksamheten. Å andra sidan är det förmodligen i någon mening mindre krävande att ha kontroll på en enhetlig rörelse än på en rörelse som innehåller flera vitt skilda verksamheter. Oavsett inriktningen på rörelsen bör dock ett krav på att identifiera, mäta och ha kontroll över riskerna inte efterges. En något annan sak är att en rörelse som är starkt koncentrerad till någon viss sektor av ekonomin är utsatt för speciella risker vid nedgång i den sektorn. Möjligheten att klara sådana påfrestningar bestäms av kapitalstyrkan.

8.4 Sundhet

Promemorians förslag: En banks och ett kreditmarknadsföretags rörelse skall vara sund.

Kommitténs förslag: För banker föreslås att bankrörelse skall bedrivas i enlighet med god bankstandard. Någon motsvarande bestämmelse föreslås dock inte för kreditmarknadsföretag.

Remissinstanserna: *Finansinspektionen*, *Svenska Bankföreningen* och *Svenska Fondhandlareföreningen* avstyrker att byta benämning på den övergripande förhållningsregeln från sundhet till god bankstandard. De anser att ett nytt begrepp kan skapa osäkerhet och tolkningsproblem och pekar på att sundhetsbegreppet förekommer på andra ställen i den finansiella lagstiftningen. De pekar också på att sundhetsregeln just ställer ett sådant allmänt kvalitetskrav som den av kommittén föreslagna standardregeln är avsedd att göra. De förespråkar vidare en gemensam sundhetsregel för banker och kreditmarknadsföretag, men anser att den regeln skall utformas som en regel om sundhet i rörelsen. *Finansinspektionen* anser att rörelsereglerna skall utformas så att det inte råder någon tveksamhet om att de kan utgöra självständighet för ingripande. Inspektionen har inte något att invända mot att gällande bestämmelser om föreskriftsrätt tas bort men ifrågasätter om det inte finns ett behov av en ny föreskriftsrätt i fråga om information till kund. *Konkurrensverket* anser att kommittén inte har anfört bärande skäl att införa en regel om god bankstandard för banker. Konkurrensverket ifrågasätter om det utöver det gällande marknadsrättsliga regelverket bör åläggas bankerna att genom begreppet god bankstandard gå längre än vad det allmänna regelverket om informationsgivning och tvistlösning kräver. Att banker i likhet med andra företag skall följa olika slag av offentlig reglering är närmast självklart och behöver inte ytterligare regleras genom en regel om god bank-

standard. Konkurrensverket menar att regeln kan förhindra utveckling och förnyelse genom att den inbjuder till överenskommelser i branschorganisationer och liknande. Konkurrensverket tillstyrker också förslaget att avskaffa sundhetskravet för kreditmarknadsföretag. *Konsumentverket* ifrågasätter om benämningen god bankstandard är rättvisande. Den ger inte en uppfattning om vilken kvalitetsnivå bankverksamhet skall innehålla. Eftersom bankerna bedriver en verksamhet som är av stor betydelse för samhällslivet, inte minst för konsumenterna, bör kraven snarare formuleras genom uttrycket hög kvalitetsnivå. Samma kvalitetskrav bör ställas på banker och kreditmarknadsföretag i detta avseende. Övriga remissinstanser har inte några invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag

Gällande rätt

Enligt 1 kap. 4 § LFV skall ett kreditmarknadsföretags verksamhet bedrivas så att allmänhetens förtroende för kreditmarknaden upprätthålls och i övrigt så att verksamheten kan anses sund. I motiven (prop. 1992/93:89 s. 153 f.) sägs att ett krav på rörelsen bör vara att den skall drivas på ett sunt sätt med syfte att upprätthålla förtroendet för de finansiella marknaderna och därmed bidra till deras stabilitet. Där anförs vidare att kravet på en sund verksamhet innebär att kreditmarknadsföretagen skall se till att deras organisation, arbetsmetoder och beslut baseras på noggranna och tillräckligt långsiktiga bedömningar. De måste också se till att deras exponering gentemot olika typer av risker ligger inom rimliga gränser. Enligt motiven innebär det inte att kreditmarknadsföretagen inte kan engagera sig i olika typer av risker, utan snarare att de risker som företagen utsätter sig för skall kunna bäras utan att företagen äventyrar sitt kapital eller på annat sätt skadar de som är beroende av företagets verksamhet. Slutligen sägs att i kravet på en sund verksamhet ligger ett krav på att ta skälig hänsyn till kundernas, och då främst konsumenternas, intressen.

Bestämmelsen i 1 kap. 4 § LFV kompletteras med en bestämmelse om tillsyn i 5 kap. 4 § LFV. Enligt den sistnämnda bestämmelsen skall Finansinspektionen vid sin tillsyn över kreditmarknadsföretagen se till att en sund utveckling av verksamheten främjas.

För banker finns ingen rörelseregel motsvarande den i 1 kap. 4 § LFV. Däremot finns det en bestämmelse (7 kap. 3 § BRL) som ålägger Finansinspektionen att vid sin tillsyn av bankerna se till att en sund utveckling av verksamheten främjas. Beträffande innebörden av sundhetsbegreppet görs motsvarande uttalanden som redovisats för kreditmarknadsföretagen i det föregående (prop. 1992/93:89 s. 192). Även om det för banker inte finns någon uttrycklig rörelseregel om sundhet har tillsynsregeln i 7 kap. BRL getts motsvarande innebörd. (Beträffande en beskrivning av den historiska bakgrunden, se betänkandet, avsnitt 11.1.3).

God försäkringsstandard

Den särskilda regleringen av försäkringsbolag i bl.a. försäkringsrörelselagen (1982:713) syftar till att skydda direktförsäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringsavtal. En näringsrättslig särreglering anses befogad med hänsyn till de allvarliga konsekvenser som kan uppkomma för dessa som kollektiv om försäkringsbolag inte kan fullgöra sina åtaganden och de särskilda förhållanden som hör samman med försäkringar.

Sundhetsbegreppet har utmönstrats ur försäkringsrörelselagen och ersatts med begreppet god försäkringsstandard (prop. 1998/99:87). I försäkringsrörelselagen föreskrivs numera att ett försäkringsbolag skall driva verksamheten enligt god försäkringsstandard (1 kap. 1 a §). Bestämmelsen knyter an till det skydd för intresset för direktförsäkringstagarna m.fl. som rörelsereglerna skall tillgodose utöver stabilitet och genomlysning.

Avsikten är att bestämmelsen om god försäkringsstandard skall omfatta anskaffningen av försäkringar, förvaltningen och skaderegleringen. Därutöver bör bolagen handla så att inte särskilda skyddsbestämmelser kringgås, t.ex. överskottsreglerna i livförsäkringsbolag, och att bolagen bör ha interna föreskrifter och rutiner för att främja en tillbörlig behandling av den skyddsvärda kretsen.

God försäkringsstandard tar däremot inte sikte på soliditets-, skälighets-, effektivitets- eller konkurrensaspekter. Produktutformningen som sådan skall vara fri med de begränsningar som kan följa av avtalsrättsliga eller andra särskilda bestämmelser utanför försäkringsrörelselagen. Normen bör inte heller särskilt ta sikte på ägar- och ledningsfrågor.

Bestämmelsen syftar till att skydda direktförsäkringstagare, de försäkrade och andra som är ersättningsberättigade på grund av försäkringar. Bestämmelsen tar således främst sikte på skyddet för konsumenter och mindre företag. Ett krav på god försäkringsstandard är inte begränsat till själva försäkringsrörelsen utan gäller bolagets verksamhet i dess helhet. Med god försäkringsstandard avses att verksamheten skall överensstämma med en kvalitativt tillfredsställande standard hos en representativ krets försäkringsgivare. Innebörden av god försäkringsstandard får fyllas ut främst i tillsynspraxis. Finansinspektionens allmänna råd kan därmed ge vägledning för vad som är god försäkringsstandard. Förekommande praxis hos den aktuella kretsen kan också ge viss ledning för tillämpningen.

Behovet av en kvalitetsregel

Det är viktigt att bankernas kunder har förtroende för banksystemet för att detta skall fungera effektivt. En enskild bank har, som tidigare konstaterats, motiv att bygga upp ett förtroende hos sina kunder och för den delen hos potentiella kunder. Ett korrekt, kunnigt och effektivt uppträdande är ett verksamt konkurrensmedel. Det innebär t.ex. att en bank som står inför en lönsam affär som den bedömer kan skada dess förtroende måste väga vinsten av denna affär mot risken att förtroendet rubbas. Däremot går det inte alltid att räkna med att en enskild bank skall ta hänsyn till att dess beteende kan påverka förtroendet för bankmarknaden i

stort, dvs. att misstron sprider sig. Eftersom det kan vara svårt för allmänheten att ha överblick över alla banker, finns det risk för att misstro mot en bank som uppför sig illa sprider sig till andra banker. Detta skulle i värsta fall kunna ge upphov till en allmän förtroendekris.

Som berörts tidigare kan förtroendet för en bank vika till följd av i stort sett vilka missförhållanden som helst. För att rimliga rättssäkerhetskrav skall tillgodoses behöver därför en eventuell regel, som ålägger banker att på något sätt se till förtroendet utöver vad som är företagsekonomiskt motiverat, preciseras till omfång och nivå. Att genom en lagregel generellt ålägga bankerna att se till att förtroendet upprätthålls – vare sig det gäller den enskilda banken eller bankmarknaden – torde föra för långt. På det område som träffas av de allmänt hållna bestämmelserna om soliditet, riskhantering och genomlysbarhet finns inte behov av ytterligare en allmänt hållen regel om förtroende eller liknande. Vad som kan vara berättigat är att ålägga bankerna att hålla en viss minimistandard på sin verksamhet i syfte att hålla förtroendet för bankmarknaden uppe. Det är dock nödvändigt att relativt ingående precisera i vilka avseenden som det ställs krav på verksamheten.

Liksom varje annan juridisk person skall instituten följa lagar och andra författningar som gäller för dem. Institutet skall vidare hålla sig inom de ramar som dess bolagsordning eller stadgar föreskriver. När det närmare beskrivs vilka regler ett institut skall iaktta måste det emellertid också beaktas hur dessa regler samverkar med de regler som gäller för auktorisation av institutet, den löpande tillsynen och möjligheten att ingripa med sanktioner mot instituten.

Ett institut vars anställda överträder lagar och andra författningar kan ha bristande kontroll på sina operativa risker. I så fall kan Finansinspektionen ingripa med stöd av riskhanteringsbestämmelsen. Lagöverträdelser kan också vara ett tecken på olämplig ledning eller olämpliga ägare.

Liksom när det gäller soliditet, genomlysbarhet och riskhantering bör det emellertid uttryckligen framgå att det i vissa särskilda avseenden ställs särskilda kvalitetskrav på verksamheten. I det följande behandlas dels vilken räckvidd en sådan bestämmelse bör ha, dels bestämmelsens närmare utformning.

Det är framför allt privatpersoner och små och medelstora företag i egenskap av insättare och nyttjare av andra finansiella tjänster som kommer i fokus när förtroendet för banker i den mening som nu avses diskuteras. En bestämmelse bör främst ta sikte på situationer av mer handfast karaktär och på sådana frågor som uppkommer i det dagliga bankarbetet eftersom det är inom det området som allmänhetens förtroende främst påverkas. Vidare bör bestämmelsen i första hand riktas mot förhållanden som helt klart är olämpliga och förtroendeskadliga. Med dessa förutsättningar kommer oundvikligen en bestämmelse av det här slaget i hög grad att gälla förhållandet mellan en bank och dess kunder.

Ett av de områden som bestämmelsen är avsedd att träffa är bankers eventuella missbruk av sin typiskt sett starkare ställning gentemot enskilda kunder som banken skulle kunna utnyttja otillbörligt. Som belysts tidigare innebär det svårigheter och kostnader att byta bank, ibland är det inte ens möjligt för en kredittagare att byta bank. Jämfört med andra marknader är denna tröghet speciellt stor på bankmarknaden. Trögheten medför att det finns ett visst utrymme för missbruk från bankens sida

utan att kunden lämnar banken. En bank kan exempelvis använda oskäligt hårda villkor vid borgensförbindelser eller opåkallat infordra kompletterande säkerheter under löpande kreditavtal. Även gentemot kunder som beslutat sig för att lämna banken kan en bank uppträda felaktigt, till exempel genom att fördröja överförandet av kundens värdepappersdepå till kundens nya fondkommissionär. Många av de beteenden som är aktuella här går att komma åt civilrättsligt. Detta hindrar inte att de faller under förevarande bestämmelse, tvärtom är det ett tecken på att bankens beteende är felaktigt.

Kunderna har ett informationsunderläge i förhållande till banken både när det gäller innehållet i enskilda produkter och när det gäller att välja mellan olika produkter. Villkoren för enskilda produkter kan vara utformade på ett sådant sätt att det är svårt för en kund att förstå vad de innebär. Vidare kan det i vissa lägen finnas intresse från bankens sida att inte presentera fullständig information om en produkt och de villkor som gäller för den eller att inte informera om villkorsändringar. Även vid val mellan olika produkter som en bank tillhandahåller är en kund beroende av korrekt information, till att börja med om vilka produkter som finns tillgängliga.

I många av de lagar (marknadsföringslagen, lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare, prisinformationslagen och konsumentkreditlagen) som reglerar förhållandet mellan avnämare och kund finns bestämmelser om informationsgivning. Det gäller såväl direkta bestämmelser om skyldighet att lämna viss information och att inte lämna felaktig information som bestämmelser som indirekt påverkar informationsgivningen. Ett exempel på det senare är att bestämmelser som förbjuder komplicerade avtalsvillkor minskar behovet av information. Det allmänna regelverket och de sanktioner det erbjuder får anses utgöra det primära skyddet även på bankområdet. Trots att regleringen av bankers skyldighet att informera om sina produkter inte är enhetlig så utgör den dock grunden för att avgöra vad som är minimistandarden på detta område. I vissa fall kan utvecklingen bli sådan att det ställs upp ett krav att gå längre än vad den allmänna lagstiftningen kräver.

Det informationsunderläge som kunderna oundvikligen har, oavsett hur omfattande bankernas informationsplikt är, medför att det är viktigt att bankerna på ett ändamålsenligt sätt besvarar frågor och klagomål från kunderna. Har en bank ändamålsenliga rutiner för besvarande av frågor och klagomål finns det stor chans att banken därigenom får värdefulla synpunkter för framtida informationsgivning. När det gäller frågor, t.ex. rörande de närmare villkoren för vissa produkter, samverkar bankens intresse av att tillmötesgå kunderna med kundens möjlighet att byta från en bank som han inte får klara besked från. När det däremot gäller rena klagomål finns inte samma intresse från banken att tillmötesgå en missnöjd kund. Kunden befinner sig dessutom typiskt sett i en mer utsatt position genom att han normalt inte blir tillfredsställd genom att byta bank. Den transaktion eller det förhållande han är missnöjd med ställs inte till rätta genom ett byte. Till detta kommer den speciella relation som normalt föreligger mellan t.ex. en lånekund och banken. Det är inte tillfyllest om missnöjda kunder hänvisas till domstol eller Allmänna reklamationsnämnden om det förhållande som gett upphov till missnöjet relativt lätt kan förklaras eller rättas till av banken. Ytterst återstår

kan förklaras eller rättas till av banken. Ytterst återstår självfallet endast tvistlösning i domstol om parterna inte kan enas.

Bestämmelsen är avsedd att träffa överträdelser även av andra normer än de som hittills gått igenom. Det kan gälla normer givna i form av lagar eller andra författningar, icke bindande regler givna av offentliga myndigheter, regler från privata organ såsom branschorganisationer eller liknande, eller etablerade moraliska eller etiska normer.

Överträdelser av regler som getts av det offentliga i form av lagar och andra författningar träffas alltså av bestämmelsen. Visserligen kan invändas att för det fall det har ansetts motiverat med sanktioner för överträdelser av dessa regler så har det tagits om hand i den lagstiftningen. Sanktioner enligt annan lagstiftning är dock inte alltid tillräckligt för att tillgodose behovet på banksidan eftersom bankregleringen har det vidare syftet att upprätthålla förtroendet för hela banksystemet. Som exempel kan nämnas att det inte alltid är tillräckligt att ett beteende är straffbart enligt strafflagstiftningen. Det kan därutöver finnas behov av att ingripa mot banken enligt banklagstiftningen.

När en bank skall avgöra vad som är tillåtet på ett visst område skall den se till de mer specialiserade lagbestämmelserna på området och de förtydligande förordningar och allmänna råd som kan vara utfärdade i anslutning till bestämmelsen. Det är detta material som skall vara vägledande för tolkningen av den aktuella bestämmelsen.

Som exempel på sanktionerade lagbestämmelser där överträdelser kan föranleda ingripanden även med stöd av här behandlad bestämmelse kan nämnas straffrättsliga regler på mer centrala områden. Även överträdelser av vissa mycket etablerade normer av mer moralisk eller etisk karaktär bör kunna träffas av bestämmelsen. Som exempel nämns en banks diskriminering av kunder på grund av etniskt ursprung eller rastillhörighet eller religiös uppfattning.

Räckvidden hos bestämmelsen bör inte begränsas till områden där det faktiskt har etablerats ett accepterat handlingsmönster inom bankerna, utan skall prövas med ledning även av andra normer. Som utgångspunkt vid prövningen skall tjäna de skyddsintressen som föreligger på bankmarknaden. Bedömningen skall vidare så långt möjligt vara oberoende av vem som bedöms och ta sin utgångspunkt endast i normer som är allmänt accepterade och etablerade. Avsikten med bestämmelsen är inte att hindra utveckling och förnyelse. Nya företagsformer, produkter, distributionskanaler och former för samarbete skall inte förhindras annat än i de fall de strider mot banklagstiftningens normer eller mot sådana etablerade normer som har redogjorts för i det föregående. För det fall någon ny företeelse bedöms riskera soliditeten, riskhanteringen eller genomlysbarheten i en bank skall företeelsen angripas med bestämmelserna om detta och inte med den aktuella bestämmelsen. Det här är ett område där bestämmelsen skall tolkas med största försiktighet. Nya fenomen som först väcker motstånd eller branschoro har ofta visat sig bli värdefulla bidrag till näringslivets utveckling.

Även om syftet med bestämmelsen är att upprätthålla förtroendet för bankmarknaden så bör tillämpligheten i det enskilda fallet inte vara beroende av att förtroende verkligen har riskerats. Inte heller bör bestämmelsen innehålla någon hänvisning till en bedömning av om förtroendet riskeras att skadas i det enskilda fallet. Bestämmelsen skall bankerna rätta

sig efter oavsett vilka implikationer för förtroendet för bankmarknaden som helhet beteendet kan ha i de enskilda fallen. Det är den enda praktiskt framkomliga vägen och ligger dessutom i linje med förslagen på andra områden. Varje enskild bank åläggs ju att vara solid trots att det i en del fall knappast kan motiveras av omsorg av systemstabiliteten.

Kommittén föreslår att vad som nu sagt skall komma till uttryck i en bestämmelse om god bankstandard. Enligt kommittén skiljer sig bestämmelsen från den nuvarande sundhetsbestämmelsen på flera sätt. För det första är den lagtekniska utformningen annorlunda; den föreslagna bestämmelsen riktar sig till bankerna med en anvisning för bankrörelsen medan sundhetsregeln riktar sig till Finansinspektionen med en anvisning för tillsynen. Den nya bestämmelsen tydliggör därigenom bestämmelsens funktion och möjligheten att ingripa med sanktioner mot den som bryter mot den. Även innehållsmässigt finns skillnader; sundhetsregeln tog ursprungligen främst sikte på den ekonomiska sundheten hos bankerna men utvecklades efter hand till ett allmänt kvalitetskrav på bankerna. Den nu föreslagna bestämmelsen tar i första hand sikte på ovan angivna allmänna krav på standarden på bankrörelse, medan det ekonomiska tillståndet hos bankerna i första hand regleras av de nyss behandlade inledande bestämmelsen i rörelsekapitlet.

I likhet med *Finansinspektionen*, *Svenska Bankföreningen* och *Svenska Fondhandlareföreningen* görs bedömningen att det är lämpligare att utforma bestämmelsen med det befintliga sundhetsbegreppet som förebild. Begreppet sundhet ger emellertid inte något exakt svar på räckvidden hos bestämmelsen. De kvalitetskrav som skall ställas på banker överensstämmer i allt väsentligt med den nuvarande sundhetsbestämmelsen, dock med den skillnaden att det ekonomiska tillståndet behandlas särskilt. Förutom vad som nyss sagts är sundhetsbegreppet väl inarbetat och förekommer flitigt internationellt. Av betydelse är också att det av kommittén föreslagna begreppet bankstandard har en delvis annan innebörd än de i försäkringsrörelselagen använda uttrycket försäkringsstandard. God försäkringsstandard innebär en skyldighet för försäkringsbolagen att handla så att inte skyddsreglerna kringgås. Med god försäkringsstandard avses att verksamheten skall överensstämma med en kvalitativ tillfredställande standard hos en representativ krets försäkringsgivare. God försäkringsstandard liknar kommitténs förslag om god bankstandard vad gäller kravet på interna rutiner för att skydda kunderna, t.ex. klagomålshantering. De frågor om en banks informationsövertag som nämns i det föregående, ingår inte i bestämmelsen om god försäkringsstandard utan under den genomlysningens princip som gäller för försäkringsbolag. God försäkringsstandard är inte avsedd att omfatta alla normer. Exempelvis faller konkurrensreglerna utanför. Den bankstandard som avses i det föregående tar närmast sikte på att etablerade normer skall följas. Det är emellertid inte unikt för banker, varför standardbegreppet kan vara något missvisande.

Standardbegreppet kan möjligen, som *Konkurrensverket* pekar på förhindra utvecklingen genom att den inbjuder till överenskommelser i branschorganisationer etc. Det ligger också en risk i att ett standardbegrepp uppfattas som en faktiskt förekommande standard. Ett sådant synsätt riskerar att låsa utvecklingen men underlättar i praktiken eftersom det går att observera standarden. Som framgår av vad som anförts i det

föregående är detta dock inte avsikten med den bestämmelse som nu föreslås.

Beträffande kreditmarknadsföretag konstaterar kommittén att det inte är vanligt att kunder är beroende av kreditmarknadsföretag för stora delar av den personliga ekonomin. Ett skäl till att förtroendekriser riskerar att sprida sig mellan olika banker är att de har mycket likartad verksamhet. Kreditmarknadsföretagen däremot omspänner vitt skilda typer av verksamhet, vilket gör att risken för en förtroendekris för ett företag med viss verksamhet skall sprida sig till ett företag med helt annan verksamhet är mindre. Olikheterna gör det också svårare att utveckla en enhetlig standard. Kommittén anser vidare att regleringen av kreditmarknadsföretag skall inriktas mot systemskydd och att konsument- och kundskyddsaspekter skall tillgodoses genom den speciella skyddslagstiftningen för dessa kategorier.

Som har framhållits i samband med behandlingen av soliditetsregeln, avsnitt 8.1, träffar den reglering av finansieringsrörelse som här föreslås en mer begränsad krets kreditmarknadsföretag än kommitténs förslag. Likheten med banker blir också större. De krav som sundhetsregeln ställer på banker bör inte kännas främmande för företagen. Av inte oväsentlig betydelse är att sundhetsregeln för banker gör det möjligt för inspektionen att ingripa om en bank inte uppfyller de krav som regeln ställer. Det framstår som rimligt att inspektionen har samma möjlighet att ingripa mot kreditmarknadsföretag. Här föreslås därför att en sundhetsregeln skall gälla även för kreditmarknadsföretag

För att i detta sammanhang framhålla vikten av ett gott kundskydd bör det, som *Finansinspektionen* föreslår och i överensstämmelse med vad som gäller enligt 1 kap. 1 § fjärde stycket försäkringsrörelselagen, anges att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilken information en bank eller ett kreditmarknadsföretag skall lämna till sina kunder eller potentiella kunder.

8.5 Förtroendet för marknaden

Promemorians bedömning: Det bör inte införas någon bestämmelse för banker om att syftet med lagen är att förtroendet för bankmarknaden skall upprätthållas.

Kommitténs bedömning: Kommittén föreslår att det i lagtexten skall införas en portalparagraf som för banker anger att syftet med lagen är att förtroendet för bankmarknaden skall upprätthållas. Någon motsvarande bestämmelse föreslås inte för kreditmarknadsföretag.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Göteborg* anser att om bestämmelsen över huvud taget skall finnas med, vilket kammarrätten ställer sig tveksam till, bör den utformas så att syftet med lagen skall vara att stärka förtroendet för bankmarknaden. *Finansinspektionen* konstaterar att bankrörelselagen har flera syften. Förutom att skapa förtroende för bankmarknaden har kommittén själv lyft fram stabiliteten på bank- och finansieringsområdet som det främsta målet med den finansiella lagstiftningen. Den inledande bestämmelsen är alltså inte uttömmande även om att syftet är ett av de viktigaste. Vidare utgör inte bestämmelsen någon rikt-

linje varken för hur bankverksamhet skall bedrivas eller hur tillsynsverksamheten skall gå till. Om inte en mer heltäckande presentation av lagen står att finna bör portalparagrafen enligt Finansinspektionens uppfattning utgå. Enligt inspektionen kan det nämligen inte uteslutas att paragrafen kan orsaka missförstånd och tolkningsproblem. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska fondhandlareföreningen* ansluter sig, anser att bestämmelsen är överflödigt eftersom den saknar självständig betydelse både för instituten och tillsynsmyndigheten. Ordalydelsen i bestämmelsen tar mer fasta på konsumentskyddsintresset än på intresset av systemstabilitet som kommittén i första hand avser att reglera med lagen. Det är i själva verket bankens eget agerande som är avgörande för om förtroendet för bankerna kan upprätthållas.

Skälen för promemorians bedömning: I tidigare avsnitt har det redogjorts för motiven för en reglering av bankerna. En utgångspunkt är att det är nödvändigt med ett fungerande betalningssystem. Det allvarligaste hotet mot ett fungerande betalningssystem är att stabiliteten i banksystemet rubbas. Risken för att stabiliteten i banksystemet rubbas hänger i hög grad samman med bankrörelsen särskilda egenskaper samt de ekonomiska kopplingar mellan banker som uppstår i betalningssystemet och risken för att problem i en bank sprider sig till andra banker. Till detta kommer att det finns samhällsekonomiska skäl för en viss grad av kundskydd.

Det går att minska men inte att eliminera dessa risker. Enda sättet att skapa ett stabilt betalningssystem är därför att se till att de enskilda bankerna är *solida*, dvs. motståndskraftiga mot olika former av störningar.

Kommittén konstaterar att solida banker är viktigt dels för att minska riskerna för ekonomiska dominoeffekter, dels för att minska risken för att förtroendet för en eller flera banker viker på grund av att en annan bank råkat i ekonomiska svårigheter. Solida banker är emellertid enligt kommittén inte tillräckligt för att tillvarata hela det samhällsekonomiska intresset i banksystemet. En ytterligare aspekt är risken för att förtroendet för banksystemet viker av andra orsaker än rent ekonomiska. Detta skulle i värsta fall kunna ge upphov till en förtroendekris som försämrade betalningssystemets funktionssätt.

Även för att fullgöra uppgiften av vad som i tidigare avsnitt kallas att utgöra ett säkert alternativ är det enligt kommittén viktigt att banksystemet upprätthåller ett gott förtroende. Det kan tänkas situationer där mistro mot banksystemet gör att det fungerar mindre väl eftersom allmänheten drar sig för att utnyttja banktjänster. Ur denna aspekt är det oundvikligen så att vad som kan kallas vissa konsumentskyddssynpunkter gör sig gällande.

Mot denna bakgrund konstaterar kommittén att det övergripande målet för lagstiftaren kan sägas vara att upprätthålla förtroendet för bankmarknaden. Kommittén anser att målet med lagen skall komma till uttryck i en målparagraf inledningsvis i lagen

För kreditmarknadsföretag anser kommittén det inte lämpligt att ställa krav på enskilda företag att i sin verksamhet beakta förtroendet för kreditmarknaden som helhet, eftersom det enskilda företaget inte har samma möjligheter att påverka hela marknaden.

Som flera remissinstanser framhållit finns argument som talar mot att införa en övergripande bestämmelse som anger att syftet med regleringen är att upprätthålla förtroendet för bankmarknaden. Huvudsyftet med re-

gleringen är att skapa stabilitet på marknaden. Detta uppnås bl.a. genom ett antal övergripande regler om soliditet m.m. Riskspridningen mellan banker torde främst vara att hänföra till risken för konkurs, inte till allmänt dåligt förtroende. Förtroendet kan vara mer eller mindre starkt men bankmarknaden ändå stabil och fungerande. Begreppet ger inte täckning för att utgöra en målparagraf. En sådan skulle närmast hänvisa till ett fungerande betalnings- och kreditsystem. Någon målparagraf bedöms därför inte behövlig.

8.6 Begränsningar för rörelsen

8.6.1 Tillåtna verksamheter

Den tysta huvudregeln på området är att en bank inte får bedriva annan verksamhet än sådan som är uttryckligen tillåten. I 2 kap. 2 § BRL finns en förteckning över tillåtna verksamhetsgrenar. Förteckningen omfattar följande verksamheter:

1. låna upp medel, bland annat genom att ge ut obligationer eller andra jämförbara fordringsrätter,
2. lämna och förmedla kredit, bland annat i form av konsumentkredit och kredit mot panträtt i fast egendom eller fordringar,
3. medverka vid finansiering, bland annat genom att förvärva fordringar och upplåta lös egendom till nyttjande (leasing),
4. förmedla betalningar,
5. tillhandahålla betalningsmedel,
6. ikläda sig garantiförbindelser och göra liknande åtaganden,
7. medverka vid värdepappersemissioner,
8. lämna ekonomisk rådgivning,
9. förvara värdepapper,
10. bedriva rembursverksamhet,
11. vara förvaringsinstitut för värdepappersfonder,
12. medverka vid försäljning av försäkringstjänster,
13. tillhandahålla inkassotjänster,
14. tillhandahålla bankfacktjänster,
15. driva valutahandel,
16. driva värdepappersrörelse under de förutsättningar som föreskrivs i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, samt
17. lämna kreditupplysning under de förutsättningar som föreskrivs i kreditupplysningslagen (1973:1173).

En bank får vidare driva verksamhet som har naturligt samband med inlåning eller med verksamhet som anges i punkterna 1–15.

Av samma paragraf följer vidare att en bank om det finns särskilda skäl får tillåtas att tillhandla posttjänster. Sådana tillstånd prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller synnerlig vikt prövas dock av regeringen.

Ett kreditmarknadsföretag får endast driva finansieringsverksamhet och verksamhet som har ett naturligt samband därmed. Till denna huvudregel har fogats en bestämmelse som säger att kreditmarknadsföretag får, med iakttagande av vad som sägs i rörelsereglerna i övrigt, bl.a. ägna sig

åt de verksamheter som räknas upp i den s.k. verksamhetslistan. Listan överensstämmer med den som finns för banker, förutom att punkterna om medverkan vid värdepappersemissioner (7), rembursverksamhet (10) och driva värdepappersrörelse (16) inte finns med.

Lagen om finansieringsverksamhet innehåller inte någon bestämmelse om posttjänster.

Utformningen av verksamhetsreglerna för banker och kreditmarknadsföretag skall ses mot bakgrund EG-rätten. I kreditinstitutsdirektivet finns det en förteckning över vilka verksamhetsgrenar ett kreditinstitut auktoriserat i en medlemsstat och ett finansiellt institut får tillhandahålla inom unionen. Bestämmelsen infördes för att det för utländska aktörer skall stå klart att Sverige uppfyller sina åtaganden enligt direktivet eller – med andra ord – för att klargöra vilket handlingsutrymme som ges kreditinstitut hemmahörande i ett annat EES-land (prop. 1992/93:89 s. 119).

När bestämmelsen infördes ansågs det olämpligt att välja en lagstiftningsteknik som innebär att den för svenskauktoriserade institut tillåtna verksamheten – så som då enligt gällande rätt var fallet – beskrevs enbart med hänvisning till allmänt hållna begrepp som bankrörelse resp. finansieringsverksamhet, medan det tydligt preciseras vad utländska kreditinstitut får ägna sig åt. En sådan, åtminstone skenbart olikformig lösning kunde lätt kritiseras för att brista i konkurrensneutralitet. Med hänsyn till att de svenska kreditinstituten faktiskt hade möjlighet att driva de flesta verksamheter som räknats upp i direktivbilagan, om än i några fall först efter särskilt tillstånd, ansågs det naturligt att omforma reglerna så att det klart kommer till uttryck att det tillåtna verksamhetsområdet i grunden är detsamma för alla här verksamma kreditinstitut, vare sig de auktoriserats i Sverige eller uppträder med stöd av auktorisation från ett annat EES-land. En sådan utformning av lagen ansågs också göra det lättare för Finansinspektionen att i en underrättelse till en utlandsmyndighet klargöra vad auktorisationen omfattar för ett svenskt kreditinstitut som vill etablera filial eller verka direkt i ett annat EES-land.

Departementschefen ansåg emellertid att det skulle göras åtskillnad mellan banker och företag som driver finansieringsverksamhet. (När bestämmelsen infördes kunde aktiebolag men inte ekonomiska föreningar få tillstånd att driva finansieringsverksamhet. De förarbetsuttalanden som redovisas i det följande rör egentligen enbart kreditmarknadsbolag. Eftersom det i dag gäller samma regler för kreditmarknadsbolag och kreditmarknadsföreningar i fråga om vilken verksamhet de får driva, används för enkelhetens skull dock begreppet kreditmarknadsföretag). Kreditmarknadsföretagen ansågs inte omfattas av samma långtgående skyddsintressen som banker. Det var önskvärt att kreditmarknadsföretagen inte fick sitt handlingsutrymme alltför snävt avgränsat och att de gavs förutsättningar att utveckla nya finansiella produkter. Av detta skäl borde det tillåtna verksamhetsområdet inte strikt definieras i lag. Den lista över verksamhetsgrenar som föreslogs för kreditmarknadsföretagens del skulle således ses som exemplifierande och som en vägledning för svenska och utländska kreditinstitut om vad som typiskt sett ingår i begreppet finansieringsverksamhet.

Beträffande den närmare innebörden av bestämmelsen sägs vidare (prop. 1992/93:89 s. 219): Kreditmarknadsföretagen bör endast få driva

finansiell verksamhet. De skall således inrikta verksamheten på finansieringsverksamhet och på att utveckla ändamålsenliga finansieringsformer. Till denna verksamhet bör emellertid kunna kopplas andra finansiella tjänster och andra aktiviteter, t.ex. vissa serviceverksamheter som är förenliga med finansiell verksamhet. Den angivna ramen för tillåtet verksamhetsområde innebär att kreditmarknadsföretagen kan driva samma verksamhet som kreditaktiebolagen och finansbolagen gör i dag. Någon begränsning i detta avseende är inte avsedd. Uppräkningen i paragrafens andra stycke är inte heller menad att vara ett hinder för eventuella framtida användbara och sunda innovationer på finansieringsområdet. Kreditmarknadsföretagen bör dock inte få blanda sin verksamhet med industriell verksamhet eller andra verksamheter som ligger utanför det finansiella området.

För banker var emellertid avsikten att försöka slå fast basverksamheten så fullständigt som möjligt (prop. 1992/93:89 s. 121). Vissa av punkterna i listan är emellertid exemplifierande vilket lämnar utrymme för att det till de verksamhetsgrenar som där anges går att hänföra ett vitt spektrum av tjänster. Dessutom finns en kompletterande bestämmelse av innebörd att olika slags ej närmare beskriven verksamhet får bedrivas i den mån verksamheten har ett naturligt samband med vissa av de verksamhetsgrenar som anges i listan. En sådan kompletterande bestämmelse ger enligt förarbetena utrymme för kundservice i form av bl.a. revisionsverksamhet, redovisningsverksamhet, värdetransporter och boutredningsuppdrag. Även sådana tjänster som vanligtvis hänförs till notariatverksamhet kan hänföras till denna tilläggskategori. Uppsamlingsregeln skall dock enligt förarbetena inte ses som strikt begränsad till sådana renodlade sidoverksamheter. I den mån det framöver tillskapas nya finansiella tjänster som kan anses ha ett naturligt samband med traditionell verksamhet, sådan den räknats upp i baslistan, bör det vara möjligt att inordna dessa bestämmelser under vad som har ett naturligt samband med sådana verksamhetsgrenar som anges i listan.

8.6.2 Enbart finansiell verksamhet

Promemorians förslag: En bank och ett kreditmarknadsföretag får endast driva finansiell verksamhet och verksamhet som har ett naturligt samband med den. I lagen skall finnas en uppräkningslista av tillåtna finansiella verksamheter ett kreditmarknadsföretag får äga sig åt.

Ett kreditmarknadsföretag skall kunna driva värdepappersrörelse.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår att icke-finansiell verksamhet skall kunna bedrivas i begränsad omfattning. Vidare föreslås att de s.k. verksamhetslistor som i dag finns i 2 kap. 2 § BRL och 3 kap. 1 § LFV skall tas bort. Kommittén föreslår inte att ett kreditmarknadsföretag skall kunna driva värdepappersrörelse.

Remissinstanserna: *Finansinspektionen* anser att det är olämpligt att öppna möjligheten för banker att direktinvestera i icke-finansiella verksamheter. Konsekvenserna av reglerna bör utredas ytterligare innan de införs i den svenska lagstiftningen. Inspektionen pekar på dels att metoderna för riskhantering för icke-finansiella risker inte har utvecklats så att

de utgör något möjligt alternativ för företag eller tillsyn, dels på att erfarenheterna från finanskrisen talar för att en stor försiktighet bör iakttas. Om regler som medger att icke-finansiell verksamhet förekommer i ett institut bör de ges klarare utformning än i kommitténs förslag. *Konkurrensverket* tillstyrker förslaget och anser att en mindre detaljstyrning är positiv från konkurrenssynpunkt. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, tillstyrker kommitténs förslag att banker och kreditmarknadsföretag skall få ägna sig åt icke-finansiell verksamhet. De anser dock att det finns praktiska skäl som talar för att behålla verksamhetslistan i lagen. Det underlättar väsentligt i relationerna med myndigheter i andra länder att kunna hänvisa till förteckningen över vilka olika verksamheter en bank får bedriva. Listan undanröjer oklarheter om den tillåtna verksamhetens omfattning. Om listan behålls bör det dock anges att den är exemplifierande och inte uttömmande. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms Universitet* motsätter sig den föreslagna bestämmelsen om icke-finansiell verksamhet. Fakultetsnämnden anser att bestämmelsen strider mot EG-rätten genom att svenska banker får större frihet än banker från andra medlemsstater i fråga om tillåtna verksamhetsgrenar, vilket kan ses som en diskriminerande åtgärd i strid med Romfördragets regler om etableringsfrihet och frihet att tillhandahålla tjänster. Dessutom har de regler som anger vilka verksamheter en bank får driva till funktion att begränsa bankernas möjlighet att ta risker. En bank skall i princip endast få ta sådana risker som uttryckligen hanteras av det bankrättsliga systemet. Fakultetsnämnden pekar också på svårigheten att avgöra vad som är att betrakta som finansiell verksamhet. Det är olyckligt att det inte uttryckligen framgår att banker skall ägna sig åt finansiell verksamhet. Det bör framgå att banker skall ägna sig åt såväl inlånings- som finansieringsverksamhet. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag: I både risk- och genomlysningshänseende finns en skillnad mellan att bedriva en verksamhet direkt inom banken eller kreditmarknadsföretaget som juridisk person och genom ett hel- eller delägt bolag med begränsat ansvar för institutet som ägare. En verksamhet som bedrivs direkt inom institutet riskerar att orsaka förluster som institutet inte med säkerhet kan förutsäga den maximala storleken på. Drivs verksamheten i stället i ett dotterföretag vet institutet på förhand att den maximala förlusten begränsas till värdet av aktierna eller andelarna. Visserligen kan hävdas att institutet i vissa lägen kan mer eller mindre tvingas att skjuta till ytterligare kapital till ett intresseföretag på fallrepet för att rädda sitt rykte men detta är ändå i någon mening ett frivilligt beslut. Genom att den maximala förlusten för institutet är given när en viss verksamhet bedrivs i dotterföretag är också genomlysbarheten av institutet större jämfört med när samma verksamhet bedrivs direkt inom institutet.

Det nämnda förhållandet är ett argument för att bedriva riskfyllda verksamheter i ett dotterföretag. Det finns emellertid också skäl som talar för att bedriva vissa verksamheter direkt inom institutet. Det främsta av dessa skäl, som behandlas vidare nedan, är de samordningsfördelar av olika slag som kan uppkomma mellan olika verksamheter. Normalt är inga bättre skickade än institutets ledning och ägare att bedöma om en utvidgning av rörelsen till att omfatta nya verksamheter är bra, i den me-

ningen att den höjer värdet på institutet, eller inte. Frivilliga restriktioner med hänvisning till genomlysbarheten är fullt möjliga. Lagstiftaren kan dock inte helt förlita sig på frivilliga restriktioner av denna typ utan måste överväga om lagliga begränsningar bör finnas för vissa verksamheter eller deras omfattning.

Även vid detta ställningstagande måste olika faktorer vägas mot varandra. En sådan faktor är att ökad diversifiering kan leda till högre effektivitet i det finansiella systemet, vilket kommer allmänheten till godo. Diversifiering av en banks eller ett kreditmarknadsföretags rörelse kan innebära effektivare resursutnyttjande genom kostnadsbesparande samordningseffekter mellan olika verksamheter. Vidare kan ökad diversifiering medföra en kompetensuppbyggnad inom institutet och en ökad grad av kundservice.

Det finns goda möjligheter att med hjälp av vissa finansiella verksamheter hantera riskerna i andra verksamheter t.ex. hantera riskerna i valutahandel med hjälp av olika typer av derivat. Även om vissa finansiella verksamheter kan vara förknippade med stora risker skulle det därför vara olyckligt att förbjuda dem. Det är då bättre att försöka bemästra riskerna.

Det kan synas svårt att hävda att det generellt sett skulle innebära större risktagande om instituten tilläts bedriva diversifierade rörelser med verksamheter utanför det som banker och kreditmarknadsföretag traditionellt sett sysslar med. Många verksamheter inom kärnområdet för bank- och finansieringsrörelse kan vara lika eller mer riskabla än många icke-finansiella verksamheter. Det kan också synas svårt att hävda att genomlysbarheten blir sämre eftersom det knappast finns mindre genomlysbara verksamheter än institutens kreditportföljhantering.

Effektiv riskhantering förutsätter fungerande rutiner och system för analys av riskerna i en verksamhet. Sådana rutiner och system leder också till förbättrad genomlysbarhet; utan god överblick över en verksamhet är det nämligen omöjligt att vidta riskbegränsande åtgärder. Genom att införa regler om god riskkontroll kan hävdas att även kravet på genomlysbarhet tillfredsställs.

Det finns emellertid ett antal skäl som kan åberopas för starka begränsningar av bankers och kreditmarknadsföretags frihet att välja inriktning på rörelsen. Om ett instituts rörelse innehåller många skilda verksamheter kan det försvåra för såväl externa som interna intressenter att göra erforderliga bedömningar av dess riskprofil. Det beror på att intressenterna (inklusive tillsynsmyndigheten, styrelse och ledning) måste ha förmåga att bedöma utvecklingen inom fler typer av verksamhetsområden/branscher. Det är helt enkelt svårare att få överblick över en rörelse som innehåller ett mycket stort antal verksamheter än över en rörelse som koncentrerats till några få verksamheter. När det gäller olika former av finansiell verksamhet talar övervägande skäl för att sådana verksamheter också fortsättningsvis bör tillåtas i bank- och finansieringsrörelse utan andra begränsningar än att kraven i rörelsereglerna och annan tillämplig lagstiftning uppfylls. Genom detta ställningstagande ökar dock skälen att se restriktivt på en ytterligare utvidgning in på icke-finansiella och för instituten artfrämmande verksamheter.

Utöver vad som tidigare anförts om genomlysbarhet och överblick över rörelsen finns skäl som talar för renodling och koncentration av fö-

retagsverksamhet. Företag med mångfacetterad verksamhet blir organisatoriskt och juridiskt mer komplexa med många nivåer och hierarkier. Det komplicerar och försvårar ledning, kontroll och information, i synnerhet om många artfrämmande verksamheter ingår. Särskilt brukar framhållas risken för den splittring och ibland brist på kompetens som sådana strukturer medför för styrelse och ledning. Härtill kan numera läggas en växande insikt om betydelsen av att verksamheten också är överblickbar och någorlunda begriplig för övriga medarbetare i företaget.

Utifrån ovanstående olika aspekter gör kommittén den sammanfattande bedömningen att icke-finansiell verksamhet bör tillåtas i begränsad omfattning. Vid tillämpningen av regeln kan någon exakt gräns inte anges utan en samlad bedömning måste enligt kommittén göras och gränsdragningen styras av de allmänna reglerna om främst genomlysbarhet men också soliditet och riskkontroll. En riktning för bedömningen sägs vara de främmande verksamheternas möjlighet att påverka rörelsen.

Finansinspektionen och Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms Universitet anser att det finns betydande invändningar mot att öppna upp för icke-finansiell verksamhet. I sak framhåller inspektionen i första hand institutens otillräckliga möjligheter och kunskaper att hantera olika risker i icke-finansiell verksamhet och motsvarande tillgångar. Olika rikshanteringsmetoder är ofta mindre utvecklade utanför det finansiella området. Utöver att nya och oprövade verksamheter kan infogas i den egna rörelsen tillkommer enligt inspektionen att t.ex. engagemang inom det kommersiella fastighetsområdet kan utvidgas vid sidan av den kreditgivning som sker till denna sektor där svårigheterna att rätt bedöma olika risker redan väl dokumenterats.

Finansinspektionen och Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms Universitet pekar också på att kommitténs förslag utgår från att det är effekterna på genomlysningen av kreditinstitutets totala rörelse som skall vara utgångspunkten för en bedömning av den främmande verksamhetens omfattning. Beroende på institutets olika åtgärder för att öka genomlysbarheten kan en sådan gränsdragning bli svårhanterlig. Till det kan läggas möjligheterna för inspektionen att ha tillräcklig kapacitet att bedöma främmande verksamheter. I avsnitt 8.7.4 föreslås att banker och kreditmarknadsföretag i enlighet med kreditinstitutsdirektivet, skall få utökade möjligheter att äga aktier i icke-finansiella företag. Om ett institut nu får möjlighet att driva icke-finansiell verksamhet i institutet som juridisk person, kan den totala omfattningen av ett instituts icke-finansiella verksamhet komma att överstiga de gränser som – visserligen för verksamhet genom andra företag – anges i kreditinstitutsdirektivet.

Med hänsyn till de olika risker och problem som framhållits såväl i kommitténs betänkande som i remissvaren görs här den samlade bedömningen att det inte finns tillräckliga skäl att tillåta att icke-finansiell verksamhet bedrivs inom en bank eller ett kreditmarknadsföretag. Det kan samtidigt noteras att det inte framkommit något uttalat behov från institutens sida att engagera sig i icke-finansiell verksamhet.

Utöver vad som kan följa av reglerna om soliditet, genomlysbarhet och riskhantering saknas anledning att begränsa en banks eller ett kreditmarknadsföretags möjlighet att driva finansiell verksamhet. Att enbart föreskriva att ett institut inte får driva icke-finansiell verksamhet bedöms dock för intetsägande. I stället bör ramarna för den finansiella verk-

samheten uttryckligen framgå. Vid valet mellan den modell som i dag gäller för banker, dvs. att så fullständigt som möjligt slå fast basverksamheterna och den exemplifierande modell som gäller för kreditmarknadsföretag, är det endast den senare som ger den frihet som eftersträvas. Det bör alltså av lag framgå att ett institut får driva finansiell verksamhet och verksamhet som har ett naturligt samband med den. Detta bör följas av en exemplifierande uppräkningslista av aktiviteterna enligt den s.k. verksamhetslistan. Den uttryckliga regeln om ramarna för den finansiella verksamheten liksom verksamhetslistans behållande är ett avsteg från kommitténs förslag.

Den bestämmelse i 1 kap. 2 § fjärde stycket BRL om att en bank får ges tillstånd att tillhandahålla posttjänster bedöms ha spelat ut sin roll och bör utgå.

Enligt gällande rätt har regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen getts rätt att meddela närmare föreskrifter om vilken verksamhet en bank får bedriva (2 kap. 2 § BRL). En motsvarande bestämmelse för kreditmarknadsföretag finns i 3 kap. 4 § LFV. Dessa bemyndigande har hittills inte utnyttjats. De bör därför tas bort.

Särskilt om värdepappersrörelse i kreditmarknadsföretag

Med värdepappersrörelse avses verksamhet som består i att yrkesmässigt tillhandahålla en eller flera av följande tjänster.

- Handel med finansiella instrument för annans räkning i eget namn.
- Förmedling av kontakt mellan köpare och säljare av finansiella instrument eller i annat fall medverkan till transaktioner avseende sådana instrument.
- Handel med finansiella instrument föregen räkning.
- Förvaltning av någon annans finansiella instrument.
- Garantigivning eller annan medverkan vid emissionen av fondpapper eller erbjudanden om köp eller försäljning av finansiella instrument som är riktade till en öppen krets.

Värdepappersrörelse får som huvudregel drivas endast efter tillstånd av Finansinspektionen. Tillstånd får meddelas svenska banker och utländska bankföretag som driver bankrörelse från filial i Sverige samt svenska aktieföretag och utländska företag som inte är bankinstitut.

Värdepappersrörelse nämns bland de aktiviteter en bank får ägna sig åt. Den anges emellertid inte som en aktivitet som är tillåten för kreditmarknadsföretag. Det bedöms dock omotiverat att upprätthålla denna skillnad mellan banker å ena sidan och kreditmarknadsföretag å den andra. Kreditmarknadsföretag och banker bör alltså ges samma möjlighet att driva värdepappersrörelse.

Ändringen föranleder vissa ändringar i lagen om värdepappersrörelse. Dessa behandlas närmare i författningskommentaren.

8.7 Innehav av egendom

8.7.1 Gällande rätt

Banker

Även när det gäller innehav av egendom är den tysta huvudregeln att en bank inte får förvärva annan egendom än sådan som är uttryckligen medgiven.

En bank får enligt 2 kap. 4 § BRL förvärva

1. fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att erhålla lokaler för verksamheten eller tillgodose därmed sammanhängande behov,

2. aktie eller andel i företag, vilket uteslutande har till syfte att förvalta fast egendom eller tomträtt, som är avsedd för det under 1 angivna ändamålet,

3. inventarier, vilka anskaffas för rörelsen eller till fastighet som banken äger eller till lokaler som banken i övrigt innehar,

4. fast egendom, tomträtt och bostadsrätt för att bereda bostad åt någon som är anställd i banken, samt

5. lös egendom som skall upplåtas till nyttjande.

Tillstånd för förvärv enligt 2 kap. 4 § BRL krävs inte.

Som ett komplement till nämnda bestämmelse finns en bestämmelse om banks direktförvärv av annan banks rörelse (2 kap. 5 § BRL). Ett sådant förvärv får endast ske om "övertagandet inte kan anses vara till skada för det allmänna". Om förvärvet avser hela eller en inte obetydlig andel av rörelsen krävs tillstånd för förvärvet. Frågor om tillstånd prövas av Finansinspektionen. Ärenden som är av principiell betydelse eller av särskild vikt prövas dock av regeringen.

Förutom de nu nämnda bestämmelserna finns det flera specialbestämmelser om bankers förvärv av aktier och andelar.

Efter tillstånd av Finansinspektionen, eller av regeringen om ärendet är av principiell betydelse eller i övrigt av särskild vikt, får en bank förvärva aktie i bankaktiebolag samt aktie eller andel i utländskt bankföretag och i svenskt eller utländskt företag, vars ändamål kan anses vara till nytta för bankväsendet eller det allmänna (2 kap. 6 § BRL). Förvärv enligt bestämmelsen brukar benämnas *organisationsförvärv*. I praxis har krävts att banken kan redovisa ett rationellt skäl för att förlägga viss verksamhet i dotterföretag eller delägt företag. Av praxis framgår också att verksamhet som inte får bedrivas inom banken normalt inte heller får bedrivas genom annat företag.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får lämna ett bankaktiebolag tillstånd att förvärva aktier eller andelar i ett svenskt eller utländskt försäkringsföretag och en sparbank eller en medlemsbank tillstånd att förvärva aktier i ett svenskt försäkringsaktiebolag, om förvärvet ingår som ett led i organisationen av verksamheten (2 kap. 6 a § BRL). Bestämmelsen tillkom år 1991 i syfte att underlätta ökad integration mellan olika typer av finansiella företag. För att tillstånd skall kunna meddelas krävs att det är fråga om förvärv av organisationsaktier. Det anses vara fallet om det ligger organisatoriska motiv och en långsiktig affärsstrategi bakom förvärvet. Förvärvets storlek är i sig inte avgörande för om det skall betraktas som ett tillståndspliktigt organisationsaktieförvärv men det faller sig naturligt att ju större andel av ett företag

som förvärvas desto starkare är presumtionen för att det rör sig om ett organisationsförvärv. Ju mindre andel som förvärvas desto mer anses krävas i fråga om redovisning av omständigheter som innebär att förvärvet kan anses betingat av organisatoriska skäl. I tillståndsprövningen bör normalt inte ingå en bedömning av förvärvets lämplighet från företags-ekonomisk synpunkt.

Utöver förvärv av aktier för de ändamål som nu nämnts får en bank göra s.k. *placeringsförvärv*. Det kan vara fråga om placeringar i såväl börsnoterade som onoterade aktier. Innehavens storlek begränsas emellertid såväl i förhållande till bankens kapitalstyrka som till röststyrkan i målbolaget. Enligt 2 kap. 15 a § BRL får en banks innehav av placeringsaktier (och krediter med efterställningsklausul eller med förbehåll om vinstandel) motsvara högst 1,5 procent av bankens kapitalbas i ett enskilt företag och högst 30 procent av bankens kapitalbas totalt. Om banken ingår i en koncern, gäller dessa begränsningar för varje företag i koncernen utom försäkringsföretag och sådana dotterföretag till försäkringsföretag som inte driver någon form av finansiell verksamhet. Därutöver gäller att en banks innehav av placeringsaktier inte utan Finansinspektionens medgivande får motsvara mer än fem procent av rösttalet för samtliga aktier i bolaget. Detta är den s.k. femprocentsregeln för banker. Om en bank ingår i en koncern, gäller denna begränsning koncernens sammanlagda innehav. Vid beräkningen av koncernens innehav skall det dock bortses från aktier som innehas av försäkringsföretag i koncernen eller av dotterföretag till försäkringsföretagen. Enligt 6 kap. 4 § första stycket kapitaltäckningslagen skall vad som föreskrivs om en banks innehav och åtaganden i 2 kap. 15 a § BRL tillämpas även på en finansiell företagsgrupps samlade innehav om en bank ingår i gruppen.

Bestämmelsen i 2 kap. 15 a § BRL skall ses mot bakgrund att Sverige traditionellt har haft en restriktiv syn på bankers aktieäggande. När bestämmelsen infördes refererades till en grundläggande princip som varit vägledande för banklagstiftningen, nämligen att kreditgivning och äggande skall hållas isär. Principen att banker skall ägna sig åt kreditgivning och vara oberoende i denna roll ansågs alltså gälla även om således en mindre öppning för aktieplaceringar genomfördes (prop. 1990/91:154 s. 56 ff).

En femprocentsregel gällde tidigare för försäkringsbolag men upphävdes den 1 januari 2000 (prop. 1998/99:142). Samtidigt justerades femprocentsregeln för banker genom att det vid beräkningen av rösttalet helt skall bortses från aktier som innehas av försäkringsföretag i koncernen eller dotterföretag till försäkringsföretagen. Ställningstagande till frågan om storleken av bankers innehav av placeringsaktier ansågs bära anstån i avvaktan på behandlingen av Banklagskommitténs förslag i dess helhet (samma prop. s. 33).

Utöver vad som nu har sagts får en bank förvärva egendom för att *skydda sin fordran*. Enligt 2 kap. 8 § BRL får en bank för att skydda en fordran:

1. på offentlig auktion, en svensk eller utländsk börs eller en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad eller vid exekutiv försäljning köpa egendom som är utmätt eller utgör säkerhet för fordringen, och

2. om det finns anledning att anta att banken annars skulle lida avsevärd förlust, som betalning för fordran överta egendom som utgör säkerhet för fordringen eller annan egendom.

Bestämmelsen gäller förvärv av all slags egendom utom egen aktie, aktie i moderbolag, bevis om andel i eller tillskott till den egna medlemsbanken och, under vissa förutsättningar, bevis om tillskott till garantifond eller grundfond i den egna sparbanken. En bank får vidare, i utbyte mot egendom som köpts eller övertagits på detta sätt, förvärva aktier i ett bolag, som bildats för förvaltning av egendomen eller för fortsättande av en med denna driven verksamhet. Om en bank har aktier i ett sådant bolag eller aktier som förvärvats med stöd av huvudreglerna får banken förvärva ytterligare aktier i samma bolag, om det föreligger uppenbar risk för att banken annars lider förlust. För det fall banken har förvärvat aktier enligt de ovan nämnda bestämmelserna får banken, om aktiebolaget överlåter sina tillgångar på ett annat aktiebolag, byta ut dessa aktier mot aktier i det andra bolaget. En bank som har egendom förvärvad enligt dessa bestämmelser skall årligen avge en särskild redovisning av egendomen till Finansinspektionen.

Egendom som en bank förvärvat enligt de nu nämnda bestämmelserna skall avyttras när det med hänsyn till marknadsförhållandena lämpligen kan ske. Det skall dock ske senast när det kan göras utan förlust för banken.

Förvärv för skyddande av fordran skall anmälas till Finansinspektionen enligt närmare föreskrifter (2 kap. 22 § 3 stycket BRL).

Kreditmarknadsföretag

I fråga om kreditmarknadsföretags *organisationsförvärv* framgår att ett kreditmarknadsföretag endast efter tillstånd av Finansinspektionen får förvärva aktier eller andelar i ett företag om förvärvet ingår som ett led i organisationen av verksamheten (3 kap. 5 § LFV).

Ett kreditmarknadsföretags innehav av *placeringsaktier* regleras i 2 kap. 6 § LFV. Där föreskrivs att ett kreditmarknadsföretags kvalificerade innehav av aktier eller andelar i företag som inte driver finansiell verksamhet eller försäkringsverksamhet får sammanlagt uppgå till högst 60 procent av kreditmarknadsföretagets kapitalbas. Ett sådant innehav i ett enskilt företag får uppgå till högst 15 procent av kapitalbasen i kreditmarknadsföretaget. Ett kvalificerat innehav är ett innehav som representerar tio procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget.

Oaktat bestämmelserna om placeringsinnehav får ett kreditmarknadsföretag för att skydda en fordran dels på offentlig auktion eller på en svensk eller utländsk börs, en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad eller vid exekutiv försäljning köpa aktier eller andelar som är utmäta eller utgör säkerhet för fordringen, dels överta aktier eller andelar som betalning för fordran, om det finns anledning att anta att bolaget annars skulle göra en avsevärd förlust. Om ett sådant förvärv medför att någon av de gränser som gäller för placeringsaktier har överskridits skall överskjutande aktier eller andelar avyttras när det med hänsyn till marknadsförhållandena lämpligen kan ske. Egendomen

skall dock avyttras senast när det kan äga rum utan förlust för företaget. Kreditmarknadsföretaget skall årligen till Finansinspektionen avge en särskild redovisning av egendomen (3 kap. 7 § LFV).

8.7.2 Innehav av annan egendom än aktier och andelar

Promemorians förslag: En bank eller kreditmarknadsföretag får endast inneha sådan egendom som behövs för att driva verksamhet som är tillåten för institutet. Denna begränsning gäller inte aktier och andelar.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med promemorians förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inga invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag: Som tidigare framgått föreslås att banker och kreditmarknadsföretag enbart får driva finansiell verksamhet och sådan verksamhet som har ett naturligt samband med den. I enlighet härmed bör dessa institut få inneha de tillgångar som behövs för den finansiella verksamheten. Det kan i en rent finansiell verksamhet behöva sådant som kan kallas icke-finansiella tillgångar, exempelvis stora data-system och lokaler för att inrymma verksamheten. Behövs egendomen i den finansiella verksamheten saknas anledning att sätta någon gräns för hur stora de icke-finansiella tillgångarna får vara.

Det är dock inte meningen att friheten att inneha egendom skall kunna utnyttjas för att kringgå de verksamhetsbegränsningar som annars gäller för instituten. Ytterst begränsas institutens egendomsinnehav av de allmänna reglerna om soliditet, riskhantering och genomlysbarhet samt vissa speciella regler, t.ex. regler om stora exponeringar och kreditportföljens sammansättning.

Vad som nu sagts gäller inte för innehav av aktier och andelar. Innehav av sådan egendom behandlas i det följande.

8.7.3 Innehav av egendom till skyddande av fordran

Promemorians förslag: En bank eller ett kreditmarknadsföretag får under i huvudsak samma förutsättningar som i dag gäller för banker förvärva egendom till skyddande av fordran.

Kommitténs förslag: Innehav av annan egendom än aktier och andelar till skyddande av fordran och finansiell rekonstruktion skall inte specialregleras. Panthanteringen antas kunna äga rum inom de ramar som normalt gäller för innehav av egendom samt de möjligheter som finns att skapa speciella bolag för ändamålet. Någon bestämmelse som behandlar förvärv till skyddande av skyddande av fordran föreslås därför inte.

Remissinstanserna: Ingen remissinstanserna yttrar sig särskilt över förslaget. Se även avsnitt 8.7.5.

Skälen för promemorians förslag: Som har nämnts i det föregående föreslås att ett institut enbart skall kunna driva finansiell verksamhet och

verksamhet som har ett naturligt samband med den och att ett institut enbart skall få förvärva sådan egendom som behövs för att driva rörelsen. Förslagen skiljer sig från kommitténs dels genom att kommittén har föreslagit att ett institut i begränsad omfattning skall få driva icke-finansiell verksamhet, dels genom sin utformning. Detta för med sig att synen på egendom som förvärvats till skyddande av fordran skiljer sig från kommitténs.

Kommittén anser att det inte är en möjlig tolkning att hävda att all egendom som övertas till följd av kreditgivning behövs för att den finansiella verksamheten skall kunna bedrivas. Enligt kommittén är det t.ex. inte möjligt att förvärva en pantsatt fastighet och hävda att innehavet behövs för att bedriva den finansiella verksamheten utan förlust.

Här görs emellertid bedömningen att det måste betraktas som ett icke oviktigt inslag i ett instituts rörelse att kunna förvärva egendom till skyddande av fordran i syfte att undvika onödiga förluster. Ett institut bör också kunna förvalta den egendom som förvärvats.

Genom sådana förvärv och den förvaltning som följer därmed kan institutet visserligen komma att driva icke-finansiell verksamhet. Detta bör dock inte medföra andra ingrepp i ett institutets panthantering än att det i lag regleras under vilka förutsättningar egendomen får förvärvas och när den skall avyttras. Bestämmelsen i 2 kap. 8 § BRL bör då tas som förebild. Liksom enligt gällande rätt (2 kap. 22 § 3 stycket) skall institutet vara skyldigt att anmäla förvärv för skyddande av fordran till Finansinspektionen. För kreditmarknadsföretagen innebär en sådan bestämmelse att lagen skärps. Den närmare utformningen av bestämmelsen behandlas i författningskommentaren.

Om ett institut har stora innehav av egendom som har förvärvats till skyddande av dess fordran, kan det vara ett tecken på att det finns problem och brister i organisationen av verksamheten. Det är därför viktigt att Finansinspektionen håller sig underrättad om storleken på innehaven. Ytterst begränsas innehavens storlek av reglerna om soliditet, genomlysbarhet och riskkontroll.

Frågan om innehav av aktier och andelar i företag som har till ändamål att förvalta egendom som förvärvats till skyddande av fordran behandlas i avsnitt 8.7.5.

8.7.4 Innehav av aktier och andelar

Promemorians förslag: En banks eller ett kreditmarknadsföretags *kvalificerade* innehav av aktier eller andelar i andra företag än kreditinstitut, finansiella institut eller anknutna företag får motsvara högst 60 procent av institutets kapitalbas. Det kvalificerade innehavet i ett enskilt företag får motsvara högst 15 procent av institutets kapitalbas. Ett innehav är kvalificerat om det representerar tio procent eller mer av kapitalet eller rösterna eller möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget. De angivna gränserna får överskridas om hela det belopp varmed det kvalificerade innehavet överskrider gränstalen täcks av institutets egen kapitalbas och avdrag för motsvarande del av kapitalbasen sker vid beräkningen av kapitaltäckningsgraden. Om båda gränserna överskrids skall det största av de båda beloppen täckas.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i sak med promemorians förslag.

Remissinstanserna: *Finansinspektionen* instämmer i att det inte finns anledning att begränsa aktieinnehavaren hårdare än vad som följer av kreditinstitutsdirektivet. Finansinspektionen konstaterar att det inte finns några andra begränsningar för *icke-kvalificerade innehav* av aktier och andelar i icke-finansiella företag än de som följer av reglerna om stora exponeringar. Detta skulle enligt inspektionen i vissa fall kunna medföra att en bank har sammanlagt stora icke-kvalificerade innehav av aktier och andelar i olika icke-finansiella företag och att det sammanlagda värdet av sådana innehav tillsammans med det sammanlagda värdet av kvalificerade innehav av aktier och andelar i andra icke-finansiella företag innebär en betydande riskexponering i detta slag av tillgångar. Finansinspektionen understryker vikten av att den i sin tillsynsverksamhet har möjlighet att fortlöpande kunna följa bankernas investeringar i detta slag av tillgångar. Inspektionen bedömer att den med stöd av 7 kap. 5 § BRL kan meddela föreskrifter om vilka upplysningar bankerna skall lämna inspektionen. Inspektionen frågar sig också vilket bemyndigande inspektionen har för ett ingripande i de fall inspektionen bedömer att en banks exponering i detta slag av tillgångar är för stor. Inspektionen har inte något att invända mot att femprocentsregeln avskaffas. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag

EG-rättens reglering av aktieinnehav

Artikel 51 i kreditinstitutsdirektivet innehåller regler som begränsar ett kreditinstituts kvalificerade innehav i vissa icke-finansiella företag. Ett kvalificerat innehav är ett direkt eller indirekt ägande i ett företag, där innehavet representerar tio procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller som möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget (artikel 1.10).

Enligt en kommentar på området (Banking and EC Law Commentary, avsnitt 5.1.2) är syftet med bestämmelsen att kreditinstitut inte skall bli alltför djupt involverade i sektorer som de inte är experter på. Detta skulle för det första kunna leda till förluster i företag som de har andelar i och tvinga institutet att skriva ned anskaffningsvärdet på egendomen, vilket skulle ha negativ effekt på institutets solvens. För det andra skulle institutet, för att undvika en nedskrivning av värdet på andelarna kunna frestas att fortsätta tillhandahålla krediter bortom de gränser då det kan bedömas vara sunt. En intressekonflikt skulle kunna uppkomma mellan institutet och företaget och institutet skulle kunna känna sig tvingat att tillhandahålla krediter. Detta skulle kunna äventyra institutets finansiella position, skapa ett minskat förtroende för institutet hos dess finansiärer eller på annat sätt utsätta institutet för risker.

Artikel 51.1 begränsar ett kreditinstituts kvalificerade innehav av aktier eller andelar i icke-finansiella företag. Med icke finansiella företag avses andra företag än

- a) kreditinstitut,
- b) finansiella institut,
- c) företag vars verksamhet har direkt samband med bankverksamhet eller avser tjänster knutna till bankverksamhet såsom leasing, factoring, förvaltning av värdepappersfonder, datatjänster eller liknande (artikel 43.2 f andra stycket i direktiv 86/635/EEG), eller
- d) försäkringsföretag (definierade i direktiv 73/239/EEG och 79/267/EEG).

I artikeln föreskrivs att ett kreditinstitut som huvudregel inte får ha ett kvalificerat innehav i ett enskilt icke-finansiellt företag som motsvarar mer än 15 procent av bankens kapitalbas. Vidare får ett instituts sammanlagda kvalificerade innehav inte uppgå till mer än 60 procent av institutets kapitalbas.

Undantaget för företag vars verksamhet har direkt samband med bankverksamhet eller avser tjänster knutna till bankverksamhet föranleds av en önskan att ge banker frihet att organisera den traditionella bankverksamheten i olika juridiska personer utan att träffas av begränsningarna i huvudregeln. Uppenbarligen finns det utrymme för flexibilitet även i tolkningen av vad som utgör traditionell bankverksamhet. Inte minst förändras detta över tiden. I praktiken torde skiljelinjen komma att dras mellan finansiell och icke-finansiell verksamhet. All finansiell verksamhet torde kunna hänföras till "bankverksamhet" och därmed också undantas från de aktuella begränsningarna. Även verksamhet som direkt har som syfte att stödja sådan verksamhet, t.ex. genom databearbetning eller liknande, torde kunna undantas från begränsningarna. Däremot skall rent icke-finansiell verksamhet inte undantas från 15 och 60 procentgränserna.

Enligt *artikel 51.6* får medlemsstaterna föreskriva att de ovan nämnda gränstalen får överskridas under förutsättning att hela det belopp varmed det kvalificerade innehavet överskrider gränstalen täcks av egen kapitalbas och avdrag för motsvarande del av kapitalbasen skall ske vid beräkning av kapitaltäckningsgraden. Om båda de angivna gränstalen, 15 procent för enstaka innehav och 60 procent för de samlade innehaven, överskrids skall det största av det överskridna beloppet täckas av egen kapitalbas.

För innehav av aktier och andelar som inte är kvalificerade gäller inte bestämmelserna i artikel 51 i kreditinstitutsdirektivet. I stället gäller bestämmelserna om stora exponeringar i samma direktiv. Exponeringsbestämmelserna finns i svensk rätt i kapitaltäckningslagen. Enligt exponeringsbestämmelserna är huvudregeln att ett instituts exponering mot en kund eller grupp av kunder, t.ex. innehav av aktier i ett annat företag, får uppgå till högst 25 procent av institutets kapitalbas. Det totala innehavet av institutets stora exponeringar (när värdet av en exponering är 10 procent eller mer av institutets kapitalbas) får inte överstiga 800 procent av institutets kapitalbas.

Innehav av aktier och andelar i allmänhet

I det föregående har framhållits vikten av att instituten är solida, genomlysbara och har system för riskhantering. Dessa komponenter, som ingår i de föreslagna övergripande rörelsereglerna, bör beaktas även vid utformningen av mer specifika rörelseregler såsom de bestämmelser som reglerar ett instituts innehav av aktier och andelar i andra företag.

Beträffande innehav av aktier och andelar som inte är kvalificerade görs här bedömningen att de exponeringsgränser som anges i kreditinstitutsdirektivet får anses ställa tillräckliga krav ur soliditets- och riskhanteringshänsyn vad avser även aktieinnehav. Det kan förvisso läggas delvis andra riskaspekter på aktier än på t.ex. lånefordringar. Aktier har andra riskegenskaper men också andra diversifierings- och likviditetsmöjligheter. Med en alltmer utvecklad riskhantering i instituten och en ökad fokus på riskhantering i tillsynen finns det inte skäl till en särskilt restriktiv reglering. Det kan också sägas att bankerna sedan länge har att hantera olika intressekonflikter bl.a. i sin fond och emissionsverksamhet samt i den placeringsverksamhet som inom dagens ramar varit tillåten. Mot denna bakgrund bedöms det inte finnas några avgörande skäl för att reglera innehav av aktier och andelar hårdare än andra placeringar.

Angående genomlysbarheten är det när det gäller *marknadsnoterade aktier* inte heller någon tvekan om att de nyss nämnda reglerna med syfte att garantera soliditet och riskbegränsning också är tillfyllest för att tillgodose detta intresse. Regelverket om stora exponeringar ger sådana begränsningar av innehaven att även genomlysbarhetsaspekten får anses tillgodosedd. När det gäller *icke marknadsnoterade aktier* kan det från genomlysningssynpunkt knappast generellt hävdas att innehav av sådana aktier försämrar genomlysbarheten på ett sådant sätt att det motiverar speciella begränsningar. Skulle i ett enskilt fall uppkomma en situation som äventyrar genomlysbarheten finns, liksom generellt annars, möjlighet att hantera situationen med den föreslagna allmänna bestämmelsen om genomlysbarhet. Det innebär också en betydande vinst både lagtekniskt och inte minst resursmässigt för dem som skall tillämpa bestämmelserna om enhetliga regler gäller oavsett vilken typ av aktieinnehav det är fråga om.

Sammanfattningsvis bedöms det även från genomlysbarhetssynpunkt vara tillfyllest med de begränsningsregler som motiveras med soliditets- och riskbegränsningshänsyn. Det innebär således att det i första hand är exponeringsreglerna som bör vara avgörande för hur stora aktieinnehav

ett institut får ha. De procentsatser som dessa bestämmelser anger innebär emellertid inte någon absolut rätt för banker eller kreditmarknadsföretag att ha så stora innehav. Reglerna om t.ex. soliditet, riskbegränsning och även genomlysbarhet kan medföra hårdare begränsningar i vissa fall. Det bör vidare påpekas att exponeringsreglerna endast tillåter de nämnda aktieinnehaven om institutet inte har några andra exponeringar mot företaget i fråga. Samma regler gäller för alla typer av placeringar.

Särskilt om kvalificerade innehav av aktier och andelar

Ett kreditmarknadsföretag får enligt gällande rätt ha ett kvalificerat innehav av aktier och andelar i icke-finansiella företag i samma omfattning som artikel 51.1 kreditinstitutsdirektivet tillåter. Även om den verksamhet som dessa företag driver här definieras på ett annat sätt än i gällande rätt, saknas det anledning att ändra nuvarande bestämmelser. De begränsningsregler som kreditinstitutsdirektivet innehåller i detta avseende skall alltså fortsätta att gälla för kreditmarknadsföretag.

För banker gäller emellertid som tidigare nämnts att innehav av aktier i ett enskilt företag begränsas till fem procent av rösterna i målbolaget. Detta innebär som regel att aktieinnehavet aldrig kommer att bli så stort att det blir kvalificerat. Den restriktiva synen på bankers aktieäggande skall ses dels mot bakgrund av det hittills allmänt begränsade utrymmet för aktier, dels det traditionella synsättet att banker inte bör engagera sig som aktiva ägare med ökad risk för intressekonflikter. En motsvarande regel fanns också för försäkringsbolag fram till och med år 1999.

Som nämnts i det föregående är syftet med den regel i artikel 51 i kreditinstitutsdirektivet, som begränsar ett kreditinstituts kvalificerade aktieinnehav, att instituten inte skall bli alltför involverade i företag de har aktier i med risk att krediter inte tillhandahålls med det oberoende som annars förutses gälla och äventyra den finansiella positionen.

Principiellt kan sägas att om ägandet och inflytande begränsas, minskar också riskerna för olika intressekonflikter mellan å ena sidan banken som ägare, å andra sidan banken som tillhandahållande av olika banktjänster. Utgångspunkten i EG-rätten är att dessa risker inte behöver elimineras utan kan hanteras genom att de kvalificerade innehavens storlek begränsas.

Frågan är om de latent konflikts- och förlustriskerna kan motivera att bankernas innehav av aktier och andelar begränsas hårdare än vad EG-rätten anger. Det är emellertid svårt att peka på några särskilda förhållanden som kan innebära särskilda risker för stabiliteten och därför kan motivera en mer restriktiv svensk linje. I den frågan bedöms inte heller svensk bank- och näringslivsstruktur på något avgörande sätt skilja sig från många andra mindre länder. Det bör också framhållas att storleken på en banks innehav ytterst avgörs av de övergripande reglerna om soliditet, genomlysbarhet och riskhantering.

En annan aspekt i samband med bankers aktieinnehav berör frågor om ägarroll och ägaransvar. Banker ingår i kategorin institutionella ägare. Till de större institutionella ägarna hör försäkringsbolag och fonder. Under 1990-talet har den svenska ägarstrukturen förändrats framför allt genom att det utländska ägandet ökat vid sidan av ett relativt stabilt institu-

tionellt inhemskt ägande totalt sett. Det är i stället företag och hushåll som minskat sina ägarandelar. Ett ökat utländskt ägande är en internationell trend men den utvecklingen har varit kraftig på den svenska börsen även om utlandsägandet under de senaste åren minskat något. För bankerna ökade möjligheter att placera i aktier innebär det ett potentiellt större inhemskt ägande. För de olika institutionella ägargrupperna varierar sedan möjligheterna och förutsättningarna att utöva en aktiv ägarroll. För bankernas del är det viktigt att förekommande ägarfrågor kan skötas med bevarat förtroende hos allmänheten och med en oberoende ställning för den övriga bank- och finansieringsverksamheten.

Till bilden hör också vissa neutralitetsaspekter i samband med femprocentsregeln. Frånvaron av motsvarande regel för försäkringsbolag innebär som nämnts att i vissa koncerner med både bank- och försäkringsföretag kan koncernens samlade innehav i ett enskilt icke-finansiellt företag vara större än i rena bankkoncerner. En sådan ordning kan synas diskriminerande och ologisk från såväl konkurrens- som ägarsynpunkt. I detta sammanhang bör det också beaktas att utländska banker, i den utsträckning som deras hemlands regler medger det, kan äga aktier och andelar i svenska företag.

Sammanfattningsvis görs här bedömningen att det av stabilitetsskäl inte finns anledning att behålla någon femprocentsregel i svensk rätt. En rimligt utgångspunkt blir då att det för en banks kvalificerade innehav av aktier och andelar bör gälla samma gränser i förhållande till bankens kapitalbas som EG-rätten tillåter, dvs. 15 procent i ett enskilt institut och 60 procent totalt.

Som *Finansinspektionen* anför är det viktigt att löpande kunna följa institutens investeringar i aktier av det slag som nu behandlas. Detta bör kunna tillförsäkras inspektionen genom en möjlighet att meddela föreskrifter om vilka upplysningar instituten skall lämna i detta avseende.

Den närmare utformningen av bestämmelsen

Av det nu sagda följer att det i svensk rätt bör införas bestämmelser motsvarande de i artikel 51.1 och 51.6 i kreditinstitutsdirektivet. För banker kommer dessa bestämmelser att ersätta bestämmelserna i 2 kap. 15 a § BRL. För kreditmarknadsföretag innebär det mindre förändringar eftersom motsvarande regler gäller redan i dag enligt 3 kap. 6 § LFV.

Begränsningarna av aktieinnehavens storlek omfattar enligt direktivet inte innehav i kreditinstitut eller finansiella institut. Den närmare innebörden av dessa begrepp behöver inte förklaras närmare.

Direktivet omfattar inte heller "företag vars verksamhet har direkt samband med bankverksamhet eller avser tjänster knutna till bankverksamhet". Kommittén har föreslagit att den beskrivningen används i lagstiftningen.

Som framgår av avsnitt 8.6 föreslås att ett institut enbart skall kunna driva finansiell verksamhet och sådan verksamhet som har ett naturligt samband därmed. Mot den bakgrunden förefaller det rimligt att dra slutsatsen att "företag vars verksamhet har direkt samband med bankverksamhet eller avser tjänster knutna till bankverksamhet" syftar på företag som – utan att vara kreditinstitut eller finansiella institut – driver verk-

samhet som hade kunnat drivas direkt i institutet. Innehav i ett företag som driver finansiell verksamhet utan att för den skull vara ett finansiellt institut kommer därmed inte att omfattas av begränsningar av banker och kreditmarknadsföretag. Detsamma gäller företag som tillhandahåller tjänster som behövs för driften av verksamheten. Hit hör exempelvis dotterföretag som förvaltar de fastigheter i vilka institutets verksamhet drivs eller som tillhandahåller datatjänster. Även innehav i företag som förvaltar egendom till skyddande av fordran kan komma att undantas från begränsningar se närmare avsnitt 8.7.5.

I kapitaltäckningslagen definieras ett anknutet företag som ett svenskt eller utländskt företag vars huvudsakliga verksamhet består i att äga eller förvalta fast egendom ("managing property" i den engelska versionen), tillhandahålla datatjänster eller bedriva annan liknande verksamhet som har samband med ett eller flera kreditinstitut, värdepappersbolags eller motsvarande utländska företags huvudsakliga verksamhet. Även denna definition bör rimligen omfatta sådan verksamhet som hade kunnat drivas direkt i institutet. Då det är samma grupp företag som avses i den nu föreslagna bestämmelsen om aktieförvärv som i kapitaltäckningslagen bör det redan befintliga begreppet "anknutet företag" användas för att beskriva vilka finansiella företag som inte omfattas av den här avsedda begränsningsregeln.

8.7.5 Innehav av aktier till skyddande av fordran och finansiell rekonstruktion

Promemorians förslag: Aktier och andelar som tillfälligt innehas under tiden för finansiell rekonstruktion eller till skydd för verksamheten skall inte räknas som kvalificerade innehav vid beräkning av om gränstalen för aktieinnehavens storlek har överskridits.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med promemorians.

Remissinstanserna: *Finansinspektionen* menar att innehav av aktier i företag som bildats i syfte att ta hand om panter eller företag som banken köpt i syfte att rekonstruera bör kunna undantas från vad som räknas som kvalificerade innehav. Inspektionen anser att lydelsen "företag vars verksamhet har direkt samband med bankverksamhet eller avser tjänster knutna till bankverksamhet" skall ersättas med termen "anknutet företag". *Svenska Bankföreningen*, till vars yttrande *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, framhåller att finanskrisen i början av 1990-talet visade att de berörda bestämmelserna medförde flera tolknings- och tillämpningsproblem och ser med tillfredsställelse på att bestämmelserna upphävs. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag: Artikel 51.5 i kreditinstitutsdirektivet ger möjlighet att i nationell lagstiftning göra undantag för situationer i vilka ett kreditinstitut har behov av att vidta åtgärder för att skydda fordringar och liknande. Artikel 51.5 anger att aktier eller andelar som tillfälligt innehas under tiden för finansiell rekonstruktion eller till skydd för

verksamhet inte skall räknas som kvalificerade innehav vid beräkningen av om de angivna gränstalen för innehavens storlek överskridits.

När det gäller innehav av aktier eller andelar kan skillnad göras på situationer då en bank eller ett kreditmarknadsföretag innehar aktier eller andelar i ett företag bildat för att ta hand om panter som institutet tagit in och innehav av andra aktier eller andelar (i företag som ursprungligen varit fristående från institutet) som institutet tagit in som pant.

Innehav av aktier eller andelar som institutet tagit in som pant faller direkt under direktivets undantagsregel för innehav av aktier under tiden för "finansiell rekonstruktion eller till skydd för verksamhet". En bestämmelse som motsvarar direktivets bestämmelse i detta avseende bör därför införas i svensk rätt. En sådan bestämmelse undantar sådana innehav från att räknas som kvalificerade. Därmed gäller inte gränsen att innehaven får utgöra maximalt 15 respektive 60 procent av bankens kapitalbas. Begränsningen för enskilda innehav kommer i stället från reglerna om stora exponeringar, där gränsen är maximalt 25 procent av bankens kapitalbas.

Behandlingen av aktier i ett bolag bildat enkom för att ta hand om in- språktagna panter ger utrymme för olika bedömningar. Kommittén menar att bolag som har till syfte att ta hand om bankers panthantering kan hän- föras till antingen bestämmelsen om finansiell rekonstruktion (2 kap. 8 § i kommitténs förslag) eller bestämmelsen om finansiella institut (2 kap. 7 § i förslaget) och att rättsverkningarna av de olika lösningarna är delvis olika. Det står en bank fritt att välja konstruktion så länge lösningen inte kommer i konflikt med övriga rörelse regler. Enligt kommittén kan dock inte ett företag som bildats i syfte att ta hand om panter eller företag som banken köpt i syfte att rekonstruera anses vara ett "företag vars verksam- het har direkt samband med bankverksamhet eller avser tjänster knutna till bankverksamhet".

Som framgått görs här bedömningen att förvaltning av egendom till skyddande av fordran utgör ett naturligt inslag i ett instituts verksamhet men att förutsättningarna för sådana förvärv bör regleras i lag. Av detta följer vidare att ett företag som har till syfte att ta hand om panter är ett anknutet företag, dvs. ett "företag vars verksamhet har direkt samband med bankverksamhet eller avser tjänster knutna till bankverksamhet". Det förutsätter emellertid att det för verksamheten i dotterföretaget gäller samma begränsningar i fråga om rätten att förvärva egendomen och skyldigheten att avyttra den som när verksamheten drivs direkt i institu- tet.

Som kommittén anför är emellertid ett institut vars huvudsakliga verk- samhet består i att förvärva aktier och andelar ett finansiellt institut. Klassificeringen av institutet har emellertid av mindre betydelse vid be- dömningen av om dotterföretags innehav av egendom till skyddande av fordran skall särregleras. Med hänsyn till att företaget i fråga kan driva artfrämmande verksamhet bör dock förutsättningarna för innehavet framgå av lag, se avsnitt 8.6.3 om innehav av egendom till skyddande av fordran.

8.7.6 Innehav som ett normalt led i emissionsverksamhet m.m.

Promemorians förslag: Aktier och andelar som ett institut tillfälligt innehar som ett normalt led i emissionsverksamhet eller i ett instituts namn för annans räkning skall inte räknas som kvalificerat.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår att innehav av aktier och andelar som ingår i en banks värdepappersrörelse inte skall räknas som kvalificerat och därmed undantas från de begränsningar som gäller för sådana innehav.

Remissinstanserna: *Finansinspektionen* anser att lydelsen i direktivet – ”ett normalt led i emissionsverksamhet” och ”i ett instituts namn för annans räkning” samt ”aktier och andelar som inte utgör finansiella anläggningstillgångar” – bör användas i stället för begreppet värdepappersrörelse. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, tillstyrker förslaget. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag: Artikel 51.4 i kreditinstitutsdirektivet anger, förutom det nyss behandlade undantag för finansiell rekonstruktion etc. att aktier eller andelar som innehas tillfälligt "som ett normalt led i emissionsverksamhet eller i ett instituts namn för annans räkning" inte behöver räknas som kvalificerade innehav enligt nationell rätt. Vidare sägs att innehav av "aktier och andelar som inte utgör finansiella anläggningstillgångar enligt definitionen i artikel 35.2 i direktiv 86/635/EEG" inte skall räknas med. Artikel 35.2 i direktiv 86/635/EEG om årsbokslut och sammanställd redovisning för banker och andra finansiella institut anger att begreppet finansiella anläggningstillgångar, då det gäller kreditinstitut, skall "anses omfatta ägarintressen, aktier och andelar i anknutna företag samt värdepapper avsedda att varaktigt ingå i företagets normala verksamhet."

När det gäller tolkningen av rekvisitetet "*normalt led i emissionsverksamhet*" kan i en kommentar till EG-lagstiftningen (Banking and EC Law Commentary) utläsas att det endast avser innehav av aktier under pågående emission (in the course of underwriting). Vidare synes huvudregeln utgå från att institutet egentligen inte tar någon risk med sin inblandning i emissionen, dvs. i huvudsak sköter det administrativa. Det tycks dock inte vara något absolut hinder för tillämpningen att en bank även tar egen risk vid emissionen, t.ex. genom att teckna aktierna och sedan sälja dem vidare. Kommentaren utgår dock från att om de aktier som banken har kvar, på grund av att den inte lyckas eller vill sälja dem, i övrigt uppfyller kraven för ett kvalificerat innehav så skall innehavet också räknas som ett sådant. Det innebär att innehavet inte får vara större än 15 procent av bankens kapitalbas.

Rekvisitetet "*i ett instituts namn för annans räkning*" synes inte vålla tolkningssvårigheter. Det tar sikte på sådana situationer då en bank av någon anledning har aktier registrerade i sitt namn men äganderätten tillkommer någon annan. Om banken inte har någon annan skyldighet mot den rätta ägaren av aktierna än att leverera dessa, utgör registreringen i bankens namn ingen risk för banken.

Enligt 4 kap. 3 § ÅRKL förstås med *finansiella anläggningstillgångar* andelar i intresseföretag och koncernföretag, värdepapper och annan tillgång än tillgång som skall tas upp i posterna immateriella anläggningstillgångar och materiella anläggningstillgångar, allt under förutsättning att tillgångarna är avsedda att stadigvarande innehas i den ordinarie verksamheten. Av förarbetena till bestämmelsen framgår följande (prop. 1995/96:10 del 3 s. 189 f.)

”En grundläggande förutsättning för att en viss tillgång skall klassificeras som finansiell anläggningstillgång bör vara att det är fråga om ett innehav för definierade avsikter som har dokumenterats, och att förmågan att genomföra avsikten kan påvisas. Vidare måste det förutsättas att tillgången är klart identifierbar. Såsom framhålls i allmänmotiveringen är det t.ex. inte tillräckligt att värdepapper samlas i en ”portfölj” som organisatoriskt eller på annat sätt hålls åtskild från företagets övriga värdepapper.

Innehavstidens längd är enligt den föreslagna bestämmelsen inte av en avgörande betydelse för klassificeringen. Bestämmelsen betonar i stället huruvida tillgången skall stadigvarande (kontinuerligt) ingå i verksamheten. Ett innehav av en tillgång kan därför bli kortvarigt och tillgången ändå vara att hänföra till anläggningstillgång om den avses att innehas till förfall. Å andra sidan kan ett innehav förutses bli flerårigt utan att tillgången skall hänföras till anläggningstillgång.

Kravet på anknytning till ordinarie verksamhet innebär en begränsning i fråga om vad som hänförs till finansiell anläggningstillgång. Ett kreditinstitut och värdepappersbolag kan sålunda för skyddande av fordran överta t.ex. aktier och andelar i sådan omfattning att, definitionenligt, ett dotterföretagsförvärv uppkommer. Tillgångar som övertagits för skyddande av fordran skall emellertid enligt 2 kap.8 § sjätte stycket BRL avyttras så snart det kan ske utan förlust för banken. Nämnda tillgångar hänförs i dag till omsättningstillgångar. Lagrummets krav på anknytning till ordinarie rörelse innebär att sådana tillgångar inte heller i framtiden blir att hänföra till anläggningstillgångar, även om innehavet kan förutses bli flerårigt och sådana innehav i och för sig inte så sällan förekommer i rörelsen.

Även *värdepapper* skall, för att klassificeras som anläggningstillgång, avses att ”stadigvarande innehas i den ordinarie verksamheten”. Därigenom utesluts sådana värdepapper som innehas för likviditetsförvaltning eller för handel. Som kommittén framhållit i betänkandet (se SOU 1994:17 s. 179 f.) bör det för räntebärande värdepapper ha betydelse huruvida värdepapper skall innehas till förfall eller inte. Om värdepapper inte skall avyttras förrän vid förfallotidpunkten eller vid en tid nära denna, bör de kunna betraktas som finansiella anläggningstillgångar. Redovisning som finansiell anläggningstillgång bör inte påverkas av eventuell belåning, som t.ex. återköpsavtal. Under begreppet värdepapper torde i och för sig undantagsvis även kunna inordnas aktier och andelar i företag som inte är, definitionenligt, ett dotterföretag och intresseföretag. Sådana innehav skall klassificeras som finansiell anläggningstillgång, om dokumenterade avsikter föreligger att innehavet stadigvarande kommer att ingå i den ordinarie verksamheten.

Till finansiella anläggningstillgångar kan inte bara hänföras aktier och andelar i dotterföretag och intresseföretag och sådana värdepapper som skall omfattas av begreppet. Även vissa andra tillgångar än de som räknats upp, och som inte är materiella och immateriella tillgångar, kan enligt *tredje punkten* klassificeras på detta sätt. Gränsdragningen för sådana andra tillgångar skall enligt artikel 35.1 i bankredovisningsdirektivet ske enligt samma kriterier som för aktier och andelar i dotter- och intresseföretag och värdepapper. Bestämmelsen torde kunna få betydelse för lånefordringar som uppfyller de förutsättningar som anges i bestämmelsen.

Kommittén föreslår att innehav av aktier och andelar som ingår i en banks värdepappersrörelse inte skall räknas som kvalificerat.

Med värdepappersrörelse avses enligt 1 kap. 2 och 3 §§ VPL

1. handel med finansiella instrument för annans räkning i eget namn,
2. förmedling av kontakter mellan köpare och säljare av finansiella instrument eller i annat fall medverkan vid transaktioner avseende sådana instrument,
3. handel med finansiella instrument för egen räkning,
4. förvaltning av någon annans finansiella instrument,
5. garantigivning eller annan medverkan vid emissioner av fondpapper eller erbjudanden om köp eller försäljning av finansiella instrument som är riktade till en öppen krets

Kommitténs ställningstagande bygger på förutsättningen att de aktier som hänförs till värdepappersrörelsen verkligen utgör ett handelslager eller eljest omsätts relativt snabbt. Innehav som är långsiktiga får inte hänföras till värdepappersrörelsen. Enligt kommittén är det avgörande för bedömningen om innehavet kan motiveras med att det främjar värdepappersrörelsen.

Enligt kommittén är det en mer teknisk fråga om i lagtexten undantaget skall beskrivas med EG-direktivets terminologi eller med en hänvisning till definition av värdepappersrörelse i lagen om värdepappersrörelse. Kommittén anser att det finns ett värde i att anknyta till det redan etablerade begreppet värdepappersrörelse som dessutom är klart definierat i lagtext, men konstaterar att det möjligen kan invändas att en sådan hänvisning riskerar att inte omfatta alla de situationer som direktivet omfattar. Kommittén bedömer dock att det inte finns behov av någon total överensstämmelse med direktivet och att det är en mer praktisk lösning att använda en hänvisning till lagen om värdepappersrörelse.

Direktivet medger att ett kreditinstitut från kapitalbasen räknar av aktier eller andelar som innehas som ett normalt led i emissionsverksamhet⁷ eller i ett instituts namn för egen räkning. Vad som avses med detta torde inte vålla någon tveksamhet och det föreslås därför att samma lydelse används i svensk rätt. Detta överensstämmer också med *Finansinspektionens* önskemål.

Enligt EG-rätten skall emellertid inte heller aktier och andelar som i redovisningssammanhang behandlas som finansiella omsättningstillgångar räknas med vid bedömningen av om ett innehav är kvalificerat. Om ett innehav är så stort så att det är kvalificerat – och inga av de nyss nämnda situationerna föreligger – bör dock risken för intressekonflikter medföra att innehaven räknas med och detta oavsett hur det redovisas av institutet. Något undantag för aktier och andelar som inte utgör finansiella anläggningstillgångar föreslås därför inte.

Innehavens storlek skall bedömas med utgångspunkt i aktiernas marknadsvärde vid varje tidpunkt. Ett institut måste ha sådana styrsystem att det kan försäkra sig om att angivna gränser inte överskrids. Det gäller såväl innehav i värdepappersrörelsen som institutets samlade innehav.

8.8 Tillstånd för större förvärv

Promemorians förslag: En banks eller kreditmarknadsföretags förvärv kräver Finansinspektionens tillstånd, om institutets motprestation motsvarar mer än 25 procent av institutets kapitalbas. Tillstånd till förvärv skall beviljas om det inte kan antas att förvärvet leder till att reglerna i lagen om bank- och finansieringsrörelse eller andra författningar överträds. Tillståndet skall meddelas före förvärvet. Ansökan skall prövas av Finansinspektionen.

Kommitténs förslag: En banks förvärv skall kräva Finansinspektionens tillstånd, om vederlaget motsvarar mer än 25 procent av institutets kapitalbas och mer än 100 miljoner kronor. Kommittén föreslår vidare en uttrycklig regel om att beslut i tillståndsärenden skall meddelas skyndsamt. Några motsvarande regler föreslås inte för kreditmarknadsföretag.

Remissinstanserna: *Finansinspektionen* är positiv till att banker ges friare utrymme vid förvärv av egendom av olika slag. Inspektionen instämmer i att gränsen för vilka förvärv som skall tillståndsprövas bör relateras till den förvärvande bankens kapitalbas. Inspektionen anser dock att beloppsgräns på 100 miljoner kronor är för hög med tanke på att många banker har en liten kapitalbas. Hänsyn måste tas till insättarnas skydd även i de små bankerna. Någon beloppsgräns bör därför inte införas. Inspektionen bedömer att detta inte bör leda till att den i onödan belastas av tillståndsärenden av detta slag. Den föreslagna gränsen, 25 procent av kapitalbasen, anser inspektionen kan behållas men inspektionen kan även tänka sig att gränsen går vid 15 eller 20 procent av kapitalbasen. För att inspektionen skall få kännedom om förvärvet för att kunna göra ett snabbt ingripande ifrågasätter inspektionen också om det inte bör införas en anmälningsskyldighet till inspektionen när vederlaget överstiger förslagsvis 10 procent av kapitalbasen. Finansinspektionen menar att liknande bestämmelser skall gälla för kreditmarknadsföretag. *Konkurrensverket* ifrågasätter behovet av förvärvsprövningen med motiveringen att förvärv som kommer i konflikt med de grundläggande reglerna om soliditet, riskkontroll och genomlysbarhet inte får genomföras. Om avsikten är att ge tillsynsmyndigheten information och möjlighet till kontroll anser verket att en mindre genomgripande anmälningsskyldighet av större förvärv bör vara tillfyllest. Även *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, föreslår att bestämmelsen ändras så att tillstånd krävs för förvärv om vederlaget motsvarar 25 procent av bankens kapitalbas. Föreningarna anser att den föreslagna beloppsgränsen om 100 miljoner kronor är alltför hög för de små bankerna och samtidigt för låg för de stora bankerna. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag

Snabba förändringar i rörelsen

Av de föreslagna övergripande rörelsereglerna följer att en bank inte får vidta åtgärder som äventyrar soliditeten eller genomlysbarheten. Inte heller får institutet företa åtgärder som gör att kontrollen över dess risker blir bristfällig. Av särskilt intresse är åtgärder som medför stora och snabba förändringar av rörelsen såsom förvärv av egendom. Långsamma förändringar, t.ex. till följd av beslut angående rörelsens inriktning är av mindre intresse. Sådana förändringar kan visserligen på lång sikt leda till att en bank får finansiella problem men ger regelmässigt tid för berörda myndigheter att reagera. Nedläggningar och försäljningar kan visserligen tänkas förändra rörelsen snabbt och i hög grad men sådana åtgärder torde sällan försämra soliditeten, riskkontrollen eller genomlysbarheten.

Som *Konkurrensverket* påpekar är det i och för sig klart att en bank inte får genomföra förvärv som äventyrar soliditeten, riskkontrollen eller genomlysbarheten. Dessa övergripande krav kan dock inte förväntas ge tillräcklig vägledning i varje enskilt fall. För vissa förvärv som, i en del fall kanske lång tid efter det förvärvet genomförts, bedöms som stridande mot de nämnda reglerna kan det vara svårt att i efterhand nedbringa de skadliga konsekvenserna av förvärvet till acceptabla nivåer. Det finns också en risk för att Finansinspektionen inte får reda på förvärv som den skulle bedöma som stridande mot rörelsereglerna. Det sagda aktualiserar behovet av en regel om anmälningsskyldighet och/eller tillstånd för vissa större förvärv.

Anmälan eller tillstånd?

En ordning enligt vilken det endast krävs anmälan har den fördelen att det tilltänkta förvärvet inte behöver skjutas upp eller villkoras av ett tillstånd. Genom anmälan får tillsynsmyndigheten reda på förvärvsplanerna och kan inskrida om förvärvet befins strida mot rörelsereglerna. Det blir emellertid inte lättare att fatta beslut i sakfrågan, huruvida förvärvet verkligen strider mot rörelsereglerna, av den anledningen att beslutet sker i ett ärende rörande ingripande i stället för ett tillståndsärende. Även ett beslut om ingripande av något slag kan därför dra ut på tiden. Risker finns därmed att ett eventuellt ingripande, t.ex. i form av ett åläggande att sälja viss del av rörelsen, som sker lång tid efter förvärvet får betydande negativa konsekvenser. Det kan t.ex. bli mycket dyrbart att åter sära på två organisationer som börjat integreras.

Anmälningsskyldighet kan kombineras med en möjlighet för banken att begära bindande förhandsbesked, vilket undanröjer risken för att det uppstår ett läge där det råder osäkerhet om huruvida en affär skall godkännas eller inte. Fördelen med en sådan ordning är att Finansinspektionen avlastas ärenden där köparen anser det klart att tillstånd skall meddelas och även är beredd att stå risken för att någon form av ingripande sker i efterhand. Eftersom banker i vissa lägen kan ha starka drivkrafter att ge sig in i affärer som med stor sannolikhet inte uppfyller lagens krav finns emellertid risken att bankens ledning medvetet underlåter

att begära förhandsbesked i förhoppningen att kostnaderna för att få affären att gå tillbaka blir för stora för att inspektionen skall kunna kräva det. Det kan med fog hävdas att det är just i dessa lägen som det är viktigt med en prövning. En ordning med obligatoriskt tillstånd för betydande förvärv undanröjer risken i nämnda extremfall. Nackdelen är att tilltänkta förvärv inte kan slutföras innan tillståndsprövningen är avslutad. Nackdelarna är emellertid inte så stora att de överväger fördelarna om gränsen för tillståndsprövning sätts så att endast stora och viktiga förvärv prövas. Därigenom blir belastningen på Finansinspektionen inte heller så betydande.

Det bedöms inte nödvändigt att införa specifika kriterier för tillståndsprövningen; det räcker att det görs en bedömning av huruvida banken efter förvärvet genomförts kan antas komma att uppfylla de krav som ställs i bestämmelsen som gäller för banken och dess verksamhet. Bestämmelser som det blir aktuellt att pröva förvärvet mot finns i den nya lag om bank- och finansieringsrörelse som här föreslås och i andra författningar inklusive Finansinspektionens föreskrifter, som reglerar bankers verksamhet. Dessutom bör förvärvet bedömas med hänsyn till bankens bolagsordning, reglemente eller stadgar och interna instruktioner. Visserligen kan sägas att bolagsordning, reglemente eller stadgar och instruktioner inte är av primär betydelse i det här sammanhanget men båda utgör viktiga inslag i kontrollen av en banks risker och genomlysbarhet. En ändamålsenlig utformning av dem utgör en förutsättning för att banken skall få bedriva sin verksamhet. Det är därför lämpligt att prövningen även innefattar förvärvets förenlighet med dessa båda dokument. Tillståndsprövningen skall naturligtvis i första hand inriktas på att se till att de grundläggande kraven på soliditet, riskkontroll och genomlysbarhet inte riskerar att trädas för när genom förvärvet.

Genom prövningens omfattning ges möjlighet att pröva alla ur banklagstiftningen relevanta aspekter. Finansinspektionen bör stå relativt fri i sin bedömning av tillståndsärenden. För att markera vilken nivå prövningen skall ha bör en regel införas som anger att tillstånd skall vägras om det är antagligt att förvärvet leder till att bestämmelserna överträds. Om det kommer fram nya omständigheter eller förhållandena ändras utgör ett tillstånd inte hinder för ett ingripande mot banken på grund av delvis samma omständigheter som var uppe vid tillståndsprövningen.

Vilka förvärv skall tillståndsprövas

Gränsen för vilka förvärv som skall tillståndsprövas bör relateras till den förvärvande bankens kapitalstyrka. I praktiken kan det endast komma ifråga att koppla förvärvets storlek till bankens kapitalbas. Den absoluta gränsen för stora exponeringar har satts vid 25 procent av kapitalbasen och huvudregeln för maximalt kvalificerat innehav av aktier och andelar i enskilda företag som inte är finansiella föreslås motsvara 15 procent av kapitalbasen. Det är inte givet att en bank får utnyttja hela utrymmet enligt nyss angivna regler; soliditeten, riskhanteringen eller genomlysbarheten kan sättas i fara dessförinnan. Det finns dock knappast skäl att kräva tillstånd för en banks förvärv av aktier i icke-finansiella företag upp till gränsen 15 procent av kapitalbasen. Skulle sådana förvärv undantags-

vis strida mot nämnda rörelse regler torde det vara relativt enkelt och inte förenat med stora kostnader att förelägga banken att sälja hela eller delar av detta innehav. Inte heller för förvärv som är större än motsvarande 15 procent av kapitalbasen men mindre än motsvarande 25 procent finns det tillräckliga skäl att tillståndspröva. Banker tillåts utan tillståndsprövning ikläda sig olika typer av förpliktelser upp till 25 procent av kapitalbasen. Denna ordning har inte ifrågasatts. Förvärv som är större än motsvarande 25 procent av kapitalbasen, och alltså större än gränsen för stora exponeringar, är dock så stora att de kan få betydande påverkan på banken. De förvärv som blir aktuella är vissa förvärv av aktier, förvärv av annan egendom och förvärv av andra företags rörelser.

De största bankerna har kapitalbaser över 50 miljarder kronor, medan den minsta sparbanken har en kapitalbas på 800 000 kronor. Med en obegränsad 25 procentregel betyder detta att gränsen för tillstånd komma att hamna vid omkring 12 miljarder kronor för de största och 200 000 kronor för de minsta bankerna. De små bankernas ringa påverkan på systemstabiliteten i kombination med ambitionen att inte i onödan belasta Finansinspektionen leder enligt kommittén till att förvärv under 100 miljoner kronor inte bör vara underkastade tillståndsplikt.

I likhet med vad som har förts fram av *Finansinspektionen*, *Svenska Bankföreningen* och *Svenska Fondhandlareföreningen* görs här bedömningen att den av kommittén valda beloppsgränsen är för hög för de små bankerna. Någon beloppsgräns föreslås därför inte. Det betyder att det ensamt avgörande för om tillstånd behövs är relationen mellan förvärvets storlek och bankens kapitalbas. Om bankens motprestation överstiger 25 procent av kapitalbasen är förvärvet tillståndspliktigt, annars inte.

Finansinspektionen ifrågasätter om det inte bör införas en anmälningsplikt när vederlaget överstiger 10 procent av kapitalbasen. För denna situation torde det emellertid vara tillräckligt med den möjlighet som inspektionen har att föreskriva vilka uppgifter en bank skall lämna till inspektionen.

Något om ärendets behandling

Ärenden av den storlek och karaktär som det är fråga om är regelmässigt av stor vikt för den sökande och det är därför enligt kommittén angeläget att de behandlas med största skyndsamhet. Kommittén föreslår en uttrycklig bestämmelse om att beslut i dessa tillståndsärenden skall meddelas skyndsamt. Emellertid finns i 7 § förvaltningslagen (1986:223) en bestämmelse som säger att varje ärende där någon enskild är part skall handläggas så snabbt enkelt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Denna bestämmelse bedöms vara tillräcklig även i nu aktuella tillståndsärenden. Den omständigheten att dessa ärenden ofta är av förturskaraktär behöver inte framhållas i lagtext.

Som kommittén framhållit bör som här förespråkas förvärv inte kunna slutföras innan förvärvsprövningen skett. Detta bör framgå av lagtexten.

Kreditmarknadsföretag

Den av kommittén föreslagna bestämmelsen gäller utan någon särskild motivering enbart för banker. De skäl som i det föregående har anförts för att ha en regel för banker gör sig emellertid likaväl gällande för kreditmarknadsföretag. En regel av det slag som beskrivits i det föregående föreslås därför även för dessa företag.

8.9 Kredithantering

Med det genomgående funktionella anslag som här förespråkas finns det anledning att skilja på två aspekter av kredithanteringens dels innehav av kreditfordringar, dels kreditprövning, dvs. utvärdering och organisation av kreditansökningar. Riskhanteringen och genomlysningen av en kreditportfölj är i betydande grad beroende av kreditprövningsprocessen, vilken information som inhämtas vid detta tillfälle och hur den bearbetas. På detta sätt är de två momenten länkade till varandra.

8.9.1 Kreditportföljen

Promemorians förslag: En banks eller ett kreditmarknadsföretags kreditportfölj skall vara sammansatt så att institutets totala risk inte äventyrar dess förmåga att fullgöra sina förpliktelser.

Kommitténs förslag: Kommitténs förslag överensstämmer i sak med promemorians såvitt avser banker. För kreditmarknadsföretag föreslås dock inte någon motsvarande bestämmelse.

Remissinstanserna: *Riksbanken* konstaterar att regeln tar sikte på att lyfta fram behovet av diversifiering i kreditportföljen. *Riksbanken* ser positivt på att en sådan bestämmelse införs eftersom diversifiering har betydande effekter på kreditriskerna i en bank. Samtidigt efterlyses en tydligare motivering av bestämmelsens innebörd. *Finansinspektionen* menar att bestämmelsen kan sägas ge ett konkret innehåll åt den allmänna soliditetsregeln och främst får ses som ett understrykande av vikten av sammansättningen av kreditportföljen för bankens soliditet. *Inspektionen* har inte något emot en sådan regel, men ifrågasätter dock om inte samma regel avseende kredithantering som föreslås för banker bör gälla för kreditmarknadsföretag. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, avstyrker förslaget med motiveringen att syftet med den uppnås redan med de inledande bestämmelserna om soliditet och riskhantering. De anser att någon speciell föreskrift om kreditportföljens sammansättning inte bör ingå, främst därför att det är bankernas samlade riskexponering som är avgörande och inte sammansättningen av bankens kreditportfölj. Mot bakgrund att avsikten inte är att hindra en sådan utveckling, kan det ifrågasättas vilken praktisk funktion bestämmelsen är avsedd att ha. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag: Ett instituts innehav av kreditfordringar faller under samma allmänna regler som innehav av annan egen-

dom. Således kan ett krav på styrning av risknivån i kreditportföljen härledas från den föreslagna soliditetsregeln. Ett krav på adekvat riskhantering följer vidare av den föreslagna allmänna regeln om riskhantering. Kravet på genomlysbarhet förutsätter att även kreditportföljen kan överblickas och värderas. Vidare är kreditfordringar underkastade kapitaltäckningskrav och begränsningar av stora exponeringar.

Som framgått tidigare (avsnitt 6.2.2) finns det vissa skäl att särbehandla innehav av kreditfordringar i förhållande till andra verksamheter som ett institut kan bedriva. Ett av dessa skäl är att kreditrisker inte är lika lätta att hantera med hjälp av finansiella instrument av olika slag som marknadsrisker. Ett annat är att det är svårare för lagstiftaren att skapa kapitaltäckningsregler som på ett rättvisande sätt avspeglar kreditrisker. Båda dessa skäl stammar från det förhållandet att det i allmänhet är mer komplicerat att genomlysa kreditfordringar än andra tillgångar, vilket i sin tur leder till att det inte är lika lätt att få en marknadsvärdering av krediter. Det kan sägas vara både riskbegränsningshänsyn och genomlysbarhetsaspekter som talar för att innehav av kreditfordringar behandlas särskilt i lagstiftningen. En felaktig portföljsammansättning har visat sig kunna ge kraftig resultatpåverkan i institut av traditionellt snitt. Även historiska skäl talar således för en särbehandling av kreditinnehav. Detta argument innebär inte att även andra risker kan ge upphov till omfattande förluster. Men kreditportföljen är som regel av strategisk betydelse för institutens långsiktiga stabilitet och därmed förmåga att fullgöra sina förpliktelser.

Kreditportföljernas sammansättning varierar från institut till institut. Det finns inte skäl för lagstiftaren att söka styra sammansättningen av ett enskilt instituts kreditportfölj så länge den är, med hänsyn till den övriga rörelsen och institutets totala risksituation, lämpligt avvägd. Det är dock inte tillräckligt att kreditportföljen i sig är lämpligt sammansatt utan hänsyn måste också tas till andra typer av exponeringar. Ett enkelt exempel är om ett institut både har lånat pengar till och är aktieägare i ett bolag. Bedömningen av kreditportföljens sammansättning kan ta sin grund i branschsammansättningar eller den regionala fördelningen eller andra för situationen relevanta grunder.

Trots de övergripande bestämmelserna om soliditet och riskhantering finns det således mot bakgrund av kreditriskernas normalt stora betydelse för institutets soliditet skäl att införa en särskild regel om kreditportföljens sammansättning. Av bestämmelsen bör det framgå att en banks kreditportfölj skall vara sammansatt så att institutets totala risk inte äventyrar dess förmåga att fullgöra sina förpliktelser. Avgörande för om ett institut skall kunna styra sammansättningen av kreditportföljen är att den har system som är avpassade för att, i första hand, hantera riskerna i portföljen och, i andra hand, även ta hänsyn till andra risker i rörelsen.

Kreditgivning är inte bara en betydande verksamhet för banker utan även för kreditmarknadsföretag. En bestämmelse om kreditportföljens sammansättning bör därför, som *Finansinspektionen* framhållit, gälla för såväl banker som kreditmarknadsföretag.

8.9.2 Kreditprövning

Promemorians bedömning: Det behövs inte i rörelselagstiftningen någon bestämmelse som knyter beviljande av krediter till låntagarens återbetalningsförmåga och möjlighet att ställa säkerhet.

Kommitténs bedömning överensstämmer med promemorians.

Remissinstanserna: *Finansinspektionen* anser i fråga om banker att innehållet i kreditprövningen bör anges i lag och föreslår en regel om att låntagarens återbetalningsförmåga skall bedömas vid kreditprövningen. *Svenska Bankföreningen* och *Svenska Fondhandlareföreningen* motsätter sig avskaffandet av bestämmelserna som anger grunderna för kreditprövningen. De menar att bestämmelsen ger uttryck för viktiga grundläggande principer för kreditgivning. Principerna utgör rättesnöre för den praktiska kreditprövningen och har även stor betydelse för bl.a. insättarna. På detta sätt bidrar bestämmelsen till att upprätthålla förtroendet för institutet. Den regel som gäller för banker bör dock justeras och kravet på ställande av säkerhet tonas ned. *Svenska Fondhandlareförening* anför för egen del att 2 kap. 13 § BRL med dess koppling mellan gäldenärens återbetalningsförmåga och de osäkerhet som lämnas för krediten har skapat handläggningssvårigheter i det slag av standardiserad kreditgivning mot säkerhet i finansiella instrument som är vanliga i samband med depåförvaltning utan att någon fördel vunnits från risksynpunkt. Föreningen anser därför att förenklingar bör göras som medför att kreditprövningen i vart fall vid detta slag av kreditgivning tillåts göras med det avgörande syftet för ögonen att kreditrisken hos det berörda institutet så långt möjligt skall begränsas. Även *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* är av uppfattningen att kreditprövningsbestämmelsen skall behållas och motiverar det med att det ligger ett värde i att inlåningskunder och placerrare, vars pengar bankerna lånar ut, direkt i lagen skall kunna utläsa bankernas ansvar i samband med sin kreditgivning. *Företagarnas Riksorganisation* välkomnar att bestämmelsen i 2 kap. 13 § BRL som ställer krav på låntagarnas återbetalningsförmåga och möjlighet att ställa säkerhet avskaffas. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, har inte någon erinran mot att den bestämmelse i 2 kap. 19 § BRL som anger att utlåning som huvudregel skall vara kortfristig, avskaffas. De anser dock att om det sker är det nödvändigt att 23 § konsumentkreditlagen, som anger att en kreditgivare kan göra förbehåll om betalning i förtid om de har en skyldighet att göra det enligt en annan författning, ändras så att någon oavsiktlig förändring av uppsägningsmöjligheterna för lån inte åstadkoms. Även *Sveriges advokatsamfund* påpekar att en ändring av just angett slag måste göras. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslagen.

Skälen för promemorians förslag

Trygghetsregeln och säkerhetsregeln

Prövningen av en sökt kredit innefattar vanligtvis bedömningar av sökandens intjäningsförmåga, förmögenhetsställning, betalningsvilja, erbjuden säkerhet, kopplingen till andra låntagare i banken, känslighet för

externa faktorer och liknande förhållanden. Vilken vikt olika förhållanden tillmäts i beslutsprocessen beror dels på vilken form av kredit det är frågan om, dels hur bankens befintliga portfölj ser ut. Ett steg i beslutsprocessen är en bedömning av dels risken för att låntagaren inte kommer att betala, dels den påverkan på portföljrisken som lånet innebär. Dessa faktorer avgör i sin tur vilka villkor (inklusive ränta) som banken skall ställa för att bevilja det sökta lånet.

Det är viktigt att framhålla att kreditprövningen inte är en process där det finns ett för olika situationer objektiva "rätt svar". Om samme låntagare söker kredit hos olika banker och får olika svar på sin förfrågan behöver det inte bero på att kreditprövningen är bristfällig i någon av bankerna. De skilda bedömningarna kan bero på den befintliga portföljens riskprofil eller viktning mot vissa branscher eller liknande. Det kan också bero på bankens specialisering mot vissa områden. Det är vidare ofrånkomligt med ett betydande subjektivt inslag i kreditprövningen eftersom värderingar, personbedömningar och liknande har stor betydelse.

I gällande rätt finns en bestämmelse (2 kap.13 § BRL) som anger att banker får bevilja kredit endast om låntagaren på goda grunder kan förväntas fullgöra låneförbindelsen (trygghetsregeln). Dessutom krävs enligt huvudregeln att betryggande säkerhet ställs för lånet (säkerhetsregeln). För kreditmarknadsföretag gäller också en trygghetsregel men ingen säkerhetsregel (3 kap. 8 § LFV). Bestämmelsen tar sikte på risken i den enskilda krediten och bortser från portföljperspektivet. Inte heller beaktas frågor om prissättning eller övriga villkor.

Kravet på betryggande säkerhet riskerar att medföra nackdelar, bl.a. genom att det kan dra uppmärksamheten från prövningen av kredittagaren. Vidare kan säkerhetskravet medföra svårigheter att ge krediter till vissa företag som genom arten av sin rörelse, t.ex. handels-, service och konsultföretag, har svårt att ställa säkerhet för sina åtaganden. Säkerhetskravet kan också medföra onödiga kostnader och innebära konkurrensnackdelar jämfört med utländska banker. Det kan ifrågasättas om det är lämpligt för lagstiftaren att ange en viss risknivå för vissa av de faktorer som spelar in vid kreditbedömning och lämna andra oreglerade. Eftersom olika faktorer kan "viktas" på ett närmast oändligt antal sätt beroende på bankens situation är det knappast möjligt för lagstiftaren att söka ange en minsta acceptabel risknivå för vissa utpekade faktorer som spelar in vid kreditbedömningen.

De föreslagna reglerna om soliditet, riskbegränsning och genomlysbarhet är styrande för det enskilda institutets agerande även vad gäller kredithantering. Institutet skall vara solitt; tar institutet ökade risker i sin kredithantering kan det innebära att ägarna måste öka sin kapitalinsats. För att kunna avgöra risknivån och för att kunna begränsa riskerna fordras att riskerna i kredithantering är möjliga att överblicka, dvs. ett krav på genomlysbarhet. Dessa övergripande krav styr instituten i deras val av strategi för och kontroll av kredithantering.

Av de generella reglerna följer även att ett institut måste ha system för att på ett korrekt sätt prissätta risken i kredithantering. En av de stora bristerna i bankernas kreditprövning under tiden som ledde fram till bankkrisen var just oförmågan att korrekt prissätta kreditrisk. Det kan inte uteslutas att detta i viss mån berodde på bankrörelselagens grundlägg-

gande uppdelning av krediter endast i kategorierna säkra respektive osäkra.

Ett institut som inte har adekvata styr- och kontrollsystem för sin kredithantering löper såväl en affärsrisk som en risk för ingripanden från Finansinspektionen. De övergripande bestämmelserna kommer i praktiken att innebära att alla banker som i någon nämnvärd omfattning sysslar med kredithantering måste utarbeta till sin rörelse avpassade system för kredithantering. Dessa system måste omfatta alla aspekter av kredithantering. Det kan röra sig om allt från detaljerade instruktioner för kreditbeslut till avancerade datorprogram för övervakning av risken i den samlade portföljen.

Det generella regelverket tvingar alltså bankerna att utarbeta eller skaffa system avpassade till den egna rörelsens art och omfattning. Att härutöver behålla trygghets- respektive säkerhetsreglerna, antingen i oförändrat eller modifierat skick, framstår som ett avsteg från systematiken i förslaget i övrigt. Några remissinstanser anser att en trygghetsregel och en säkerhetsregel bör finnas kvar. De skäl som har förts fram är att det är värdefullt att kunder kan läsa ut vilket ansvar en bank har i samband med sin kreditgivning. En detaljreglering innebär dock en olycklig fokusering på kreditrisken jämfört med de många andra risker som ett institut har att hantera. En detaljreglering på detta område riskerar också att låsa instituten vid beteenden som inom en relativt snar framtid kommer att framstå som mindre ändamålsenliga på den starkt föränderliga finansiella marknaden. Institutet får ett begränsat manöverutrymme när det gäller att finna optimala lösningar. Till bilden hör också att det i det följande föreslås regler om kreditprövningens organisation samt om kreditbesluts dokumentation som i olika avseenden skärper lagstiftarens krav på kreditgivningen.

Som framgår av avsnitt 5.4.5.3 föreslås att en bestämmelse motsvarande trygghetsregeln skall tas in konsumentkreditlagen. Av konsumentskyddsskäl finns det därför inte någon anledning att ha någon sådan bestämmelse i rörelselagstiftningen.

Förbehåll om betalning i förtid

Enligt 2 kap. 19 § BRL har banker en skyldighet att förbehålla sig rätt att säga upp krediter inom ett år, om krediten enligt avtalet löper under en längre tid än så. Denna skyldighet beror på önskemålet om balans mellan inlåning och utlåning i bankerna. Enligt 23 § konsumentkreditlagen får banker och andra kreditgivare göra gällande strängare förbehåll om betalning i förtid än vad som gäller enligt andra regler om de har skyldighet att göra sådana förbehåll enligt någon annan författning.

Inte någon remissinstans har ifrågasatt kommitténs förslag att 2 kap. 19 § BRL skall avskaffas. Här saknas anledning att göra någon annan bedömning. Frågan är emellertid om det till följd av att den bestämmelsen utgår behöver göras några följdändringar i konsumentkreditlagen för att underlätta för banker m.fl. att säga upp lån till betalning i förtid.

När bestämmelsen infördes i konsumentkreditlagen konstaterades att förbehållet i liten utsträckning utnyttjades av bankerna. Så länge så var fallet ansågs det inte föreligga skäl att begränsa denna rätt, särskilt som det

uppenbarligen skulle medföra komplikationer sett utifrån andra synpunkter som måste beaktas i bankernas verksamhet. Regeln gäller dock endast för de fall då skyldigheten för kreditgivaren framgår direkt av en författning. Den omfattar emellertid inte de fall då kreditgivaren har en lagstadgad skyldighet som möjligen indirekt innebär att kreditgivaren i vissa fall borde ta betalt i förtid.

Här görs bedömningen att det inte är nödvändigt att ändra konsumentkreditlagen för att göra det möjligt för banker att säga upp avtal i förtid i de fall som i dag beskrivs i 2 kap. 19 § BRL. Det kan konstateras att ett institut som hamnat i en sådan situation att det måste säga upp sina krediter torde ha mycket stora problem och inte enbart hamnat i en tillfällig likviditetskris. En solid bank bör aldrig frukta en likviditetskris. Några starka skäl för en ändring av konsumentkreditlagen har inte anförts av *Bankföreningen*, *Fondhandlareföreningen* eller *Advokatsamfundet*. Mot denna bakgrund görs alltså bedömningen att det inte finns någon anledning att göra några följändringar i konsumentkreditlagen.

8.9.3 Kreditprövningens organisation

Promemorians förslag: En banks eller ett kreditmarknadsföretags kreditprövning, liksom dess prövning av likartade engagemang, skall vara organiserad så att den som fattar beslut i ett ärende har tillräckligt beslutsunderlag för att bedöma risken med att bevilja engagemanget.

Kommitténs förslag: Kommitténs förslag innebär att en banks kreditprövning skall vara organiserad så att den som fattar beslut i ett kreditärende har tillräckligt beslutsunderlag för att bedöma risken med att bevilja krediten. Någon motsvarande regel föreslås dock inte för kreditmarknadsföretag.

Remissinstanserna: *Finansinspektionen* ifrågasätter om inte regeln bör gälla även för kreditmarknadsföretag. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, har inte något i sak att invända mot de föreslagna bestämmelserna för bank resp. kreditmarknadsföretag men anser att det är olämpligt att de införs i lag eftersom de är av ren ordningskaraktär. De bryter också mot det övriga mönstret i lagen, där strävan har varit att minska detaljreglerna och i stället övergå till bestämmelser av ramkaraktär. Föreningarna anser att frågan bör hanteras via Finansinspektionens allmänna råd och via interna instruktioner och har därför avstyrkt förslagen. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag: Det är viktigt att en bank sköter sin kreditprövning på ett riktigt sätt. En förutsättning för detta är att tillräcklig information om lånesökanden samlas in. Detta är väsentligt för både själva kreditbeslutet och den senare uppföljningen av krediten. Vidare är det angeläget att banken har system som förmår utvärdera den insamlade informationen. I en sådan utvärdering skall ingå både ställningstaganden till låntagaren i sig och lånets bidrag till bankens samlade risk.

Om en bank endast prövar krediter men sedan överlåter kreditfordringarna till någon annan efter relativt kort tid minskar kravet på portfölj-

övervakning. Ju mindre kreditportföljen är i jämförelse med övrig verksamhet i banken desto lägre krav behöver ställas på dess sammanställning. Detta bör återspeglas i utformningen av ett krav på informationshämtning. En annan sak är att den tänkte köparen av beviljade krediter kan komma att ställa krav på viss information om förvärvade krediter. Är det en annan bank som är köpare måste den ha viss information för att möta lagens krav på portföljövervakning.

Mot denna bakgrund görs bedömningen att det finns skäl att i lag ställa ett krav på banker att organisera sin kreditprövning på ett sådant sätt att den – enskild person eller kollektivt organ – som fattar beslut i ett kreditärende har tillräckligt beslutsunderlag för att bedöma risken med att bevilja krediten. Detta innebär ett krav på såväl informationsinhämtning om kunden som kunskap om bankens interna riktlinjer och andra engagemang gentemot kunden och till kunden kopplade personer. Någon motsvarande bestämmelse anser dock kommittén inte nödvändigt att införa för kreditmarknadsföretagen. Samma skäl som anförts beträffande banker gör sig emellertid gällande för dessa institut. Dessutom bör ett krav på kvalitet i organisationen inte inskränkas till prövning av krediter utan även avse prövning av engagemang som liknar krediter, t.ex. leasing. Detta bör framgå av lagtexten.

8.9.4 Dokumentation av krediter och andra engagemang

Promemorians förslag: En bank eller ett kreditmarknadsföretag skall dokumentera kreditbeslut och beslut om övriga engagemang på ett sådant sätt att underlaget för beslutet och beslutets tillkomst framgår.

Kommitténs förslag: Kommittén föreslår att banker endast skall dokumentera kreditbeslut men inte övriga engagemang.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har fört fram samma synpunkter som beträffande föregående avsnitt om kreditprövningens organisation (8.8.2).

Skälen för promemorians förslag: En i viss mån från själva kreditprövningen fristående fråga är i vad mån beslutsunderlag och beslutsprocess dokumenteras. Det är i och för sig svårt att tänka sig att en väl fungerande kredithantering, vilket förutsätts följa bl.a. av tidigare behandlade krav på portföljens sammansättning och kreditprövningens organisation, inte innefattar en fullgod dokumentering. Erfarenheterna från den senaste bank- och finanskrisen visar emellertid att dokumentationen i många fall var bristfällig och ibland nästan obefintlig. Sådana brister indikerar naturligtvis i första hand att kredithantering i institutet brister men försvårar också Finansinspektionens tillsynsarbete. Även om tyngdpunkten i tillsynen i framtiden förskjuts mot kontroll av att de övergripande systemen fungerar kan det inte uteslutas att det i vissa fall blir nödvändigt att kontrollera enskilda krediter, t.ex. för att se om de olika krediter som lämnas till en kund från institutets olika verksamhetsdelar håller sig inom de gränser som satts upp. I extrema fall, såsom efter den senaste krisen, kan bristande dokumentation leda till att brottsutredningar och skadeståndsprocesser försvåras eller rent av omöjliggörs.

Kommittén anser att det finns fog för ett lagfäst krav på att bankers kreditbeslut skall dokumenteras på ett sådant sätt att underlaget för det framgår och att det går att följa dess tillkomst. Beträffande kreditmarknadsföretag gäller det enligt kommittén även andra engagemang såsom beslut om leasing eller factoring eller beslut om liknande förpliktelser för företaget. Här föreslås att det även för banker – och i överensstämmelse med vad som föreslås för kreditmarknadsföretag – skall föreligga en skyldighet att dokumentera inte bara beslut om krediter utan även andra beslut som rör liknande engagemang.

8.9.5 Jävscrediter

Promemorians förslag: Låneförbudsbestämmelserna i 12 kap. 7–9 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) skall inte tillämpas på bankaktiebolag och kreditmarknadsbolag.

Banker och kreditmarknadsföretag får inte avtala om tjänster på andra villkor än som institutet normalt tillämpar eller ingå andra avtal på villkor som inte är affärsmässigt betingade, med eller till förmån för

1. styrelseledamot,
2. delegat i ledande ställning som ensam eller i förening med annan får avgöra på styrelsen ankommande kreditärenden,
3. anställd som innehar en ledande ställning inom institutet,
4. annan aktie- eller andelsägare än staten med ett innehav som motsvarar minst tre procent av hela kapitalet,
5. make eller sambo till person som avses under 1–4, eller
6. juridisk person i vilken sådan person som avses under 1–5 har ett väsentligt ekonomiskt intresse i egenskap av delägare eller medlem.

En medlemsbank får inte heller ingå sådana avtal som avses i första stycket med eller till förmån för lekmannarevisor i banken.

Institutets styrelse skall i en förteckning föra in uppgifter om de avtal som har träffats med eller till förmån för personer eller företag i jävskretsen.

Kommitténs förslag: Kommitténs förslag för banker överensstämmer med promemorians förslag.

Kommittén föreslår att bestämmelsen om jävscrediter avskaffas både för kreditmarknadsbolag och för kreditmarknadsföreningar. För kreditmarknadsbolag skall i stället bestämmelserna om penninglån i 12 kap. 7 § aktiebolagslagen gälla. Som undantag från den bestämmelsen skall dock gälla att kreditmarknadsbolag kan ge penninglån till styrelseledamot, verkställande direktör och annan anställd i bolaget eller i ett annat bolag i samma koncern samt till vissa närstående personer, om det sker på samma villkor som kreditmarknadsbolaget normalt tillämpar. För kreditmarknadsföreningar skall de allmänna principerna i lagen om ekonomiska föreningar tillämpas, vilket innebär att det inte finns något generellt låneförbud.

Remissinstanserna: *Finansinspektionen* tillstyrker förändringen av jävsbestämmelsen men anser att den föreslagna regeln bör gälla även för kreditmarknadsföretag. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska*

Fondhandlareföreningen ansluter sig, är av samma uppfattning som Finansinspektionen men pekar på att en följdändring behöver göras eftersom begreppet delegat numera avlägsnats ur banklagstiftningen samt anser att det inte är möjligt eller lämpligt att införa aktiebolagslagens låneförbudsregler för kreditmarknadsbolag. *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* tolkar bestämmelsen så att verkställande direktören m.fl. i ledande ställning bör kunna tillgodogöra sig de personalrabatter som refereras till i författningskommentaren och anser att det samtidigt skall tydiggöras att arbetstagarrepresentanterna i bankföretagets styrelse också skall kunna komma i åtnjutande av normala personalrabatter. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslagen.

Skälen för promemorians förslag

Låneförbudet m.m.

För aktiebolag i allmänhet gäller ett generellt förbud mot lån till aktieägare, styrelseledamot och verkställande direktör samt vissa till dem uppräknade närstående (12 kap. 7 § aktiebolagslagen [1975:1385]). Vissa undantag finns bl.a. för lån till små aktieägare i bolaget. Vidare finns i samma paragraf ett förbud för aktiebolag att lämna lån i syfte att gäldenären eller honom närstående skall förvärva aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern. Även från detta förbud finns vissa undantag. För bankaktiebolag och kreditmarknadsbolag gäller inte aktiebolagslagens låneförbud.

I lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar - som gäller för kreditmarknadsföreningar - finns inga begränsningar för medlemmar, styrelseledamöter, verkställande direktör eller andra att låna från föreningen. Någon motsvarande bestämmelse gäller inte heller för sparbanker och medlemsbanker enligt den associationsrättsliga reglering som gäller för dem.

I aktiebolagslagen finns vidare en bestämmelse som säger att styrelseledamot eller verkställande direktör inte får handlägga fråga om avtal mellan honom och bolaget. Dessa får inte heller handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, om de i frågan har väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolaget. Vidare är både styrelseledamot och verkställande direktör förbjudna att handlägga en fråga om avtal mellan bolaget och en juridisk person som endera ensam eller med någon annan får företräda. Från dessa regler görs det dock vissa undantag (8 kap. 20 och 28 §§ aktiebolagslagen). Liknande regler gäller för sparbanker och medlemsbanker (8 kap. 13 § sparbankslagen och 6 kap. 13 § lagen om medlemsbanker) För ekonomiska föreningar, sparbanker och medlemsbanker gäller enbart de två först angivna begränsningarna (6 kap. 13 § lagen [1987:667] om ekonomiska föreningar).

Aktiebolagskommittén har i betänkandet "Vinstutdelning i aktiebolag" (SOU 1997:168) föreslagit nya regler för lån till aktieägare och ledamöter av bolagsorganen. Regler om lån från bolaget till den aktuella kretsen bör ses som en del av lagens kapitalskyddsregler och den bärande tanken bör vara att förbjuda sådana lån som riskerar att försvaga skyddet för borgenärskollektivet. Aktiebolagskommittén föreslår därför att det nuva-

rande låneförbudet ersätts av en bestämmelse med innebörd att aktiebolag får lämna penninglån till den aktuella personkretsen under förutsättning att de utlånade medlen skulle ha kunnat betalas ut i form av vinstutdelning och att betryggande säkerhet ställs för lånet. Betänkandet bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

Jävs krediter – gällande rätt

För banker och kreditmarknadsföretag gäller särskilda bestämmelser om jävs krediter.

Bestämmelsen om jävs krediter för banker (2 kap. 17 § BRL) fick sin nuvarande utformning i samband med att bankrörelselagen reviderades år 1987. Sedan dess har endast mindre ändringar företagits. Genom den nya lagstiftningen fick personer i jävskretsen möjlighet att låna i banken under förutsättning att någon förmånsbehandling inte förekommer. Detta uttrycks som att en bank inte får lämna kredit "på andra villkor än sådana som banken normalt ställer upp". Bestämmelsen gäller både frågan om kredit skall beviljas överhuvud och, i så fall, på vilka villkor.

I jävskretsen ingår följande personer:

1. styrelseledamot,
2. delegat i ledande ställning som ensam eller i förening med annan får avgöra på styrelsen ankommande kreditärenden,
3. anställd som innehar en ledande ställning inom banken,
4. annan aktie- eller andelsägare än staten med ett innehav som motsvarar minst tre procent av hela kapitalet,
5. make eller sambo till person som avses under 1–5, och
6. juridisk person i vilken sådan person som avses under 1–6 har ett väsentligt ekonomiskt intresse i egenskap av delägare eller medlem.

En medlemsbank får inte heller på andra villkor än sådana som banken normalt ställer upp lämna kredit till lekmannarevisor i banken.

Bankens styrelse skall göra en förteckning över jävs krediter. Bestämmelserna om jävs krediter skall tillämpas också i fråga om krediter som beviljas mot säkerhet av borgen eller fordringsbevis som utfärdats av någon i jävskretsen. Samma sak gäller för bankens förvärv av fordringar som jävs personer svarar för. Av 2 kap. 18 § BRL följer att bestämmelsen om jävs krediter också tillämpas på garantiförbindelser till förmån för jävs personer.

Ett bankaktiebolag får inte lämna lån i syfte att gäldenären skall förvärva aktier i bolaget, om det sammanlagda beloppet av sådana lån därefter skulle överstiga bolagets egna kapital (9 kap. 18 § BRL).

De liknande bestämmelser som gäller för kreditmarknadsföretag finns i 3 kap. 10 och 11 §§ LFV.

I det följande behandlas först hur en bestämmelse för banker bör utformas. Därefter behandlas behovet av en motsvarande bestämmelse för kreditmarknadsföretag.

Endast kreditgivning?

Risken för att ovidkommande hänsyn skall spela in vid bedömningen av krediter till personer med olika typer av kontakter till banken gör krediter

till jävskretsen särskilt känsliga. Det är dock praktiskt omöjligt att i särskilda regleringar fånga in alla dem som har någon typ av speciell relation med någon med inflytande i en bank. Det regelverk som blir följden av redan gällande lagstiftning kompletterat med förslagen t.ex. om riskhantering, intern kontroll, kreditportföljens sammansättning och stora engagemang skapar förutsättningar för att komma till rätta med soliditetsaspekten av kreditgivningen till sådana närstående som är utanför den nuvarande jävskretsen. Det föreslås därför inte någon utvidgning av jävskretsen.

Det är i och för sig möjligt att snäva in jävskretsen eller att helt slopa bestämmelsen om jävskrediter. Argumentet skulle i så fall vara att övrig lagstiftning tar hand även om de problem som en speciell bestämmelse om jävskrediter är avsedd för. Förutom de särskilda rörelseregler som gäller för banker, finns i aktiebolagslagen t.ex. regler om vinstutdelning som begränsar möjligheten att göra värdeöverföringar till aktieägare och vissa dem närstående. En bestämmelse av ungefär den utformning som den nuvarande har dock en funktion att fylla. Bestämmelsen tillgodoser såväl soliditetsintresset som aktieägares och övrigas intresse av att veta att jävskretsen inte särbehandlas på bankens bekostnad.

Den nuvarande bestämmelsen omfattar endast krediter och en del liknande transaktioner. För det fall banken, eller rättare sagt någon eller några personer i banken, önskar gynna någon inom jävskretsen är det emellertid fullt möjligt att göra detta på andra sätt än genom förmånliga krediter. Som exempel kan nämnas köp eller försäljningar av egendom till för motparten förmånliga villkor, tilldelning av aktier till förmånliga villkor eller utställande av optioner där vederlaget inte står i proportion till den möjliga vinsten.

För att kunna avgöra om en jävspersons prestation står i missförhållande till bankens, fordras någon form av måttstock att stämma av mot. När det gäller krediter finns, åtminstone vad gäller krediter till privatpersoner, oftast ett etablerat prisläge inom banken, i gällande lag uttryckt som normala villkor. Det blir svårare att avgöra om villkoren är normala ju mer specialiserad krediten är. Även för inlåning eller andra tjänster som banken regelmässigt tillhandahåller ligger det närmast till hands att jämföra med bankens normala villkor för sådana tjänster.

För andra typer av avtal finns i regel ingen tydlig måttstock att tillgå. Gäller det t.ex. köp eller försäljning av fastigheter eller aktier kan förmodligen ofta en jämförelse med marknadsvärden göras. I fall som gäller en speciell form av transaktion kan det vara svårt att finna någon norm som det går att jämföra med. Det blir i sådana fall fråga om att göra en allmän uppskattning av de olika prestationernas värde. Vid vissa typer av avtal är det till och med så att det kan ifrågasättas om det annat än i extrema situationer går att säga att villkoren för avtalet inte är rimliga. Det gäller t.ex. anställningsavtal för höga chefer och avtal om ersättning till styrelseledamöter. Trots de svårigheter som det i vissa situationer kan innebära att fastställa om avtalsvillkoren är affärsmässigt betingade är det motiverat att införa en bestämmelse om att en bank inte får avtala om tjänster på andra villkor än banken normalt tillämpar eller ingå andra avtal på villkor som inte är affärsmässigt betingade, med eller till förmån för personer i jävskretsen. Det blir dock knappast tal om att tillämpa

jävsbestämmelsen på ett avtal som med någorlunda trovärdighet kan betecknas som affärsmässigt betingat.

Bankens styrelse skall i en förteckning föra in uppgifter om de avtal som har träffats med eller till förmån för personer eller företag i jävskretsen.

Borgen, garantiförbindelser m.m.

Enligt sista stycket i paragrafen i dess nuvarande lydelse skall jävskreditbestämmelsen också tillämpas på krediter mot säkerhet i borgen eller fordringsbevis utfärdat av jävsperson. En bokstavlig tolkning innebär att kravet på normala villkor skall tillämpas även för krediter till personer utanför jävskretsen för det fall en person inom jävskretsen gått i borgen eller utfärdat fordringsbevis som säkerhet. Förarbetena tyder dock på att syftet med bestämmelsen är att jävskretsens totala åtaganden (alltså inte endast krediter) mot banken skall framgå av den förteckning som styrelsen upprättar. Med de förslag till regler om riskhantering som föreslås finns det inte skäl att ha en speciell förteckning med syfte att övervaka just jävspersoners totala åtaganden gentemot banken. Det ankommer på banken att hålla reda på alla exponeringar som är så stora att de innebär en mer betydande risk. För övrigt kommer borgensförbindelser och andra förbindelser som kan betecknas som avtal med banken att, med den föreslagna regleringen, upptas i förteckningen över avtal mellan jävspersoner och banken. Det är inte motiverat att utsträcka kravet på att normala villkor skall tillämpas även till personer utanför jävskretsen endast av det skälet att en jävsperson ställt viss typ av säkerhet för krediten. Särregeln kan därför avskaffas.

Jävskreditbestämmelsen skall också tillämpas i de fall banken förvärvar en fordran för vilken en person i jävskretsen är betalningsskyldig. I specialmotiveringen till bestämmelsen sägs att den bakomliggande tanken är att jävspersonernas totala åtaganden mot banken skall framgå av förteckningen. I allmänmotiveringen skymtar dock även motivet att förhindra ett kringgående av jävsregeln. Som nämnts finns inte, mot bakgrund av kommitténs förslag i övrigt, skäl att ha en speciell bestämmelse om skyldighet att förteckna jävspersoners totala åtaganden mot banken. Det går att kringgå kreditjävsbestämmelsen genom att jävspersonen mot utfärdande av en skuldförbindelse får låna pengar av någon tredje man. En sådan transaktion förutsätter att tredje mannen accepterar förmånliga betalningsvillkor, såsom låg ränta och lång avbetalningstid, som följd av att han vet att banken kommer att förvärva fordringen av honom till ett pris som gör att han vinner på transaktionen. Banken förvärvar alltså fordringsrätten till ett överpris med hänsyn till de betalningsvillkor den innehåller. Denna form av kringgående av jävsbestämmelsen begränsar sig inte till fordringsrätter, även annan egendom kan utnyttjas såsom t.ex. optioner. Gemensamt för dessa kringgåenden är emellertid att de förutsätter, åtminstone underförstådda, avtal mellan jävspersonen och banken samt mellan banken och tredje man. Med den nya konstruktion av jävsbestämmelsen som föreslås kommer därför hela avtalskonstruktionen att falla under jävsbestämmelsen. Någon särreglering är därför inte nödvändig.

Av 2 kap. 18 § BRL följer att kreditjävsbestämmelserna skall tillämpas även på garantiförbindelser som banken ikläder sig. Enligt förarbetena innebär detta att om banken lämnar en garanti för en jävspersons lån i en annan bank så skall denna kredit antecknas i den egna bankens förteckning. Vidare sägs att banken inte får lämna garanti om villkoren för krediten i den andra banken avviker från villkor som anses som normala i den egna banken. Även den här bestämmelsen har delvis som syfte att förhindra kringgående av jävskreditreglerna. Utan bestämmelsen skulle den egna banken kunna utfärda en garantiförbindelse till en annan bank, vilken på grund av garantiförbindelsen skulle kunna erbjuda kredit till en jävsperson på, i förhållande till dennes ekonomiska situation, förmånliga villkor. En garantiförbindelse har ett ekonomiskt värde. I princip skiljer sig inte en garantiförbindelse från annan överföring av ekonomiska värden. Banken skulle, i stället för att utfärda en garantiförbindelse, lika gärna kunna överlåta en aktiepost till en annan bank till ett förmånligt pris i gengäld mot att den banken på förmånliga villkor lånar till en jävsperson. Med den föreslagna utformningen av jävsbestämmelsen förhindras sådana transaktioner. Hänvisningen i nuvarande 2 kap. 18 § BRL innebärande att jävsbestämmelsen skall tillämpas även på garantiförbindelser kan alltså tas bort.

Föreskriftsrätt

Enligt den gällande bestämmelsen har regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen rätt att utfärda föreskrifter om vilka uppgifter som skall antecknas i förteckningen över ingångna avtal. Bemyndigandet har inte utnyttjats av regeringen eller Finansinspektionen. Visserligen innebär förslaget här att fler typer av uppgifter skall antecknas i förteckningen, men det görs ändå den bedömningen att det inte behövs någon föreskriftsrätt för att närmare precisera vilka anteckningar som skall göras.

Kreditmarknadsföretag

Grundprincipen bör även i fråga om kreditmarknadsföretagen vara att de allmänna associationsrättsliga reglerna skall gälla om det inte finns goda skäl att göra avsteg från dem. Ett skäl för att det aktiebolagsrättsliga låneförbudet inte skall upprätthållas för kreditmarknadsbolag är att det anses främmande att ledande personer i bolaget inte skall kunna anlita bolagets kredittjänster. Låneförbudet gäller som nämnts endast aktieägare, styrelseledamöter och verkställande direktör samt närstående till dessa. När det gäller de andra tjänster som kreditmarknadsbolag erbjuder finns inte – varken i gällande rätt eller i aktiebolagslagen – hinder att avtal om dessa ingås med personer i ledande ställning eller närstående. De allmänna jävsbestämmelserna gäller dock.

Kommittén föreslår att reglerna om låneförbud i aktiebolagslagen skall gälla även för kreditmarknadsbolag. Ett undantag görs dock för penninglån till styrelseledamot, verkställande direktör och anställd i kreditmarknadsbolag eller i annat bolag i samma koncern eller närstående till dem,

om det sker på samma villkor som kreditmarknadsbolaget normalt tillämpar.

När det gäller kreditmarknadsföreningarna ser kommittén inga hinder mot att de allmänna principerna i lagen om ekonomiska föreningar tillämpas. I den lagen saknas ett generellt låneförbud eftersom detta av associationsrättsliga skäl inte ansetts erforderligt. Kommittén gör utifrån sina utgångspunkter bedömningen att de skyddsregler som föreslås för kreditmarknadsföretags soliditet är tillräckliga och att de inte behöver kompletteras med låneförbudsregler.

Eftersom en del av ett kreditmarknadsbolags verksamhet normalt är just kreditgivning är det svårt att se varför det inte i samma omfattning som en bank skall kunna lämna kredit till samma personkrets. Exempelvis blir det enligt kommitténs förslag möjligt för ett bankaktiebolag men inte för ett kreditmarknadsbolag att lämna kredit till en aktieägare. Kommitténs förslag omfattar vidare enbart krediter och inte garantier eller liknande som är förbjudna enligt 12 kap. 7 § sjätte stycket aktiebolagslagen.

Om utgångspunkten är att ett kreditmarknadsbolag skall kunna tillhandahålla var och en sitt normala tjänsteutbud torde det enklaste sättet vara att helt undanta kreditmarknadsbolag från att tillämpa bestämmelsen i aktiebolagslagen. Att endast delvis undanta kreditmarknadsbolagen från bestämmelsen framstår som onödigt komplicerat. Den omständigheten att det är straffbart att bryta mot låneförbudet i aktiebolagslagen talar också för att den lösning som väljs bör vara så enkel och tydlig som möjligt. Här förespråkas därför lösningen som innebär kreditmarknadsbolag inte tillämpar 12 kap. 7 § aktiebolagslagen utan en särskild bestämmelse i lagen om bank- och finansieringsrörelse liknande den som föreslås för banker. Det förefaller då rimligt att liksom i dag ange att krediter till jävskretsen inte får lämnas på andra villkor än sådana som bolaget normalt ställer upp.

Bestämmelsen bör dock inte enbart gälla krediter utan även vissa liknande avtal som ställande av säkerheter. Valet står här mellan att ange exakt vilka avtal som är förbjudna eller en mer generell regel av det slag som gäller för banker. Det har i det föregående konstaterats att det finns olika sätt att kringgå de i dag gällande bestämmelserna. För att begränsa risken för detta föreslås därför att samma regel skall gälla för kreditmarknadsbolag som för banker.

Den omständigheten att det inte enligt lagen om ekonomiska föreningar gäller något låneförbud förhindrar inte att en jävskreditbestämmelse motsvarande den som gäller för kreditmarknadsbolag, bör gälla för kreditmarknadsföreningar av förtroendeskal.

8.9.6 Betalningsberedskap

Promemorians förslag: Det särskilda kravet för banker om betalningsberedskap avskaffas.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med promemorians förslag.

Remissinstanserna: Har inga invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag: I 2 kap. 10 § BRL finns en bestämmelse som säger att en bank skall ha en med hänsyn till rörelsens art och omfattning tillräcklig betalningsberedskap. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om betalningsberedskapen.

Bemyndigandet att meddela närmare föreskrifter om betalningsberedskapen har aldrig utnyttjats.

I avsnitt 6.2.1 behandlas sambandet mellan likviditet och buffertkapital. Slutsatsen är att det inte är nödvändigt med regler som ställer krav på bankerna att hålla en viss andel av sina tillgångar i likvida medel. Målet att banker skall ha god betalningsberedskap säkerställs genom de regler som syftar till att bevara bankens soliditet. Den föreslagna soliditetsbestämmelsen (avsnitt 8.1) är utformad så att den täcker även bankernas likviditetshantering. Kravet att bankrörelse skall bedrivas så att bankens förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras innefattar ett krav på beredskap att möta likviditetsansträngningar av olika slag.

Det finns av nämnda skäl inte behov av någon särskild bestämmelse om betalningsberedskap.

8.10 Stora exponeringar

Promemorians förslag: Bestämmelsen i kapitaltäckningslagen om att en banks exponering mot ett eller flera andra företag inom samma koncern begränsas till 10 procent av kapitalbasen i de fall då moderföretaget inte är ett institut, ett försäkringsföretag eller motsvarande utländska företag tas bort.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med promemorians förslag.

Remissinstanserna: Har inga invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag: Det är av avgörande betydelse att rörelsereglerna tar sikte på att begränsa en banks totala risktagande. Detta innebär att rörelsereglerna bör präglas av ett diversifieringstänkande, där nettoexponeringar gentemot olika risker står i centrum. De föreslagna bestämmelserna om soliditet, genomlysbarhet och riskhantering syftar till att begränsa riskerna i bankers verksamhet. Utöver dessa övergripande bestämmelser bör det finnas absoluta gränser så att enskilda engagemang inte får sådan storlek att de kan äventyra en banks överlevnad. Reglerna om stora exponeringar, som i sina huvuddrag behandlas i avsnitt 6.2.2, innebär att en banks risktagande begränsas genom att enskilda engagemang inte får överstiga en viss angiven procentsats av bankens kapitalbas. Syftet med reglerna är att begränsa den maximala förlust som en bank kan ådra sig om en kund eller en grupp av kunder med inbördes anknytning inte kan infria sina åtaganden. Det finnas inte anledning att nu föreslå några större ändringar i lagreglerna om stora exponeringar.

I ett avseende finns det emellertid anledning att överväga en ändring. Gränsvärdet för exponeringar som ett institut, t.ex. en bank eller ett kreditmarknadsföretag, har gentemot sin egen företagsgrupp är mot envar kund, eller grupp av kunder med inbördes anknytning, 20 procent, dvs. samma gränsvärde som stadgas i kreditinstitutsdirektivet. När moderföre-

taget inte är ett institut, ett försäkringsföretag eller motsvarande utländskt företag till en bank begränsas dock *bankens* exponeringar gentemot moder-, dotter- och systerföretag hårdare. I stället för 20 procent gäller en gräns på 10 procent av kapitalbasen. Det finns möjlighet att göra undantag enligt reglerna om gruppbaserad tillsyn. Om ett moderföretag är ett institut skall enligt 6 kap. 10 § kapitaltäckningslagen exponeringar som ett institut har gentemot moder-, syster- eller dotterföretag helt undantas från begränsningar under förutsättning att företagen i koncernen står under tillsyn och omfattas av samma gruppbase redovisning som moderföretaget. Anledningen till att detta undantag kan medges är att Finansinspektionen löpande har både individuell tillsyn över varje företag i koncernen och gruppbase redovisning över hela koncernen samtidigt. Undantaget är endast tillämpligt när moderföretaget är hemmahörande i Sverige. Finansinspektionen får medge att bestämmelsen skall tillämpas även på en koncern i vilken moderföretaget är ett i Sverige etablerat holdingföretag med finansiell verksamhet. Ett medgivande kan endast komma i fråga när holdingföretaget är etablerat i Sverige.

I de fall ett icke-finansiellt företag äger en bank begränsas alltså exponeringarna mot andra företag i koncernen hårdare än till andra ägare. I detta avseende innehåller den svenska lagstiftningen strängare regler än EG-direktivet. Det egentliga motivet till detta framgår inte av förarbetena till reglerna om stora exponeringar. Motivet synes dock ha samband med den begränsade möjlighet som tidigare fanns för icke-finansiella företag att vara moderföretag till en bank. I förarbetena till lagändringen som innebär att banker skall kunna ägas även av icke-finansiella företag angavs reglerna om bankers exponeringar mot icke-finansiella ägare som ett exempel på regler som direkt begränsar riskerna för att banker utnyttjas på ett sätt som i vid bemärkelse skulle skada deras ställning eller anseende. Utformningen av reglerna om bankers exponeringar mot företagsgrupper där ägaren inte är finansiell synes ha haft viss betydelse för den nämnda lagändringen. Näringsutskottet uppdrog åt regeringen att lämna en redovisning till riksdagen om erfarenheterna av lagändringen. I regeringens skrivelse 1997/98:161 "Utvärdering av icke-finansiella ägare till banker" lämnar regeringen en redogörelse för och gör en utvärdering av erfarenheterna av lagändringen. Underlaget för utvärderingen är begränsat eftersom det inte finns så många icke-finansiella ägare till svenska banker. Av skrivelsen framgår bl.a. att det inte är förenat med större risker för en bank att ha icke-finansiella ägare än andra ägare.

Mot nu angivna bakgrund finns det inte skäl för hårdare begränsningar än direktivet kräver på denna punkt. Minimikraven i kreditinstitutsdirektivet bör därför gälla även för bankers exponeringar gentemot icke-finansiella företag inom samma koncern. Gränsvärdet bör således vara 20 procent i stället för 10 procent av kapitalbasen. Detta innebär att 5 kap. 1 § tredje stycket kapitaltäckningslagen skall upphävas.

8.11 Koncernbestämmelser m.m.

Promemorians förslag: Om en bank ingår i en finansiell företagsgrupp enligt 6 kap. 1 § kapitaltäckningslagen, skall bestämmelserna i denna lag och i kapitaltäckningslagen om banks rörelse och om tillsyn över bank gälla i tillämpliga delar för övriga företag i den finansiella företagsgruppen. Begränsningarna i fråga om banks rörelse skall avse företagen i den finansiella företagsgruppen gemensamt.

Det skall inte längre fordras tillstånd från Finansinspektionen för en bank eller ett kreditmarknadsföretag att ge koncernbidrag.

Kommitténs förslag: För banker föreslår kommittén en bestämmelse motsvarande banksmittobestämmelsen i 1 kap. 11 § BRL. Den innebär att för vissa koncernföretag skall bestämmelserna i bankrörelselagen och kapitaltäckningslagen om banks rörelse och om tillsyn över bank gälla i tillämpliga delar även för det företaget. Begränsningarna i fråga om banks rörelse skall avse banken och företaget gemensamt. Även kommittén föreslår att det inte skall fordras tillstånd för att ge koncernbidrag.

Remissinstanserna: *Finansinspektionen* anser att de företag som skall omfattas av banksmittan bör vara desamma som de som skall ingå i den finansiella företagsgruppen enligt 6 kap. 1 § kapitaltäckningslagen. *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, anser att det saknas behov av en banksmittobestämmelse, eftersom de skyddsintressen som denna bestämmelse är avsedd att tillgodoses uppfylls av regleringen av finansiella företagsgrupper i kapitaltäckningslagen. I enlighet med den allmänna strävan efter harmonisering och lika konkurrensförutsättningar för företag i olika länder anser de det angeläget att banksmittoregeln upphävs. Härutöver menar de att kommitténs förslag är mycket svårt att tillämpa i praktiken och förutsätter bedömningar i flera led. Den öppnar också stora möjligheter för kringgående. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag

Gällande rätt

I 1 kap. 11 § BRL finns bestämmelser som reglerar förhållandena inom en koncern där en bank ingår, antingen som moderbolag eller dotterbolag. Där sägs att om en bank ingår i en koncern skall bestämmelserna om banks rörelse och om tillsyn över bank i bankrörelselagen och kapitaltäckningslagen gälla i tillämpliga delar för övriga företag i koncernen. Vidare sägs att begränsningarna i fråga om banks rörelse skall avse företagen gemensamt. Följden av bestämmelserna brukar kallas "banksmitta". Däremot sägs att banklagstiftningen inte skall tillämpas på försäkringsföretag och sådana dotterföretag till försäkringsföretag som inte driver någon form av finansiell verksamhet. Om det finns särskilda skäl får regeringen eller, efter bemyndigande, Finansinspektionen medge ytterligare undantag.

Koncernbidrag får ges av banken endast efter medgivande av Finansinspektionen. Slutligen sägs att övriga företag i koncernen är skyldiga att lämna Finansinspektionen de upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen behöver för sin tillsyn av banken.

För kreditmarknadsföretag gäller inte någon "smittobestämmelse". Även för dessa företag gäller dock att koncernbidrag får ges endast efter Finansinspektionens medgivande. Dessutom skall, om ett kreditmarknadsföretag ingår i en koncern, de övriga företagen lämna inspektionen upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen behöver för sin tillsyn av kreditmarknadsföretaget (5 kap. 3 § LFV).

Bestämmelsen om vilka regler som skall gälla inom en koncern där en bank ingår bör tolkas mot dess historia. Först skall konstateras att bestämmelsen tar sikte både på situationer då en bank i egenskap av dotter- eller systerföretag ingår i en koncern och på situationer då en bank är moderbolag i en koncern. Tidigare var det inte tillåtet för banker att vara dotterföretag annat än till finansiella företag. Efter ett mellansteg då det fordrades synnerliga skäl för att icke-finansiellt företag skulle få vara moderföretag till en bank sker nu denna prövning helt inom ramen för övrig ägarprövning. Förutsättningarna för bestämmelsens tillämpning har alltså ändrats på detta område. Som framgått tidigare är möjligheterna enligt gällande rätt för banker att äga aktier i icke-finansiella företag i sådan utsträckning att det aktuella bolaget blir dotterbolag till banken starkt beskurna. Det måste antingen röra sig om s.k. organisationsförvärv eller förvärv som skett i samband med skyddande av fordran. Att det inte är lämpligt att tillämpa bankregler på alla företag inom en koncern där en bank ingår visas av att försäkringsföretag och deras icke-finansiella dotterföretag är undantagna samt att det finns möjlighet att medge ytterligare undantag för andra företag om det föreligger synnerliga skäl. Undantag anses kunna medges om skyddsintressena vad gäller bankens verksamhet inte riskeras.

Banksmittobestämmelser för icke-finansiella företag?

I avsnitt 8.7 föreslås en ny struktur på reglerna för bankers innehav av aktier och andelar. Förenklat innebär förslaget att för innehav i företag som kan betecknas som icke-finansiella skall gälla absoluta gränser om motsvarande 15 procent av bankens kapitalbas i ett enskilt företag och motsvarande 60 procent av bankens kapitalbas för bankens sammanlagda innehav. Dessa gränser får överskridas endast om det belopp varmed innehavet överskrider något av de angivna gränstalen täcks med egen kapitalbas.

För innehaven i icke-finansiella företag finns det inte av soliditets-, riskhanterings-, eller genomlysningshänsyn behov av någon "banksmittobestämmelse". Innehavsgränserna är ju satta just för att tillvarata dessa hänsyn. Det är dessutom svårt, för att inte säga omöjligt, att tillämpa bankrörelsereglerna på ett rimligt sätt vad gäller icke-finansiella företag. En annan sak är att det inte skall gå att kringgå begränsningarna genom att fördela aktieinnehaven i ett visst företag i olika företag som är knutna

till banken. När det gäller finansiella företagsgrupper begränsas denna möjlighet i gällande rätt genom bestämmelsen i 6 kap. 4 § första stycket kapitaltäckningslagen. Med vissa modifieringar föreslås här att denna bestämmelse skall fortsätta att gälla. När det gäller innehav i och genom icke-finansiella företag skulle de föreslagna gränserna, på 15 respektive 60 procent av kapitalbasen, kunna kringgå genom vissa konstruktioner. Det finns emellertid krafter som gör att sådana konstruktioner är mindre gångbara. Dessutom gäller de allmänna soliditets- och genomlysbarhetsreglerna och reglerna om stora exponeringar för sådana konstruktioner. Det behövs därför inte några särskilda bestämmelser för dessa fall.

Banksmittobestämmelser för finansiella företag?

När det gäller innehav i de typer av finansiella företag som undantas från de generella 15 och 60 procentbegränsningarna är frågan om behovet av en "banksmittobestämmelse" svårare att besvara. Det nu gällande undantaget från "banksmittoreglerna" för försäkringsföretag skall dock alltså gälla. Det torde vara omöjligt att tillämpa bankrörelsereglerna på försäkringsbolag.

Eftersom rörelsereglerna för de företag som undantas från begränsningarna oftast är mindre långtgående, för vissa typer av företag finns inte ens några rörelseregler (exempelvis dataföretag som stödjer en banks verksamhet), finns ett incitament för bankerna att organisera om sin verksamhet så verksamhet flyttas ut i dotterbolag i syfte att undvika bankrörelsereglerna. Hur starkt detta incitament verkar är svårt att svara på. Det finns säkerligen också krafter som verkar åt motsatt håll.

Även om det inte finns skäl att tro att bankerna i större omfattning kommer att organisera om verksamheten så att stora delar läggs ut i finansiella dotter- eller intressebolag är det enligt kommittén rimligt att begränsa denna möjlighet. Utöver att begränsa möjligheten att fritt organisera rörelsen finns knappast någon annan praktisk metod än att, som i dag, låta bankrörelsereglerna gälla även för företag som inte är banker om bankens innehav i dem är utöver vissa gränser.

Kommittén anser att det är en rimlig utgångspunkt att för det fall en banks aktieinnehav i ett finansiellt företag är större än motsvarande 15 procent av kapitalbasen eller bankens exponering gentemot företaget är större än 25 procent av kapitalbasen så skall den samlade rörelsen träffas av bankrörelsereglerna. Det är emellertid inte en rimlig följd att en bank med ett så litet innehav som 10 procent av aktierna (gränsen för kvalificerat innehav) kan "tvinga på" ett företag "banksmitta". Kommittén anser därför att det, liksom i dag, skall vara en förutsättning för "banksmitta" att det föreligger ett koncernförhållande mellan banken och företaget. Kommittén anser vidare att det inte, såsom i gällande rätt, finns behov av att på grund av ägande utsträcka "banksmittan" i koncerner där en bank ingår även uppåt från banken räknat. Storleken på och formerna för ägande i bank bör regleras genom den lagstiftning som styr det ägande företaget samt ägarprövningsreglerna i banklagstiftningen. Ordningen som fordrar tillstånd för en bank att ge koncernbidrag behöver dock inte behållas.

Det kan som *Bankföreningen* och *Fondhandlareföreningen* pekar på ifrågasättas om någon "banksmittobestämmelse" verkligen behövs. En svensk "banksmittobestämmelse" betydelse för alltmer internationella bankkoncerner bedöms tveksam. De ramar för en banks rörelse som följer av bestämmelserna om soliditet, riskhantering och genomlysbarhet gäller även i förhållande till andra koncernföretag. För såväl en bank som för Finansinspektionen torde de nära band som finns mellan banken och dess koncernföretag innebära att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt deras inbördes transaktioner. Till detta kommer att exponeringsreglerna begränsar bankens exponeringar mot koncernföretag som inte står under tillsyn. Det skulle också vara möjligt att i stället för en banksmittobestämmelse av det slag som nu diskuteras ge inspektionen möjlighet att, när det behövs för tillsynen över banken, genomföra undersökningar hos koncernföretag till banken och begära upplysningar från sådana företag.

De regler som nu beskrivits bedöms dock inte vara tillräckliga för att ersätta en "banksmittobestämmelse". Det finns, som *Finansinspektionen* anför motiv för att behålla reglerna om "banksmitta". En "banksmittobestämmelse" har även fortsättningsvis en funktion att fylla. Reglerna om gruppbaserad tillsyn över finansiella företagsgrupper gör det visserligen möjligt att ha tillsyn över en bankgrupps ekonomiska situation. Motsvarande möjlighet saknas emellertid i fråga om andra rörelse regler än de som avses i kapitaltäckningslagen.

Som Finansinspektionen anför är emellertid kommitténs förslag onödigt komplicerat och svårt att tillämpa. Liksom inspektionen görs bedömningen att den typ av företag som kommittén nämner – kreditinstitut, finansiella institut och anknutna företag – bör omfattas av en "banksmittobestämmelse", men utan de storleksbegränsningar i förhållande till bankens kapitalbas som kommittén anger. Som enda förutsättning bör i stället gälla att företaget i fråga ingår i samma koncern som banken. Finansinspektionen föreslår emellertid också att "banksmittobestämelsen" skall utvidgas till att omfatta de företag som ingår i en finansiell företagsgrupp enligt bestämmelserna i 6 kap. 1 § kapitaltäckningslagen. Härigenom kommer även holdingföretag med finansiell verksamhet att omfattas av bestämmelsen. Dessutom omfattas vissa företag som banken har ägarintresse i, t.ex. s.k. samriskföretag. Detta bedöms vara en rimlig lösning.

Någon "banksmittobestämmelse" motsvarande den för banker föreslås emellertid inte för kreditmarknadsföretag. Den utvidgade tillsyn som banksmittobestämelsen innebär bör nämligen reserveras för de företag som står en bank nära och därmed, i värsta fall, kan orsaka problem i betalningssystemet.

Här delas dock kommitténs bedömning att det inte är nödvändigt att behålla de bestämmelser för banker och kreditmarknadsföretag som anger att instituten får ge koncernbidrag endast efter medgivande av Finansinspektionen.

8.12 Bank genom ombud

Promemorians förslag: Bestämmelsen om att en banks verksamhet skall drivas i bankens egna lokaler och av bankens egen personal samt den särskilda regleringen av bank genom ombud avskaffas.

Finansinspektionen får rätt att hämta in uppgifter och företa undersökning hos ett företag som utför uppgifter åt en bank eller ett kreditmarknadsföretag, om det behövs för tillsynen över institutet.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med promemorians förslag men kommittén föreslår inte några ökade tillsynsbefogenheter i förhållande till institutets uppdragstagare.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Göteborg* har inget att invända mot förslaget, men saknar en analys av vilka följdverkningar det får. *Konsumentverket* menar att nuvarande reglering är en hämmande faktor för möjligheterna att bedriva bank genom ombud och tillstyrker därför förslaget. Även *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, tillstyrker förslaget som de menar skapar ökad flexibilitet för banken att organisera utförandet av olika delar av bankverksamhet. Det avgörande är enligt dem att bankens ansvar för verksamheten aldrig kan delegeras. *Sveriges Försäkringsförbund* framhåller att det är viktigt att rörelseregler och tillhörande regelverk avseende försäkring ger utrymme för försäkringsbolag att förmedla banktjänster från banker som ingår i försäkringskoncerner. *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* anser att borttagandet av bestämmelsen om bank genom ombud bör ersättas med skärpta krav på tydliga instruktioner. Dessutom bör särskilt personalens kompetens hos ombudet och tillämpningen av banketiska frågor beaktas. De övriga remissinstanserna, däribland *Finansinspektionen*, har inte några invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag: Enligt huvudregeln i 2 kap. 3 a § BRL skall en banks verksamhet bedrivas i bankens lokaler och av bankens anställda. Om en bank har beslutat inrätta ett bankkontor, skall det enligt 2 kap. 22 § BRL utan dröjsmål anmälas hos Finansinspektionen.

Den ursprungliga regleringen i 2 kap. 3 a § BRL, som trädde i kraft den 1 januari 1993, öppnade möjlighet för en bank att bedriva bankverksamhet med andra än bankanställda och i andra lokaler än bankens egna. För att tillstånd skulle beviljas krävdes särskilda skäl. Enligt motiven kunde tillstånd ges endast för verksamhet som bedrevs i glesbygd eller på mindre orter, under förutsättning att banken var rättsligt ansvarig gentemot kunden och att verksamheten organiserades på sådant sätt att den uppfyllde tillfredsställande krav på säkerhet. Bestämmelsen avsåg att göra det möjligt för en bank att träffa avtal med en butik på en mindre ort om att det i butikslokalen skulle tillhandahållas vissa enklare banktjänster, t.ex. insättning på bankkonto, uttag från bankkonto och betalningsförmedling.

Genom den nuvarande regleringen i 2 kap. 3 a § BRL har den ursprungliga möjligheten att tillhandahålla banktjänster genom ombud utvidgats. Enligt vad som uttalas i förarbetena skall denna möjlighet inte längre vara förbehållen butiker i glesbygd utan även andra orter och lokaler kan komma i fråga. Vidare är möjligheten utökad till att även omfatta andra banktjänster än kontotjänster och betalningsförmedling. Vad som

avses är enligt förarbetena kreditförmedling och de övriga banktjänster som räknas upp i verksamhetslistan i 2 kap. 2 § BRL.

Som förutsättningar för tillstånd att tillhandahålla banktjänster genom ombud gäller enligt 2 kap. 3 a § fjärde stycket BRL att banken svarar för verksamheten mot kunden och att det kan antas att verksamheten kommer att bedrivas under kontrollerade och säkerhetsmässigt betryggande former. I förarbetena sades i anslutning härtill bl.a. att "kunden skall inte behöva utsättas för större risker när banktjänster tillhandahålls genom ombud än när de tillhandahålls av bankens egen personal. Av betydelse vid bedömningen om verksamheten kan förväntas bli bedriven med tillräcklig säkerhet är den tekniska säkerheten för redovisning och kontroll, den fysiska säkerheten, utbildning av personal samt sekretessfrågor." Vidare anfördes att "mer avancerade banktjänster som avses utföras genom ombudet, desto högre ställs kraven på den tekniska säkerheten samt på vilken kompetens ombudets personal skall besitta".

Någon bestämmelse motsvarande 2 kap. 3 a § BRL finns inte i lagen om finansieringsverksamhet.

I detta sammanhang kan också observeras att Finansinspektionen delvis uttalar sig om dessa frågor i en promemoria om dess preliminära inställning till tillståndspliktiga företags möjligheter att lägga ut delar av den verksamhet som står under tillsyn (outsourcing). Promemorian uppdaterades senast den 4 oktober 2001. Av promemorian framgår att bl.a. följande förutsättningar skall uppfyllas för att ett institut skall få lägga ut verksamhet som är av någon väsentlig betydelse på någon annan:

- utläggningen får inte strida mot lag,
- företagets styrelse måste ha kvar ansvaret för den verksamhet som läggs ut,
 - Finansinspektionen måste kunna bedriva tillsyn på ett effektivt sätt,
 - företagets styrelse skall ha en fastställd policy för utläggningen, och
 - kunderna skall få information om sådan utläggning som är väsentlig för dem.

Ett korrekt och effektivt utförande av kundernas uppdrag är ett verkamt konkurrensmedel och viktigt för kundens förtroende. Detta gäller naturligtvis oavsett om tjänsterna utförs av anställd personal eller via någon som kan betecknas som ombud. Risken för att en bank missköter sig gentemot en kund bör också bedömas mot bakgrund av den allt intensivare bevakning som det finansiella systemet är utsatt för i media och olika fora för att tillvara konsumenternas intresse. På ett allmänt plan sägas att den snabba tekniska utvecklingen på den finansiella marknaden gör det mindre lämpligt att låsa bankernas agerande och ange att en banks verksamhet skall drivas av bankens egna lokaler och av bankens egen personal. Konsumentskyddet tas bättre till vara genom det övergripande kravet på sundhet. Bestämmelsen i 2 kap. 3 a § BRL bör därför tas bort.

Även om bestämmelsen upphävs innebär det inte att det blir fritt fram för en bank att organisera sin verksamhet hur som helst. En bank har fortfarande kvar ansvaret för hela sin rörelse. Den kan alltså inte genom att lägga ut verksamheten på någon annan frånhända sig ansvaret för att driften av verksamheten sker i enlighet med de regler som gäller för banken. Styrelsen i banken ansvarar ytterst för organisation, styrning och kontroll av verksamheten. Som *Tjänstemännens Centralorganisation*

(TCO) påpekar bör det finnas tydliga instruktioner som hanterar den utlagda verksamheten.

Med detta som utgångspunkt bör en bank få organisera sin rörelse på det sätt som den bedömer effektivast. Konsumentskyddsaspekterna bör tas om hand via den allmänna sundhetsregeln. Det är emellertid av största vikt att såväl bankens egen kontroll av den utlagda verksamheten liksom Finansinspektionens möjlighet att utöva en effektiv tillsyn över banken inte omintetgörs. Bankens eget ansvar i detta avseende behöver inte regleras särskilt. Finansinspektionen bör dock få utökade möjligheter att hämta in uppgifter från sådana företag som av en bank – men även av ett kreditmarknadsföretag – har fått verksamhet utlagd på sig och även att utöva tillsyn över ett instituts verksamhet i ett sådant företag. Det sistnämnda bör ske genom att inspektionen ges möjlighet att genomföra undersökning hos uppdragstagaren, om det behövs för tillsynen över institutet. Detta innebär dock inte att banken inte fortfarande är den som är primärt ansvarig för verksamheten i förhållande till inspektionen. De nu föreslagna befogenheterna för Finansinspektionen gentemot uppdragstagarerna till en bank eller ett kreditmarknadsföretag saknar motsvarighet i kommitténs förslag.

Kammarrätten i Göteborg har begärt en analys av vilka följdverkningarna är av att 2 kap. 3 a § upphävs. Det bedöms dock inte möjligt att nu ytterligare bedöma följdverkningarna av förslaget.

8.13 Övrigt

8.13.1 Interna instruktioner

Promemorians förslag: En bank och ett kreditmarknadsföretag skall utfärda interna instruktioner i den omfattning som behövs för att styra rörelsen.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med promemorians förslag såvitt avser banker. För kreditmarknadsföretag föreslår kommittén emellertid inte någon motsvarande bestämmelse.

Remissinstanserna: *Svenska Bankföreningen*, till vilken *Svenska Fondhandlareföreningen* ansluter sig, erinrar om aktiebolagslagens reglering om styrelsens ansvar för bolagets organisation och för en fortlöpande bedömning av den ekonomiska situationen. Dessa bestämmelser som gäller för bankaktiebolagen tillgodoser enligt föreningarna delvis kommitténs förslag på denna punkt. De vill också framhålla att lagstiftaren bör hålla fast vid den inslagna vägen att de associationsrättsliga reglerna även för banker i första hand skall återfinnas i aktiebolagslagen. *Svea hovrätt* menar att det bör övervägas att införa en regel om interna instruktioner även för kreditmarknadsbolag. Beträffande bestämmelsens utformning anser hovrätten att det av lagtexten bör framgå att det är skriftliga interna instruktioner som avses. De övriga remissinstanserna har inte några invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag

Den associationsrättsliga regleringen

I *aktiebolagslagen* beskrivs vilka uppgifter styrelsen i ett aktiebolag har. Där framgår att styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter. Styrelsen skall se till att bolagets organisation är utformad så att bokföringen, medelsförvaltningen och bolagets ekonomiska förhållanden i övrigt kontrolleras på ett betryggande sätt. Styrelsen skall i skriftliga instruktioner ange arbetsfördelningen mellan å ena sidan styrelsen och å andra sidan den verkställande direktören och de andra organ som styrelsen inrättar. Styrelsens ansvar och tillsynsskyldighet kan inte överlåtas på någon annan (8 kap. 3 §). Styrelsen skall vidare fortlöpande bedöma bolagets, och om bolaget är moderbolag i en koncern, koncernens ekonomiska situation. Styrelsen skall meddela skriftliga instruktioner för när och hur sådana uppgifter som behövs för att styrelsen skall kunna göra denna bedömning skall samlas in och rapporteras till styrelsen (8 kap. 4 § *aktiebolagslagen*). De angivna bestämmelserna innefattar inte någon uttömmande uppräkningslista av styrelsens uppgifter. Såväl i *aktiebolagslagen* som i andra författningar finns bestämmelser som ålägger styrelsen ytterligare uppgifter.

Att styrelsen svarar för bolagets organisation och förvaltning av bolagets angelägenheter innebär enligt förarbetena (prop. 1997/98:99 s. 205) rent allmänt att styrelsen skall se till att organisationen är ändamålsenlig. I detta innefattas att organisationen i sig skall inrymma rutiner och funktioner som verkar kvalitetssäkrande. Denna styrelsens planerande roll är en av styrelsens viktigaste uppgifter. Det handlar bl.a. om att få till stånd kloka handläggningsrutiner, riktlinjer för förvaltningen och placeringen av bolagets medel, ett gott urval av medarbetare och en fortlöpande kommunikation mellan befattningshavarna. Givetvis måste styrelsen också vara ett forum för planering och bedömning av bolagets utveckling.

Hantering av bolagets bokföring och redovisning, dess medelsförvaltning och dess ekonomiska förhållanden i övrigt är av grundläggande betydelse för bolaget. Redan av den i det föregående stycket nämnda bestämmelsen, följer att styrelsen har ett ansvar för att organisationen inrymmer funktioner för betryggande kontroll av den ekonomiska förvaltningen. Mot bakgrund av de ekonomiska frågornas betydelse för bolaget har det dock ansetts att styrelsens ansvar i detta hänseende bör betonas. Beroende på organisationens utformning kan behovet av kontroller variera mellan olika bolag. Det åligger givetvis styrelsen att se till att bolagets kontrollfunktioner har en utformning som svarar mot behovet i det enskilda fallet.

Styrelsen har också skyldighet att i skriftliga instruktioner ange arbetsfördelningen mellan styrelsen och verkställande direktören och andra organ som styrelsen inrättar. En revisionskommitté är ett exempel på ett sådant organ. Instruktioner av detta slag utgör ett led i styrelsens skyldighet att se till ansvarsfördelningen mellan de olika bolagsorganen.

Som har nämnts i det föregående skall styrelsen också fortlöpande bedöma bolagets och, om bolaget är moderbolag i en koncern, koncernens

ekonomiska situation. Även denna bestämmelse är ett utflöde av styrelsens övergripande ansvar för förvaltningen av bolagets angelägenheter. Det har dock ansetts att styrelsens ansvar i detta sammanhang bör understrykas genom införande av en särskild bestämmelse (prop. 1997/98:99 s. 206).

För att styrelsen skall kunna fullgöra sin skyldighet krävs att den hela tiden håller sig underrättad om bolagets ekonomiska förhållanden. Ett dotterföretages ledning skall lämna styrelsen för moderbolaget de upplysningar som är nödvändiga för beräkningen av koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet. Styrelsen är emellertid skyldig att meddela skriftliga instruktioner för när och hur sådana uppgifter som behövs för styrelsens bedömning skall samlas in och rapporteras till styrelsen. Instruktioner behöver dock inte meddelas om dessa med hänsyn till bolagets begränsade storlek och verksamhet skulle sakna betydelse för rapporteringen till styrelsen. Med hänsyn till de skiftande förhållanden som råder i företag i olika branscher och av olika storlek m.m. har det emellertid inte varit möjligt att i lag precisera hur detta rapporteringssystem skall vara uppbyggt eller vad som skall rapporteras. Det får ankomma på styrelsen att se till att systemet fortlöpande anpassas till styrelsens behov. I större bolag torde det i allmänhet ställa sig naturligt att rapporteringen utformas så att den ger styrelsen underlag för uppföljning av planer, budgeter m.m. Rapporteringen måste därvid kunna förmedla en bild av bolagets orderstock, finansieringsförhållanden, likviditet och andra ekonomiska förhållanden, exempelvis särskilda risker. Till rapporteringssystemet bör naturligen vara kopplat styrelserutiner som innebär att styrelsen sammanträder i anslutning till att rapporterna lämnas för att ta ställning till innehållet, diskutera bolagets utveckling och besluta om åtgärder som föranleds av rapporternas innehåll.

För *kreditmarknadsföreningar* gäller bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar om inte något annat föreskrivs. Vad avser styrelsens ansvar framgår av 6 kap. 6 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar att styrelsen svarar för föreningens organisation och förvaltningen av föreningens angelägenheter.

Regleringen av *sparbanker och medlemsbanker* skiljer sig från den av aktiebolag. För dessa banker är styrelsen det enda ledningsorganet. Styrelsen i en sparbank eller i en medlemsbank svarar ensam för förvaltningen av bankens angelägenheter. Styrelsen skall inom sig utse en verkställande direktör att under styrelsens inseende leda verksamheten. Den verkställande direktörens närmare uppgifter framgår av den delegation som sker från styrelsen. Styrelsen får nämligen delegera vissa förvaltningsuppgifter som ankommer på styrelsens egen prövning till den verkställande direktören eller till någon annan. Delegation får även ske till särskilda ledningsorgan för visst område (regionstyrelse) eller för ett eller flera bankkontor (kontorsstyrelse). Även vid delegation ligger det yttersta ansvaret för bankens förvaltning hos styrelsen.

Sådana angelägenheter som är av principiell betydelse eller i övrigt av större vikt får dock inte delegeras. Dit hör de policybetonade frågorna som anger verksamhetens mål och inriktning, ärenden som innebär större investeringar eller att nya rörelsegrenar skall startas eller förvärvas eller att bankens verksamhet skall omstruktureras (prop. 1986/87:12 band 3 s. 26 och band 4 s. 48).

Överväganden

I anslutning till de generellt hållna inledande reglerna om soliditet, riskhantering, genomlysbarhet och sundhet har det anförts att en bank, eller rättare sagt en banks ledning, måste ha god kontroll över rörelsens alla grenar. Som utvecklas i avsnittet om riskhantering (avsnitt 6.2.2) innebär detta att det måste finnas informations-, styr- och kontrollsystem av olika slag.

Till styrelsens ansvar enligt *aktiebolagslagen* torde höra att se till att organisationen hanterar de här föreslagna kraven på soliditet liksom de därmed sammanhängande kraven på genomlysbarhet och riskhantering och sundhet. Dessa regler torde stå i förgrunden även vid bedömningen av bolagets ekonomiska situation.

Ett viktigt instrument för att styra olika verksamheter i instituten (t.ex. kreditgivning eller handel med finansiella instrument) eller den viktiga riskhanteringen är skriftliga instruktioner riktade till medarbetarna på olika nivåer. Som Svenska Bankföreningen och Svenska Fondhandlareföreningen anför följer kravet på instruktioner redan av *aktiebolagslagen*. De lagar som gäller för övriga associationsformer är dock inte lika uttalade på denna punkt som *aktiebolagslagen*. Även om det kan anses följa av de nyss nämnda generella bestämmelserna att interna instruktioner skall utfärdas i den mån det är nödvändiga för att styra olika verksamheter bör det finnas en uttrycklig bestämmelse med detta innehåll. Med hänsyn till vilken betydelse det ha för styrningen i institutet och tillsynen över detsamma bör en motsvarande regel gälla för kreditmarknadsföretag.

Svea hovrätt föreslår att det skall anges att det är skriftliga instruktioner som avses. Även om det framstår som rimligt krav att instruktionerna dokumenteras anses detta inte behöva komma till uttryck som ett krav på skriftlighet. Det kan lätt föra tankarna till ett krav på pappersform vilket inte är avsikten.

Huruvida det är erforderligt med instruktioner för en viss verksamhet avgörs främst med ledning av de krav som kommer till uttryck i de övergripande rörelsereglerna om soliditet, genomlysbarhet och riskhantering.

8.13.2 Föreskriftsrätt om en banks valutaposition

Promemorians förslag: Rätten för regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen att meddela föreskrifter om en banks eller ett kreditmarknadsföretags största tillåtna valutaposition tas bort.

Kommitténs förslag: Överensstämmer med promemorians förslag såvitt avser banker. För kreditmarknadsföretag föreslås emellertid inte att motsvarande bestämmelse skall upphävas.

Remissinstanserna: Har inga invändningar mot förslaget.

Skälen för promemorians förslag: Enligt gällande rätt har regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen rätt att meddela föreskrifter om en banks största tillåtna valutaposition

(2 kap. 11 § BRL). En motsvarande bestämmelse finns för kreditmarknadsföretag (4 kap. 2 § LFV).

Bemyndigandet har inte utnyttjats och det är svårt att se varför valuta-positioner skall särbehandlas i riskbegränsnings- och riskhanteringshänseende.

8.13.3 Den associationsrättsliga regleringen av banker och kreditmarknadsföretag

Promemorians förslag: De associationsrättsliga regler som gäller för bankaktiebolag skall i stor omfattning göras tillämpliga på kreditmarknadsbolag. Det gäller bl.a. reglerna om nedsättning av aktiekapitalet och fusion. För kreditmarknadsföreningar skall gälla i huvudsak samma regler som för kreditmarknadsbolag.

Kommitténs förslag: Behandlar inte denna fråga.

Remissinstanserna: *Landshypotek ek. för* anser att det regelverk som gäller för kreditmarknadsföretags fusioner bör ansluta närmare till motsvarande regelverk för banker.

Skälen för promemorians förslag: För sparbanker och medlemsbanker finns den associationsrättsliga regleringen i sparbankslagen respektive lagen om medlemsbanker. Någon ändring i det avseendet sker inte genom denna promemoria.

För bankaktiebolag fanns tidigare den associationsrättsliga regleringen i bankaktiebolagslagen. Genom en lagändring som trädde i kraft år 1999 upphävdes emellertid den lagen. Viss särbestämmelser behölls dock – bl.a. om nedsättning av aktiekapitalet, bolagets ledning, revision, likvidation och fusion – men bestämmelserna fördes över till ett eget kapitel i bankrörelselagen (9 kap.).

För kreditmarknadsföretag gäller i huvudsak aktiebolagslagen respektive lagen om ekonomiska föreningar i sin helhet. De särbestämmelser som finns, t.ex. om ett kreditmarknadsbolags ledning och revision, är inte alls lika omfattande som motsvarande regler för bankaktiebolag. En jämförelse mellan medlemsbanker och kreditmarknadsföreningar visar på ännu större skillnader.

Orsakerna till att bankerna har omfattats av en annan associationsrättslig reglering än kreditmarknadsföretagen är de förstnämndas betydelse för det finansiella systemet. De skyddsintressen som då brukar nämnas är systemets stabilitet och effektivitet samt konsumentskyddsintresset. Stabilitetsargumentet är kopplat till vikten av ett väl fungerande betalsystem. Konsumentskyddsintresset har tagit sikte på att konsumenterna är beroende av att de företag som förvaltar deras sparmedel kan uppvisa en god soliditet (prop. 1997/98:166 s. 49). Några skyddsintressen av motsvarande styrka har inte tidigare kunnat anföras för kreditmarknadsföretag.

I likhet med kommittén görs här bedömningen att det inte bör göras några ändringar av de associationsrättsliga reglerna för bankaktiebolag.

Den reglering som i promemorian föreslås har sin utgångspunkt i systemskyddsintressena, dvs. intressena av att skydda betalningsförmedlingen och kreditförsörjningen. Bortsett från betalningsförmedlingen kan

banker och kreditmarknadsföretag ägna sig åt samma verksamheter. Båda kan exempelvis ta emot inlåning. Mot denna bakgrund finns det anledning att överväga vilka associationsrättsliga regler som skall gälla för kreditmarknadsföretagen. Här följer en genomgång av de viktigaste skillnaderna mellan banker och kreditmarknadsföretag. Tyngdpunkten ligger på förhållandet mellan bankaktiebolag och kreditmarknadsbolag.

Aktiekapital

För bankaktiebolag gäller att ett bankaktiebolags aktiekapital skall bestämmas med hänsyn till den planerade rörelsens omfattning och beskaffenhet. Någon motsvarande bestämmelse gäller inte för kreditmarknadsbolag. Med hänsyn till att samma soliditetsregel föreslås gälla för de båda institutstyperna och att kapitaltäckningsreglerna är desamma, bör även aktiekapitalregeln vara lika..

Någon bestämmelse liknande den som gäller för bankaktiebolag finns inte för medlemsbanker och föreslås inte heller för kreditmarknadsföreningar.

Teckning av aktier

I 9 kap. 6 § BRL finns en bestämmelse som anger att om teckning av aktier innebär att någon som inte har prövats i samband med att verksamhetstillstånd ges kommer att ha ett kvalificerat innehav i bankaktiebolaget, får detta inte bildas utan att prövning görs. Om personen inte anses lämplig får bolaget inte bildas.

Bestämmelsen har till ändamål att förhindra att en person som inte har prövats i tillståndsärendet kommer att ha ett kvalificerat innehav i bolaget. Trots att samma situation kan uppkomma i ett kreditmarknadsbolag saknas motsvarande reglering i lagen om finansieringsverksamhet. Det förklarades med att bestämmelsen skulle fylla en mycket ringa funktion för kreditmarknadsbolag, eftersom ett aktiebolag vanligen är bildat när ansökan om tillstånd att driva finansieringsverksamhet lämnas in till Finansinspektionen (prop. 1995/96:173 s. 90.) När det blev möjligt för ett befintligt aktiebolag att ansöka om tillstånd att driva bankrörelse, ansågs att bestämmelsen borde behållas till dess det står klart i vilken omfattning tillstånd även i fortsättningen kommer att sökas för inte bildade bolag (prop. 1997/98:166 s. 73). Samma bedömning görs fortfarande, varför bestämmelsen bör finnas kvar för bankaktiebolag.

För kreditmarknadsbolagen är avsikten att undanta regler för bankaktiebolag som inte bör gälla för kreditmarknadsbolag. Även om den aktuella bestämmelsen bedöms överflödigt för kreditmarknadsbolag, motiverar detta dock inte att ett sådant undantag görs.

För kreditmarknadsföreningar kommer emellertid de nya associationsrättsliga regler som behövs att införas i ett nytt kapitel på samma sätt som i dag gäller för bankaktiebolagen. I det sammanhanget saknas det anledning att ta in en helt ny bestämmelse med motsvarande innehåll för kreditmarknadsföreningar.

Nedsättning av aktiekapitalet

Enligt aktiebolagslagen skall ett aktiebolag ansöka om rättens tillstånd att verkställa ett nedsättningsbeslut. Rätten skall kalla bolagets borgenärer, såväl kända som okända, med föreläggande för den som vill bestrida ansökan att senast viss dag skriftligen anmäla detta hos rätten, vid äventyr att han annars anses ha medgett ansökningen. Kallelsen skall skyndsamt kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar. Kronofogdemyndigheten i regionen och alla kända borgenärer skall underrättas särskilt genom rättens försorg. Om ansökan inte bestrids eller om de borgenärer som bestrider den får full betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar, skall tillstånd meddelas.

För bankaktiebolag gäller emellertid andra regler (9 kap. 8 § BRL). Domstolen är således skyldig att inhämta Finansinspektionens yttrande om och i så fall i vilken utsträckning nedsättningen kan komma att inverka på insättarnas rätt. Inspektionens yttrande skall inhämtas innan domstolen utfärdar kallelse på borgenärerna och kallelsen skall innehålla ett kortfattat sammandrag av yttrandets innehåll. Finner domstolen med hänsyn till yttrandets innehåll att nedsättningen inte skall få verkställas skall ansökan emellertid genast avslås.

Anledningen till att rättens prövning av nedsättningsbeslutet skall föregås av ett yttrande från Finansinspektionen är att ett kungörande av ansökan om tillstånd att verkställa nedsättningen kan vara ägnat att väcka oro hos insättarna. Genom yttrandet får insättarna dessutom ett sakkunnigt underlag vid sin bedömning av om nedsättningsansökan skall bestridas. Till detta kan läggas att genom att domstolen åläggs att inhämta och beakta Finansinspektionens yttrande undviks också att myndigheterna har olika syn på om nedsättningen skall få verkställas eller inte (prop. 1997/98:166 s. 102.)

De regler som gäller för bankaktiebolag skiljer sig från aktiebolagslagens också genom att individuella kallelser till kända borgenärer inte förekommer. Avvikelsen har motiverats med att aktiebolagslagens regler, för bankaktiebolag, med deras talrika borgenärer/insättare, skulle medföra sådana olägenheter att nedsättningen av praktiska skäl inte skulle komma tillstånd. Bankaktiebolag behöver därför inte foga någon förteckning över bolagets kända borgenärer till ansökan. Inte heller behöver kronofogdemyndigheten underrättas om ansökan. När kallelsen har kungjorts skall rätten meddela tillstånd till nedsättningen om ansökan inte bestrids eller om de fordringsägare som bestrider ansökan får betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar. Att en insättare bestrider ansökan utgör dock inte något hinder om Finansinspektionens yttrande ger grund för att meddela tillstånd.

De särskilda regler som gäller när ett bankaktiebolags nedsättningsbeslut handläggs av rätten är alltså motiverade bl.a. av det stora antalet borgenärer, främst insättare, som finns i ett sådant bolag. När det nu blir möjligt för kreditmarknadsbolag att ta emot insättningar skulle aktiebolagslagens förfaranderegler kunna orsaka svårigheter för dessa kreditmarknadsbolag. För kreditmarknadsbolag bör därför gälla samma regler som för bankaktiebolag.

Några motsvarande bestämmelser behövs inte för kreditmarknadsföreningar.

Egen aktie som säkerhet

Enligt 9 kap. 9 § BRL får ett bankaktiebolag ta emot egna aktier eller aktier i sitt moderbolag som pant, om dessa aktier utgör en mindre del av de aktier som lämnas som säkerhet för en kredit. Någon motsvarande bestämmelse gäller inte för kreditmarknadsbolag. De bör dock ha samma möjlighet som bankaktiebolag i detta avseende.

Bolagets ledning

Ett bankaktiebolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter. Flertalet av ledamöterna skal vara personer som inte är anställda i banken eller i företag som ingår i en koncern där banken är moderbolag. I ett bankaktiebolag skall styrelsen utse en verkställande direktör. Bolagets verkställande direktör får inte vara ordförande i styrelsen (9 kap. 10 och 11 §§ BRL). För ett kreditmarknadsbolag gäller i stället att det skall ha en styrelse med minst fem ledamöter och ha en verkställande direktör. Skillnaden mellan bankaktiebolag och kreditmarknadsbolag är omotiverad och bör utgå.

Enligt 9 kap. 12 § BRL får rätten att teckna ett bankaktiebolags firma utövas endast av två eller flera personer i förening om inte annat följer av bestämmelserna i 8 kap. 30 § aktiebolagslagen om verkställande direktörens firmateckningsrätt. För kreditmarknadsbolag gäller enligt aktiebolagslagen att styrelsen *får* föreskriva att rätten att företräda bolag och teckna dess firma får utövas endast av två eller flera personer i förening. Den verkställande direktören får dock alltid företräda bolaget och teckna dess firma beträffande uppgifter som han enligt lag skall sköta.

När bestämmelsen om firmateckningsrätt infördes för bankaktiebolag anfördes att det i och för sig är lämpligt att firman i större aktiebolag och bankaktiebolag tecknas av två personer i förening. Med hänsyn till de för banker särskilda skyddsintressena, ansågs betydelsen av detta vara något större i bankaktiebolag än i allmänna aktiebolag. Samtidigt konstaterades att en sådan firmateckningsregel inte utgör någon garanti för att beslutsfattandet och den interna kontrollen fungerar. Betydelsen av ändamålsenliga instruktioner är betydligt större. Värdet av den aktuella firmateckningsbestämmelsen ansågs alltså tveksam. Mot bakgrund av att bestämmelserna i banklagstiftningen om styrning och intern kontroll var föremål för en omfattande översyn av Banklagskommittén ansågs emellertid att bestämmelsen borde behållas till dess den översynen var klar (prop. 1997/98:166 s. 120). I likhet med kommittén görs bedömningen att bestämmelsen bör finnas kvar.

För publika aktiebolag gäller enligt 8 kap. 7 § aktiebolagslagen att bolagsstämmans ordförande innan styrelseval förrättas skall lämna uppgift om vilka uppdrag den som valet gäller innehar i andra företag. En motsvarande bestämmelse gäller för bankaktiebolag, oavsett om de är publika eller privata. När bestämmelsen infördes för bankaktiebolag anfördes helt kort att bestämmelsen bör gälla för alla bankaktiebolag (prop. 1997/98 s. 118). Med motsvarande argument bör bestämmelsen även gälla för kreditmarknadsbolag, publika eller inte, och för kreditmarknadsföreningar.

Bolagsstämma och revision

I 9 kap. 22–24 § aktiebolagslagen finns det bestämmelser om styrelsens och den verkställande direktörens upplysningsplikt. Av bestämmelsen framgår – förenklat uttryckt – att upplysningar skall lämnas om det kan ske utan skada för bolaget. För bankaktiebolag gäller därutöver att upplysningar får lämnas endast om det kan göras utan nämnvärd olägenhet för enskild. Bestämmelsen för bankaktiebolag skall ses mot bakgrund av den banksekretess som enligt 1 kap. 10 § BRL gäller för dessa (prop. 1997/98:166 s. 126.). Banklagskommittén har gjort en översyn av sekretessreglerna men kommitténs förslag i denna del behandlas inte här. Särbestämmelserna för bankaktiebolag bör därför fortsätta att gälla. Det är också rimligt att de görs tillämpliga på kreditmarknadsbolag.

För bankaktiebolag finns också en bestämmelse som på samma sätt som nu angetts begränsar bl.a. revisorns skyldighet att lämna upplysningar om det inte kan göras utan nämnvärd olägenhet för enskild (9 kap. 16 § BRL). Även denna särbestämmelse har motiverats med banksekretessregeln. Någon motsvarande bestämmelse gäller inte i dag för kreditmarknadsbolag, men här föreslås att en sådan skall införas.

För kreditmarknadsföreningar gäller enligt 7 kap. 11 § och 8 kap. 16 § lagen om ekonomiska föreningar liknande regler som enligt aktiebolagslagen. Även för kreditmarknadsföreningar bör det därför i rörelselagstiftningen särskilt nämnas att upplysningar får lämnas endast om det kan göras utan nämnvärd olägenhet för enskild.

Likvidation

I 9 kap. 19 § BRL anges att rätten skall förordna att ett bankaktiebolag skall träda i likvidation om oktrojen återkallas. Av 9 kap. 20 a § BRL följer att ett bankaktiebolag i likvidation inte kan återuppta sin verksamhet om oktrojen har återkallats. Någon motsvarande bestämmelse gäller inte för kreditmarknadsföretag eller värdepappersbolag men däremot för försäkringsföretag. Denna skillnad mellan banker och kreditmarknadsföretag förefaller obefogad och bestämmelsen skulle möjligen kunna upphävas. Ledningen i bolaget skulle då få avveckla bankrörelsen. Bestämmelsen har emellertid betydelse i beredningen av Banklagskommitténs slutbetänkande Offentlig administration av banker i kris (SOU 2000:66). Det bedöms därför lämpligt att överväga fördelar och nackdelar i det sammanhanget. Den bör tills vidare behållas för bankaktiebolag, men inte införas för kreditmarknadsföretag.

Fusion

För bankaktiebolag och aktiebolag är fusionsförfarandet detsamma fram till dess att bolagsstämman godkänt fusionsplanen. Därefter gäller skilda regler för förfarandet, bl.a. såvitt avser underrättelser till borgenärerna och prövningen av ansökan. Efter bifall till ansökan gäller ånyo samma regler för de olika bolagskategorierna. Detsamma gäller i princip vid fusion av ett helägt dotterbolag.

Enligt aktiebolagslagen, som är tillämplig på kreditmarknadsbolag, är det registreringsmyndigheten, dvs. Patent- och registreringsverket, eller

domstol som prövar fusionen. För bankaktiebolag görs dock prövningen av Finansinspektionen eller av regeringen.

Landshypotek ek. för. (Landshypotek) uppger att det är vanligt att kreditmarknadsföretag ger ut skuldförbindelser avsedda för allmän omsättning. Enligt Landshypotek gäller som regel att kreditmarknadsföretaget enligt skuldförbindelsernas villkor inte får lämna individuella säkerheter för sina förpliktelser och om det ändå sker kan detta utgöra grund för samtliga borgenärer att säga upp skuldförbindelserna till omedelbar betalning. Det betyder enligt Landshypotek att dessa kreditmarknadsföretag i praktiken saknar möjlighet att inom ramen för fusionsförfarandet ställa betryggande säkerhet för de borgenärer som motsatt sig fusionen och det enda återstående alternativet är därmed att kreditmarknadsföretag ger bestridande borgenärer fullt betalt för sina fordringar. De nuvarande bestämmelserna innebär enligt Landshypotek ett faktiskt hinder för många gånger önskvärda förvärv och efterföljande fusion. Landshypotek pekar vidare på att i fråga om bankfusioner har ett tillstånd av regeringen fått ersätta bl.a. krav på kallelse och medgivande från de kända borgenärerna. Landshypotek anför att de praktiska skäl som enligt förarbetena till den bestämmelsen åberopats till stöd för att prövningen vid fusion skall göras av regeringen i stället för rätten utgör ett lika starkt motiv för att prövningen för kreditmarknadsföretagens del skall göras av Finansinspektionen i stället för av rätten. Landshypotek anser att det inte bör vara svårare att genomföra en fusion vari ett kreditmarknadsföretag deltar än en motsvarande fusion med en bank och detta oavsett om det är möjligt att genom avtal undvika de här redovisade problemen. Olikheterna i regelsystemet skulle enligt Landshypotek kunna åtgärdas genom att Finansinspektionen övertar tillståndsfrågan för kreditmarknadsföretagens del och därvid får motsvarande befogenheter som regeringen har vid tillståndsprövningen för banker. Ett annat alternativ som Landshypotek pekar på är att låta handläggningen ligga kvar hos tingsrätten men med skyldighet för tingsrätten att inhämta Finansinspektionens yttrande och i så fall i vad mån fusionen kan komma att inverka på borgenärernas rätt (jfr vad som i dag gäller för bankaktiebolagen vid nedsättningen av aktiekapitalet för återbetalning till aktieägarna).

Det kan här konstateras att den situation som Landshypotek beskriver inte är unik för kreditmarknadsföretag utan kan uppkomma i vilket företag som helst. Beskrivningen visar emellertid på omotiverade skillnader i regleringen av t.ex. bankaktiebolag och kreditmarknadsbolag, som kan påverka konkurrensen dem emellan. Vid prövningen av en fusion med ett bankaktiebolag fungerar regeringen som något av ställföreträdare för insättarna och övriga borgenärer och bevakar att deras intressen inte äventyras genom fusionen (prop. 1994/95:70 s. 133). Av motiven till bestämmelsen för banker framgår att ett förfarande liknande det i aktiebolagslagen inte är praktiskt genomfört vid fusion på banksidan. Fusionsärendet ansågs vidare vara så nära knutna till vissa andra tillståndsfrågor att det motiverade den valda lösningen.

Här föreslås att ett kreditmarknadsföretag skall få möjlighet att få ta emot inlåning från allmänheten. Varken banker eller kreditmarknadsföretag blir dock skyldiga att göra detta. Med hänsyn till att båda institutstyperna har betydelse för det finansiella systemets funktion bör de dock i detta avseende regleras på samma sätt. De skäl som tidigare har anförts

för att behålla den särskilda ordning som gäller för fusion med banker gäller fortfarande. Samma regler bör därför också gälla för kreditmarknadsföretag.

Det fusionsförfarande som gäller för kreditmarknadsföreningar enligt lagen om ekonomiska föreningar skiljer sig något från förfarandet i aktiebolagslagen. De motiv som för bankaktiebolag och kreditmarknadsbolag har ansetts motivera en särskild ordning gäller även för föreningarna. För dessa bör därför gälla liknande regler som för kreditmarknadsbolag.

8.13.4 Särskilda bestämmelser

Promemorians förslag: Bestämmelserna om anmälningsplikt vid inrättande av bankkontor och förvärv av annan banks rörelse avskaffas.

Kommitténs förslag: Kommittén har även föreslagit att bestämmelser om motbok skall upphävas och att en paragraf om omyndigas medel flyttas till föräldrabalken eller annan lag.

Remissinstanserna: Inte någon av remissinstanserna har några invändningar mot förslagen.

Skälen för promemorians förslag

Motbok

2 kap. 21 § BRL innehåller bestämmelser om att motbok eller annat bevis, som en bank utfärdar om tillgodohavande på räkning, skall ställas till viss man och innehålla att överlåtelse får ske endast till viss man och att överlåtelsen bör anmälas hos banken. Vidare sägs att banken inte får göra förbehåll om rätt för banken att återbeta betalning till annan än rätt innehavare av motbok. Slutligen sägs att det finns särskilda bestämmelser om dödande av förkommen motbok.

Enligt kommittén är bestämmelserna numera av ringa praktisk betydelse eftersom det finns relativt få bankböcker i användning. Bestämmelserna har vidare sådan karaktär att de inte hör hemma i en lagstiftning som tar sikte på frågor av systemskyddskaraktär. Kommittén föreslår att paragrafen avskaffas.

Här konstateras att bestämmelser om motböcker finns även i andra lagar än i bankrörelselagen, t.ex. i skuldebrevslagen. Om paragrafen upphävs skulle det innebära en påtaglig materiell förändring för den som innehar en motbok. Den bör därför finnas kvar tills vidare.

Anmälningsplikt

2 kap. 22 § första och andra styckena BRL innehåller bestämmelser om att en bank skall anmäla till Finansinspektionen om banken har beslutat att inrätta ett bankkontor eller beslutat att förvärva en annan banks rörelse eller del därav. (Beträffande paragrafens tredje stycke, ser avsnitt 8.7.3) Som framgått föreslås här att den särskilda bestämmelsen om förvärv av annan banks rörelse avskaffas och ersätts med en bestämmelse

om tillstånd för förvärv över viss storlek. Någon anmälningsskyldighet vid förvärv av annan banks rörelse behövs därför inte. Inte heller finns det anledning att kräva att banker anmäler beslut om inrättande av bankkontor.

Omyndigas medel

2 kap. 23 § BRL innehåller bestämmelser om medel som en omyndig under sexton år satt in hos en bank. Enligt kommittén hör bestämmelserna inte hemma i banklagstiftningen och bör flyttas till föräldrabalken eller annan relevant lag.

Bestämmelserna rör visserligen rättsförhållandet mellan enskilda men riktar sig även till bankerna. Dess placering i föräldrabalken eller i annan lagstiftning är därför inte självklar. Justitiedepartementet avser emellertid att tillsätta en utredning om förmyndarskapsfrågor. Arbetet är inriktat på att direktiv till utredningen skall beslutas under våren 2002. Resultatet av den utredningens arbete kan förväntas ge ett svar på var de nu behandlade bestämmelserna passar in. I avvaktan på detta bedöms det lämpligt att bestämmelser motsvarande de i 2 kap. 23 § BRL tas in i lagen om bank- och finansieringsrörelse.